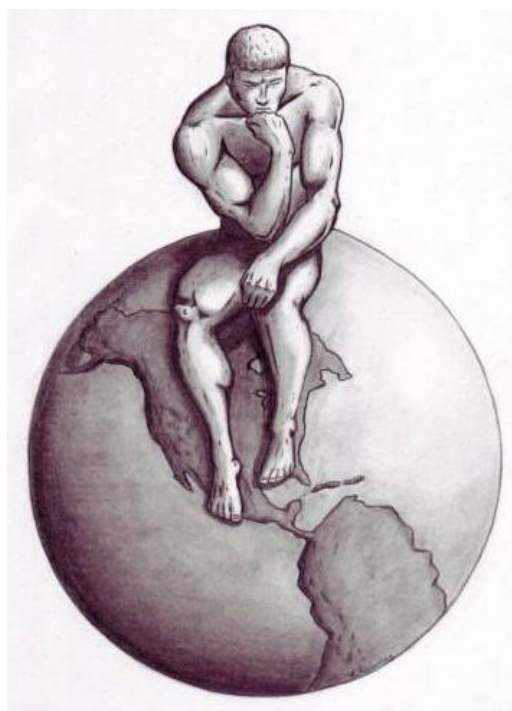

انسان عاقل

(راهنمای گام به گام تفکر در عقیده)

ویرایش دوم - عبدالله ایرانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

« إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شَرِّهِ وَأَنْفُسَنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ وَنَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَنَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ »

به شما برای انتخاب و مطالعه این کتاب تبریک و خوش آمد می گوئیم. کتابی که در پیش رو دارید در نتیجه لطف و مرحمت خداوند بزرگ تهیه شده و در آماده سازی آن افراد زیادی به صورت حضوری و غیر حضوری همکاری کرده اند. این کتاب به طور جدی مهمترین تصمیم زندگی هر انسان یعنی ایمان و عقیده را مورد بررسی قرار داده و به دیدگاه های اصلی هر انسان در بعد دین و زندگی می پردازد.

کتاب در ۳۰ فصل تنظیم شده و برای مطالعه هر فصل آن به طور میانگین ۱۵ دقیقه پیش بینی شده است. ممکن است که بعضی از فصلهای کتاب کمتر از ۱۵ دقیقه و بعضی بیشتر از ۱۵ دقیقه طول بکشد. توصیه اکید ما به شما این است که فصول این کتاب را جداگانه و با فاصله زمانی حداقل ۲۴ ساعت مطالعه کنید. در این فاصله بهتر است بر روی مسائل مطرح شده تفکر کنید و نکته به نکته مسائل مطرح شده در فصول را در ذهن خود تجزیه و تحلیل کنید. در حقیقت این کتاب دو مؤلف دارد. مؤلف اول مطالب را آماده کرده و به صورت کتاب حاضر در اختیار شما قرار داده است. مؤلف دوم کتاب خواننده آن می باشد، زیرا وی بوسیله تفکر در فصول کتاب می تواند خط مشی فکری خود را در طول کتاب دنبال کرده و پایان کتاب را خود رقم بزند. اگر راستش را بخواهید، بوسیله مطالعه این کتاب به صورت نامنظم و مغایر از برنامه ای که برای مطالعه در نظر گرفته ایم، به اهداف نهایی این کتاب به طور کامل دست نخواهید یافت. برنامه پیش بینی شده چنین است:

- ۱- پیشنهاد ما این است که کتاب به صورت فصل به فصل و در طول مدت یک تا دو ماه مطالعه شود.
- ۲- بین مطالعه هر فصل و فصل بعدی حداقل یک شبانه روز (۲۴ ساعت) فاصله قرار دهید.
- ۳- پس از مطالعه هر فصل در بازه زمانی ۲۴ ساعته بر روی مطالب مطرح شده به دقت تفکر کنید.
- ۴- اگر در طی مطالعه فصول کتاب برای شما سوالاتی ایجاد شد، بدون وقفه در مطالعه فصول، به برنامه ادامه دهید، زیرا به احتمال زیاد جواب خود را در فصول بعدی خواهید یافت.
- ۵- رمز اصلی این کتاب در تفکر خواننده آن نهفته است، پس حتما بعد از مطالعه هر فصل، در مورد آن خوب فکر کنید.

- ۶- در پایان بعضی از فصول یک سوال مطرح می شود، این سوال مقدمه تفکر شما در مورد هر فصل می باشد.
- ۷- کل مباحث این کتاب بوسیله استدلالات عقلی و قرآنی بیان شده است. همچنین دیدگاه حاکم بر این کتاب یک دید جهانشمول و فرای مذاهب بوده و مخاطبین این کتاب کلیه مسلمانان می باشند.

۸- ممکن است که چند فصل اول کتاب، کمی خسته کننده به نظر برسند، با این حال به خواندن کتاب طبق برنامه ادامه دهید، زیرا این فصول در حقیقت مقدمات مباحث اصلی (فصل ۷ تا پایان کتاب) می باشند و ذهن شما را برای مباحث اصلی آماده می کنند.

۹- با توجه به اینکه بسیاری از افراد در روز وقت کمی برای مطالعه خارج از برنامه دارند، در کتاب این مساله مهم را نیز در گرفتیم و در تالیف فصول کتاب ایجاز را رعایت کردیم.

۱۰- این کتاب برای کسی مفید است که اجازه نمی دهد هیچ فردی و در هر لباسی برای بینش و نگرش وی در زندگی تصمیم گیری کند و ارزش تفکر در زندگی خود را می داند. همچنین کسی که به دنبال دین واقعی بوده و به جای پشت کردن به دین و دین گریزی، تصمیم به جستجو برای یافتن دین حقیقی کرده است.

۱۱- این کتاب ویرایش دوم می باشد و فصل بسیار مهم ۲۴ در این ویراست اضافه شده است. برای اینکه شما را سریعاً وارد مباحث کتاب کنیم، بخش مقدمه را به عنوان فصل اول کتاب در نظر گرفته ایم، پس شما هم اکنون در حال مطالعه فصل یک کتاب هستید که در آن فقط مقدمات و روش مطالعه بیان شده است. در پایان این بخش باز هم به شما توصیه می کنیم که تفکر در مورد فصول این کتاب را جدی بگیرید.

سوالی برای تفکر: آیا می دانید چرا دیدگاه و فکر هر انسانی با ارزش است؟

آیه منتخب

وَهُوَ الَّذِي مَدَّ الْأَرْضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْهَارًا وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ جَعَلَ فِيهَا رِجَالًا لَّيَالٍ اللَّيْلِ
النَّهَارِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ (رعد - ۳)

و او کسی است که زمین را گسترده و در آن کوهها و نهرهایی قرار داد و در آن از تمام میوه ها دو جفت آفرید؛ شب را بر روز می پوشاند؛ همانا در اینها آیاتی است برای گروهی که تفکر می کنند!

فصل ۲

چرا امروزه مردم خدا را دوست نمی‌دارند و از او نمی‌ترسند؟ چرا هیچکدام از ما در فعالیتهای روزمره خود، قسمتی از روز خود را به تفکر در مورد خداوند اختصاص نمی‌دهیم؟ در این مجموعه سعی می‌کنیم که با کمک همدیگر به این سوالات پاسخ دهیم.

انسانها امروزه نسبت به تفکراتشان در حوزه ایمان و عقیده، چهار روش مجزا را در پیش گرفته‌اند. گروه اول افرادی هستند که اصولاً از هیچ چیزی پیروی نمی‌کنند. مسائل دینی همانند ایمان، عقیده و زندگی پس از مرگ اصلاً برای آنها مهم نیست. هر روز از لحظه بیدار شدن در صبح تا خوابیدن در شب، به جز اندیشه غذا، مسکن، کار، مدرک و ... در ذهن آنها وجود ندارد. این افراد به طور کامل خدا، روز قیامت، عبادت و ... را از یاد برده‌اند. همه ما در زندگی بسیار با این افراد برخورد کرده‌ایم. خداوند در قرآن خطاب به این افراد فرموده:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (۱۸) وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ (۱۹) لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ الْفَائِزُونَ (۲۰)

ای کسانی که ایمان آورده‌اید تقوای خدا را پیش بگیرید و هر کس باید بنگرد تا برای فردایش چه چیز از پیش فرستاده و از خدا بپرهیزد که خداوند از آن که انجام می‌دهید آگاه است! (۱۸) و از کسانی نباشید که خدا را فراموش کردند و پس از آن خودشان را نیز فراموش کردند، آنان

همان فاسقانند. (۱۹) هرگز دوزخیان و بهشتیان یکسان نیستند؛ اصحاب بهشت رستگار و پیروزند. (۲۰)

(سوره حشر - آیات ۱۸ تا ۲۰)

همچنین:

مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِي وَمَنْ يُضِلَّهُ فَاُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ (۱۷۸) وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ هُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْعَافِلُونَ (۱۷۹) وَاللَّهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذُرُّوا الَّذِينَ يُلْحِقُونَ فِي أَسْمَائِهِ سُبُحْرُونَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (۱۸۰)

آن کس را که خدا هدایت کند، هدایت یافته [واقعی] اوست؛ و کسانی را که [بخاطر اعمالشان] گمراه سازد، زیانکاران [واقعی] آنها هستند. (۱۷۸) به یقین،

گروه بسیاری از جن و انس را برای دوزخ آفریدیم؛ آنها دلهایی دارند که با آن نمی‌فهمند؛ و چشمانی که با آن

نمی‌بینند؛ و گوشهایی که با آن نمی‌شنوند؛ آنها همچون چهارپایانند؛ بلکه گمراهتر! اینان همان غافلانند [چرا که با

داشتن همه‌گونه امکانات هدایت، باز هم گمراهند]. (۱۷۹) و برای خدا، نامهای نیک است؛ خدا را به آن [نامها] بخوانید! و کسانی را

که در اسماء خدا تحریف می‌کنند [و بر غیر او می‌نهند، و شریک برایش قائل می‌شوند]، رها سازید! آنها بزودی جزای اعمالی را که انجام می‌دادند، می‌بینند. (۱۸۰)

(سوره اعراف - آیات ۱۷۸ تا ۱۸۰)

گروه دوم افرادی هستند که ایمان، عقیده و زندگی پس از مرگ برای آنها اهمیت دارد. آنها به نماز، روزه و اعمال عبادی خود اهمیت زیادی می دهند و سعی می کنند که در مسیری که از دنیا تا بهشت مورد تصورشان وجود دارد، خطای زیادی نداشته باشند. مشکل اصلی این گروه آن است که با وجود اهمیت ایمان و عقیده برای آنها، در طول زندگی خود از تولد تا مرگ، در مورد این مسائل با اهمیت فکر نکرده و بینش خود نسبت به ایمان را به صورت تقلیدی از آبا و اجداد خود به ارث برده اند. اگر از این افراد پرسیده شود که نظر شما راجع به خداوند، قیامت و مسائلی از این قبیل چیست، آنها همان جوابی را می دهند که پدران، مادران و گذشتگان دیگر به صورت تقلیدی به آنها آموخته اند. آنها همان دیدگاه و نقطه نظری را دارند که در کتب درسی آنها بیان شده و یا آباء و اجدادشان به آنها یاد داده اند. خداوند متعال در قرآن وضع این افراد را چنین توصیف می کند:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ (۱۶۸) إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ (۱۶۹)
وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوْلَوْكَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ (۱۷۰)

ای مردمان! از آنچه در زمین، حلال و پاکیزه است، بخورید و از گامهای شیطان پیروی نکنید! همانا او دشمن آشکار شماست! (۱۶۸) او شما را فقط به بدیها و کار زشت فرمان می دهد [و دستور می دهد] آنچه را که نمی دانید، به خدا نسبت دهید. (۱۶۹) و هنگامی که به آنها گفته شود «از آنچه خدا نازل کرده، پیروی کنید!» می گویند «نه، ما از آنچه پدران خود را بر آن یافتیم، پیروی می نمایم.» آیا اگر پدران آنها،

چیزی نمی فهمیدند و هدایت نیافته بودند [باز از آنها پیروی می کنند؟] (۱۷۰)

(سوره بقره- آیات ۱۶۸ تا ۱۷۰)

گروه سوم افرادی هستند که عقیده و زندگی پس از مرگ برای آنها اهمیت دارد. آنها پیوسته در مورد مسائل مربوط به غیب، دین، روح، زندگی پس از مرگ و مواردی از این قبیل مطالعات فراوانی انجام می دهند. بیشتر وقت این افراد در روز به تفکر در مورد ایمان، ماهیت انسان و زندگی پس از مرگ اختصاص می یابد. مشکل اصلی این گروه این است که آنها از چیزی پیروی نمی کنند، مگر از توهمات و گمانهایشان! آنها پیوسته در مکاتب فلسفی، عرفانی و علمی به دنبال مفاهیمی می گردند که این مفاهیم فقط و فقط از طریق کتب آسمانی (وحی) و نه مکاتب علمی و فلسفی بشری به انسان منتقل شده است. تصور کنید که اگر در قرآن راجع به قیامت، فرشتگان، جن و ... صحبتی به میان نمی آمد، بشر از کجا می توانست به این مفاهیم پی ببرد. خداوند متعال در رابطه با مفاهیم ماورا الطبیعه چنین می فرماید:

وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَلَا يُحْفَفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا كَذَلِكَ نُجْزِي كُلَّ كَافِرٍ (۳۶) وَهُمْ يَصْطَرِحُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ أَوْ لَمْ نُعَمِّرْكَ مَا يُتَذَكَّرُ فِيهِ مِنْ تَذَكَّرٍ وَجَاءَكُمُ التَّادِيرُ فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ (۳۷) إِنَّ اللَّهَ عَالِمُ غَيْبِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ

الصُّدُورِ (۳۸) هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَلَا يُزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ إِلَّا حَسْرًا (۳۹)

و کسانی که کافر شدند، آتش دوزخ برای آنهاست؛ هرگز فرمان مرگشان صادر نمی‌شود تا بمیرند و نه چیزی از عذابش از آنان تخفیف داده می‌شود؛ این گونه هر کفران‌کننده‌ای را کفر می‌دهیم! (۳۶) آنها در دوزخ فریاد می‌زنند «پروردگارا! ما را خارج کن تا عمل صالحی انجام دهیم غیر از آنچه انجام می‌دادیم!» [در پاسخ به آنان گفته می‌شود] آیا شما را به اندازه‌ای که هر کس اهل تذکر است در آن پند می‌گیرد، عمر ندادیم و آیا اندازکننده‌ای به سراغ شما نیامد؟ اکنون بچشید که برای ظلمان هیچ یآوری نیست! (۳۷) به یقین خداوند از غیب آسمانها و زمین آگاه است و آنچه را در درون دلهاست می‌داند!

(۳۸) اوست که شما را جانشینانی در زمین قرار داد؛ هر کس کافر شود، کفر او به زیان خودش خواهد بود و کافران را کفرشان جز خشم و غضب در نزد پروردگار چیزی نمی‌افزاید و نیز کفرشان جز زیان و خسران چیزی بر آنها اضافه نمی‌کند! (۳۹)

(سوره فاطر - آیات ۳۶ تا ۳۹)

همچنین:

أَمْ مَنْ يُبَدِّئُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يَنْزِعُكُم مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَلَيْسَ مَعِ اللَّهِ قُلُوبُ هَٰئِثُوا بُرْهَانِكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۶۴) قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ (۶۵) بَلِ ادَّارِكُ عِلْمُهُمْ فِي الْآخِرَةِ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِّنْهَا بَلْ هُمْ مِّنْهَا عَمُونَ (۶۶)

چه کسی آفرینش را آغاز می‌کند سپس آن را تجدید می‌کند و کسی که شما را از آسمان و زمین روزی می‌دهد؛ آیا معبودی با خداست؟ بگو: دلالتان را بیاورید اگر راست می‌گویید. (۶۴) بگو: هر آنچه که در آسمانها و زمین است غیب نمی‌داند جز خدا، و حتی [معبودان] نمی‌دانند کی برانگیخته می‌شوند. (۶۵) آنها اطلاع صحیحی درباره آخرت ندارند بلکه در آن شک دارند بلکه نسبت به آن نابینايند. (۶۶)

(سوره نمل - آیات ۶۴ تا ۶۶)

پس نتیجه می‌گیریم که مفاهیم مربوط به غیب (قیامت، فرشتگان، جن و ...) تنها از طریق کتب آسمانی و وحی به بشر منتقل شده است. هیچ کس نمی‌تواند به تنهایی از طریقی عقل به این مفاهیم دست پیدا کند. اگر فردی بدون توجه به این مساله مهم، از مکاتب عرفانی و فلسفی در عقیده خود تبعیت کند به گمراهی آشکاری می‌رود. مکاتبی که امروزه در سرتاسر دنیا به تبلیغ این مفاهیم می‌پردازند جز ساخته و پرداخته ذهن بشر نیستند، در حالیکه طبق گفته خود خداوند متعال، این مفاهیم فقط از طریق وحی به انسان منتقل می‌شوند. خداوند متعال در رابطه با تبعیت از مکاتب فکری انسانی در مورد مفاهیم ماورا الطبیعه چنین می‌فرماید:

وَمَثَّ كَلِمَةً رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (۱۱۵) وَإِنْ تُطِغْ أَكْثَرَ مَنْ فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ (۱۱۶) إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَن سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ (۱۱۷)

و کلام پروردگار تو، با صدق و عدل، به حد تمام رسید؛ هیچ کس نمی‌تواند کلمات او را دگرگون سازد و او شنونده داناست. (۱۱۵) اگر از بیشتر کسانی که در روی زمین هستند اطاعت کنی، تو را از راه خدا گمراه می‌کنند؛ [زیرا] آنها تنها از گمان پیروی می‌کنند، و تخمین و حدس [واهی] می‌زنند. (۱۱۶) پروردگارت به کسانی که از راه او گمراه گشته‌اند، آگاهتر است و همچنین کسانی که هدایت یافته‌اند. (۱۱۷)

(سوره انعام - آیات ۱۱۵ تا ۱۱۷)

گروه چهارم افرادی هستند که عقیده و زندگی پس از مرگ برای آنها اهمیت زیادی دارد. آنها پیوسته در مورد مسائل مربوط به غیب، دین، روح، زندگی پس از مرگ به تفکر می پردازند. آنها مفاهیم مربوط به غیب را فقط در حالی قبول می کنند که در کتاب آسمانی (قرآن) به عنوان یگانه مرجع ایمان آنها آمده باشد. این افراد آنقدر برای عقیده خود اهمیت قائل هستند که خود برای دست یافتن به آن اقدام می کنند و منتظر نمی مانند که این مفاهیم از طریق دیگران به آنها القا شود. آنها قبول دارند که کلام هیچ بشری بالاتر از کلام خدا نیست. خداوند متعال در رابطه با این افراد چنین می فرماید:

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ (۳) وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمِمَّا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ (۴)
أُولَئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (۵)

کسانی که به غیب ایمان می آورند و نماز را برپا می دارند و از تمام نعمتها و مواهبی که به آنان روزی داده‌ایم، انفاق می کنند. (۳) و کسانی که به آنچه که بر تو نازل شده و آنچه که قبل از تو [بر پیامبران پیشین] نازل گردیده ایمان می آورند و به رستاخیز یقین دارند.

(۴) آنان، بر طریق هدایت پروردگارشانند و آنان رستگارانند. (۵)

(سوره بقره- آیات ۳ تا ۵)

اکثر مردم امروزه فکر می کنند که بهترین مسیر و هدف را برای زندگی خویش انتخاب کرده و کورکورانه بر دیدگاه های خود پافشاری کنند. از این رو وارد تعصب کور شده و نسبت به دیدگاه های دیگر بی اطلاع می مانند، زیرا فکر می کنند هنگامی که بهترین و برترین هدف و ایدئولوژی در نزد ماست، نیازی به شنیدن سخنها دیگر وجود ندارد. اگر مکتب خاصی وجود داشته باشد که از سعادت و خوشبختی بشری حرف به میان آورده باشد، افراد متعصب به دلیل اینکه همیشه دیدگاه های خود را برتر از مکاتب دیگر می بینند، به این سعادت و خوشبختی پشت می کنند. برای اینکه بتوانیم تشخیص دهیم آیا بهترین مکتب و هدف زندگی در نزد ماست، باید با چشم و گوش باز و بدون تعصب و از بیرون به داخل به سخنها نقادانه گوش فرا دهیم:

وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فَبَشِّرْ عِبَادَ (۱۷) الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ
أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمُ أُولُوا الْأَلْبَابِ (۱۸)

و کسانی که از عبادت طاغوت پرهیز کردند و به سوی خداوند بازگشتند، بشارت از آن آنهاست؛ پس بندگان مرا بشارت ده! (۱۷) کسانی که سخنان را می شنوند و از نیکوترین آنها پیروی می کنند؛ آنان کسانی هستند که خدا

هدایتشان کرده و آنها خردمندانند. (۱۸)

(سوره زمر- آیات ۱۷ تا ۱۸)

بهترین برنامه هدفمند برای زندگی یک فرد، برنامه ای است که خالق برای انسان ارائه میدهد، نه انسان برای انسان. زیرا هر انسانی (همانند همه انسانهای دیگر) از جنین بدون دانش به بلوغ فکری خود رسیده، چندی در این دنیا زندگی کرده و به کسب تجربه و علم پرداخته و در نهایت می میرد. پس هر فلسفه ای که وی برای زندگی دنیوی پیاده کند، زاده ذهن وی می باشد. شاید دیدگاه و فلسفه وی در مورد دنیا جوابگو باشد، ولی قطعا در مورد آخرت جوابگو نمی باشد.

همه تلاشهای بشر در جهت آرامش و سعادت‌مندی می باشد. در کنار این امر، عمر محدود بشر قرار دارد که به طور متوسط برای یک فرد سالم هشتاد سال می باشد. هدف اصلی دین این است که توجه انسان در مورد آرامش و سعادت که به دنبال آن است، از زمان محدود عمر بشر به زمان نامحدود و بی پایان اخروی جلب کند. آرامش دنیوی که بشر به هر طریقی به دنبال آن است، نیز فقط از طریق دین حاصل می شود.

سوالی برای تفکر: به نظر شما، کدام گروه با ارزش تر است؟

إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا - إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا
(الانسان - ۲ تا ۳)

همانا انسان را از نطفه مختلطی آفریدیم و قطعا او را می‌آزماییم، [بدین جهت] او را شنوا و بینا قرار دادیم! -
ما راه را به او نشان دادیم، مختار است که شاکر باشد و یا ناسپاس!

فصل ۳

اگر فردی در یک کشور مسلمان متولد شود، خواسته یا ناخواسته مسلمان می شود، چون جامعه، پدر و مادر و نظام حاکم همه مسلمان هستند. حال اگر همین فرد در یک کشور مسیحی متولد شود، حتماً مسیحی می شود، چون جامعه و خانواده وی را اینگونه تربیت می کنند. ولی آیا حقیقت همان گونه است که جامعه برایمان مشخص می کند یا اینکه حقیقت را باید از طریق تفکر شناخت؟ با یک مثال موضوع را بیان می کنیم: فرض کنید که در روز قیامت یک مسیحی، یک یهودی و یک مسلمان برای پاسخگویی نسبت به خرافات در عقاید خود، در پیشگاه خداوند حاضر می شوند. فرد یهودی بیان می کند که من در یک خانواده یهودی به دنیا آمدم و عقیده خود را با نگاه کردن به پدر و مادرم و جامعه یاد گرفتم. فرد مسیحی بیان می کند که من در یک خانواده مسیحی به دنیا آمدم و عقیده خود را با نگاه کردن به پدر و مادرم و جامعه یاد گرفتم. فرد مسلمان بیان می کند که من در یک خانواده مسلمان به دنیا آمدم و عقیده خود را با نگاه کردن به پدر و مادرم و جامعه یاد گرفتم. آیا به مسلمان گفته می شود که وارد بهشت شود؟ مسلماً خیر، زیرا اولاً راه حجت و دلیل برای افراد دیگر باز شده و ثانیاً ایمان و عقیده قرآنی فقط بوسیله تفکر خود فرد در آیات قرآن، آیات آفاقی (طبیعت و جهان) و آیات انفسی (خلقت بشر) حاصل می شود. به همین دلیل در قرآن صدها بار از انسان دعوت شده که در آیات خداوند تفکر کند و مقلد خانواده، اجداد، علما و جامعه خود نباشد:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بَلْ قَالُوا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِم مُّقْتَدُونَ (۲۲) وَكَذَلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِم مُّقْتَدُونَ (۲۳) قَالَ أَوْلُو جُنَّتِكُمْ بِأَهْدَىٰ مِمَّا وَجَدْتُمْ عَلَيْهِ آبَاءَكُمْ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ (۲۴)

بلکه می گویند «ما نیاکان خود را بر آئینی یافتیم و ما نیز با پیروی آنان هدایت یافته ایم.» (۲۲) و این گونه در هیچ دیاری پیش از تو پیامبر اندازکننده ای نفرستادیم مگر اینکه مرفهین آن گفتند «ما پدران خود را بر آئینی یافتیم و به آثار آنان اقتدا می کنیم.» (۲۳) [پیامبرشان] گفت «آیا اگر من آئینی هدایت بخش تر از آنچه پدرانتان را بر آن یافتید آورده باشم؟» گفتند «اصلاً نسبت به آنچه به آن فرستاده شده اید کافریم!» (۲۴)

(سوره زخرف - آیات ۲۲ تا ۲۴)

کسی که واقعاً جوای حقیقت باشد، حتماً به آن خواهد رسید. همه ما قبول داریم که بالاتر از حرف خداوند هیچ حرفی وجود ندارد و قرآن کریم آنقدر با ارزش است که حتی یک آیه آن نیز باعث هدایت می شود. کسی که در قرآن تفکر کند، خداوند به وی قول حتمی هدایت را داده است:

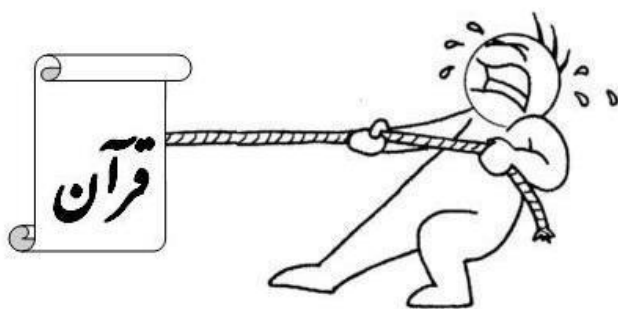
وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ (٦٩)

و آنها که در راه ما تلاش کنند، قطعاً به راه‌های خود هدایتشان می‌کنیم و خداوند با نیکوکاران است. (٦٩)
(سوره عنکبوت - آیه ٦٩)

به کلمه "لَنَهْدِيَنَّهُمْ" دقت کنید. این کلمه به معنی هدایت قطعی است، به شرطی که فرد نیز خود خواهان این هدایت باشد. هدایت در ایمان به یک مجاهده بسیار کوچک نیاز دارد. بحث ایمان مانند حل یک معادله ریاضی نیست و به فرمولهای پیچیده و معادلات مبهم نیازی ندارد. ایمان چیز بسیار سختی نیست، زیرا فقط به یک استنتاج کلی نیاز دارد که آنهم با تفکر در نشانه‌های خدا حاصل می‌شود. عقیده تقلیدی نیست و معیار شناسایی عقیده و ایمان، وحی (قرآن) می‌باشد. به طور کلی اینکه معیار عقیده کلام انسانها نیست و تنها کلام خداوند است. در بحث ایمان چند نکته مهم وجود دارد که عبارتند از: مسلماً کسی که جویای حقیقت ایمان باشد، نباید منتظر باشد که راه درست عقیده خود به خود و بدون تلاش نمایان شود و یا اینکه با تقلید از افراد دیگر فکر کند که در مسیر درست قرار دارد. مورد مهم دیگر اینکه مساله ایمان و عقیده درست، مساله‌ای نیست که بتوان بر آن سرپوش گذاشت. این حوزه اساسی‌ترین تصمیم در طول حیات یک انسان است، زیرا انتخاب آگاهانه بین بهشت و جهنم می‌باشد، بنابر این هر انسانی باید در طول عمر خود حداقل مدت کوتاهی را برای مشخص کردن عقیده اش اختصاص دهد، که در طول این کتاب سعی شده قدم اول این مسیر به خوبی برای شما مشخص شود تا در مورد آن تفکر کنید. مسلماً سرکشی انسان از اوامر خداوند و کفر پیشگی وی، هیچ لطمه‌ای به قدرت و عظمت الله تعالی وارد نمی‌آورد و همچنین هیچ صدمه‌ای نیز به نظام هستی وارد نمی‌شود. مسلماً با کفرورزی ما باران و برف قطع نمی‌شود، نظم روز و شب تغییر نمی‌کند و خللی نیز در کائنات بوجود نمی‌آید، بلکه ضرر این کار تنها به خود ما می‌رسد. همچون کسی که مریض باشد و از رفتن پیش پزشک خودداری کند و ضرر اینکار وی فقط متوجه خود مریض خواهد بود و به پزشک گزند نمی‌رسد.

دقت کنید که انتخاب در حوزه ایمان، همیشه توسط خود انسان انجام می‌پذیرد و در روز قیامت هم فقط خود ما هستیم که باید جوابگوی عقیده خود باشیم و انسانهای دیگر به خاطر ایمان و عقیده ما پاسخگو نیستند. بنابر این عقیده هر انسانی باید به محکمترین چیز متصل باشد. ایمان ما باید بر مبنای کتاب آسمانی خود (قرآن) باشد و سخنان، نقل قولها، گفتار انسانها و بزرگان دینی، علمی و فلسفی در روز قیامت قابل استناد نیستند و در روز قیامت فقط به قرآن می‌توان استناد کرد. اکثر ما هنگامی که می‌خواهیم یک ماشین جدید بخریم، روزها و هفته‌ها از آشنایان در مورد مزایا و معایب ماشینهایشان سوال می‌پرسیم، به بنگاههای مختلف سر زده و از افزایش و کاهش قیمت خودرو مطلع می‌شویم و از افراد بسیاری در مورد خرید ماشین خود مشورت می‌گیریم. آیا برای ایمان و عقیده خود به اندازه یک دهم خرید یک ماشین ارزش قائل هستیم؟ آیا همانگونه که برای خرید ماشین وقت

اختصاص دادیم، حاضریم برای تبیین اصول عقیدتی خود وقت بگذاریم؟ ایمان و عقیده که زندگی ابدی ما بر مبنای آنهاست. نکته مهم دیگر اینکه هر انسان برای یافتن هدایت واقعی، باید طوری قرآن بخواند که اجازه دهد قرآن مسیر درست را برای وی مشخص کند، نه اینکه با پیش فرضهای قبلی و غرض ورزی به سراغ قرآن برود. مسلماً به جای اینکه قرآن چنین فردی را هدایت کند، وی قرآن را هدایت کرده و به دنبال خود می کشد. یک انسان هدفمند، مسیر زندگی و عقیده خود را با قرآن مقایسه می کند. سپس هر قسمت از دیدگاه هایش که غیر قرآنی بوده را با شجاعت حذف کرده و در هر قسمتی هم که کمبود داشته باشد، از قرآن استفاده کرده و آن را ترمیم می کند و در نهایت یک عقیده متوازن قرآنی بدست می آورد. باید به گونه ای از قرآن کمک گرفت که در روز قیامت، به ازای هر بخش از ایمان و عقیده خود بتوانیم از قرآن آیاتی برای استناد را داشته باشیم.

کسی که با غرض قرآن می خواند

کسی که قرآن هدایتش می کند

علاوه بر این مشکل بزرگ دیگر در مطالعه قرآن تاویل شخصی است، یعنی اینکه افراد سعی می کنند که حوادث تاریخی و دیدگاه های افراد را به زور با قرآن منطبق کنند. در مساله ایمان باید حوادث تاریخی را فراموش کرد و با استفاده از قرآن که محکم ترین مرجع ایمان است به تفکر پرداخت. متأسفانه در جامعه ما اینگونه فکر می شود که فقط افراد خاصی هستند که در مورد دین، آگاهی و دانش دارند، بنابر این بهتر است که این افراد به جای بقیه جامعه فکر کرده و سپس به مردم بگویند چون به غیر از ما کسی قرآن را نمی فهمد و ما در مورد ایمان تحقیق کرده و درس خوانده ایم، پس همه از ما تقلید کنید و راجع به دین دیگر لازم نیست کسی فکر کند. اگر قرار بود که فقط انسائهای خاصی قرآن را فهمیده و در مورد ارکان ایمان، دانش و آگاهی داشته باشند، قرآن فقط بر همین عده خاص نازل می شد، حال اینکه قرآن برای کل بشر نازل شده و کوچک و بزرگ بهره خود را از آن دارند:

وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ (٤٠)

ما قرآن را برای یادآوری آسان ساختیم، آیا کسی هست که متذکر شود؟ (٤٠)

(سوره قمر- آیات ١٧ و ٢٢ و ٣٢ و ٤٠)

به یقین آموزش و یادگیری توحید کار ساده ای است، ولی موخّد بودن و با تقوا بودن کار بندگان واقعی خداست. قرآن کتابی است که خود خداوند، وعده عدم تحریف آن را تا قیامت به ما داده است. قرآن معجزه ایست که همیشه از تحریف در امان بوده و تنها مرجع برای عقاید بشریت می باشد:

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ (٩)

همانا ما قرآن را نازل کردیم و ما بطور قطع نگهدار آنیم! (٩)

(سوره حجر- آیه ٩)

همچنین:

وَإِنلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ رَبِّكَ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَلَنْ يَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا (٢٧)

آنچه را از کتاب پروردگارت به تو وحی شده تلاوت کن! هیچ چیز سخنان او را دگرگون نمی سازد و هرگز پناهگاهی جز او نمی یابی! (٢٧)

(سوره کهف- آیه ٢٧)

در قیامت، پیامبر گرامی اسلام از قوم خود به دلیل مهجور ساختن کتاب خدا، گله و شکوه می کند. محمد نبی (ص) به مدت ٢٣ سال رنج و مشقت، شب زنده داری، جنگها و تبعیدها، گرسنگی و خطرهای مالی و جانی را تحمل کرد تا پیغام الله را به انسانها برساند. امروزه مردمان ساعتها و ساعتها برای کسب درآمد، تفریح و درس خواندن اختصاص می دهند، ولی در روز حتی به مدت چند دقیقه قرآن را با تفکر مطالعه نمی کنند:

وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا (٣٠)

و پیامبر عرضه داشت «پروردگارا! قوم من قرآن را رها کردند» (٣٠)

(سوره فرقان- آیه ٣٠)

مساله ایمان چیزی است که هر انسان به طور فردی باید از وقت گرانبهایش برای آن گذاشته و خود در مورد آن تفکر کند. دقت کنید که مساله مهمی که ما در اینجا قصد بیان آنرا داریم، این است که در جامعه ما افراد بسیاری فکر می کنند که عقل و فکر آنها در سر انسانهای دیگر قرار دارد و به جای استنباط فردی در مورد عقیده خود، به افراد خاصی مراجعه می کنند و مشکل اصلی هم دقیقا همینجاست. خداوند در قرآن گفته که در مورد آفرینش و آسمانها و زمین، آیات قرآن و خلقت خودتان فکر کنید، ولی نه اینکه به افراد دیگر بگویید به جای شما فکر کنند. پس از اینکه پیامبر اسلام برای افراد تازه مسلمان قرآن قرائت کرده و ایمان و عقیده این افراد را تصحیح می کرد، به آنها نمی گفت که هم اکنون پس از شنیدن این آیات در مورد ایمان، شما به سراغ ابوجهل یا ابولهب رفته و در مورد این آیات عقیدتی با آنها نیز صلاح و مشورت کنید. مسلما وقتی که حقیقت به گوش آنها می رسید، آن را می پذیرفتند. بسیاری از مردم ما ایمان را با فقه جا به جا گرفته و آن را چیز مبهم و گنگی تصور می کنند. عقیده هر انسان بر مبنای تفکر و استنتاج خود وی حاصل می شود و در این مورد نمی توان از افکار دیگران (پدر و مادر، علما و جامعه) کپی برداری کرد. اگر شخصی بخواهد راجع به ارث تحقیق کند سروکار وی با فقه است ولی اگر کسی بخواهد توحید را به طور کامل درک کند باید خود با استفاده از قرآن به تفکر پردازد. مسلما در حال حاضر افراد بسیاری وجود دارند که نماز آنها قطع نمی شود، افرادی که کارهای عام المنفعه انجام می دهند و ... ولی اگر ایمان این افراد به اندازه سر سوزنی به شرک آلوده باشد، هیچ کدام از اعمال این افراد مورد قبول خداوند واقع نمی شود. پس حداقل اینکه تفکر راجع به مفاهیم گفته شده، هیچ ضرری ندارد. یک مثال دیگر: فرض کنید در یک کلاس درس حضور دارید. از قبل به شما اعلام شده که امتحان پایان ترم این درس نهایی بوده، سوالات امتحانی در دایره مرکزی امتحانات از کتاب درسی طراحی شده و برگه های امتحانی نیز در همانجا تصحیح خواهند شد. با این اوصاف در کلاس درس معلم به شما می گوید که به جای تدریس کتاب درسی، من خودم برای شما جزوه خواهم گفت، جزوه ای که مطالب غیردرسی فراوانی دارد. افراد باهوش با توجه به اخطار قبلی دایره امتحانات، علاوه بر جزوه معلم کتاب درسی را خودشان مطالعه می کنند، ولی افراد نادان حرفهای معلم را یگانه حجت تامه خود تلقی کرده و فقط به جزوه بسنده می کنند. روز امتحان همه می بینند که کلیه سوالات از کتاب درسی طراحی شده و از جزوه معلم هیچ سوالی نیامده است. برنده واقعی در روز امتحان کیست؟ قرآن در حوزه ایمان برای ما حکم کتاب درسی بالا را دارد.

پس از بیان همه مطالب بالا، باز هم افراد بسیاری وجود دارند که به دلیل اینکه تاکنون خود را قابل ندانسته اند و راجع به ایمانشان فکر نکرده اند، قبول موارد بالا برایشان مشکل است. پیشنهاد ما به این افراد این است که حتی اگر هضم مطالب بیان شده برای شما سخت است، خالصانه و با دید حقیقت طلب به تفکر خود در این زمینه ادامه دهید و وعده الله تعالی برای هدایت را فراموش نکنید. مانند کسی که پس از یک سانحه دلخراش به زور سعی می کند تا آن را فراموش کند نباشید، بلکه پیوسته به این مسائل این بخش و بخشهای دیگر فکر کنید. فردی که

بترسد با تفکر و مطالعه عقیده اش از دستش فرار کند و نتواند از عقیده اش دفاع کند، این عقیده، یک عقیده راستین نبوده و تنها یک توهم می باشد.

إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ (انفال - ۲۲)
بدترین جنبنندگان نزد خدا، افراد کر و لالی هستند که اندیشه نمی کنند.

فصل ۴

در این بخش به قسمتی از آیات قرآن برای بیان قدرت و حاکمیت مطلق خداوند می پردازیم. آیاتی که بینش انسان را از نگاه به سنگفرش خیابان به سمت نگاه به آسمان و مخلوقات دعوت می کند. به آیات زیر توجه کنید:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالْأَرْضَ مَدَدْنَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْزُونٍ (۱۹) وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ وَمَنْ لَسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ (۲۰) وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنزِلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ (۲۱) وَأَرْسَلْنَا الرِّيحَ لَوَاقِحَ فَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَسْقَيْنَاكُمُوهُ وَمَا أَنْتُمْ لَهُ بِخَازِنِينَ (۲۲) وَإِنَّا لَنَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَنَحْنُ الْوَارِثُونَ (۲۳) وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنْكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ (۲۴) وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ (۲۵)

و زمین را گسترديم و در آن کوه‌های ثابتی افکندیم و از هر گیاه موزون در آن رویاندیم؛ (۱۹) و برای شما انواع وسایل زندگی در آن قرار دادیم؛ همچنین برای کسانی که شما نمی‌توانید به آنها روزی دهید! (۲۰) و خزائن همه چیز تنها نزد ماست ولی ما جز به اندازه معین آن را نازل نمی‌کنیم! (۲۱) ما بادها را برای بارور ساختن [ابرها و گیاهان] فرستادیم و از آسمان آبی نازل کردیم و شما را با آن سیراب ساختیم در حالیکه شما توانایی حفظ و نگهداری آن را نداشتید! (۲۲) ما میم که زنده می‌کنیم و می‌میرانیم و ما میم وارث همه جهان! (۲۳) ما هم پیشینیان شما را دانستیم و هم متأخران را! (۲۴) پروردگار تو قطعاً آنها را در قیامت جمع و محشور می‌کند؛ چرا که او حکیم و داناست! (۲۵)

(سوره حجر - آیات ۱۹ تا ۲۵)

در این آیات خداوند به بیان قدرت خود و نعمتهایی که به انسانها داده می‌پردازد. خداوند زمین را آفریده و برای انسانها آن را مسطح و هموار ساخته است. اینگونه نیست که ما با راه رفتن در زمین دچار مشقت و دردسر فراوان شویم. مثلاً فرض کنید اگر انسان با راه رفتن بر روی زمین در آن فرو می‌رفت، دچار چه مشقتهای فراوانی که نمیشد. خداوند زمین را همانند فرشی زیر پای انسان قرار داده و کوهها را در زمین ثابت کرده است. کوه‌هایی که مدافع جان و مال انسان به هنگام زلزله و پناه انسان به هنگام سیل می‌باشند. کوه‌هایی که سرمنشاء بسیاری از گیاهان و حیوانات بوده و برکات زیادی برای انسان دارند. همچنین خداوند بیان کرده که از هر گیاه موزون و متعادل بر روی زمین رویاندیم. مخلوقات خداوند به گونه‌ای هستند که هیچ عیب و نقصی در خلقت آنها جای ندارد. هر روزه شاهد این هستیم که جلوه جدیدی از قدرت لایتناهی الله تعالی در مخلوقاتش، توسط محققین و دانشمندان کشف می‌شود. این کشفیات علاوه بر حیوانات، گیاهان و کائنات، در رابطه با بدن انسان هم می‌باشد. خداوند در همه جای قرآن بیان می‌کند که ما میم که اینکارها را انجام میدهم (گسترديم، افکندیم، رویاندیم

و ...) وگرنه هیچ جنبنده و مخلوقی بدون اذن خداوند متعال حتی اجازه وجود داشتن را هم ندارد. این خداوند است که اراده بر انجام این کارها نموده و خواست وی بر این موارد مقدم بوده و مخلوقات به خودی خود هیچ قدرتی ندارند. خداوندی که همه جانداران را آفریده و خود اوست که رزق را به دست آنها می‌رساند. موجوداتی همانند مورچگان، آبزیان، پرندگان، موجودات میکروسکوپی و ذره بینی، حیوانات وحشی و اهلی و ... که انسانها اگر همگی دست به دست هم دهند، قادر به روزی دادن به تعداد کمی از این مخلوقات نیز نیستند. خداوند رحمن بشر را نیز روزی می‌دهد. کلیه انسانها از مسلمان و مسیحی گرفته تا کافر و مشرک از روزی خداوند بهره مند هستند و نعمت روزی به هیچ عنوان از آنها منع نشده است و خداوند روزی را به همه آنها می‌رساند.

خزائن همه چیز نزد خداوند متعال می‌باشد و هیچ چیزی وجود ندارد که خزائن آن حتی کمی از محدوده قدرت و علم خداوند خارج باشد. این بدین معنی است که مالکیت کامل همه نعمتها در نزد خداوند بوده و تنها الله است که به کنه و ماهیت همه کائنات اشراف کامل دارد. علاوه بر این، خداوند نعمتهای خود را جز به مقدار معلوم و مشخص بر بندگانش نازل نمی‌کند. به طور مثال نعمتهایی مثل باران و برف، وزش باد و حرکت ابرها، تابش نور خورشید، علم و دانش و ... در قبضه کامل خداوند بوده و او همیشه به میزان مشخص و معلومی این نعمتها را بر بندگان خود نازل میکند. اگر ما در تمامی عمر خود دعا کنیم که خداوند به ما دانشی بیش از ظرفیت ما اعطا کند، مسلماً این اتفاق نمی‌افتد، زیرا این خداوند است که نسبت به ظرفیت همه مخلوقات خود آگاه بوده و به قدر معلوم و فراخور آنها نعمت ارزانی می‌دارد. آیا تاکنون به وزش باد توجه کرده اید. همین باد باعث حرکت ابرها و لقاح گیاهان شده و نعمت حیات را به زمین اهدا می‌کنند. علاوه بر این وزش باد باعث برخورد ابرها با یکدیگر و باردار شدن آنها می‌شود. سرانجام از آسمان باران می‌بارد تا بوسیله آن همه انسانها و موجودات زنده سیراب شوند. در آیه بالا خداوند بر این نکته تاکید کرده که اوست که بوسیله این فرآیند زیبا و پرمعنا انسانها را سیراب می‌کند، در حالیکه انسان قدرت نگهداری و ذخیره کردن آب را هم ندارد. به آب پشت سد توجه کنیم. پس از بارش باران سدها و مخازن آب پر از آب می‌شوند، ولی آیا این آب به همین صورت باقی می‌ماند؟ چه بسا میزان زیادی از این آب به زیر زمین فرو رود و مقدار زیادی نیز بخار شده و به هوا برود. در نهایت پس از گذشت زمانی سد دوباره آب خود را از دست خواهد داد تا اینکه دوباره باران رحمت خداوند زمین، جانداران و انسانها را سیراب سازد. مهمتر از همه این موارد قدرت خداوند در زنده کردن و میراندن موجودات است. اعطای زندگی و مرگ در اختیار ذات الهی می‌باشد. الله تعالی در پاییز و زمستان، درختان و گیاهان سبز را پژمرده ساخته و می‌میراند، سپس در بهار دوباره به آنها حیات بخشیده و آنها را زنده می‌سازد. همان خدایی که زندگی و مرگ درختان و گیاهان در دست اوست، قادر است که انسان را نیز پس از مرگش حیات دوباره ببخشد. پس از اینکه اجل و مهلت کلیه انسانها سر رسید، خداوند مرگ را بر آنها محقق کرده و تنها خود وارث کلیه نعمتها و کائنات خواهد

شد. زمین و هر آنچه در آن است (از گیاهان و حیوانات و جنبنده ها گرفته تا جمادات و شهرها و کشورها و همه علوم و فنون) همه از دست انسان خارج شده و به وارث اصلی خود می رسد.

خداوند متعال اول و آخر است (هو الاول و الاخر)، یعنی اینکه فقط اوست که از احوال و اذکار گذشتگان آگاه می باشد. همچنین از سرنوشت آیندگان ما نیز مطلع است. خداوند به هر چیزی آگاه و توانا است. در نهایت اینکه همه انسانها در روز قیامت در پیشگاه پروردگارشان محشور خواهند شد تا به جزای اعمال خود برسند. همانا خداوند علیم (دانای مطلق نسبت به احوال بندگان و کائنات) و حکیم (حکیم مطلق در روزی رسانی و ارسال نعمت) است.

در زمان پیامبر ما بسیاری از افراد، با نادیده گرفتن نعمتهای فراوان الهی می پرسیدند که قیامت کی فرا می رسد؟ علم قیامت و وقوع آن فقط در نزد خداوند می باشد. یکی از بزرگان بیان می کند: "هر کس که مُرد، قیامتش برپاست". پس عاقلانه این است که با عبرت از گذشتگان، کمی در احوال خود و دستورالعمل الهی یعنی قرآن، تامل کنیم، زیرا مرگ ما آغاز قیامت ماست و بعد از آن به دنیا حتی گذر کوتاهی هم نخواهیم داشت.

سوالی برای تفکر:

دلیل واقعی خداوند از جلوه نمایی قدرت خود برای بشر چیست؟

اینکه هر کس که مُرد، قیامتش برپاست، یعنی چه؟

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَّا تَفْقَهُونَ
تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا (اسراء - ۴۴)

آسمانهای هفتگانه و زمین و هر آنچه در آن است، همه تسبیح او می گویند و هیچ چیزی نیست جز اینکه به تسبیح و حمد او مشغول است ولی شما تسبیح آنها را نمی فهمید؛ او بردبار و آمرزنده است.

فصل ۵

چرا خداوند انسان را به تفکر در مورد خلقت بشر، آسمانها و زمین و قرآن دعوت می کند؟ و چرا تفکر در قرآن از ارزش بالایی برخوردار است؟ به آیات زیر که ارزش تفکر در قرآن، آفاق و انفس را بیان می کنند، دقت کنید:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هَذَا بَلَاغٌ لِلنَّاسِ وَلِيُنذَرُوا بِهِ وَلِيَعْلَمُوا أَنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ وَ لِيَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ (۵۲)

این قرآن، پیامی برای عموم مردم است تا همه به وسیله آن انداز شوند و بدانند او خداوند یکتاست و تا خردمندان پند گیرند! (۵۲)

(سوره ابراهیم - آیه ۵۲)

همچنین:

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ (۱۹۰)

مسلماً در آفرینش آسمانها و زمین، و آمد و رفت شب و روز، نشانه‌هایی برای خردمندان است. (۱۹۰)

(سوره آل عمران - آیه ۱۹۰)

همچنین:

هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ لَآ إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۶)

او کسی است که شما را در رحم مادران، آنچنان که می خواهد تصویر می کند. معبودی جز خداوند توانا و حکیم نیست. (۶)

(سوره آل عمران - آیه ۶)

در قرآن کریم نزدیک به ۱۳۰۰ آیه راجع به هستی و خلقت انسان بیان شده و متعاقب آن پس از بیان این آیات، دعوت به تفکر شده است. مسلماً هیچ بشری نمی تواند جهان دور و بر خود و همچنین خلقت خود را نادیده گرفته و کورکورانه در دنیا به خوردن و خوابیدن پردازد. نمی توان زندگی عقلانی بشری را با زندگی حیوانی و بدون تفکر تعویض کرد، زیرا ارزش هر انسانی به فکر، اندیشه و ایدئولوژی وی بوده و در طول تاریخ هم افراد متفکر و هدفمند از ارزش بیشتری در بین مردم برخوردار بوده اند. دو فرد که یکی نابینا و دیگری بینا هستند را در نظر بگیرید، اگر فرد نابینا بدون هیچ مقدمه ای بخواهد از یک بزرگراه عبور کند دچار سانحه خواهد شد. اگر فرد بینا نیز چشمان خود را بسته و از بزرگراه عبور کند، وی نیز دچار سانحه می شود و در این مورد با نابینا هیچ تفاوتی وجود ندارد. عقل انسان هم همینگونه است. اگر انسان از عقل خود استفاده نکند، با افراد دیوانه یکسان بوده و حتی با حیوانات هم فرقی ندارد. به طور معمول، هر فردی پس از اینکه به بلوغ عقلی خود رسید، برای زندگی

خود هدفی قرار داده و کلیه تلاشهای زندگیش را در راستای برآورده کردن و رسیدن به این هدف قرار می دهد. بعضی از افراد به اهداف کوتاه مدتی مانند لذت جویی و کامیابی موقت در دنیا بسنده کرده و بعضی دیگر اهداف بلند مدت مثل لذت و خوشی جاودانه را محور تلاش خود قرار می دهند. خداوند از انسان می خواهد، با تفکر در آیات آفاقی و انفسی و قرآنی، هدف نهای خود در زندگی را به صورت عقلانی و نه احساسی انتخاب کند.

چندین دلیل برای دعوت خداوند از انسان به تفکر می توان بر شمرد. اول اینکه انسان از طریق تفکر در نشانه های خداوند، درباره وجود خالقش به یقین برسد. جهانی که در آن زندگی می کنیم، جهانی است که در هر گوشه ای از آن نظم حاکم می باشد. جهان ما تصادفی نبوده و بیهوده نیز آفریده نشده است. در هر لحظه میلیونها میلیون جنبنده در اقیانوسها، جنگلها، کوه ها، شهرها و روستاها به دنبال رزق و روزی خود می روند و این خداوند است که به آنها روزی می دهد. در هر لحظه ماه، زمین و خورشید به صورت منظم در مدار خود در حرکتند و حرکت آنها هیچگاه تابع هرج و مرج نبوده است. این خداوند است که حرکت زمین و کلیه سیارات و ستارگان را تدبیر کرده و برای آنها مدارهای خاصی را مقدر کرده است. در هر لحظه قلب انسان، خون را به درون رگها فرستاده و ششهای وی نیز از هوا استنشاق می کنند. مسلماً این خداوند است که حیات انسان، تپش قلب و حیات اندامهای انسان را توسط قدرت خود کنترل می کند. اگر جهانی که در آن زندگی می کنیم تصادفی بود، هیچ اتفاق تکراری در کائنات اتفاق نمی افتاد و همه چیز تصادفی می بود. اگر جهانی که در آن زندگی می کنیم تصادفی بود، می توانستیم با انداختن یک تکه سنگ به هوا، به صورت تصادفی صاحب یک هواپیما شویم، در صورتی که هیچ عقل سالمی حکم نمی کند که در دنیای ما حتی بعد از میلیونها بار انداختن سنگ به هوا، به صورت تصادفی یک هواپیما پایین بیافتد. هنگامی که ما حتی برای درست کردن یک ساعت مچی، به میزان زیادی برنامه ریزی کرده و از اصول قاعده مند در طراحی ساعت استفاده می کنیم، چگونه می توانیم انتظار داشته باشیم که زمین با اینهمه شگفتی هایش، خورشید، ستارگان و کهکشانها، تصادفی و بدون نظم بوجود آمده و یا به صورت تصادفی در مدارهای خود در حرکت هستند. اگر در بدن انسان نظمی نباشد، چگونه می توان انتظار داشت که با داشتن بدن تصادفی، بشر به زندگی ادامه دهد. اگر محیط پیرامون ما تصادفی بود، هنگامی که به یک شیء مثل کتاب نگاه می کنیم، با پلک بر هم زدن ما، به صورت تصادفی به جای کتاب یک صندلی ظاهر می شد، ولی آیا عقل سلیم به این امر حکم میکند؟ دنیایی که در آن زندگی می کنیم در خلقت یگانه بوده و دارای خالق یگانه می باشد.

دلیل دیگر تفکر در آفاق و انفس و قرآن این است که از این طریق به صحت وعده های خداوند در قرآن پی ببریم. خداوند در قرآن از عذاب اقوام گذشته سخن گفته است. قوم لوط، قوم عاد، فرعون و پیروانش و بسیاری از اقوام دیگر که توسط خداوند عذاب شده و بقایای آنها هنوز برای عبرت بشر پابرجاست. همانگونه که وعده

خداوند برای این اقوام محقق شد، پس وعده های دیگر خداوند نیز محقق می شود. با تفکر در زندگی خودمان نیز می توانیم به این امر پی ببریم. خداوند در قرآن به همه بندگان از انس و جن وعده مرگ داده و ما هر روزه شاهد آن هستیم که این وعده برای دوست و دشمن، خانواده و در نهایت برای خودمان محقق می شود. همانگونه که وعده مرگ برای هر انسانی اتفاق می افتد، پس وعده های دیگر خداوند نیز محقق می شود.

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ (۵۷)

هر نفسی مرگ را می چشد، سپس بسوی ما باز گرداننده می شوید. (۵۷)

(سوره ابراهیم - آیه ۵۷)

بشر در دنیای خود دخل و تصرف محدودی دارد. در زمان رشد کودک در داخل رحم مادر، این خداوند است که اندامهای جسمانی کودک را به تکامل می رساند، به وی غذا می رساند و چهره وی را در داخل رحم مادر ترسیم می کند، در حالیکه حتی مادر کودک هیچ نقشی جز نگهداری کودک در بدن خود ندارد. پس از تولد کودک نیز، خداوند وی را به رشد و کمال عقلی می رساند، به وی تکلم یاد داده و قدرت تعقل اعطا می کند. در کل دوران زندگی انسان، خداوند وی را روزی می دهد، وی را آزمایش می کند و در نهایت به زوال و پیری می رساند. انسان توانایی هیچ دخل و تصرفی در این بازه زمانی ندارد، وگرنه می توانست جلو پیر شدن خود را بگیرد. اگر بشر این قدرت و توانایی را داشت، هنگامی که بر اثر حادثه ای یکی از اندامهای خود، مثلاً دست، را از دست داد، می توانست دست تازه ای برای خود درست کند.

همچنین در آمد و رفت شب و روز، حرکت ابرها به امر خداوند، خشک شدن گیاهان در زمستان و رویش مجدد گیاهان در بهار نیز نشانه های زیادی وجود دارد که ذهن حق طلب با تفکر در آنها می تواند به تحقق وعده های خداوند پی ببرد. مسلماً کل کائنات از محیط پیرامون گرفته تا بدن خود ما، معجزه است، ولی به دلیل اینکه ما در این روند دچار روزمرگی شده ایم، به هیچکدام از اتفاقات زندگی را به دید معجزه نمی نگریم، همچنین هنگامی که کشف تازه ای در دنیای ما گزارش می شود، در ابتدا به دید معجزه به آن نگاه میکنیم، ولی پس از مدتی آن نیز عادی می شود.

وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا مَخْرُجًا مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًا وَمِنَ النَّخْلِ مِن طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ مِّنْ أَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ انظُرُوا إِلَى ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَيَنْعِهِ إِنَّ فِي ذَلِكُمْ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (۹۹)

اوکسی است که از آسمان آب را نازل کرده و به وسیله آن گیاهان گوناگون رویانیدیم و از آن، ساقه ها و شاخه های سبز خارج ساختیم و از آنها دانه های متراکم، و از شکوفه نخل، شکوفه هایی با رشته های باریک بیرون فرستادیم و

باغهایی از انواع انگور و زیتون و انار، گاه شبیه به یکدیگر و گاه بی شباهت! هنگامی که میوه می دهد، به میوه آن و طرز رسیدنش بنگرید که در آن، نشانه‌هایی [از عظمت خدا] برای افراد باایمان است! (۹۹)

(سوره انعام - آیه ۹۹)

الله تعالی همه این موارد را در قرآن بیان کرده تا انسان به عظمت و قدرت پروردگارش و همچنین ضعف و کوچکی خود پی برده و سر تعظیم فرود آورد. انسان بر روی این کره خاکی همانند مورچه ای است که در یک گوی شیشه ای اسیر شده باشد. این مورچه هر چقدر تلاش کند و به هر سمتی که روی آورد، به هیچ عنوان نمی تواند از گوی شیشه ای فرار کند. انسان هم در روی زمین همانند این مورچه بوده و هر چقدر به پیشرفتهای علمی برسد و به هر نقطه کائنات که فرار کند، سرانجام به اذن الله مرگ را ملاقات خواهد کرد و وارد عالمی میشود که به هیچ عنوان راه برگشتی از آن وجود ندارد. در حال حاضر جمعیت مردم زمین نزدیک چندین میلیارد نفر است. چه بسیار افرادی در گذشته بوده اند و الان دیگر نیستند، افرادی که در زمان خود دارای قدرت و ثروت فراوانی بوده اند، افرادی که همانند زمان ما گناهان خود از قبیل دزدی، ظلم و زنا را مایه غرور و افتخار می دانستند. بیش از یکصد سال دیگر نیز هیچکدام از مردم امروزی ساکن در کره زمین وجود نخواهند داشت. مرگ بر زندگی همه ما سایه خواهد انداخت و همه ما به ملاقات الله تعالی خواهیم رفت. با کمی دقت متوجه می شویم که مرگ یک استقرای تام و حتمی بوده و یک حجت کامل بر تحقق وعده های دیگر خداوند نیز می باشد. هر انسانی با تفکر بدون تعصب و با یک استدلال عقلی ساده به وظیفه خود در این دنیا پی خواهد برد. استدلال از این قرار است: هر انسانی یا خالق است یا مخلوق و غیر از این دو حالت وجود ندارد. اگر فردی ادعا کند که انسان خالق است، پس باید بتواند ثابت کند که انسان چه چیزی از آسمانها و زمین را خلق کرده است؟ باید بتواند ثابت کند که آیا انسان قدرت و علم خلقت و اداره کائنات، موجودات ریز و درشت، جانداران و ... را دارا می باشد؟ آیا انسان حتی توانایی خلقت خود و دخل و تصرف در بدن خود را نیز دارا می باشد؟ عقل سلیم با کمی تفکر پی میبرد که جواب همه این سوالات منفی است. انسان مخلوق است و باید خالق خود را بشناسد و بپرستد. باید برنامه هدایت، سعادت و خوشبختی خالق خود را در زندگیش پیاده کند، زیرا تنها برنامه خالق برای مخلوق جامع ترین برنامه زندگی است.

سوالی برای تفکر: در مورد خداوند چه ظنی داریم؟ چه جور خداوندی در ذهن ما جای دارد؟

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ (دخان - ۳۸)

ما آسمانها و زمین و آنچه که در میان این دو است را به بازی و بی هدف نیافریدیم!

فصل ۶

یکی از مشکلات امروزی زیاده روی و غلو در دین می باشد. الله تعالی به وضوح غلو در دین را نهي فرموده است. به آیه زیر توجه کنید:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فَلْأَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يُمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَاللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (۷۶) قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَأَضَلُّوا كَثِيرًا وَضَلُّوا عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ (۷۷) لَعَنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ (۷۸)

بگو «آیا غیر از خدا چیزی را می پرستید که مالک سود و زیان شما نیست؟ و خداوند، شنوا و داناست» (۷۶) بگو «ای اهل کتاب! در دین خود، غلو و زیاده روی نکنید و غیر از حق نگویند و از هوسهای جمعیتی که قبلاً گمراه شدند و دیگران را گمراه کردند و از راه راست منحرف گشتند، پیروی ننمایید» (۷۷) کافران بنی اسرائیل، بر زبان داوود و عیسی بن مریم، نفرین شدند! این بخاطر آن بود که گناه کردند و تجاوز می نمودند. (۷۸)

(سوره مائده- آیات ۷۶ تا ۷۸)

عده ای فکر می کنند که بوسیله غلو در دین باعث ایجاد جذابیت بیشتر در دین شده و می توانند افراد بیشتری را گرد خود جمع کنند. این افراد با زیاده روی در توصیف ویژگیهای افراد صالح همانند پیامبران، امامان و ... به آنها ویژگیهای غیر بشری می دهند. آنها با این زیاده روی ها افراد صالح را در سطح معاونین خداوند قرار داده که خداوند به واسطه محبت این افراد، قسمتی از امور تحت اختیار خود را برای انجام به آنها واگذار کرده است. ممکن است که بسیاری از این افراد با نیتی صحیح و تفکری خیرخواهانه دست به این اقدام بزنند، ولی در حقیقت با این کار خود، دستور خداوند را نادیده گرفته و دین را انباشته از خرافات می کنند. افراد دیگری نیز وجود دارند که به خاطر منفعت شخصی، کمبود دانش دینی و یا کسب شهرت و پول به غلو در دین اسلام و در توصیف افراد صالح پرداخته و موجبات گمراهی خود و بسیاری از پیروان خود را فراهم می کنند. به همین جهت، رسول خدا (ص) از غلو و زیاده روی در مورد خودش نهي فرموده است: «در حق من آن چنان غلو و زیاده روی نکنید، همانگونه که مسیحیان در مورد عیسی پسر مریم غلو کردند. همانا من تنها يك عبد و بنده هستم، پس بگویند: بنده خدا و فرستاده اش».

خطر اصلی اینجاست که دادن ویژگیهای الهی به بشر مخلوق (دون الله) باعث می شود که افراد آنها را در محبت با خدا شریک کرده و در محبتشان نیز غلو نمایند. در نهایت باعث می شود، افراد همانگونه که خدا را دوست می دارند، آنها را نیز دوست بدارند و از این طریق و به دست خود شرک را وارد زندگی خود سازند. مثال خیلی

واضح در این حوزه این است که انسان به بزرگان دینی خود نسبت آگاهی از غیب و توانایی دخل و تصرف در اداره امور دنیا بدهد. به آیات زیر توجه کنید:

يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجِيبُهَا لَوْفِيهَا إِلَّا هُوَ ثُقُلَتْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا نَأْتِيكُمْ إِلَّا بِنَعْتِهِ يَسْأَلُونَكَ كَأَنَّكَ خَافِيُ غُيُوبِهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (۱۸۷) قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَاسْتَكْتَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (۱۸۸) هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا فَلَمَّا تَغَشَّاهَا حَمَلٌ خَفِيًّا فَهَمَزَتْ بِهِ فَلَمَّا أَثْقَلَتْ دَعَا اللَّهَ رَبَّهَا لَوْ أَنِّي نَسِيتُ اللَّهَ زَيْتُنَا صَالِحًا لَنُكَونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ (۱۸۹)

درباره قیامت از تو سؤال می کنند، کی فرامی رسد؟ بگو «علمش فقط نزد پروردگار من است و هیچ کس جز او [نمی تواند] وقت آن را آشکار سازد، در آسمانها و زمین، سنگین [و پر اهمیت] است و جز بطور ناگهانی، به سراغ شما نمی آید» [باز] از تو سؤال می کنند، چنان که گویی تو از زمان وقوع آن باخبری! بگو «علمش تنها نزد خداست؛ ولی بیشتر مردم نمی دانند» (۱۸۷) بگو «من مالک سود و زیان خویش نیستم، مگر آنچه را خدا بخواهد و اگر

از غیب باخبر بودم، سود فراوانی برای خود فراهم می کردم، و هیچ بدی و زبانی به من نمی رسید؛ من فقط بیم دهنده

و بشارت دهنده ام برای گروهی که ایمان می آورند! (۱۸۸) او خدایی است که همه شما را از یک فرد آفرید و همسرش را نیز از جنس او قرار داد تا در کنار او بیاساید. سپس هنگامی که با او آمیزش کرد، حمل سبکی برداشت که با وجود آن، به کارهای خود ادامه می داد؛ و چون سنگین شد، هر دو از خداوند و پروردگار خود خواستند «اگر فرزند صالحی به ما دهی، از شاکران خواهیم بود» (۱۸۹)

(سوره اعراف - آیات ۱۸۷ تا ۱۸۹)

همه می دانیم که بالاتر از حرف خداوند متعال چیزی وجود ندارد و خداوند نیز در اینجا به وضوح بیان می کند که حتی پیامبر وی نیز از غیب خبر ندارد. در حقیقت تنها منبعی که به پیامبر از غیب خبر می داده وحی بوده که فقط و فقط بر پیامبر گرامی نازل می شده است. حال اگر امروزه فردی (به خصوص یک عالم دینی) ادعا کند که از غیب با خبر است، چون تنها منبع آگاهی از غیب وحی الهی (در مورد مسلمانان قرآن) می باشد، به راحتی می توان وی را دروغگو قلمداد کرد. حال اگر شخصی به گفته های این فرد اعتقاد داشته باشد، در خطر گمراهی قرار داشته و باید به سرعت در افکار خود تجدید نظر کند.

جزئیات و مصادیق ایمان را در فصول بعدی بیان خواهیم کرد. آیا تاکنون در مورد افرادی که ادعا می کنند چشم برزخی دارند، شنیده اید؟ (این افراد با استفاده از جاهلیت مردم ادعا می کنند که از میزان تقوا و ایمان مردم باخبرند و می توانند درون مردم را دیده یا بر اساس تقوای افراد، آنها را به صورت حیوانهایی مثل خوک، گوسفند و گاو تصور کنند. البته طبق ادعای این افراد این ویژگی به خاطر این است که خداوند به آنها نظر داشته و آنها مقرب درگاه الهی هستند). آیا احادیثی که ویژگیهای غیر بشری همانند چشم برزخی و دانستن سرنوشت افراد پس از مرگ را به افراد صالح و ائمه نسبت می دهند، به گوش شما رسیده است؟ آیه زیر خطاب به محمد نبی (ص) و در مورد منافقین نازل شده است:

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللَّهُ أَضْعَافَهُمْ (٢٩) وَلَوْ نَشَاءُ لَأَرْبِنَاكُمْ فَلَعَرَفْتَهُمْ بِسِيمَاهُمْ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَكُمْ (٣٠) وَتَبَلَّوْا نَفْسَكُمْ حَتَّىٰ تَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَتَبَلَّوْا أَخْبَارَكُمْ (٣١)

آیا کسانی که در دلهایشان بیماری است گمان کردند خدا کینه‌هایشان را آشکار نمی‌کند؟ (٢٩) و اگر ما بخواهیم آنها را به تو نشان می‌دهیم تا آنان را با قیافه‌هایشان بشناسی، هر چند می‌توانی آنها را از طرز سخنانشان بشناسی؛ و خداوند اعمال شما را می‌داند! (٣٠) ما همه شما را قطعاً می‌آزماییم تا معلوم شود مجاهدان واقعی و صابران از میان شما کیانند، و اخبار شما را بیازماییم! (٣١)

(سوره محمد- آیات ٢٩ تا ٣١)

در آیه ٣٠ خداوند به پیامبر گفته که: "اگر بخواهیم منافقان را به تو نشان می‌دهیم تا آنان را از طریق قیافه‌هایشان بشناسی، [ولی اینکار را نکردیم]، با این وجود می‌توانی از طریق اعمال، رفتار و گفتارشان، آنها را از دیگران تمیز دهی [از طریق زکاوت در کردارهای آنها نه آگاهی یافتن از درون دل آنها]. همچنین در آیه زیر نیز بر این مطلب تاکید کرده است. هنگامی که خداوند به این صراحت پیامبر خویش را مخاطب قرار داده و به عزیزترین بشر در نزد خود می‌گوید که از اسرار درونی انسانها با خبر نیست، در حکم انسانهایی که اینگونه ادعای دروغ کرده و یا صفات غیر بشری را برای امامان و پیامبران گرامی قائل می‌شوند، جز افسوس چه چیزی را سزااست؟

أَمْ يَغْلَبُوا أَنَّهُ مَنِ يُحَادِدِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَأَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا ذَلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيمُ (٦٣) يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ أَنْ تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ قُلِ اسْتَهْزَؤُا إِنَّ اللَّهَ مُخْرِجٌ مَا تَحْذَرُونَ (٦٤) وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلِ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ (٦٥)

آیا نمی‌دانند هر کس با خدا و رسولش دشمنی کند، برای او آتش دوزخ است و جاودانه در آن می‌ماند؟ این، همان رسوایی بزرگ است! (٦٣) منافقان از آن بیم دارند که سوره‌ای بر ضد آنان نازل گردد، و به آنها از اسرار درون قلبشان خبر دهد. بگو «استهزا کنید! خداوند آنچه را از آن بیم دارید، آشکار می‌سازد!» (٦٤) و اگر از آنها بپرسی چرا این اعمال خلاف را انجام دادید؟ می‌گویند «ما بازی و شوخی می‌کردیم» بگو «آیا خدا و آیات او و پیامبرش را مسخره می‌کردید؟» (٦٥)

(سوره توبه- آیات ٦٣ تا ٦٥)

پس از این به بعد، با هر مطلبی یا حدیثی از این قبیل برخورد کردیم، باید آن مطلب و حدیث را از فیلتر قرآن رد کنیم. اگر قرآن آن را تأیید کرد به راحتی آنرا بپذیرا می‌شویم، ولی در غیر اینصورت باید شجاعت به خرج داده و برای احترام به یگانه خالق هستی، آن مطلب و حدیث پوچ و جعلی را به راحتی کنار گذاشته و یا با گزینه‌های صحیح قرآنی جایگزین کرد. همچنین افرادی وجود دارند که ادعا می‌کنند در مورد ارواح و زندگی پس از مرگ اطلاع دارند. موردی که همانند مسائل قبلی فقط از طریق وحی به بشر منتقل شده است. الله تعالی می‌فرماید:

فَلَنْ نُجِيبَكَ عَلَى مَا سَأَلْتَنَا بِرُوحِكَ وَمَا أَوْتَيْنَاكَ إِلَّا قَلِيلًا

(۸۴) وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا

بگو «هر کس طبق روش خود عمل می کند و پروردگارتان کسانی را که راهشان نیکوتر است بخت می شناسد» (۸۴) و از تو درباره روح سؤال می کنند،

بگو «روح از فرمان پروردگار من است و جز اندکی از دانش، به شما داده نشده است» (۸۵) و اگر بخواهیم آنچه را بر تو

وحی فرستاده ایم، از تو می گیریم؛ سپس کسی را نمی یابی که در برابر ما از تو دفاع کند. (۸۶)

(سوره اسراء- آیات ۸۴ تا ۸۶)

متاسفانه، نه تنها در کشور ما، بلکه در اکثر دنیا بازار این افراد بسیار رونق دارد. فرقه ها و عرفانهای عجیب و غریب که همه از ذهنیت خود دنیای پس از مرگ را تصویر کرده اند. در کشور ما نیز که ادعای اسلامی داریم، عده ای افراد منحرف از دین در یکصد سال اخیر مطالبی تحت عنوان جزئیات شب اول قبر، عذاب قبر، زندگی پس از مرگ، عرفانهای هندی و سرخپوستی و ... منتشر ساخته اند. تنها وظیفه ما این است که در مواجهه با این کتب و جزوه آنها را تنها از فیلتر قرآن رد کنیم، اگر قرآن آنها را تأیید کرد، آنها را قبول کرده و گرنه به راحتی آنها را کنار بگذاریم.

وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يُعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنَ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ (انعام - ۵۹)

کلیدهای غیب، تنها نزد اوست و جز او، کسی آنها را نمی داند. او آنچه را در خشکی و دریاست می داند؛ هیچ برگگی [از درختی] نمی افتد، مگر اینکه از آن آگاه است و نه هیچ دانه ای در تاریکیهای زمین، و نه هیچ تر و خشکی وجود دارد، جز اینکه در کتابی آشکار ثبت است.

فصل ۷

کلید فهم توحید: الله در مقابل دونِ الله

خداوند بزرگ در قرآن مجید، خود را با نام الله و رب معرفی کرده و همه مخلوقات خود از انس و جن و فرشته گرفته تا کائنات و دنیاها ماوراءالطبیعه و ... را تحت عنوان دونِ الله و غیر الله معرفی کرده است. در قرآن کلمه دونِ الله به تعداد ۷۱ بار استفاده شده است. همچنین کلمه دونه (هر در کلمه دونه به الله باز می گردد) به تعداد ۳۷ بار، کلمه غیر الله به تعداد ۱۷ بار، دونِ الرحمن به تعداد ۲ بار و کلمه دونی (ی در کلمه دونی به الله باز می گردد) نیز به تعداد ۳ بار در قرآن به کار رفته اند. تشخیص بین دو کلمه الله و دونِ الله در قرآن از اهمیت فوق العاده زیادی برخوردار است. این طبقه بندی استثناء پذیر نیست و هیچ مخلوقی به خالق خود راه ندارد. قرآن از انسانها خواسته تا در صفات و ویژگیهای این دو تفکر کنند. در قرآن بیان شده که دونِ الله (غیر خدا) قدرت غیبی برای حاضر و ناظر بودن در همه جا و قاهر و محیط بودن بر همه چیز را ندارد، که مردم در هر مکان و زمانی به او دسترسی داشته باشند. این ویژگی فقط مختص خداست. این خداست که می آفریند، روزی می دهد، زنده می کند، می میراند و تنها اوست که قادر به دخل و تصرف در کل مخلوقات خود می باشد. اگر فکر کنیم موجودی در جهان حتی به میزان کمی دارای چنین صفاتی می باشد، در واقع شریک خدا بوده که این در قرآن کفر و شرک آشکاری می باشد. متأسفانه در بسیاری از ترجمه های قرآن، کلمه دونِ الله به معنای بت ترجمه شده که معنی ناقصی دارد. در قرآن از بتها بوسیله کلمه اصنام سخن به میان رفته است. به شکل زیر توجه کنید:

الله (رب، خالق)

الله دونِ الله (مخلوق):

کل انسانها از آدم تا قیامت، کل جنیان، کل فرشتگان، کل کائنات از زمین و محتویات آن گرفته تا کهکشانهای دیگر، بهشت و جهنم و هر مخلوق دیگری که انسان آنرا می شناسد یا نمی شناسد.

پس دون الله فقط بت نبوده و همه مخلوقاتی که حتی در فکر بشر هم نمی گنجد را شامل می شود. در زمانی که قرآن بر پیامبر نازل شد، علاوه بر مشرکین، در دنیا افراد آتش پرست، خورشید پرست، ستاره پرست و ... نیز وجود داشته اند و شمولیت قرآن این افراد را نیز شامل می شود و اینگونه نیست که قرآن فقط بت پرستان را خطاب قرار داده و از دیگر موارد چشم پوشی کرده باشد:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

خَلَقَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَاللَّيْلِ فِي الْأَرْضِ رَوَاسِي أَنْ تُغِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ (۱۰) هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (۱۱) وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ أَنْ اشْكُرْ لِلَّهِ وَمَنْ يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ (۱۲)

او آسمانها را بدون ستونهای قابل دیدن آفرید، و در زمین کوههایی افکند تا شما را نلرزاند و از هر گونه جنبندهای بر آن منتشر ساخت و از آسمان آبی نازل کردیم و بوسیله آن در روی زمین انواع گوناگونی از جفتهای گیاهان پر ارزش رویاندم. (۱۰) این آفرینش خداست؛ اما به من نشان دهید غیر خدا چه چیز را آفریده اند؟ بلکه ظالمان در گمراهی آشکارند. (۱۱) ما به لقمان حکمت دادیم [و گفتیم] شکر خدا را بجای آور، هر کس شکرگزاری کند، تنها به سود خویش شکر کرده و آن کس که کفران کند [زیانی به خدا نمی رساند] چرا که خداوند بی نیاز و ستوده است. (۱۲) (سوره لقمان - آیات ۱۰ تا ۱۲)

همانند آیه قبل، خداوند در جای جای قرآن ما را نسبت به ضعف دون الله آگاه کرده است. الله تعالی خالق بوده و دون الله مخلوق می باشد. تولد و مرگ دون الله به طور مطلق در دست الله می باشد. مالکیت مطلق مخلوقات (همه دون الله) در دست الله می باشد:

الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَمَنْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ تَدْوِيرًا (۲) وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنْفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيَاةً وَلَا نُشُورًا (۳) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَذَا إِلَّا إِفْكٌ افْتَرَاهُ وَأَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ آخَرُونَ فَقَدْ جَاءُوا ظُلْمًا وَزُورًا (۴)

خداوندی که حکومت آسمانها و زمین از آن اوست و فرزندی برای خود انتخاب نکرده و همتایی در حکومت و مالکیت ندارد و همه چیز را آفرید و به دقت اندازه گیری نمود! (۲) آنان غیر از خداوند معبودانی برای خود برگزیده اند که چیزی را نمی آفرینند، بلکه خودشان مخلوقند و مالک زیان و سود خویش نیستند و نه مالک مرگ و حیات و رستاخیز خویشند. (۳) و کافران گفتند «این فقط دروغی است که او ساخته، و گروهی دیگر او را بر این کار یاری داده اند.» آنها ظلم و دروغ بزرگی را مرتکب شدند. (۴) (سوره فرقان - آیات ۲ تا ۴)

هیچ مخلوقی اعم از جن، انس، فرشتگان و ... در ذات و صفات خداوند شریک نمی باشد. این بدین معنی است که خداوند در ذات و صفات یگانه بوده و صفات خداوند نیز به مخلوقات اختصاص نمی یابد. به طور مثال، هیچ بشری چه زنده (در کالبد جسم) و چه مرده (در قالب روح) نمی تواند ادعا کند که دارای یکی از صفات خاص

خداوند مثل بصیر (بینا نسبت به همه مخلوقات)، سمیع (شنوا نسبت به همه مخلوقات)، لطیف (هیچ حجاب و پوششی برای دانش خداوند وجود ندارد) و بقیه صفات خداوند می باشد. پس این توحید بوده و مخالف آن کفر و شرک می باشد. الله هم در ذات و هم در صفات یکتا و یگانه بوده و هیچ چیز در صفات او شریک نمی باشد:

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ (۱) اللَّهُ الصَّمَدُ (۲) لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ (۳) وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ (۴)

بگو: خداوند، یکتا و یگانه است؛ (۱) خداوندی است که همه نیازمندان قصد او می کنند؛ (۲) هرگز نزاده و زاده

نشده، (۳) و برای او هیچ شبیه و مانندی نیست. (۴)

(سوره اخلاص)

سوالی برای تفکر: هر یک از موارد زیر جزو کدام گروه می باشد؟ الله یا دونِ الله؟

۱ جهنم ۲ خورشید ۳ خود شما ۴ بدن ۵ انسانهای صالح ۶ شیطان ۷ حیوانات و درختان ۸ جبرئیل ۹

تفکرات انسان ۱۰ غرایز بشری ۱۱ محمد نبی (ص)

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا (نساء - ۸۲)

آیا درباره قرآن نمی اندیشند؟! اگر از سوی غیر خدا بود، اختلاف فراوانی در آن می یافتند.

فصل ۸

مبحث اصلی از این قسمت به بعد شروع می شود. اگر در حین خواندن مطالب زیر برایتان سوال ایجاد شد، لطفاً مباحث را طبق برنامه ادامه بدهید، زیرا برای بیشتر سواهای خود تا چند فصل آینده جواب خواهید یافت. قرآن بعد از نشان دادن هر يك از این خصوصیات خداوند (یگانه، رازق، خالق، مالک، رب، ولی و...)، انسان را مخاطب قرار داده و می گوید: شما که خدا را با چنین اوصافی قبول دارید، پس چرا تنها او را به فریاد نمی خوانید، تنها به او متوسل نمی شوید، تنها برای او اطاعت و پیروی نمی کنید، و... در يك کلمه، تنها او را پرستش و عبادت نمی کنید؟ آیا جادو و طلسم شده اید؟ در ابتدا در قرآن از انسانها خواسته شده که فقط و فقط خدا را پرستند:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا صَاحِبِي السِّجْنِ أَزْيَابٌ مُتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمْ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ (۳۹) مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (۴۰) يَا صَاحِبِي السِّجْنِ أَمَا أَخَذْنَا فَيْسِقِي رَبَّةَ حُمْرًا وَأَمَا الْآخِرُ فَيُضَلِّبُ فَمَا أَكُلَ الطَّيْرُ مِنْ رَأْسِهِ فَضِي الْأَمْرُ الَّذِي فِيهِ تَسْتَفْتِينَانَ (۴۱)

[حضرت یوسف (ع)]: ای دوستان زندانی من! آیا اربابان پراکنده بهترند، یا خداوند یکتای پیروز؟ (۳۹) آنچه که غیر از خدا می پرستید، چیزی جز اسمهای [بی مسما] که شما و پدرانتان آنها را خدا نامیده اید، نیست؛ خداوند هیچ دلیلی بر آن نازل نکرده، حکم تنها از آن خداست؛ فرمان داده که غیر از او را نپرستید! این است آیین پابرجا، ولی بیشتر مردم نمی دانند! (۴۰) ای دوستان زندانی من! اما یکی از شما ساقی شراب برای صاحب خود خواهد شد، و اما دیگری به دار آویخته می شود، و پزندگان از سر او می خورند! و مطلبی که درباره آن [از من] نظر خواستید، قطعی و حتمی است! (۴۱)

(سوره یوسف - آیات ۳۹ تا ۴۱)

همچنین در آیات زیر مشاهده می کنید که خداوند عبادت را فقط و فقط مختص به خود دانسته و از انسانها خواسته فقط او را عبادت کنند (به کلمه **تَعْبُدُونَ** دقت کنید. **تَعْبُدُونَ** به معنای عبادت کردن و پرستش است). هر پیامبری که برای بشر مبعوث شده، در اولین اقدام مردم را به سمت پرستش خدا دعوت داده و از مردم نحواسته که خودش را پرستند، بلکه گفته که من هم در کنار شما و همگی با هم، خدا را می پرستیم:

ثُمَّ نُنَجِّي رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا كَذَلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا نُنَجِّ الْمُؤْمِنِينَ (۱۰۳) قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي شَكٍّ مِنْ دِينِي فَلَا أَعْبُدُ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ أَعْبُدُ اللَّهَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُمْ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (۱۰۴) وَأَنْ أَقِمَّ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (۱۰۵)

سپس فرستادگان خود و کسانی را که ایمان می آورند، نجات می دهیم و همین گونه بر ما حق است که مؤمنان را نیز رهایی بخشیم! (۱۰۳) بگو ای مردم! اگر در عقیده من شک دارید، من آنهایی را که جز خدا می پرستید، نمی پرستم! تنها خداوندی را پرستش می کنم که شما

را می‌میراند و من مأمورم که از مؤمنان باشم! (۱۰۴) و [به من دستور داده شده که] روی خود را به آیینی متوجه ساز که از هر گونه شرک خالی است و از مشرکان مباش! (۱۰۵)

(سوره یونس - آیات ۱۰۳ تا ۱۰۵)

همچنین:

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِالْمُفْسِدِينَ (۶۳) قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ (۶۴) يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تُحَاجُّونَ فِي إِبْرَاهِيمَ وَمَا أُنزِلَتِ التَّوْرَةُ وَالْإِنْجِيلُ إِلَّا مِنْ بَعْدِهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (۶۵)

اگر [با این همه شواهد روشن، باز هم از حق] روی گردانند، [بدان که طالب حق نیستند و] خداوند از مفسده‌جویان آگاه است. (۶۳) بگو «ای اهل کتاب! بیایید به سوی سخنی که میان ما و شما یکسان است که جز خداوند یگانه را نپرستیم و چیزی را همتای او قرار ندهیم؛ و بعضی از ما، بعضی دیگر را غیر از خدای یگانه به سرپرستی نپذیرد.» هرگاه سرباز زنند، بگویند «گواه باشید که ما مسلمانیم!» (۶۴) ای اهل کتاب! چرا درباره ابراهیم، گفتگو و نزاع می‌کنید در حالی که تورات و انجیل، بعد از او نازل شده است! آیا اندیشه نمی‌کنید؟ (۶۵)

(سوره آل عمران - آیات ۶۳ تا ۶۵)

در بخش‌های قبل مصادیق عبادت مشخص شد. نکته بسیار مهم این است که خداوند متعال در قرآن انسان را به این امر محدود نکرده و در آیات بسیاری از قرآن، از انسانها خواسته علاوه بر عبادت خالصانه خدا، دعا، مدد و طلب یاری و حاجت را نیز فقط و فقط به خداوند اختصاص دهند (به کلمه تَدْعُ دقت کنید):

وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذَا مِنَ الظَّالِمِينَ (۱۰۶) وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ (۱۰۷)

و از غیر خدا چیزی را که نه سودی به تو می‌رساند و نه زیانی، مخوان! که اگر چنین کنی، از ستمکاران خواهی بود! (۱۰۶) و اگر خداوند زیانی به تو رساند، هیچ کس جز او آن را برطرف نمی‌سازد و اگر اراده خیری برای تو کند، هیچ کس مانع فضل او نخواهد شد! آنرا به هر کس از بندگانش بخواهد می‌رساند و او غفور و رحیم است! (۱۰۷)

(سوره یونس - آیات ۱۰۶ تا ۱۰۷)

همچنین:

لِيُقَاتِلَهُمْ فِيهِ وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا (۱۷) وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا (۱۸) وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِيَدًّا (۱۹)

هدف این است که ما آنها را با این نعمت فراوان بیازماییم؛ و هر کس از یاد پروردگارش روی گرداند، او را به عذاب شدید و فرایندهای گرفتار می‌سازد! (۱۷) و اینک مساجد از آن خداست، پس هیچ کس را با خدا نخوانید. (۱۸) و اینک هنگامی که بنده خدا [محمد (ص)] به عبادت برمی‌خاست و خدا را می‌خواند، گروهی پیرامون او بشدت ازدحام می‌کردند! (۱۹)

(سوره جن - آیات ۱۷ تا ۱۹)

****نکته:** تَعْبُدُونَ از ریشه عَبَدَ به معنای تسلیم شدن و فرمانبردار بودن می باشد. تَدْعُ از ریشه دَعَوَ به معنای طلب کردن و دعا کردن برای جلب منفعت یا دفع مضرت می باشد.

پیامبر (ص) می فرماید: "الدعاء هو العبادة" یعنی "دعا عین عبادت است". آیات بسیاری در قرآن وجود دارد که به انسان دستور اکید می دهد کلیه خواهشهای زندگی مثل طلب شفا برای مریضی، دعا برای قبولی در امتحان، طلب پیروزی و گشایش در کارها و ... را فقط و فقط از الله بخواند. این امر باید مستقیماً و بدون واسطه از طرف انسانها صورت پذیرد. متأسفانه چون در جامعه ما قرآن مهجور شده و عقیده انسانها بازیچه افراد سودجو شده، این امر برعکس شده و انسانها به جای تقاضای مستقیم از خداوند، مخلوقات وی را واسطه قرار می دهند و از طریق این مخلوقات دعای خود را به خداوند عرضه می کنند. این همان مشکلی است که پیامبر برای از بین بردن آن مبعوث شد. به آیه های زیر توجه کنید. خداوند بوسیله آیات زیر حجت را بر انسانها تمام کرده است:

إِنَّ السَّاعَةَ لَأْتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ (۵۹) وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ (۶۰) اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا إِنَّ اللَّهَ لَدُوٌّ فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ (۶۱)

قیامت به یقین آمدنی است و شکی در آن نیست؛ ولی اکثر مردم ایمان نمی آورند! (۵۹) پروردگار شما گفته «**مرا بخوانید** تا دعای شما را اجابت کنم! کسانی که از عبادتم تکبر می‌ورزند به زودی با ذلت وارد دوزخ می‌شوند» (۶۰) خداوند کسی است که شب را برای آسایش شما آفرید و روز را روشنی بخش قرار داد؛ خداوند نسبت به مردم صاحب فضل و کرم است ولی بیشتر مردم شکرگزاری نمی کنند! (۶۱)

(سوره غافر - آیات ۵۹ تا ۶۱)

به کلمه ادعونی در آیه قبل دقت کنید. خداوند به وضوح در این آیه از انسان خواسته برای اجابت دعا، فقط او را بخواند، و در هیچ جای قرآن به انسان دستور نداده که دعا را به پیش مخلوقاتش عرضه کند. همچنین:

لِيَكْفُرَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي عَمِلُوا وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ (۳۵) أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ (۳۶) وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ أَلَيْسَ اللَّهُ بِعَزِيزٍ ذِي انْتِقَامٍ (۳۷)

تا خداوند بدترین اعمالی را که انجام داده‌اند [در سایه ایمان آنها] بپارزد و آنها را به بهترین اعمالی که انجام می‌دادند پاداش دهد! (۳۵) آیا خداوند برای بندهاش کافی نیست؟! اما آنها تو را از غیر خدا می‌ترسانند و هر کس را خداوند گمراه کند، هیچ هدایت‌کننده‌ای ندارد! (۳۶) و هر کس را خدا هدایت کند، هیچ گمراه‌کننده‌ای نخواهد داشت آیا خداوند توانا و دارای مجازات نیست؟ (۳۷)

(سوره زمر- آیات ۳۵ تا ۳۷)

گفته هایی که در اینجا بیان شد را اگر نزد بسیاری از انسانها بیان کنید، شما را از قدرت و خشم غیر خدا (پیامبران، ائمه، شیوخ و امامزادگان) می ترسانند و طلب کردن از خدا را به تنهایی را نمی پذیرند. آیا می دانید خداوند در این مورد علاوه بر آیه بالا چه گفته است؟ دقت کنید:

يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُؤَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلًّا يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ
وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ (۱۳) إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ
الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بَشْرِكِكُمْ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ (۱۴) يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ (۱۵)

او شب را در روز داخل می کند و روز را در شب و خورشید و ماه را مسخر شما کرده، هر یک تا سرآمد معینی به حرکت خود ادامه می دهد؛ این است خداوند، پروردگار شما؛ حاکمیت از آن اوست و کسانی را که غیر از خدا به فریاد می خوانید حتی به اندازه پوست نازک هسته خرما مالک نیستند! (۱۳) اگر آنها را بخوانید صدای شما را نمی شنوند، و اگر هم [به فرض محال] بشنوند به شما پاسخ نمی گویند و روز قیامت، شرک شما را منکر می شوند، و هیچ کس مانند خداوند آگاه و خبیر تو را از حقایق امور با خبر نمی سازد! (۱۴) ای مردم همگی نیازمند به خدائید و تنها خداوند است که بی نیاز و شایسته هر گونه حمد و ستایش است! (۱۵)

(سوره فاطر- آیات ۱۳ تا ۱۵)

در مورد آیه بیان شده خوب فکر کنید. توضیح کامل آیه در بخش بعدی ارائه می شود.

وَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (قصص - ۸۸)

معبود دیگری را با خدا مخوان، که هیچ معبودی جز او نیست؛ همه چیز جز ذات پاک او فانی می شود؛ حاکمیت تنها از آن اوست و همه بسوی او بازگردانده می شوید!

فصل ۹

آیه فصل قبل را با هم مرور کرده و توسط خود قرآن به حقیقت آن پی میبریم.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُؤَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلًّا يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ذَلِكَمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ (۱۳) إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ (۱۴) يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ (۱۵)

او شب را در روز داخل می کند و روز را در شب و خورشید و ماه را مسخّر شما کرده، هر یک تا سرآمد معینی به حرکت خود ادامه می دهد؛ این است خداوند، پروردگار شما؛ حاکمیت از آن اوست و کسانی را که غیر از خدا به فریاد می خوانید حتی به اندازه پوست نازک هسته خرما مالک نیستند! (۱۳) اگر آنها را بخوانید صدای شما را نمی شنوند، و اگر هم [به فرض محال] بشنوند به شما پاسخ نمی گویند و روز قیامت، شرک شما را منکر می شوند، و هیچ کس مانند خداوند آگاه و خبیر تو را از حقایق امور با خبر نمی سازد! (۱۴) ای مردم همگی نیازمند به خدائید و تنها خداوند است که بی نیاز و شایسته هر گونه حمد و ستایش است! (۱۵)

(سوره فاطر - آیات ۱۳ تا ۱۵)

خداوند متعال پس از بیان چند گوشه از قدرت خود در ابتدای آیه، بیان می کند "لَهُ الْمُلْكُ"، بدین معنی که تملک کل کائنات در دست خداوند قرار دارد و تنها وی می تواند در مخلوقات خود دخل و تصرف کند. هیچ مخلوقی نمی تواند ادعا کند که چیزی را تحت تملک خود دارد، زیرا کلیه مالکیت ها در این دنیا قرار دادی است. هیچ انسانی حتی نمی تواند ادعا کند که نسبت به بدن خود از مالکیت برخوردار است، زیرا اگر به طور مثال در حادثه ای پای خود را از دست بدهیم، نمی توانیم پای جدیدی برای خود درست کنیم، نمی توانیم جلوی پیر شدن خود را بگیریم و حتی نمی توانیم جلوی سفید شدن موی خود را بگیریم. هر چیزی که در این دنیا در اختیار ماست، به صورت عاریه و قرض بوده و به هنگام مرگ آنها را از دست خواهیم داد و تک تک انسانها در قبال نعمتهایی که خدا در این دنیا به آنها ارزانی داشته، مورد مواخذه قرار خواهند گرفت. در بخش بعدی خداوند بیان می کند "وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ"، یعنی کسانی که از غیر خدا به فریاد می خوانید حتی مالک رشته نازک وسط خرما نیز نیستند (به جمله تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ دقت کنید). کسی که مالک هیچ چیزی نیست، نمی تواند خواسته های بقیه را بر آورده سازد. تصور کنید که فرهاد از دوست خود رضا می خواهد که ۱۰۰ دلار به او بدهد و در عین حال فرهاد می داند که رضا هیچ پولی ندارد. با علم به اینکه رضا مالک هیچ پولی نیست، فرهاد باز هم به اصرار خود ادامه می دهد و از وی پول می خواهد. حال اگر فرد سومی این صحنه را ببیند، رای به سفاقت و بی عقلی فرهاد می دهد، زیرا با خود می گوید فرهاد از کسی پول می خواهد که مالک هیچ پولی

نیست. در بخش بعدی خداوند بیان می کند "إِنَّ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ"، یعنی اگر دونِ الله (پیامبران، امامان، امامزادگان، صالحان، شیوخ و...) را به فریاد بخوانید (فرقی نمی کند که از آنها طلب کنید، دعا کنید، آنها را واسطه قرار دهید، از آنها بخواهید که از خدا بخواهند و...)، آنها به هیچ وجهی قادر به شنیدن دعای شما نیستند و اگر به فرض محال هم بشنوند، نمی توانند دعای شما را اجابت کنند. در بخش بعدی خداوند دو اخطار فوق العاده جدی به انسان می دهد "وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ"، اخطار اول این است که این اقدام انساها یعنی طلب از دونِ الله به جای الله تعالی، طبق گفته خود خداوند، شرک قلمداد شده است. متأسفانه به دلیل مهجور ماندن قرآن در جامعه ما و ترویج تقلید به جای تفکر، جلوی بیان این مفاهیم به شدت گرفته می شود. اخطار دوم این است که در روز قیامت افرادی که در این دنیا به جای خدا و یا همراه با خدا طلب شده اند، این اقدام انساها را کاملاً انکار خواهند کرد. در روز قیامت، معبودان بیان می کنند که آنها اصلاً از دعا و عبادت و طلب حاجت انساها در این دنیا بی خبر بوده اند، زیرا این ویژگی فقط مختص خداست که بر همه جا و همه زمان محیط باشد. فقط خداوند است که به طور همزمان می تواند دعای فرهاد را در مشهد، دعای رضا را در تهران، دعای آلیس را در نیویورک و دعای رابرت را در لندن شنیده و آنها را مستجاب کند (خداوند نسبت به همه چیز سمیع و بصیر است و این دو صفت فقط مختص الله است). بسیاری از افراد باور دارند صالحین و پیامبران و امامان که امروزه زنده نیستند، قادرند در هر زمانی و هر مکانی حاجات انساها را شنیده و برآورده سازند. این بدین معنی است که آنها صفاتی همانند صفات الله تعالی دارند. صفاتی مثل بصیر (بینا نسبت به بندگان، در همه حال وضع بندگان را می بیند)، سمیع (شنوا نسبت به بندگان، در هر کجا و هر وقت صدای همه انساها را می شنود)، لطیف (هیچ پوششی در مقابل خداوند وجود ندارد) و خبیر (در همه حال آگاه به بندگان) فقط مختص به الله تعالی است و اگر بندگان مخلوق خداوند را دارای این صفات بدانیم، به خداوند شرک ورزیده ایم. مسلماً هیچ موجودی (اعم از پیامبران، امامان، شیوخ و...) دارای این صفات نمی باشد. سبحان الله، خداوند از این مسایل پاک و منزّه است.

در بخش آخر آیه ۱۴ سوره فاطر بیان شده "وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ"، یعنی هیچ کسی مثل خداوند آگاه و خبیر تو را از حقیقت مسائل آگاه نمی کند. مسلماً هنگامی که این آیه برای بسیاری از مردم خوانده شود، آنها سعی می کنند که با دلیل تراشی و توجیه، کارهای امروزی خود را توجیه کنند و انسان را از حقیقت موضوع دور نگاه دارند، حتی سعی می کنند که آیه را جوری تفسیر کنند که خود می خواهند. اما الله تعالی بیان کرده که در اینگونه از مسائل (عقیدتی)، فقط باید حرف خداوند را قبول کرد، زیرا این فقط خداست که انسان را از حقیقت مسائل با خبر می کند. فقط خداوند است که حقیقت قیامت و وضع عابد و معبود در آن روز (بطور کلی غیب) را برای ما بیان کرده است. در پایان، خداوند دوباره بیان کرده که همه انساها محتاج درگاه الهی هستند و یک محتاج خود از محتاج دیگر نمی تواند طلب کند و فقط خداوند است که غنی و ستایش شده است. خداوند در آیه زیر حجت را

بر انسانها تمام کرده، زیرا بعضی از انسانها با وجود اینکه خداوند عبادت و دعا برای دُونِ الله را شرک دانسته، از ته قلب نمی توانند قبول کنند که مفهوم دُونِ الله شامل انسانها نیز می شود. به آیه زیر توجه کنید:

وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَا أَنْفُسُهُمْ يَنْصُرُونَ (۱۹۲) وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَىٰ لَا يَسْتَجِيبُوا سِوَاةَ عَلَيْكُمْ سِوَاةَ أَدْعَوْتِهِمْ أَمْ أَنْتُمْ صَامِتُونَ (۱۹۳) إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادٌ أَمْثَلُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۱۹۴)

و نمی توانند آنان را یاری کنند، و نه خودشان را یاری می دهند. (۱۹۲) و هرگاه آنها را به سوی هدایت دعوت کنید، از شما پیروی نمی کنند و برای شما یکسان است چه آنها را دعوت کنید و چه خاموش باشید؟ (۱۹۳) آنهاپی که غیر از خدا می خوانید [از آنها طلب میکنید]، بندگانی همانند شما

هستند؛ آنها را بخوانید، باید به شما پاسخ دهند اگر راست می گویند [و تقاضایتان را برآورند! (۱۹۴)

(سوره اعراف - آیات ۱۹۲ تا ۱۹۴)

خداوند در این آیه، همه مخلوقات را عبد خود نامیده و هیچکدام از امور غیبی را به آنها تفویض نکرده است. از دیدگاه دین، همه انسانها با هم برابرند و هیچکدام بر همدیگر برتری ندارند. از دید خداوند، انسانها بر اساس تقوا سنجیده می شوند، تقوا هم یک امر درونی است و فقط خداوند از میزان آن با خبر است. محمد نبی (ص) فرموده: "مردم همه مثل دندانه های شانه با هم برابرند". در یک کلام، خداوند در قرآن به بشر دستور داده که فقط خدا را قبول داشته باش، از خدا بخواه و از غیر خدا نخواه، غیر خدا را واسطه قرار نده، غیر خدا را تقدس نکن. به آیه زیر توجه کنید:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ (۱۳)

ای مردم! ما شما را از یک مرد و زن آفریدیم و شما را تیره ها و قبیله هایی قرار دادیم تا یکدیگر را بشناسید؛ همانا گرامی ترین شما نزد خداوند با تقواترین شماست؛ خداوند دانا و آگاه است! (۱۳)

(سوره حجرات - آیه ۱۳)

علاوه بر آیات قبل، در بسیاری از آیات دیگر قرآن، از اصطلاح الَّذِينَ به معنای کسانی که استفاده شده است. به آیه زیر دقت کنید:

وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُنْكَرَ يَكَادُونَ يَسْمُطُونَ بِالَّذِينَ يَتَّبِعُونَ عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا فُلْ أَفَأَنْتُمْ بِشِرِّ مِنَ ذَلِكَمُ النَّارِ وَعَدَدَهَا اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَبَشَرِ الْمَصِيرِ (۷۲) يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاستَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَفِيدُوا مِنْهُ ضَعْفَ الطَّالِبِ وَالْمَطْلُوبِ (۷۳) مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِنَّ اللَّهَ لَغَوِيٌّ عَزِيزٌ (۷۴)

و هنگامی که آیات روشن ما بر آنان خوانده می شود، در چهره کافران آثار انکار مشاهده می کنی، آنچنان که نزدیک است برخیزند و با مشت به کسانی که آیات ما را بر آنها میخواند حمله کنند! بگو «آیا شما را به بدتر از این خبر دهم؟ همان آتش سوزنده [دوزخ] که خدا به کافران وعده داده و بد سرانجامی است» (۷۲) ای

مردم! مثلی زده شده است، به آن گوش فرا دهید: کسانی را که غیر از خدا می‌خوانید، هرگز نمی‌توانند مگسی بیافرینند، هر چند برای این کار دست به دست هم دهند! و هرگاه مگس چیزی از آنها برباید، نمی‌تواند آن را باز پس گیرند! **هم این طلب‌کنندگان و هم آن مطلوبان ناتوانند.** (۷۳) خدا را آن گونه که باید بشناسند نشناختند؛ خداوند قوی و شکست‌ناپذیر است! (۷۴)

(سوره حج - آیات ۷۲ تا ۷۴)

در این آیه هم به وضوح بر ضعف غیر خدا تاکید شده است. در انتهای آیه بیان شده که هم طالب (افرادی که از غیر خدا دعا می‌کنند) و هم مطلوب (غیر خداهایی که ناخواسته مورد پرستش قرار می‌گیرند)، ناتوان هستند و فقط ذات مقدس الهی است که قادر مطلق می‌باشد. خداوند از انسان خواسته که هم در مشکلات و هم در خوشی‌ها، فقط و فقط به ذات مقدس الهی توکل کند:

قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَنْ شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا (۵۷) وَتَوَكَّلْ عَلَىٰ الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِ وَكَفَىٰ بِهِ بُدْثُوبَ عِبَادِهِ خَبِيرًا (۵۸) الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ الرَّحْمَنُ فَاسْأَلْ بِهِ خَبِيرًا (۵۹)

بگو «من در برابر ابلاغ آیین خدا هیچ گونه پاداشی از شما نمی‌طلبم؛ مگر کسی که بخواهد راهی بسوی پروردگارش برگزیند» (۵۷) و توکل کن بر آن زنده‌ای که هرگز نمی‌میرد و تسبیح و حمد او را بجا آور و همین بس که او از گناهان بندگانش آگاه است! (۵۸) همان خدایی که آسمانها و زمین و آنچه را میان این دو وجود دارد، در شش روز آفرید؛ سپس بر عرش قرار گرفت و رحمان است؛ از او بخواه که از همه چیز آگاه است! (۵۹)

(سوره فرقان - آیات ۵۷ تا ۵۹)

همه موجودات از عدم بوجود آمده‌اند و فقط خداوند است که همیشه بوده و خواهد بود. هر انسانی روزی طعم مرگ را می‌چشد و فقط خدا است که هرگز نمی‌میرد، به همین دلیل باید فقط به الله توکل کرد.

وَلَمَّا سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ (زمر - ۳۸)

و اگر از آنها پرسید «چه کسی آسمانها و زمین را آفریده؟» حتماً می‌گویند «خدا!» بگو «آیا هیچ دربارہ معبودانی که غیرازخدا می‌خوانید، اندیشه می‌کنید که اگرخدا زبانی برای من بخواهد، آیا آنها می‌توانند گزند او را برطرف سازند؟ و یا اگر رحمتی برای من بخواهد، آیا آنها می‌توانند جلو رحمت او را بگیرند!» بگو «خدا مرا کافی است و همه متوکلان تنها بر او توکل می‌کنند!»

فصل ۱۰

بدست آوردن یک بینش توحیدی بسیار قوی به درک مفهوم تفاوت الله تعالی (خالق) و دون الله (مخلوق) وابسته است و درک این تفاوت بسیار ساده بوده و فقط افراد ستیزه جو از پذیرش این واقعیت طفره می روند. به آیه زیر بسیار توجه کنید:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَاوَاتِ إِنَّتُونِي بِكِتَابٍ مِنْ قَبْلِ هَذَا أَوْ أَثَارَةٌ مِنْ عِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۴) وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَنِ دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ (۵) وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ (۶)

به آنان بگو «هر آنچه که غیر از خدا می خوانید، به من نشان دهید چه چیزی از زمین را آفریده‌اند، یا شرکتی در آفرینش آسمانها دارند؟ کتابی آسمانی پیش از این، یا اثر علمی از گذشتگان برای من بیاورید، اگر راست می گوید» (۴) چه کسی گمراهتر است از آن کس که غیر از خدا را می خواند که تا قیامت هم به او پاسخ نمی گوید و از دعای آنها بی خبر است؟ (۵) و هنگامی که مردم محشور می شوند، همین معبودها دشمنانشان خواهند بود و حتی عبادت آنها را انکار می کنند! (۶)

(سوره احقاف- آیات ۴ تا ۶)

خداوند در بخش اول این آیه دوباره تاکید کرده که دون الله هیچ چیزی را خلق نکرده و بلکه خود مخلوقند. در هیچکدام از کتب آسمانی و حتی کتب علمی، هیچ مدرکی مبنی بر مشارکت دون الله در آفرینش وجود ندارد. به آیه خوب توجه کنید. در آیه گفته شده که هر آنچه که غیر از خداوند خوانده شود، تا قیامت هم به فرد متقاضی پاسخ نخواهند داد و در روز قیامت این دون الله ها علاوه بر انکار شرک این افراد، دشمن آنها خواهند شد. در آن روز آنها می گویند که ما در دنیا فقط خدای یگانه را عبادت کردیم و همه حاجات خود را پیش خداوند عرضه کردیم، در حالیکه شما به جای طلب از خداوند، از ما که خود مخلوق خداوند هستیم، طلب کردید. بنابر این ما الآن دشمن شما هستیم. ما موحد بودیم و شما دشمن خدا، پس مسیر ما و شما جداست.

در بخشهای قبلی بیان شد که دون الله مالک حتی ذره ای از کل کائنات نبوده و خود محتاج الله هستند. علاوه بر آن بیان شد که یعبدون (عبادت کردن، اظهار بندگی کردن) و یدعون (طلب کردن، حاجت خواستن) فقط به خداوند اختصاص دارد و در صورت یعبدون و یدعون دون الله دچار شرک شده ایم. مسلما در این مورد خداوند به صراحت در قرآن حرف خود را بیان کرده و هیچگونه تبصره و متممی قرار نداده است. تبصره و متمم هایی که ما خود در طول زمان ایجاد کرده ایم. برای مثال برخی افراد بیان می کنند که درست است که هر انسانی می تواند

حاجت و طلب خود را مستقیماً به نزد خدا ارائه دهد و درست است که نمی توان حاجت و طلب خود را مستقیماً از دون الله خواست، ولی می توان از دون الله (امامان و صالحین و...) خواست که آنها واسطه ما و خداوند شوند. یعنی ما به غیر خدایانی که در قید حیات نیستند، حاجت خود را عرضه می کنیم تا آنها حاجت ما را به خداوند عرضه کنند.

دلایل بسیار واضحی که در مقابل این توجیه می توان بیان کرد اینکه اولاً قوم عرب قبل از مبعوث شدن پیامبر دقیقاً همین تفکر را داشته و از پیامبران گذشته مثل ابراهیم خلیل (ع) و اسماعیل نبی (ع) و یا از هابیل (ع) و فرشتگان الهی می خواستند که حاجت آنها را به نزد الله تعالی ارائه دهند. آنها فکر می کردند که فرشتگان و انبیاء الهی به دلیل بی گناهیانشان می توانند شفیع آنها بوده و آنها را به خداوند نزدیک سازند. ثانیاً، اینکه ما از دون الله بخواهیم که حاجت ما را به نزد الله ارائه کنند، خود مصداقی از دعا و طلب از دون الله می باشد، زیرا به هر حال از دون الله می خواهیم که حاجت ما را شنیده و به خداوند برای اجابت ارائه کنند.

خداوند حتی در یک آیه از قرآن از بندگانش نحواسته که از طریق واسطه و معاون با وی ارتباط برقرار کنند و عبادت خداوند از طریق واسطه، همه و همه نشأت گرفته و پرداخته ذهن ماست. خداوندی که از رگ قلب به ما نزدیکتر است، به ما دستور داده که به طور مستقیم از وی حاجت بخواهیم، همانگونه که نزدیکترین مسیر به یک نقطه، خط مستقیم تا آن می باشد. خداوندی که از رگ قلب به ما نزدیکتر است، دستور داده که حتی اگر بنده ای به واسطه گناه، خود را شرمنده فرض کند، بداند که باز خداوند به او از همه مخلوقات نزدیکتر است. هنگامی که برای خداوند واسطه قرار می دهیم، همانند این است که قبول کنیم، خداوند بدون وجود این واسطه ها ما را نمی بخشد و صدای ما را نمی شنود، یا اینکه فرض کنیم خداوند ظرفیت پذیرش مستقیم دعای بندگانش را ندارد و حتماً باید با واسطه با وی ارتباط برقرار کرد. حتی اگر بنده ای از بندگان خداوند، در گناه غرق شده باشد، باز هم در توبه برای وی باز است و فقط خداوند است که گناهان وی را می بخشد:

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ (۵۳)
وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلُمُوا لَهُ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ (۵۴)

بگو «ای بندگان من که در گناه بر خود اسراف کرده‌اید! از رحمت خداوند امید نشوید که خدا همه گناهان را جمعاً می‌آمرزد، زیرا او بسیار آمرزنده و مهربان است. (۵۳) و به پروردگارتان بازگردید و در برابر او تسلیم شوید، پیش از آنکه عذاب به سراغ شما آید، سپس از سوی هیچ کس یاری نشوید! (۵۴)

(سوره زمر - آیات ۵۳ تا ۵۴)

علاوه بر توجه به شکل زیر، در مورد سوال زیر هم تفکر کنید:

آیا درست است که ایمان و عقیده را از منبع دیگری غیر از قرآن اخذ کرد؟

<p style="text-align: center;">شُرک</p> <div style="text-align: center;"> <p>دُونِ اللَّهِ</p> <p>↑</p> <p>دُونِ اللَّهِ</p> </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 10px auto; width: 80%;"> <p>مخلوق (دون الله) از مخلوق دیگر (دون الله) طلب و حاجت می خواهد.</p> </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 10px; margin-top: 20px;"> <p>وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذَا مِنْ الظَّالِمِينَ (یونس - ۱۰۶)</p> <p>و جز خدا، چیزی را که نه سودی به تو می رساند و نه زیانی، بخوان! که اگر چنین کنی، از ستمکاران خواهی بود!</p> </div>	<p style="text-align: center;">روش توحیدی از دیدگاه قرآن</p> <div style="text-align: center;"> <p>اللَّهُ تَعَالَى</p> <p>↑</p> <p>دُونِ اللَّهِ</p> </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 10px auto; width: 80%;"> <p>مخلوق (دون الله) مستقیماً از خالق (الله) طلب و حاجت می خواهد.</p> </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 10px; margin-top: 20px;"> <p>وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ (غافر - ۶۰)</p> <p>پرووردگار شما گفته است «مرا بخوانید تا دعای شما را اجابت کنم! کسانی که از عبادت من تکبر می ورزند به زودی با ذلت وارد دوزخ می شوند»</p> </div>
<p style="text-align: center;">شُرک</p> <div style="text-align: center;"> <p>اللَّهُ تَعَالَى</p> <p>↑</p> <p>دُونِ اللَّهِ</p> <p>↑</p> <p>دُونِ اللَّهِ</p> </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 10px auto; width: 80%;"> <p>مخلوق (دون الله) از مخلوق دیگر (دون الله) می خواهد که حاجتش را به خالق (الله) عرضه کند (عبادت با واسطه).</p> </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 10px; margin-top: 20px;"> <p>أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى ... (زمر - ۳)</p> <p>همانا دین خالص از آن خداست و آنها که غیر خدا را اولیای خود قرار دادند، دلیلشان این بود که «اینها را عبادت نمی کنیم مگر بخاطر اینکه ما را به خداوند نزدیک کنند» ...</p> <p>إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ ... (فاطر - ۱۴)</p> <p>اگر آنها را بخوانید صدای شما را نمی شنوند، و اگر بشنوند به شما پاسخ نمی گویند ...</p> </div>	<p style="text-align: center;">شُرک</p> <div style="text-align: center;"> <p>اللَّهُ تَعَالَى</p> <p>↙ ↘</p> <p>دُونِ اللَّهِ</p> </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 10px auto; width: 80%;"> <p>مخلوق (دون الله) در کنار طلب و حاجت از خالق (الله)، از مخلوق (دون الله) نیز طلب و حاجت می خواهد.</p> </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 10px; margin-top: 20px;"> <p>فَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتَكُونَ مِنَ الْمُعَذَّبِينَ (شعراء - ۲۱۳)</p> <p>هیچ معبودی با خداوند بخواند بخوان که از معذبین خواهی بود</p> <p>وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا (جن - ۱۸)</p> <p>و همانا مساجد از آن خداست، پس هیچ کس را با خداوند نخوانید!</p> <p>لَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَّخْذُولًا (اسراء - ۲۲)</p> <p>معبود دیگری با خداوند قرارده که نکوهیده و بی یاور خواهی نشست!</p> </div>

فصل ۱۱

در آیات قبل دیدیم که خداوند تقاضای انساها از دُونِ الله (غیر خدا) را شرک می داند. هم عبادت (تَعْبُدُونَ) و هم دعا و طلب (تَدْعُونَ) از مخلوقات خدا (دُونِ الله) شرک است، چه بطور مستقیم از دُونِ الله و چه به صورت واسطه قرار دادن دُونِ الله بین خود و خداوند. الله تعالی هیچ استثنائی در این مورد قائل نشده است. برای تاکید، آیه دیگری از قرآن را می آوریم و از شما می خواهیم دوباره به هر دو کلمه "تَعْبُدُونَ" و "تَدْعُونَ" دقت کنید:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَفِئُكَ لَكَ رَبِّي إِنَّهُ كَمَنْ بِي حَقِيًّا (۴۷) وَأَعْتَزِلْكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَأَدْعُوا رَبِّي عَسَىٰ أَلَّا أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا (۴۸) فَلَمَّا اعْتَزَلْتُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا (۴۹)

ابراهیم گفت «سلام بر تو! من بزودی از پروردگارت برایت تقاضای عفو می کنم؛ چرا که او همواره نسبت به من مهربان بوده است! (۴۷) و از شما و آنچه از غیر خدا می خوانید، کناره گیری می کنم و پروردگارت را می خوانم و امیدوارم در خواندن پروردگارت بی پاسخ نمانم» (۴۸) هنگامی که از آنان و آنچه از غیر خدا می پرستیدند کناره گیری کرد، ما اسحاق و یعقوب را به او بخشیدیم و هر یک را پیامبری قرار دادیم! (۴۹)

(سوره مریم - آیات ۴۷ تا ۴۹)

دقت کنید شرک فقط این نیست که فردی مخلوق را در آفرینش آسماها و زمین همتای خدا قرار دهد، بلکه حتی اگر مخلوق را واسطه عبادت و دعای خود از خالق قرار دهیم، مرتکب شرک شده ایم. پس کلیه حالات زیر شرک به حساب می آیند: اینکه تصور کنیم به جای خدای یگانه، چند خدا وجود دارد، تصور کنیم خداوند خویشاوند دارد، تصور کنیم که مخلوقات در خلقت با خدا همکاری کرده اند، تصور کنیم که به جای خداوند قادر، می توان از مخلوقات طلب کرد، تصور کنیم که برای دعا یا عبادت، می توان مخلوقات را واسطه قرار داد، تصور کنیم که مخلوقات به خاطر اجر و قریشان نزد خدا، معاونین خدا در انجام بعضی از اوامر هستند، تصور کنیم مخلوقی در صفات خاص الله با خدا شریک است و به آیه زیر خوب دقت کنید:

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ أَوْ أَتَتْكُمْ السَّاعَةُ أَغَيْرِ اللَّهِ تَدْعُونَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۴۰) بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِنْ شَاءَ وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ (۴۱) وَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَأَخَذْنَاهُمْ بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ (۴۲)

بگو «به من خبر دهید اگر عذاب پروردگار به سراغ شما آید یا رستاخیز برپا شود، آیا غیر خدا را می خوانید اگر راست می گویند؟» (۴۰) بلکه تنها او را می خوانید و او اگر بخواهد، مشکلی را که بخاطر آن او را خوانده اید، برطرف می سازد و آنچه را شریک و دستیار خدا قرار می دهید، [در آن روز] فراموش خواهید کرد. (۴۱) ما به سوی امتهایی که پیش از تو بودند، [پیامبرانی]

فرستادیم و آنها را با شدت و رنج و ناراحتی مواجه ساختیم؛ شاید خضوع کنند و تسلیم گردند! (۴۲)

(سوره انعام - آیات ۴۰ تا ۴۲)

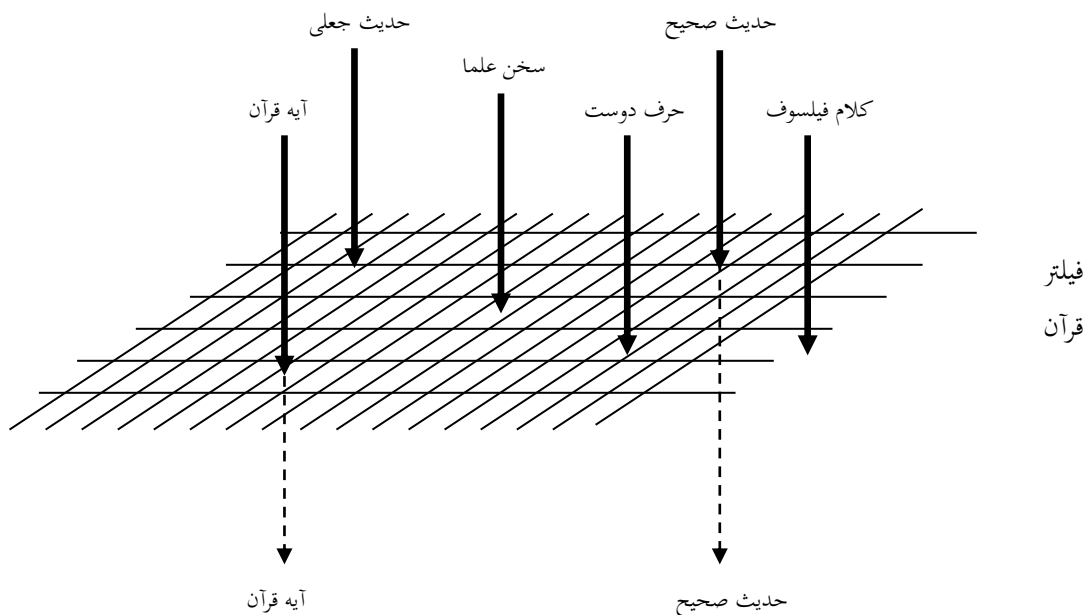
فکر کنید که در کنار شما حادثه ناگواری اتفاق می افتد (زلزله، سیل، بمب گذاری و ...). شما نجات خویش را از الله می طلبید یا از پیامبران، از الله می طلبید یا از امامان، از الله می طلبید یا از شیوخ و صالحان؟ اگر از الله طلب کنید، توحید واقعی را به انجام رسانیده اید وگرنه دچار شرک شده اید. همانطور که در بخشهای قبلی گفتیم، مردم جاهلیت که دچار شرک می شدند، انسانهایی عجیب و غریبی نبودند. آنها هم دقیقا مثل ما زندگی می کردند و خداوند را به عنوان خالق قبول داشتند. تنها مشکل آنها این بوده که از سنگ و چوب بتهای نمادینی به شکل افراد صالح درست و می کردند و این افراد صالح (مثل حضرت ابراهیم و حضرت اسماعیل) را واسطه دعا و عبادت خود قرار می دادند. سنگهای عمودی آن زمان، امروزه به صورت افقی شده و بر روی قبر افراد قرار گرفته است. شرک به زندگی انسان بسیار زیرکانه وارد می شود. بسیاری از انسانها تصور می کنند که مؤمن هستند، ولی اعمال آنها بیانگر شرک در عقیده شان می باشد. خداوند می فرماید:

وَكَايِدٌ مِنْ آيَةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ (۱۰۵) وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ (۱۰۶) أَفَأَمِنُوا أَنْ تَأْتِيَهُمْ غَاشِيَةٌ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ أَوْ تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ (۱۰۷)

و چه بسیار نشانه‌ای در آسمانها و زمین که آنها از کنارش می گذرند و از آن رویگردانند! (۱۰۵) و اکثر آنها که ایمان به خدا دارند، در عین حال مشرکند! (۱۰۶) آیا این از آنند که عذاب فراگیری از سوی خدا به سراغ آنان بیاید یا ساعت رستاخیز ناگهان فرا رسد، در حالی که متوجه نیستند؟ (۱۰۷)

(سوره یوسف - آیات ۱۰۵ تا ۱۰۷)

حضرت محمد (ص) فرموده: ورود شرک به امت من از راه رفتن مورچه سیاهی بر روی سنگ سیاه و در شب، زیرکانه تر است. تنها راه جلوگیری از این مشکل پالایش عقاید از طریق فیلتر قرآن است، لذا توصیه ما این است که بعد از این، هر سخنی را از هر فردی و در هر لباسی (حتی در لباس دین) شنیدیم یا در جایی دیدیم، آنرا از فیلتر قرآن رد کنیم، چون در روز قیامت، ما فقط می توانیم قرآن را مرجع عقیده و ایمان خود معرفی کنیم و نمی توانیم بگوییم به دلیل اینکه فلان عالم دینی این حرف را زد ما از وی تبعیت کردیم. با توجه به اینکه روز به روز بر احادیث جعلی و خرافی افزوده می شود، تنها معیار ما برای تبعیت از احادیث واقعی، فقط عبور از فیلتر توحیدی قرآن مجید می باشد. قرآن تنها کتابی است که تحریف و اشکال به آن راه نداشته و تنها نقشه هدایت هر فرد حق طلب می باشد. متأسفانه امروزه احادیثی به گوش می رسد که توسط آنها حتی ملاک کفر و ایمان افراد سنجیده می شود، بسیاری از این احادیث با قرآن تناقض داشته باید به راحتی از زندگی انسان حذف شوند. به شکل زیر دقت کنید:

در این بخش خطر شرک از دیدگاه قرآن را بررسی می کنیم. به اولین آیه توجه کنید:

فَلْأَعْبُدِ اللَّهَ تَأْمُرُونِي أَعْبُدُ أَيُّهَا الْجَاهِلُونَ (٦٤) وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ (٦٥) بَلِ اللَّهَ فَاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ (٦٦)

بگو «آیا به من دستور می دهید که غیر خدا را پرستم ای جاهلان؟» (٦٤) به تو و همه پیامبران پیشین وحی شده که اگر شرک بپورزی، همه اعمالت تباه می شود و از زیانکاران خواهی بود! (٦٥) بلکه تنها خداوند را عبادت کن و از شکرگزاران باش! (٦٦)

(سوره زمر- آیات ٦٤ تا ٦٦)

در این آیه خداوند پیامبر اسلام را خطاب قرار داده و با وجود اینکه حضرت محمد (ص) برای خداوند بسیار محترم می باشد، به وی اخطار داده که اگر شرک داشته باشد کل اعمال خود را با دست خود تباه می کند. امروزه افرادی هستند که کارهای خیر زیادی انجام می دهند. آنها مدرسه سازی می کنند، به فقرا غذا می دهند، به خیریه ها کمک می کنند و ... ولی اگر عقیده این افراد درست نباشد هیچ کدام از اعمال آنها مقبول درگاه الهی قرار نمی گیرد. بحث عقیده در قرآن بسیار جدی است. به آیه زیر دقت کنید:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا الْكَيْفَ آمَنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَطْمِسَ وُجُوهًا فَنَرُدَّهَا عَلَى أَدْبَارِهَا أَوْ نُلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّا أَصْحَابَ السَّبْتِ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا (٤٧) إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدِ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا (٤٨) أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ بَزَّوْنَ أَنفُسَهُمْ بَلِ اللَّهُ يُرَكِّي مِنْ يَشَاءُ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا (٤٩)

ای کسانی که کتاب خدا به شما داده شده، به آن تصدیق‌گری که صادقانه نازل کردیم ایمان بیاورید، پیش از آنکه صورتهایی را محو کنیم، سپس به پشت سر بازگردانیم، یا آنها را از رحمت خود دور سازیم، همان گونه که اصحاب سبت را دور ساختیم و فرمان خدا در هر حال انجام شدن است! (۴۷) خداوند هرگز شرک را نمی‌بخشد! و پایین‌تر از آن را برای هر کس که بخواهد می‌بخشد و آن کسی که برای خدا شریکی قرار دهد، گناه بزرگی مرتکب شده است. (۴۸) آیا ندیدی کسانی را که خودستایی می‌کنند؟ بلکه خدا هر کس را بخواهد، ستایش می‌کند و کمترین ستمی به آنها نخواهد شد. (۴۹)

(سوره نساء- آیات ۴۷ تا ۴۹)

همچنین:

وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ أَنْ اشْكُرْ لِلَّهِ وَمَنْ يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ (۱۲) وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ (۱۳) وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنْ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ (۱۴)

ما به لقمان حکمت دادیم که شکر خدا را بجای آورد و هر کس شکرگزاری کند، تنها به سود خویش شکر کرده و آن کس که کفران کند، [زیانی به خدا نمی‌رساند] چرا که خداوند بی‌نیاز و ستوده است. (۱۲) هنگامی را که لقمان به فرزندش، در حالی که او را موعظه می‌کرد گفت «پسر! برای خدا شرک نداشته باش که شرک، ظلم بزرگی است» (۱۳) و ما به انسان درباره پدر و مادرش سفارش کردیم؛ مادرش او را با ناتوانی روی ناتوانی حمل کرد، و دوران شیرخوارگی او در دو سال پایان می‌یابد که برای من و برای پدر و مادرت شکر بجا آور که بازگشت همه شما به سوی من است! (۱۴)

(سوره لقمان- آیات ۱۲ تا ۱۴)

همچنین:

فَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ (۸۳) فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحَدَهُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ (۸۴) فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ إِيمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا سُنَّةَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ (۸۵)

هنگامی که رسولانشان دلایل روشنی برای آنان آوردند، به علمی که داشتند خوشحال بودند [و غیر آن را اصلا قبول نمی‌کردند] ولی آنچه را به تمسخر می‌گرفتند آنان را فراگرفت! (۸۳) هنگامی که عذاب ما را دیدند، گفتند «هم اکنون به خداوند یگانه ایمان آوردیم و به هر آنچه که شریک خدا می‌شمردیم، کافر شدیم!» (۸۴) اما هنگامی که عذاب ما را مشاهده کردند، ایمانشان برای آنها سودی نداشت. این سنت خداوند است که همواره در میان بندگانش اجرا شده و آنجا کافران زیانکار شدند! (۸۵)

(سوره غافر- آیات ۸۳ تا ۸۵)

در آیه قبل خداوند بیان می‌کند که هنگامی که در مقابل بسیاری از گمراه شدگان در دین، دلایل روشنی از قرآن آورده شود، آنها بیان می‌کنند که ما خود در دین صاحب علم هستیم و افراد زیادی پیرو ما هستند. ولی در روز

قیامت این افراد نه به حال خود سودی می بخشند و نه به حال انسائهایی که گمراه کردند. در آیه زیر بیان می شود که حتی به میزان سر سوزنی نیز نباید به خداوند یگانه شرک داشت:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الَّذِي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَاءً الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ بِظُلْمٍ نُذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ (۲۵) وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ (۲۶) وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ (۲۷)

کسانی که کافر شدند و مؤمنان را از راه خدا بازداشتند و از مسجد الحرام که آن را برای همه مردم برابر قرار دادیم، چه کسانی که در آنجا زندگی می کنند یا از نقاط دور وارد می شوند؛ و هر کس بخواهد در این سرزمین از راه حق منحرف گردد و دست به ستم زند، ما از غذایی دردناک به او می چشانیم! (۲۵) زمانی را که جای کعبه را برای ابراهیم آماده ساختیم [و به او گفتیم: حتی به اندازه ذره ای، شرک نداشته باش! و خانام را برای طواف کنندگان و قیام کنندگان و رکوع کنندگان و سجودکنندگان پاک ساز! (۲۶) و مردم را دعوت عمومی به حج کن؛ تا پیاده و سواره بر مرکبهای لاغر از هر راه دوری بسوی تو بیایند. (۲۷)

(سوره حج - آیات ۲۵ تا ۲۷)

در آیات قبل دیدیم که حتی به اندازه ذره ای نباید به خداوند شرک داشته باشیم و کسانی که آگاهانه یا نا آگاهانه با عقیده نادرست (شرک آمیز یا کفر آمیز) به حضور خداوند بروند، در نزد خداوند مجرم قلمداد شده و تمامی اعمالی که در این دنیا انجام دادند را از دست خواهند داد. به آیه زیر دقت کنید:

يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلَائِكَةَ لَا بُشْرَى يَوْمَئِذٍ لِلْمُجْرِمِينَ وَيُقَالُونَ حِجْرًا مَحْجُورًا (۲۲) وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَنْثُورًا (۲۳) أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا (۲۴)

روزی که فرشتگان را می بینند، روز بشارت برای مجرمان نخواهد بود و می گویند «ما را امان دهید، ما را معاف دارید!» (۲۲) و ما به سراغ اعمالی که انجام داده اند می رویم، و همه را همچون ذرات غبار پراکنده در هوا قرار می دهیم! (۲۳) بھشتیان در آن روز قرارگاهشان از همه بهتر و استراحتگاهشان نیکوتر است! (۲۴)

(سوره فرقان - آیات ۲۲ تا ۲۴)

با وجود این همه آیه در قرآن مجید (و بسیاری از آیاتی که در اینجا مطرح نشده است) و این همه اخطار به کل بشریت، آیا حاضریم از کل عمر خود فقط چند ساعت را برای تفکر در هدف اصلی در دنیا و زندگی جاویدان در آخرت قرار دهیم؟

فصل ۱۲

در این بخش دلایلی که اکثر مردم جامعه در قبال تقلید کورکورانه خود در ایمان و عقیده می آورند را بررسی می کنیم. مورد مهمی که در اینجا باید به آن توجه کرد، شباهت این دلایل با توجیهاات اقوام گذشته ای است که در قرآن وصف آنها آمده است. قبل از بررسی دقیق باز هم تاکید می کنیم که عقیده و ایمان یک امر کاملاً فردی است و هیچ فردی نباید به جای افراد دیگر در مورد ایمان فکر کند. هر فرد به جای تقلید از اجداد و بزرگان قوم خود، باید خود با بررسی عقلی و قرآنی به این موارد یقین پیدا کند. در حقیقت تقلید از افکار دیگران در این مورد برای ما هیچ ارزشی ندارد، زیرا در روز قیامت مرجع اصلی عقیده را افکار دیگران نمی توان معرفی کرد. با همدیگر قدم به قدم بررسی می کنیم.

در بسیاری از موارد، هنگامی که آیات قرآن برای مردم امروزی خوانده می شود و از آنها خواسته می شود که گامی جلو نهاده و حداقل آیات قرآن را مطالعه کنند و از این آیات به باطل بودن دین الله پی ببرند، تنها جوابی که مردم خواهند داد عبارت است از اینکه ما به آنچه در دست خود داریم راضی هستیم و ما همان کاری را می کنیم که کل جامعه انجام می دهند (خواهی نشوی رسوا هم رنگ جماعت شو). آنها از این موضوع غافل هستند که حضرت ابراهیم (ع) نیز در چنین جامعه ای بزرگ شد. وی به تنهایی عقیده خود را از شرک و خرافات جامعه پاک کرد و به صورت عقلی (تفکر در آیات آفاق و انفس) خدا را برای خود به اثبات رساند. خداوند هم به پاس این اقدام، وی را به پیامبری مبعوث کرد و وی را برای علمیان در قرآن به عنوان اسوه توحید معرفی کرد. مسلماً افرادی که در جامعه به خرافه های رایج بین مردم راضی باشند، هدایت نخواهند شد. خوشبختانه اکثریت جامعه ما امروزه به تناقض ها و سوالات زیادی در امر دین رسیده و امروزه بسیاری از مردم متوجه شده اند که چیزی که تحت عنوان دین به آنها ارائه می شود، مشکل دارد (به قول معروف یک جای کار می لنگد). امروزه اکثریت جامعه که انسانهای فهیمی هم هستند می دانند که دین واقعی، این دینی نیست که پیوسته از رادیو، تلویزیون و از سر منبر ترویج می شود. دینی که ترویج می شود جز بدبختی و افسردگی برای جامعه چیزی به همراه نمی آورد. ولی مشکل کار اینجاست: با وجود اینکه مردم می فهمند که دین اصلی این نیست، باز هم کورکورانه به تقلید ادامه داده و خود به دنبال پیدا کردن ایمان خالص نمی روند. آیه زیر را بخوانید:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَمْ تَرَوْنَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّبِينٍ (۲۰) وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَّلَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ (۲۱) وَمَنْ

يُسَلِّمُ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ كَافِرٌ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ (۲۲)

آیا ندیدید خداوند آنچه را در آسمانها و زمین است مسخر شما کرده و نعمتهای آشکار و پنهان خود را به طور فراوان بر شما ارزان داشته است؟ ولی بعضی از مردم بدون هیچ دانش و هدایت و کتاب روشنگری درباره خدا مجادله می کنند! (۲۰) و هنگامی که به آنان گفته شود «از آنچه خدا نازل کرده

پیروی کنید» می‌گویند «نه، بلکه ما از چیزی پیروی می‌کنیم که پدران خود را بر آن یافتیم» [تقلید کورکورانه]، آیا حتی اگر شیطان آنان را دعوت به عذاب آتش فروزان کند [باز هم تبعیت می‌کنند؟] (۲۱) کسی که روی خود را تسلیم خدا کند در حالی که نیکوکار باشد، به دستگیره محکمی جنگ زده و عاقبت همه کارها به سوی خداست. (۲۲)
(سوره لقمان - آیات ۲۱ تا ۲۲)

توجه رایج دیگر در جامعه ما: مردم می‌گویند که ما قبول داریم که دونِ الله خالق و رازق هیچ چیزی نیست و ما هم به طور مستقیم از اولیاء، شیوخ، پیامبران و امامان درخواست و طلب هیچ چیزی را نمی‌کنیم، بلکه معتقدیم که افراد مقرب درگاه خدا باعث می‌شوند که خداوند دعای ما را مستجاب کند. این افراد مقرب در اوامر الله تعالی دخیلند و ما از مصیبت‌ها به خاطر وجود این افراد در امان خواهیم بود. در این حالت ما با واسطه از خداوند می‌خواهیم که دعای ما را مستجاب سازد و تنها دلیل اینکار تقرب به درگاه خداست. در ادامه این افراد بیان می‌کنند که ما می‌دانیم که این مقربین درگاه الهی توانایی برآورده کردن حاجت ما را ندارند، ولی خداوند به واسطه این مقربین حاجت ما را بر آورده می‌کند. به آیه زیر که استدلال مشرکین زمان پیامبر است، توجه کنید:

إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ (۲) أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ (۳) لَوْ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا لَاصْطَفَىٰ بِمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ سُبْحَانَهُ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ (۴)

ما این کتاب را بحق بر تو نازل کردیم؛ پس خدا را پرستش کن و دین خود را برای او خالص گردان! (۲) آگاه باشید که دین خالص از آن خداست و کسانی که غیر خدا را اولیای خود قرار دادند و دلیلشان این بود که «ما اینها را نمی‌پرستیم جز اینکه ما را به خداوند نزدیک کنند»، خداوند روز قیامت میان آنان در آنچه اختلاف داشتند داوری می‌کند؛ خداوند آن کس را که دروغگو و کفران‌کننده است را هرگز هدایت نمی‌کند! (۳) اگر [بفرض محال] خدا می‌خواست فرزندی انتخاب کند، از میان مخلوقاتش آنچه را می‌خواست برمیگزید؛ منزه است [از اینکه فرزندی داشته باشد] او خداوند یکتای پیروز است! (۴)
(سوره زمر - آیات ۲ تا ۴)

این استدلال، همان استدلالی است که مردم امروز از واسطه قرار دادن دونِ الله بیان می‌کنند. مسلماً خداوند در هیچ جای قرآن به هیچ انسانی اجازه واسطه قرار دادن دونِ الله را نداده است و این استدلال امروزه (استدلال واسطه به خاطر تقرب به خدا که استدلال جدیدی هم نیست) فقط دروغی است که به خدا نسبت داده شده و از زبان خدا بیان می‌شود. در آخر آیه هم گفته شده که خداوند افراد "کاذب و کفار" را دوست ندارد. آیات قرآن بسیار گویا و شفاف هستند و هر فرد حقیقت‌جویی به راحتی می‌تواند خرافات و شرکیات زندگی خود را با استفاده از آیات قرآن محو نماید. خداوند در جای جای قرآن گفته "أدعونی استجب لکم" یعنی من را بخوانید تا شما را اجابت کنم و در هیچ جای قرآن نگفته "أدعون النبی استجب لکم" و یا اینکه "أدعون الصالحین استجب

لَكُمْ". اوضاع در جامعه خیلی وخیم است. فکر کنید که فرهاد به شما کمک کوچکی بکند و شما به جای فرهاد از رضا تشکر کنید. حال ببینید که در جامعه ما الله تعالی چه نعمتهای بیشماری به ما اعطا کرده و ما به جای عبادت و طلب از الله فقط از دون الله می خواهیم. با این اوصاف بسیاری از مردم هنوز می گویند ما انسانهای بسیار گناهکاری هستیم و توانایی دعا کردن و طلب کردن از خدا به صورت مستقیم را نداریم. ما باید حتما یک انسان پاک و مقرب را واسطه قرار دهیم، زیرا در غیر اینصورت خداوند به ما هیچ توجهی نمی کند و دعای ما بالا نمی رود. خداوند خود جواب این مردم را داده، به آیه زیر توجه کنید:

أَوَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (۵۲) قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ (۵۳) وَأَيُّوبَ إِذِ ابْتَلَىٰ رَبُّكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ (۵۴) وَأَتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ (۵۵)

آیا آنها نمی دانند که خداوند روزی را برای هر کس بخواهد گسترده یا تنگ می سازد؟ در این، آیات و نشانههایی است برای گروهی که ایمان می آورند. (۵۲) بگو «ای بندگان من که [در گناه] بر خود اسراف کرده اید! از رحمت خداوند نومید نشوید که خدا همه گناهان را می آمرزد، زیرا او بسیار آمرزنده و مهربان است. (۵۳) و به درگاه پروردگارتان بازگردید و در برابر او تسلیم شوید، پیش از آنکه عذاب به سراغ شما آید، سپس از سوی هیچ کس یاری نشوید! (۵۴) و از بهترین دستورهایی که از سوی پروردگارتان بر شما نازل شده پیروی کنید پیش از آنکه عذاب ناگهان به سراغ شما آید در حالی که از آن خبر ندارید» (۵۵)

(سوره زمر- آیات ۵۲ تا ۵۵)

خداوند در این آیه فرموده ای بندگانی که در گناه کردن از حد گذشته و حتی در گناه اسراف هم کرده اید (بدترین حالت ممکن)، در رحمت خدا بر روی همه بندگانش باز است و نیازی به پارتی بازی ندارد. خداوند متعال گفته حتی اگر در اعماق چاه گمراهی و گناه هم بودید، باز هم تنها به سمت خدای خود بازگردید (وَأَيُّوبَ إِذِ ابْتَلَىٰ رَبُّكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ). فقط کافی است که تصمیم به تصحیح عقیده خود بگیریم و از خرافات ریشه دوانده در ایمان خود دست برداریم. بسیاری از افراد با خواندن این جزوه تکان می خورند، زیرا خرافات به شدت در افکار آنها رسوب کرده است. معمولا افراد جوانتر به راحتی می توانند این خرافات را کنار بگذارند، در حالیکه هر چقدر سن افراد بالاتر برود، به سختی می توان این خرافات را از ایمان پاک کرد، زیرا افراد مسن تر کل عمر خود را با این خرافه ها زندگی کرده و عقاید خرافی خود را همانند بچه خود دوست دارند. فرد شجاع در اینجا کسی است که در مواجه شدن با حقیقت قرآن، که حتی یک آیه آن هم برای ما حجت است، بتواند ابراهیم وار سر کودک افکار خرافی پرورش یافته خود را به دستور خداوند ببرد.

مساله دیگری که در جامعه امروزی به چشم می خورد، این است که مردم بسیاری از اولیای مقرب درگاه الله تعالی به عنوان شفیع در روز قیامت در نظر گرفته اند. هنگامی که به این افراد گفته می شود چرا به غیر از خدا دل بسته

اید، چرا از غیر خدا شفا و حاجت طلب می کنید، و چرا غیر خدا را واسطه دعای خود قرار می دهید؟ بیان می کنند که ما امید داریم که این مقربین خدا (پیامبران، امامان، شیوخ، شهدا و ...) در روز قیامت شفیع ما باشند و نزد خداوند برای ما گناهکاران شفاعت کنند. جواب خداوند به این افراد چنین است:

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْمُجْرِمُونَ (۱۷) وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شَفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ قُلْ أَنْتَبِئْتُونَ اللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ (۱۸) وَمَا كَانَ لِلنَّاسِ إِلَّا أَنَّةٌ وَاحِدَةً فَاحْتَلَفُوا وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَفُضِيَ بَيْنَهُمْ فِيمَا فِيهِ يَحْتَلِفُونَ (۱۹)

چه کسی ستمکارتر است از آن کس که بر خدا دروغ می بندد [از طرف خدا دروغ می گوید]، یا آیات او را تکذیب می کند؟ مسلماً مجرمان رستگار نخواهند شد! (۱۷) و غیر از خدا، چیزهایی را عبادت می کنند که نه به آنان زیان می رساند و نه سودی می بخشد و می گویند «اینها شفیعان ما نزد خدا هستند!» بگو «آیا خدا را به چیزی خبر می دهید که در آسمانها و زمین سراغ ندارد!» منزه است او و برتر است از آن همتایانی که قرار می دهند! (۱۸) [در آغاز] همه مردم امت واحدی بودند؛ سپس اختلاف کردند و اگر قولی از طرف پروردگارت از قبل صادر نشده بود، در میان آنها در آنچه اختلاف داشتند داوری می شد [و سپس همگی به مجازات می رسیدند]. (۱۹)

(سوره یونس - آیات ۱۷ تا ۱۹)

در آیه بیان شده که دُونِ اللَّهِ به انسان هیچ زبانی و هیچ سودی نمی رسانند، بلکه هر چیزی که به انسان برسد از جانب خداست. خداوند به صراحت در این آیه و بسیاری از آیات دیگر قرآن مجید بیان کرده که اینچنین قراردادی را با بندگان خود منعقد نکرده و در هیچ یک از کتب آسمانی به این مساله حتی اشاره هم نشده است. قرار دادن شفیع قبل از قیامت و در این دنیا همانند بسیاری دیگر از مواردی که بیان شد، ساخته و پرداخته ذهن خود مردم است. مردمی که هنگامی که از تفکر در قرآن سخن به میان می آید، همه به جای اینکه خود در مورد عقیده و ایمان خود تفکر کنند، اجازه می دهند که افراد دیگر (مثل عالم های دینی و ...) به جای آنها فکر کنند و متاسفانه حرف این افراد را از کلام خود خداوند با ارزش تر می دانند. خداوند در این آیه به وضوح بیان می کند که شفاعت غیر خدا، اینگونه که شما پیش خود تصور کرده اید وجود ندارد. آیا شما به خدا چیزی را نسبت می دهید که در هیچ جای قرآن نیامده و آیا شما چیزی را می گوئید که خدا آنرا نگفته است. دقت کنید که قرآن مساله شفاعت را به طور کلی رد نکرده است، بلکه بدین گونه که مردم شفیع برای خود قرار می دهند را شرک می داند (به طور کامل در مورد این موضوع بحث خواهد شد). به آیه زیر توجه کنید:

قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبِ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِنِّي أَنْبِئُكُمْ إِلَّا مَا يُوْحَىٰ إِلَيَّ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ (۵۰) وَأَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْ يُخْشَرُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ (۵۱) وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ (۵۲)

بگو «من نمی گویم خراین خدا نزد من است و من از غیب آگاه نیستم و به شما نمی گویم من فرشته‌ام؛ تنها از آنچه به من وحی می شود پیروی می کنم» بگو «آیا نابینا و بینا مساویند؟ پس چرا نمی اندیشید؟» (۵۰) و به وسیله قرآن، کسانی را که از روز حشر و رستاخیز می ترسند، بیم ده! [روزی که در آن] یاور و سرپرست و شفاعت کننده‌ای از غیر خدا [کل مخلوقات] ندارند؛ شاید پرهیزگاری پیشه کنند!

(۵۱) و کسانی را که صبح و شام خدا را می خوانند و جز ذات پاک او نظری ندارند، از خود دور مکن! نه چیزی از حساب آنها بر توست و نه چیزی از حساب تو بر آنها! اگر آنها را طرد کنی، از ستمگران خواهی بود! (۵۲)

(سوره انعام- آیات ۵۰ تا ۵۲)

آیه بالا هم برای انداز و ترساندن افراد مؤمن و خدا ترس نازل شده است. آیه زیر را با تفکر بخوانید:

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَنْ قَالَ سَأُنزِلُ مِثْلَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُو أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوا أَنْفُسَكُمُ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ (۹۳) وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادَىٰ كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ وَمَا نَرَىٰ مَعَكُمْ شُفَعَاءَكُمُ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَاءُ لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ (۹۴)

إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَىٰ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ ذَلِكُمُ اللَّهُ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ (۹۵)

چه کسی ستمکارتر است از کسی که دروغی به خدا ببندد یا بگوید «بر من وحی فرستاده شده» در حالیکه به او وحی نشده است و کسی که بگوید «من نیز همانند آنچه خدا نازل کرده است، نازل می کنم» و اگر بینی هنگامی که این ظالمان در غمرات و شداید مرگ فرو رفته اند و فرشتگان مرگ دستهایشان را به سمت آنها گشوده و خیب می زنند که «جان خود را خارج سازید! امروز در برابر دروغهایی که به خدا بستید و نسبت به آیات او تکبر ورزیدید، مجازات خوارکننده‌ای خواهید دید» (۹۳) و [در قیامت به آنها گفته می شود:] همه شما تنها به سوی ما بازگشت نمودید، همان گونه که روز اول شما را آفریدیم و آنچه را به شما بخشیده بودیم، پشت سر گذاریدید و شفیعیانی را که شریک در شفاعت خود می پنداشتید، با شما نمی بینیم! پیوندهای شما بریده شده و تمام آنچه را تکیه گاه خود تصور می کردید، از شما دور و گم شده است! (۹۴) خداوند، شکافنده دانه و هسته است؛ زنده را از مرده خارج می سازد و مرده را از زنده بیرون می آورد؛ این است خدای شما! پس چگونه از حق منحرف می شوید؟ (۹۵)

(سوره انعام- آیات ۹۳ تا ۹۵)

در این آیه وضعیت مرگ افرادی تشریح شده که بدون آگاهی یا با آگاهی، از طرف خداوند مطلبی را بیان می کنند که در قرآن به عنوان یگانه مرجع عقیده ما نیامده است. افرادی که کورکورانه در دین خود تقلید می کنند و هنگامی که به آنها ایمان و عقیده صحیح طبق آیات قرآن عرضه می شود، قبول نکرده و بیان می کنند کاری که ما انجام می دهیم چون علمای دین ما انجام می دهند، مورد قبول خداوند است، در صورتی که با خواندن قرآن متوجه می شوند که قرآن در حقیقت کاملاً مغایر با عقایدشان صحبت کرده است. آنها پیوسته می گویند خداوند "ارحم

الراحمین" است، در حالیکه در قرآن هر جا از رحمت خداوند صحبت شده، در کنار آن بیان شده که خداوند "شدید العذاب" هم هست. در ادامه آیه، خداوند بیان کرده که روز قیامت انسانها در پیشگاه خداوند به صورت فردی حاضر می شوند و هیچ شفیع از پیش تعیین شده ای در روز قیامت برای انسان وجود ندارد. به آیه زیر دقت کنید:

إِنَّ كُلُّ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتِيَ الرَّحْمَنِ عَبْدًا (۹۳) لَقَدْ أَحْصَاهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا (۹۴) وَكُلُّهُمْ آتِيهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَرْدًا (۹۵)

تمام کسانی که در آسمانها و زمین هستند، بنده اویند! (۹۳) خداوند همه آنها را احصا کرده و به دقت شمرده است! (۹۴) و همگی روز رستاخیز، تک و تنها نزد او حاضر می شوند! (۹۵)

(سوره مریم - آیات ۹۳ تا ۹۵)

سوال ما از شما: در مورد آیه "إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ - تنها تو را می پرستیم و تنها از تو یاری می جوئیم" که روزنامه وار در نمازهای پنج گانه می خوانیم، فکر کنید. آیا یک مسلمان وقتی نماز می خواند و این جملات را تکرار می کند، می داند که چه می گوید؟! آیا با خداوند که خالقش است، سخن می گوید یا با در و دیوار اطراف خود؟

فَلَوْلَا نَصْرُهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا آلِهَةً بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ وَذَلِكُمْ إِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ

(احقاف - ۲۸)

پس چرا معبودانی را که غیر از خدا برگزیدند، به گمان اینکه به خدا نزدیکشان سازد، آنها را یاری نکردند؟ بلکه از میانشان گم شدند! این بود نتیجه دروغ آنها و آنچه افترا می بستند!

فصل ۱۳

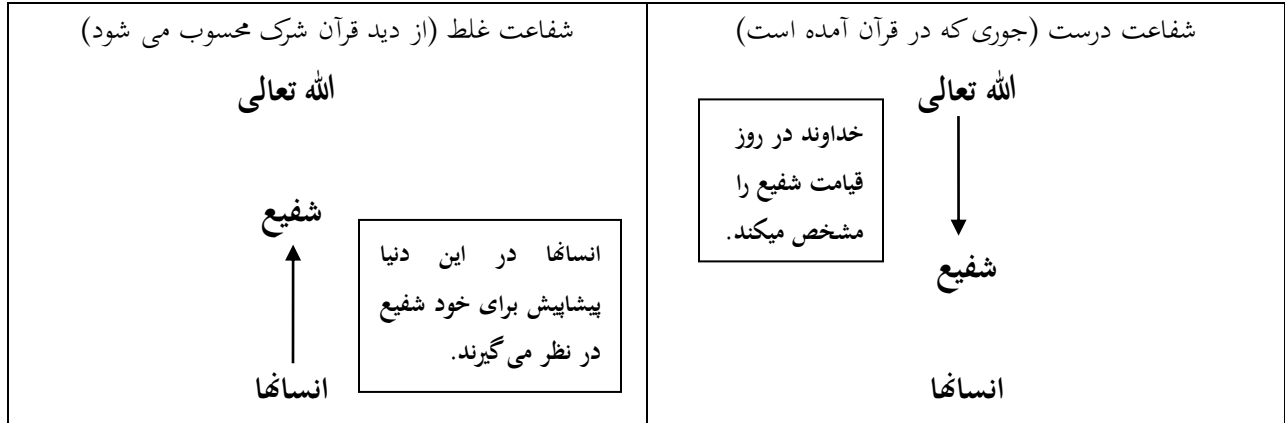
در بخش قبل دیدیم که شفاعت به صورتی که در جامعه رایج است وجود ندارد. قرآن کریم به طور کلی شفاعت را رد نکرده ولی آنرا بدین صورتی که در جامعه کنونی می بینیم، قبول ندارد. در جامعه ما، مردم پیشاپیش برای خود شفیعیانی از دونِ الله قرار می دهند (این شفیعیان از پیامبران گرفته تا امامان، امامزادگان، شهدا و حتی اقوام مرده افراد را شامل می شود)، در صورتی که در قرآن بیان شده که شفاعت در روز قیامت فقط به اذن خداوند و به افراد و اموری که خود مد نظر دارد تعلق می گیرد، نه پیشاپیش در این دنیا و به اذن و خواست انسانها:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ مَا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمْ يَوْمٌ لَا يَنْفَعُ فِيهِ وَلَا حُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ (۲۵۴) اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ
(۲۵۵)

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، از آنچه به شما روزی داده‌ایم، انفاق کنید! پیش از آنکه روزی فرا رسد که در آن، نه خرید و فروش است و نه دوستی [رفاقت‌های مادی سودی ندارد] و نه شفاعت، و کافران همان ستمگرانند. (۲۵۴) هیچ معبودی نیست جز خداوند یگانه زنده که قائم به ذات خویش است و موجودات دیگر قائم به ذات او، هیچگاه خواب او را فرامی‌گیرد؛ آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است، از آن اوست؛ کیست که در نزد او جز به فرمان او شفاعت کند؟ آنچه را در پیش روی بندگان و پشت سرشان است می‌داند و کسی از علم او آگاه نمی‌گردد جز به مقداری که او بخواهد. کُرسی [حکومت] او آسمانها و زمین را دربرگرفته و نگاهداری آن دو او را خسته نمی‌کند. بلندی مقام و عظمت، مخصوص اوست. (۲۵۵)
(سوره بقره- آیات ۲۵۴ تا ۲۵۵)

به شکل زیر دقت کنید. شفاعت صحیح در روز قیامت و به اذن خود خداوند صورت می‌پذیرد، در حالیکه اگر پیشاپیش و در این دنیا انسانهای صالح را شفیعی خود قرار دهیم، مرتکب شرک شده ایم. مردم امروزه جهت این پیکانها را برعکس کرده‌اند و به جای اینکه طبق دستور خود قرآن به فکر تصحیح ایمان خود باشند، فکر می‌کنند بوسیله شفیعی قرار دادن دونِ الله از سوال و جواب روز قیامت در امان خواهند بود. در حقیقت قرآن خود به انسان دستور داده که برای نزدیکی به خداوند از کلیه وسیله‌هایی که خود خداوند در قرآن امر فرموده، استفاده کند ولی در این مسیر شرک نداشته باشد. انسان می‌تواند از وسیله‌هایی مثل نماز، عمل به قرآن، جهاد در راه خدا برای نزدیکی به خدا استفاده کند.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (۳۵)

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، تقوای خدا پیش بگیرید و وسیله‌ای برای تقرب به او بجوئید و در راه او مجاهده کنید، باشد که رستگار شوید! (۳۵)

(سوره مائده- آیه ۳۵)

در آیه بالا می بینید که خداوند خود به بشر می گوید از وسیله هایی مثل مجاهده و ... برای تقرب به من کمک بگیرید، ولی در این مسیر تقوای خدا را هم پیش بگیرید که دچار شرک نشوید. وسیله هایی که خداوند خود برای تقرب معرفی نموده (نماز و جهاد و روزه و عمل به قرآن)، باعث تقرب به خدا می شوند، در حالیکه واسطه و شفیع گرفتن بندگان به نیت تقرب به الله تعالی، بیشتر باعث دوری آنها از خداوند می شوند. این مساله به وضوح در آیه زیر بیان شده است:

قُلْ اذْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِهِ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنْكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا (۵۶) أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا (۵۷)

بگو «کسانی را که غیر از خدا، معبود می پندارید، بخوانید! آنها نه می توانند مشکلی را از شما برطرف سازند و نه تغییری در آن ایجاد کنند.» (۵۶) کسانی را که آنان می خوانند، خود وسیله‌ای برای تقرب به پروردگارشان می جویند، وسیله‌ای هر چه نزدیکتر و به رحمت او امیدوارند و از عذاب او می ترسند؛ چرا که عذاب پروردگارت، همواره در خور پرهیز و وحشت است! (۵۷)

(سوره اسراء- آیات ۵۶ تا ۵۷)

مساله بعدی در مورد شفا گرفتن از دون الله است. ممکن است که شما خود به افرادی برخورد کرده باشید که می گویند: درست است که قرآن شفا از دون الله را رد می کند، ولی خود ما از امامان و افراد صالح شفا گرفته ایم.

جواب این افراد چنین است: اول اینکه در اینجا دو حرف وجود دارد، یکی حرف خداوند در قرآن و دیگری حرف افرادی که می گویند ما شفا گرفته ایم. پس انتخاب با خود شماست که کدام را قبول کنید. به آیه زیر خوب دقت کنید:

وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِنَ الظَّالِمِينَ (۱۰۶) وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَهُوَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ (۱۰۷) قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِكَلِيلٍ (۱۰۸)

و از غیر خدا، چیزی را که نه سودی به تو می‌رساند و نه زیانی، بخوان! که اگر چنین کنی، از ستمکاران خواهی بود! (۱۰۶) و اگر خداوند زیانی به تو رساند، هیچ کس جز او آن را برطرف نمی‌سازد و اگر اراده خیری برای تو کند، هیچ کس مانع فضل او نخواهد شد! آنرا به هر کس از بندگان بخواند می‌رساند و او غفور و رحیم است» (۱۰۷) بگو «ای مردم! حق از طرف پروردگارتان به سراغ شما آمده؛ هر کس هدایت یابد، برای خود هدایت شده و هر کس گمراه گردد، به زیان خود گمراه می‌گردد و من مأمور [به اجبار] شما نیستم!» (۱۰۸)

(سوره یونس - آیات ۱۰۶ تا ۱۰۸)

دوم اینکه، افرادی که فکر می‌کنند از غیر خدا شفا گرفته‌اند، باید بدانند که همین شفا نیز از جانب خدا بوده است. خداوند در قرآن دو مسیر را برای انسان مشخص کرده است. یکی مسیر درست و توحیدی و دیگری مسیر غلط و شرک آمیز، در قرآن حتی سرانجام هر دو مسیر نیز مشخص شده است، مسیر توحیدی به بهشت و مسیر شرک آمیز به جهنم منجر می‌شوند. هر کسی با توجه به اختیار خود یکی از دو مسیر گفته شده را اتخاذ می‌کند و مسولیت تنها بر عهده خود او خواهد بود و خداوند هم انسانها را به اجبار از مسیر شرک به مسیر توحید وارد نمی‌کند (انسانها مختار به انتخاب هستند). در قرآن بیان شده خداوند به همه انس و جن چه در مسیر توحیدی و چه در مسیر شرک آمیز باشند، کمک می‌کند. هر کدام از انسانها حتی اگر به مسیر غلط وارد شوند، باز هم از طرف خداوند مدد داده می‌شوند. به آیه زیر دقت کنید:

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلَاهَا مَذْمُومًا مَدْحُورًا (۱۸) وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا (۱۹) كَلَّا تُؤمِّدُهُمْ هَؤُلَاءِ وَهَؤُلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا (۲۰)

آن کس که زندگی زودگذر دنیا را می‌طلبد، آن مقدار از آن را که بخواهیم و به هر کس اراده کنیم می‌دهیم؛ سپس دوزخ را برای او قرار خواهیم داد که در آتش سوزانش می‌سوزد در حالی که نکوهیده و رانده خدا است. (۱۸) و آن کس که سرای آخرت را بطلبد و برای آن سعی و کوشش کند در حالیکه ایمان داشته باشد، سعی و تلاش او

پاداش داده خواهد شد. (۱۹) هر یک از این دو گروه را از عطای پروردگارت مدد و کمک می‌دهیم و عطای پروردگارت هرگز [از کسی] منع نشده است. (۲۰)

(سوره اسراء- آیات ۱۸ تا ۲۰)

پس اگر شخصی اگر ته قلب اعتقاد داشته باشد که یک تکه چوب، یا فرشتگان، یا انسانها وی را شفا می‌دهد، وی شفای خود را دریافت می‌کند. در حقیقت خداوند با کمک به این افراد مشرک و برآورده کردن حاجات آنها، آنها را در گناهانشان بیشتر غرق می‌کند. این امر سنت خداوند است که هم موحدین و هم مشرکین و کفار را در انتخابایشان مدد بدهد ولی در نهایت باید دید که کدام گروه جزو زیانکاران خواهند بود. آیه زیر را ببینید:

اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ (۱۵) أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَهَ بِالْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ (۱۶) مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِينَ اسْتَوْفَدُوا نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ (۱۷) صُمْ بِكُمْ عُقُوبَةً لَّيْسَ لَهُمْ شُرَكَاءُ فِيهَا يُغْفَرُونَ (۱۸)

خداوند آنان را به مسخره می‌گیرد و آنها را در طغیانشان مدد می‌دهد تا سرگردان شوند. (۱۵) آنان کسانی هستند که هدایت را به گمراهی فروخته‌اند و تجارت آنها سودی نداده و هدایت نیافته‌اند. (۱۶) آنان همانند کسی هستند که آتشی فروخته ولی هنگامی که آتش اطراف او را روشن ساخت، خداوند آن را خاموش می‌کند و در تاریکیهای وحشتناکی که چشم کار نمی‌کند، آنها را رها می‌سازد. (۱۷) آنها کران، گنگها و کورانند؛ لذا بازمی‌گردند! (۱۸)

(سوره بقره- آیات ۱۵ تا ۱۸)

آیه بالا در سیاق منافقان نازل شده است، ولی دقیقاً همین امر برای مشرکین و کفار نیز صدق می‌کند. آیا این درست است که همه دردها و مریضی‌ها و بلاها از جانب خداوند باشد، ولی شفا و درمان از طرف مخلوقات خداوند مثل امامان صورت پذیرد. آیا هنگامی که مریضی و بلا به انسان برسد، خواست الله بوده و شفا و رفع بلا خواست دون الله (انبیاء و صالحین و...). مسلماً هم درد و هم درمان فقط از طرف خود خداست و در هنگام گرفتاری فقط باید بر خداوند یکتا توکل کرد. همانگونه که سلطه و آفرینش، رزق بندگان و کل کائنات در قبضه قدرت خدا قرار دارد، مریضی و شفا نیز فقط در اختیار اوست:

وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ أَلَيْسَ اللَّهُ بِعَزِيزٍ ذِي انْتِقَامٍ (۳۷) وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّيهِ أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ (۳۸) قُلْ يَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلَيَّ مَكَاتِبِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ (۳۹)

و هر کس را خدا هدایت کند، هیچ گمراه‌کننده‌ای نخواهد داشت. آیا خداوند توانا و دارای مجازات نیست؟ (۳۷) و اگر از آنها بپرسی «چه کسی آسمانها و زمین را آفریده؟» حتماً می‌گویند «الله!» بگو «آیا هیچ درباره هرآنچه که غیر از خدا می‌خوانید اندیشه می‌کنید که اگر خدا زبانی برای من بخواهد، آیا آنها می‌توانند گزند او را برطرف سازند؟ و یا اگر رحمتی برای من

بخواهد، آیا آنها می‌توانند جلو رحمت او را بگیرند؟» بگو «خدا مرا کافی است و همه متوکلان تنها بر او توکل

می‌کنند!» (۳۸) بگو «ای قوم من! شما هر چه در توان دارید انجام دهید، من نیز به وظیفه خود عمل می‌کنم؛ اما بزودی خواهید دانست. (۳۹)

(سوره زمر - آیات ۳۷ تا ۳۹)

بعضی افراد بیان می‌کنند که چون حضرت عیسی (ع) بیمارهای مختلف را شفا می‌داده، پس می‌توان از مردگان طلب شفا کرد. ولی این نکته را فراموش کرده اند که اولاً حضرت عیسی زنده بوده و ثانیاً شفا دادن وی در زمان حیاتش، معجزه وی محسوب می‌شود. آیا حضرت عیسی در زمان حاضر حضور دارد که به ارائه معجزه پردازد و مریضان را شفا دهد. نکته مهم در مورد معجزه پیامبران این است که آنها همیشه به اذن الله و در زمان حیات خود به ارائه معجزه می‌پرداختند. به طور مثال شفا دادن حضرت عیسی، پیراهن حضرت یوسف و ... همه و همه معجزه ای به اذن الله و در زمان حیات آنها بوده است.

مفاهیم مطرح شده، چیزهای جدیدی نیستند و از زمان نزول قرآن همیشه همراه ما بوده اند، ولی متأسفانه به دلیل مهجور ماندن قرآن در بین مردم و روی آوردن مردم به تقلید به جای تفکر، باعث شده که مردم فکر کنند که این مفاهیم از کجا آمده اند؟ آیا دین جدیدی آمده؟ چرا تاکنون کسی این مفاهیم را برای ما بیان نکرده است؟ پس علمای دینی تاکنون چه می‌کرده اند؟ (یک ساعت تفکر از هزار سال عبادت کورکورانه برتر است).

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْأَخْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ
وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُوهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ (توبه - ۳۴)

ای کسانی که ایمان آورده‌اید! [آگاه باشید و در دام نیافتید] همانا بسیاری از علما و راهبان، اموال مردم را به باطل می‌خورند، و آنان را از راه خدا باز می‌دارند! و کسانی که طلا و نقره را گنجینه می‌سازند و در راه خدا انفاق نمی‌کنند، به مجازات دردناکی بشارت ده!

فصل ۱۴

در این بخش به چند سوال که بعد از مرور آیات گفته شده در فصول قبل، در ذهن انسان ایجاد می شود، پاسخ می دهیم. در بخشهای قبل بیان شد که خداوند در قرآن فرموده که انسان باید اموری مانند عبادت، شفا، دعا، ستایش و حاجت را فقط و فقط به خداوند یگانه اختصاص دهد و عبادت و دعا از اموات، پیامبران، امامان، شهدا، امامزادگان، صالحین و به طور هر فردی که در قید حیات نمی باشد، شرک محسوب می شود. همچنین عبادت و دعا از فرشتگان، جنیان، شیطان و کل کائنات نیز شرک محسوب می شود، زیرا همه موارد گفته شده زیر مجموعه دون الله هستند. بعضی از افراد این سوال را مطرح می کنند که در قرآن گفته شده که در زمان صدر اسلام، صحابه خدمت پیامبر می رسیدند و از ایشان می خواستند که برای آنها دعا کند. مساله ای که در اینجا باید به آن توجه شود، این است که طلب حاجت در محدوده مسائل دنیوی از انسانهای زنده و در قید حیات شرک محسوب نمی شود. منظور از انسان زنده و در قید حیات این است که فرد در دنیا حضور فیزیکی داشته باشد و مرگ وی هنوز نرسیده باشد. دقت کنید که قرآن، از شهداء نیز به عنوان احیاء (زندگان) نام برده است، ولی منظور ما از زنده دقیقاً به معنی فردی است که مرگ وی هنوز واقع نشده است، زیرا شهداء نزد پروردگار خود در دارالسلام زنده هستند، ولی نزد ما نبوده و در این دنیا حضور فیزیکی ندارند. به طور مثال، اگر فرهاد از دوست خود رضا که زنده و در قید حیات است، تقاضا کند که مقداری پول به وی قرض بدهد، چون به فردی زنده تقاضای خود را ارائه کرده است، هیچ مشکلی ندارد. در زمان پیامبر، بسیاری از صحابه خدمت پیامبر می رسیدند و از ایشان تقاضا می کردند که برای آنها دعا کند. پیامبر هم از خداوند برای آنها دعا می کرد، چون زنده و در قید حیات بوده است. دقت کنید که پیامبر همیشه دعای خود را به درگاه خداوند عرضه می کرده است، مثلاً، اگر فردی از پیامبر می خواسته که برای شفای فرزندش دعا کند، پیامبر نمی گفته که من خود شفا دهنده ام، بلکه من هم در کنار شما برای شفا به درگاه خداوند دعا می کنم. بعد از فوت پیامبر حتی یک نفر از صحابه و تابعین نیز دعای خود را به روح پیامبر عرضه نکردند، زیرا این کار شرک محسوب می شود. متأسفانه امروزه این هدف اصلی که پیامبر به خاطر آن مبعوث شد، فراموش شده و افراد دوباره بدون فکر اعمال دوره جاهلیت را انجام می دهند. مساله شرک در کلیه ادیان وجود دارد، از بودایی گرفته تا یهودی و مسیحی و مسلمان، همه به نوعی با این مشکل خطرناک درگیر هستند. به خاطر تحریفاتی که در کتب آسمانی ادیان دیگر وجود دارد، شرک در ادیان غیر اسلامی بسیار زیادتر از اسلام می باشد. در دین اسلام، به خاطر اینکه قرآن، طبق وعده و قول خود خداوند، از تحریف در امان است، شرک کمتر به چشم می خورد. در حیطه اسلام، شرک در کشورهایایی بیشتر به چشم می خورد که مردمشان قرآن را به فراموشی سپرده و به جای آن به خرافات، احادیث جعلی و ادعیه متناقض با قرآن روی آورده اند. متأسفانه، شرک در کشور ایران از سایر بلاد مسلمان بیشتر است، زیرا مردم جدا

از اینکه قرآن را به فراموشی سپرده اند، تفکر در مورد ایمان و عقیده خود را نیز به دست افراد سودجو و ضد خدا داده اند و در حوزه دین، چشم و گوش بسته از آنها پیروی میکنند.

مساله دیگری که ممکن است باعث سوالات زیادی در ذهن انسان شود، مساله خواب و رویا می باشد. تاکنون با افراد زیادی برخورد کرده ایم که می گویند "ما تاکنون خواب بسیاری از نزدیکان، اقوام، صالحین و ... را دیده ایم که در خواب و رویا به سراغ ما آمده و با ما صحبت کرده اند. اگر طبق قرآن دنیای ارواح کل بشر از این دنیا جداست، پس چگونه می توان به این مورد پاسخ داد؟". قبل از پاسخ به این سوال، علاوه بر آیه ۱۰۰ سوره مومنون که قبلا بیان شد، به آیه زیر توجه کنید:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ (۴۲) أَمْ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ شُفَعَاءَ قُلْ أَوْلُوا كَانُوا لَا يَمْلِكُونَ شَيْئًا وَلَا يَعْقِلُونَ (۴۳) قُلْ لِلَّهِ الشُّفَاعَةُ جَمِيعًا لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (۴۴)

خداوند ارواح را به هنگام مرگشان قبض می کند و ارواحی را که نمرده اند نیز به هنگام خواب می گیرد؛ سپس ارواح کسانی که فرمان مرگشان را صادر کرده ننگه می دارد و ارواح دیگر را [که باید زنده بمانند] بازمی گرداند تا سرآمدی معین؛ در این امر نشانه های روشنی است برای کسانی که اندیشه می کنند! (۴۲) آیا آنان غیر از خدا شفیعانی گرفته اند؟ به آنان بگو «آیا از غیر خدا شفاعت می طلبید، هر چند مالک چیزی نباشند و درک و شعوری برای آنها نباشد؟» (۴۳) بگو «تمام شفاعت از آن خداست، حاکمیت آسمانها و زمین از آن اوست و سپس همه شما را به سوی او باز گردانده می شوید!» (۴۴)

(سوره زمر - آیات ۴۲ تا ۴۴)

در پاسخ به سوال این افراد باید گفت که درست است که رویا و خواب وجود دارد و از نشانه های پروردگار است، ولی خواب برای انسان هیچ حجتی ندارد، یعنی انسان هر خوابی که ببیند، نباید آن را معیاری برای دستکاری عقیده و ایمان خود قرار دهد. به آیه زیر دقت کنید:

وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَىٰ تَكْلِيمًا (۱۶۴) رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا (۱۶۵) لَكِنَّ اللَّهَ يَشْهَدُ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ أَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِ وَالْمَلَائِكَةُ يَشْهَدُونَ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا (۱۶۶)

و پیامبرانی که سرگذشت آنها را پیش از این، برای تو باز گفته ایم و پیامبرانی که سرگذشت آنها را بیان نکرده ایم و خداوند با موسی سخن گفت. (۱۶۴) پیامبرانی که بشارت دهنده و بیم دهنده، تا بعد از این پیامبران، حجتی برای مردم بر خدا باقی نماند [و بر همه اتمام حجت

شود] و خداوند، توانا و حکیم است. (۱۶۵) ولی خداوند گواهی می‌دهد به آنچه بر تو نازل کرده که از روی علمش نازل کرده است و فرشتگان [نیز] گواهی می‌دهند؛ هر چند گواهی خدا کافی است. (۱۶۶)

(سوره نساء- آیات ۱۶۴ تا ۱۶۶)

در آیه قبل، خداوند بیان کرده که بعد از خود الله تعالی و پیامبرانی که نازل کرده، هیچ حجتی برای مردم وجود ندارد و مردم در حوزه ایمان و عمل خود به نقصی بر نمی‌خورند که بوسیله خواب و رویا بتوان آن را توضیح داد. درست است که بعضی از پیامبران الهی، مثل حضرت یوسف (ع)، بواسطه پیامبری خود و در حکم معجزه، علم تعبیر خواب داشته اند، ولی در دوران ما که قرآن به عنوان آخرین کتاب آسمانی و محمد نبی (ص) به عنوان آخرین پیامبر برای کل بشریت آمده و طبق آیه بیان شده، حجت خداوند بر مردم کره زمین تا روز قیامت تمام شده است، هیچ انسانی نمی‌تواند خواب را ملاکی برای ایمان و عقیده خود قرار دهد. از این به بعد ما باید با خوابهایی که می‌بینیم بدون دشواری برخورد کنیم، یعنی اگر خوابی که دیدیم، طبق فیلتر قرآن بر افزایش ایمان و عقیده و عمل صالح تاکید می‌کند، آن را در حکم خواب خوب به حساب می‌آوریم. ولی اگر خواب ما از فیلتر قرآن رد نشد، از آن هیچ تبعیتی نکرده، به راحتی آن را فراموش کرده و تنها بر خداوند یگانه توکل می‌کنیم.

در اینجا علاوه بر دلایل قرآنی چند دلیل عقلی را نیز بیان می‌کنیم. انسان قبل از ورود به عالم طبیعت (قبل از تولد) و پس از مرگ در محدوده جبر قرار داشته و فقط در این دنیا است که دارای اختیار می‌باشد. هیچ انسانی به اختیار خود به دنیا نمی‌آید (تولد) و به اختیار خود نیز از دنیا نمی‌رود (مرگ). این خداوند است که تولد و مرگ انسان را تحت اختیار خود دارد.

لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِمَانًا وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذُّكُورَ (۴۹) أَوْ يُرْوِحُهُمْ دُخْرَانًا وَإِنَّا لَنَجْعَلُ مَنْ يَشَاءُ عَقِيمًا إِنَّهُ عَلِيمٌ قَدِيرٌ (۵۰)

مالکیت و حاکمیت آسمانها و زمین از آن خداست؛ هر چه را بخواهد می‌آفریند؛ به هر کس اراده کند دختر می‌بخشد و به هر کس بخواهد پسر، (۴۹) یا هردوی پسر و دختر را برای آنان جمع میکند و هر کس را بخواهد عقیم می‌گذارد؛ زیرا که او دانا و قادر است. (۵۰)

(سوره شوری- آیات ۴۹ تا ۵۰)

تفکر کنید: در حال حاضر که روح ما در بدن ما بوده و در محدوده اختیار ما قرار دارد، نمی‌توانیم روح خود را مجبور کرده تا به خواب فرد دیگری برود. پس از مرگ و در زمان خواب که روح انسان توسط الله تعالی گرفته می‌شود، وارد محدوده جبر می‌گردد (در محدوده جبر، اختیار از انسان سلب می‌شود). همچنین هیچ انسانی به اختیار خود خواب نمی‌بیند و حتی به اختیار خود نیز در زمان مشخصی از خواب بر نمی‌خیزد. قسمتی از خوابهای افراد ناشی از افکارات و تمایلات ذهنی آنها بوده و قسمتی نیز به خواست و اراده خداوند متعال برای انسان محرز می‌

شوند. با توجه به موارد مطرح شده در بخشهای قبل و درس کنونی، اگر شما خواب ببینید که فرد صالحی به خوابتان آمده و شما را برای گرفتن حاجت به سوی خود دعوت می کند، شما چه می کنید؟

پس از بیان بسیاری از مصادیق شرک در قرآن، عده زیادی از انسانها عقاید خود را بوسیله قرآن پالایش کرده و چشمه توحید را وارد زندگی خود می کنند. در مقابل عده زیادی از انسانها نیز وجود دارند که هدایت خداوند شامل حال آنها نشده و همچنان به خرافه ها و شرکيات رایج در زندگی خود راضی هستند. این افراد هنگامی که مردم دیگر را می بینند که لطف خداوند شامل حال آنها شده و هدایت یافته اند، خشمگین می شوند. آنها به خاطر غرور و ظلم و پول پرستی، می خواهند که همه انسانهای دنیا، چه مؤمن و چه غیر مؤمن، در شرکيات آنها شریک باشند و به شدت به ترویج خرافات شرک آمیز می پردازند. هنگامی که به آنها گفته شود که خداوند در قرآن دستور داده که واسطه ها بین خالق و مخلوق حذف شده و همه انسانها مستقیماً به سمت پروردگار خود برگردند، مثالی زده و می گویند "حتی در اداره ها نیز برای دیدن رئیس، باید اول معاون وی را دید". آنها می دانند دنیایی که خداوند خلق کرده اداره نیست و پارتی بازی هم در آن معنایی ندارد، ولی باز هم سعی می کنند در آیات خدا مجادله کرده و مثالهای کودکانه بیاورند. به آیات زیر توجه کنید:

وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ شَيْئًا وَلَا يَسْتَنْطِيعُونَ (۷۳) فَلَا تَضْرِبُوا لِلَّهِ الْأَمْثَالَ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

(۷۴) ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا مَمْلُوكًا لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ وَمَنْ رَزَقْنَاهُ مِنَّا رِزْقًا حَسَنًا فَهُوَ يُنْفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًا هَلْ يَسْتَوُونَ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (۷۵) وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا أَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَى مَوْلَاهُ أَيْنَمَا يُوَجِّههُ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ هَلْ يَسْتَوِي هُوَ وَمَنْ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (۷۶)

آنها غیر از خدا، موجوداتی را می پرستند که هیچ رزقی را برای آنان از آسمانها و زمین در اختیار ندارند و هیچ استطاعتی نیز ندارند. (۷۳) پس، برای خدا

مثال نزنید! خدا می داند و شما نمی دانید. (۷۴) خداوند مثالی زده: برده مملوکی که قادر بر هیچ چیز نیست و انسان [با ایمان] که از جانب خود،

رزقی نیکو به او بخشیده ایم و او پنهان و آشکار از آنچه خدا به او داده، انفاق می کند؛ آیا این دو نفر یکسانند؟ شکر مخصوص خداست، ولی اکثر آنها نمی دانند!

(۷۵) خداوند مثالی [دیگر] زده است: دو نفر که یکی از آن دو گنگ مادرزاد است و قادر بر هیچ کاری نیست و سربار صاحبش می باشد؛ او را در پی هر کاری

بفرستند، خوب انجام نمی دهد؛ آیا چنین انسانی، با کسی که امر به عدل و داد می کند و بر راهی راست قرار دارد، برابر است؟ (۷۶)

(سوره نحل - آیات ۷۳ تا ۷۶)

در ابتدای آیه خداوند مجدداً انسان را از عبادت دَوْنِ اللَّهِ نمی کند و بیان می کند که آنها در مورد هیچ چیزی استطاعت ندارند. سپس خداوند در آیه بعدی بیان می کند که نفی توجه به دَوْنِ اللَّهِ برای بسیاری از انسانها خوشایند نیست، پس آنها سعی می کنند در توجیه کار خود مثال بزنند. خداوند به صراحت در قرآن اعلام کرده که راجع به دین خدا، برای خدا مثال نزنید و با قیاسهای تباه و تشبیهات ناروا، اعمال شرک آمیز خود را توجیه نکنید. این خداست که حقیقت دین را می داند و انسانها هیچ نمی دانند و فقط ملزم به تبعیت از امر پروردگار هستند. در ضمن قرار نیست که انسان با مثال زدن برای خداوند، حقیقت دین را به خالق خود یاد بدهد و به هیچ وجه نمی توان برای خداوند مسیر مشخص کرد، بلکه این الله است که مسیر را برای ما مشخص می کند. پس

از این اخطار به افرادی که توحید جلوی رونق بازارشان را می‌گیرد، خداوند در دو آیه بعد از آن نیز به طور پیاپی دو مثال برای انسان می‌آورد و افراد گناهکاری که با تمثیل و استضعاف، سعی در گمراه کردن افراد پیرو خود را دارند را با انسانهایی که خداوند بر آنها منت نهاده و آنها را هدایت کرده قیاس کرده است و صد البته این فقط حق الله است که مسیر را برای انسان مشخص کند. بعضی از افراد پیش خود فکر می‌کنند که ما دونِ الله را به جای خداوند نمی‌خوانیم، بلکه همراه با خدا می‌خوانیم و این مشکلی ایجاد نمی‌کند. مشخص نیست که این افراد بر حسب کدام منبع و با چه استنادی به این راحتی کار خود را توجیه می‌کنند. در کنار مرور مجدد شکل فصل ۱۰، آیه زیر را بخوانید:

لِنَفْسِنَهُمْ فِيهِ وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا (۱۷) وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا (۱۸) وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِيَدًا (۱۹)

هدف این است که ما آنها را با این نعمت فراوان بیازماییم و هر کس از یاد پروردگارش روی گرداند، او را به عذاب شدید و فزاینده‌ای گرفتار می‌سازد! (۱۷) و اینکه مساجد از آن خداست، پس هیچ کس را با خدا نخوانید! (۱۸) و اینکه هنگامی که بنده خدا [محمد (ص)] به عبادت برمی‌خاست و او را می‌خواند، گروهی پیرامون او بشدت ازدحام می‌کردند! (۱۹)

(سوره جن - آیات ۱۷ تا ۱۹)

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأُولِينَ (دخان - ۸)

هیچ معبودی جز او نیست؛ زنده می‌کند و می‌میراند؛ او پروردگار شما و پروردگار پدران نخستین شماست!

فصل ۱۵

برای یادآوری و تأیید دروس قبل آیه ای دیگر از قرآن را می آوریم:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ حِجَّتِهِ وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا مَنْ يَشَاءُ وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ وَهُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ (۱۳) لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُمْ بِشَيْءٍ إِلَّا كَبَاسِطٍ كَفَّيْهِ إِلَى الْمَاءِ لِيَبْلُغَهُ وَمَا هُوَ بِبَالِغِهِ وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ (۱۴) وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظُلُمًا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ (۱۵)

و رعد، تسبیح و حمد او می گوید و [نیز] فرشتگان از ترس او! و صاعقه‌ها را می فرستد و هر کس را بخواهد گرفتار آن می سازد، [در حالی که آنها با مشاهده این همه آیات الهی، باز هم] درباره خدا به مجادله مشغولند و او قدرتی بی انتها و مجازاتی دردناک دارد! (۱۳) دعوت حق از آن اوست و کسانی را که غیر از خدا می خوانند، هرگز به دعوت آنها پاسخ نمی گویند! آنها همچون کسی هستند که [سرابی را از دور ببیند و] کفهای [دو دست] خود را به سوی آب بگشاید تا آب به دهانش برسد و هرگز نخواهد رسید! و دعای کافران جز در گمراهی نیست! (۱۴) هر آنچه که در آسمانها و زمین است، از روی اطاعت یا اکراه، و همچنین سایه‌هایشان، هر صبح و عصر برای خدا سجده می کند. (۱۵)

(سوره رعد- آیات ۱۳ تا ۱۵)

در بخشهای قبل دیدیم که عبادت، دعا، حاجت، شفا و ... فقط به خداوند یگانه اختصاص دارد و در صورتی که انسان هر کدام از اعمال گفته شده را برای دونِ الله اختصاص دهد، مرتکب شرک شده و شرک هم گناهی است که در آن دنیا هرگز بخشوده نخواهد شد. در این قسمت چند مورد دیگر را بیان می کنیم که اختصاص دادن آنها به دونِ الله شرک محسوب شده، ولی متأسفانه در جامعه ما بسیار رایج می باشند. از توضیح مفصل درباره موارد زیر خودداری می شود، زیرا افرادی که تاکنون با قلبی حقیقت طلب، مباحث را دنبال کرده اند، اکنون دیگر خودشان به خوبی می توانند مسائل را تجزیه و تحلیل کنند. مورد اول اینکه قربانی کردن جزو عبادات بوده و انجام آن برای دونِ الله شرک محسوب می شود. در قرآن مجید خداوند به انسان امر کرده که فقط و فقط برای الله قربانی کند:

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكُوفِرَ (۱) فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَحْزَرْ (۲) إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ (۳)

ما به تو کوثر [برکت فراوان] عطا کردیم! (۱) پس برای پروردگارت نماز بخوان و قربانی کن! (۲) دشمن تو قطعاً بریده نسل است! (۳)

(سوره کوثر- آیات ۱ تا ۳)

در قرآن مجید خداوند به انسان امر کرده که فقط و فقط خانه خدا (کعبه) را طواف کند، و طواف هر مکان دیگر (مثل معابد، زیارتگاه‌ها، قبور و ...)، شرک محسوب می شود:

لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِنْ حَيْمَةِ الْأَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطِعُوا النَّبِيَّ الَّذِي يَدْعُواكُمْ لِمَنْحَرَتِهِمْ وَلِيُطَوِّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ (٢٩) ذَلِكَ وَمَنْ يُعْظَمِ حُرْمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَأَحَلَّتْ لَكُمْ الْأَنْعَامَ إِلَّا مَا يُسَلَىٰ عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ (٣٠)

تا شاهد منافع گوناگون خویش باشند و در ایام معینی نام خدا را، بر چهارپایانی که به آنان داده است، [به هنگام قربانی کردن] ذکر کنند؛ پس از گوشت آنها بخورید و بینوای فقیر را نیز اطعام نمایید! (٢٨) سپس باید آلودگیهایشان را برطرف سازند و به نذرهای خود وفا کنند و بر گرد خانه

گرامی کعبه، طواف کنند. (٢٩) [مناسک حج] این است و هر کس برنامه‌های الهی را بزرگ دارد، نزد پروردگارش برای او بهتر است و چهارپایان برای شما حلال شده، مگر آنچه بر شما خوانده می‌شود. از پلیدیهای آنها اجتناب کنید و از سخن باطل بپرهیزید! (٣٠)

(سوره حج - آیات ٢٨ تا ٣٠)

طبق فرموده خداوند، کسی که قرآن را قبول کند و پیامبر را قبول نداشته باشد (بین خدا و پیامبرانش فرق قائل شود) و یا کسی که آیات قرآن را به صورت انتخابی قبول کند و یا کسی که اعتقاد داشته باشد که قرآن تحریف شده و یا در آن دستکاری شده است (یعنی بعضی از آیات را قبول کند و بعضی را قبول نکند)، کافر است:

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا (١٥٠) أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا (١٥١) وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ أُولَٰئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ أَجْرَهُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا (١٥٢)

کسانی که خدا و پیامبران او را انکار می‌کنند و می‌خواهند میان خدا و پیامبرانش تبعیض قائل شوند و می‌گویند «به بعضی ایمان می‌آوریم و بعضی را انکار می‌کنیم» و می‌خواهند در میان این دو، راهی برای خود انتخاب کنند. (١٥٠) آنها کافران حقیقی‌اند و برای کافران، مجازات خوارکننده‌ای فراهم ساخته‌ایم. (١٥١) (ولی) کسانی که به خدا و رسولان او ایمان آورده و میان احدی از آنها فرق نمی‌گذارند، پاداششان را خواهد داد؛ خداوند، آمرزنده و مهربان است. (١٥٢)

(سوره نساء - آیات ١٥٠ تا ١٥٢)

مساله بعدی غذاهایی است که به اسم دون الله و یا به نیت گرفتن حاجت از دون الله تهیه می‌شوند. خداوند برای انسانهای مومن ارزش بسیاری قائل شده است و در قرآن از انسانهای مؤمن خواسته که خود نیز برای خود ارزش قائل شوند. انسان مؤمن پاک است و باید از روزیهای پاک تناول کند. بنابر دستور قرآن، هیچ انسان مؤمنی نباید از غذایی که به جای اسم پاک و مبارک الله، اسم دون الله بر آن برده شده تناول کند. به آیات زیر توجه کنید:

فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ (۱۱۸) وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُكَلِّمُوا بِمَا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ وَإِنَّ كَثِيرًا لَيُضِلُّونَ بِأَهْوَائِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ (۱۱۹) وَذُرُوا ظَاهِرَ الْإِثْمِ وَبَاطِنَهُ إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْإِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ (۱۲۰) وَلَا تُكَلِّمُوا مِمَّا لَمْ يَذْكَرْ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفَسْقٌ وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ (۱۲۱)

از هر آنچه که نام خدا بر آن گفته شده بخورید، اگر به آیات او ایمان دارید! (۱۱۸) چرا از چیزهایی که نام خدا بر آنها برده شده نمی‌خورید؟ در حالی که خداوند آنچه را بر شما حرام بوده، بیان کرده است! مگر اینکه ناچار باشید و بسیاری از مردم، به خاطر هوی و هوس و بی‌دانشی، [دیگران را] گمراه می‌سازند و پروردگارت، تجاوزکاران را بهتر می‌شناسد. (۱۱۹) گناهان آشکار و پنهان را رها کنید! زیرا کسانی که گناه می‌کنند، بزودی در برابر آنچه مرتکب می‌شدند، مجازات خواهند شد. (۱۲۰) و از آنچه نام خدا بر آن برده نشده، نخورید! این کار گناه است و شیاطین به دوستان خود مطالبی مخفیانه القا می‌کنند تا با شما به مجادله برخیزند؛ اگر از آنها اطاعت کنید، شما هم مشرک خواهید بود! (۱۲۱)

(سوره انعام- آیات ۱۱۸ تا ۱۲۱)

در این آیه خداوند مؤمنان را تهدید کرده که اگر از هر آنچه که اسم خدا بر آن برده نشده بخورند، وارد حیطه شرک می‌شوند. در طول سال ایام خاصی وجود دارد که مردم به جای آماده کردن نذورات برای خداوند، به اسم غیر خدا (امامان و یا صالحین) نذورات خود (غذا، پول، قربانی و ...) را آماده می‌کنند. در چنین مواقعی از خوردن اینگونه غذاهای حرام باید دوری کرد. درست است که در این زمانهای خاص سفره های رنگین زیادی آماده می‌شود، ولی یک تکه نان حلال از هزاران سفره پر از غذای حرام بهتر است. توجه کنید درست است که ما از نیت این افراد آگاهی نداریم و حتی ممکن است که یک نفر از بین این افراد، برای خداوند نذر کرده باشد، ولی چون در دوره زمانی خاصی که این نذورات انجام می‌شود، کل توجه مردم به سمت دونِ الله است، باید جانب احتیاط را رعایت کرده و از این غذاها تناول نکرد. اگر فردی واقعاً بخواهد برای خداوند نذری را انجام دهد، معمولاً در دوره های زمانی دیگر در طول سال اینکار را انجام خواهد داد.

در بخشهای قبل، دلایل اصلی مردم در عدم قبول دستورات الله تعالی بیان شد. هر چهقدر شرک بیشتر در ایمان و اعمال افراد رسوب کرده باشد، پاک کردن آن نیز سخت تر است. کسی در این راه موفق می‌شود که خود را تمام و کمال به خداوند سپرده و هدایت را تنها از خداوند بخواهد، کسی که از دستورات خداوند نترسد و فکر نکند که به واسطه این دستورات قرار است چیز گرانبهایی را از دست دهد، کسی که برای فکر خود ارزش قائل بوده و تفکر خود را به صورت پیمانکاری به دست افراد دیگر نسپرده باشد. اگر افراد بعد از این همه دلیل باز به مجادله ادامه دهند. فقط یک جواب می‌توان به آنها داد:

وَالَّذِينَ يُجَاجِلُونَ فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا اسْتُجِيبَ لَهُ حُجَّتُهُمْ دَاحِضَةٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ (۱۶)

کسانی که از روی لجاجت درباره خدا بعد از پذیرفتن او محاجه می کنند، دلیلشان نزد پروردگارشان باطل و بی پایه است و غضب بر آنهاست و عذابی شدید دارند. (۱۶)

(سوره شوری- آیه ۱۶)

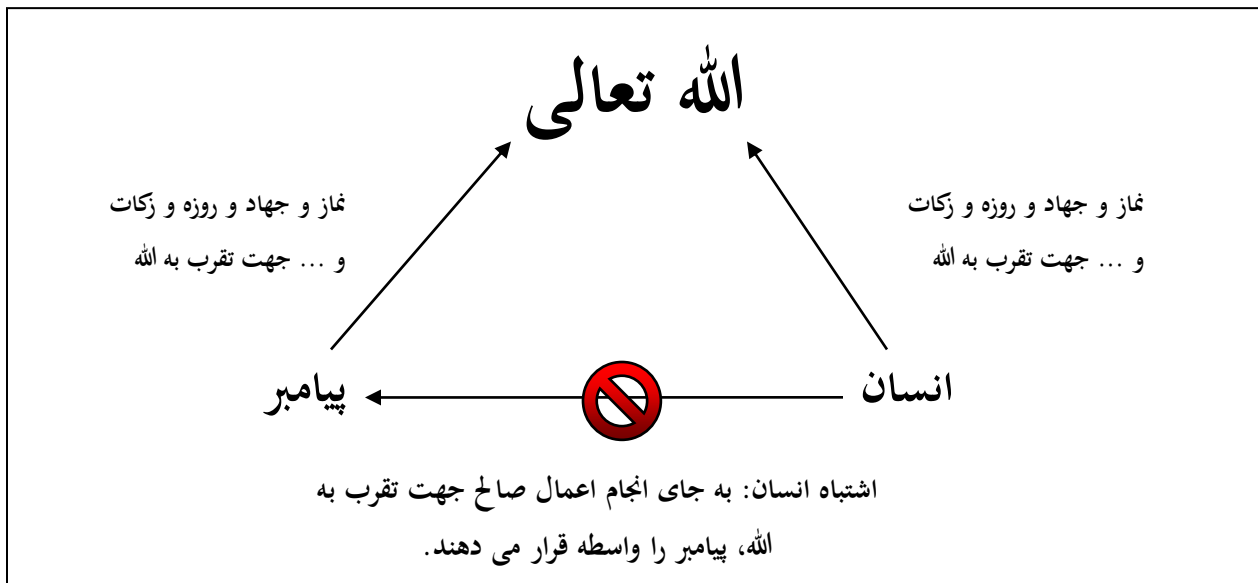
خداوند متعال در قرآن بیان کرده که باید جهت گیری کل زندگی انسان به سمت خداوند باشد:

قُلْ إِنِّي هَدَانِي رَبِّي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ دِينًا قِيمًا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (۱۶۱) قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۱۶۲) لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ (۱۶۳)

بگو: «پروردگارم مرا به راه راست هدایت کرده، آیینی پابرجا، آیین ابراهیم که از آیینهای خرافی روی برگرداند و از مشرکان نبود. (۱۶۱) بگو نماز و تمام عبادات و مناسک من، و زندگی و مرگ من، همه برای خداوند پروردگار جهانیان است. (۱۶۲) شریکی برای او نیست و به همین مأمور شده‌ام و من نخستین مسلمانم! (۱۶۳)

(سوره انعام- آیات ۱۶۱ تا ۱۶۳)

در اسلام، تنها خداوند است که عبادت می شود و هیچ گونه واسطه ای بین او و بندگانش در عبادت نیست. به شکل زیر دقت کنید. خود پیامبر از اعمال عبادی برای کسب رضایت خداوند استفاده کرده است، ما هم امروزه به جای روی آوردن و توسل به روح پیامبر باید وی را اسوه قرار داده و از روش وی تبعیت کنیم.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ (ق - ۱۶)

ما انسان را آفریدیم و وسوسه های نفس او را می دانیم، و ما به او از رگ قلبش نزدیکتریم!

فصل ۱۶

در این بخش در مورد چند خرافات رایج در جامعه، مطالبی را بیان می‌کنیم. در بخشهای قبل، بیان شد که خداوند رستاگاری در روز قیامت را بر پایه ایمان و عمل صالح قرار داده و برای هر کدام از این دو مورد معیارهایی را در قرآن بیان نموده است. معیارها و ارکان ایمان طبق قرآن عبارتند از: ایمان به الله و عدم شرک در عقیده، ایمان به ملائکه و عدم غلو درباره آنها، ایمان به کتب آسمانی و قرآن به عنوان آخرین وحی منزل، ایمان به کلیه پیامبران الهی و محمد نبی (ص) به عنوان آخرین پیامبر، و ایمان به روز قیامت و بهشت و جهنم. همچنین بیان شد که معیار اصلی عمل صالح رضایت خداوند می‌باشد و برای یادگرفتن شیوه ظاهری اعمال، طبق دستور خود قرآن باید محمد نبی (ص) را الگو و اسوه خود قرار دهیم. محمد نبی (ص) به پیامبری مبعوث شد تا انسانها را از زنجیر عبادت بندگان دیگر آزاد کرده و به سمت عبادت الله تعالی وارد کند. یادآوری:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصَلِّهِ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا
(۱۱۵)

کسی که بعد از آشکار شدن حق، با پیامبر مخالفت کند و از راهی جز راه مؤمنان پیروی نماید، ما او را به همان راه که می‌رود می‌بریم و به دوزخ داخل می‌کنیم و جایگاه بدی دارد. (۱۱۵)
(سوره نساء- آیه ۱۱۵)

در آیه بالا توصیه‌های بسیار مهمی به همه مسلمانان شده است. توصیه اول این است کسی که اعمال عبادی خود را به روشی غیر از روش پیامبر انجام دهد، اعمال وی مورد قبول واقع نمی‌شوند. مثلاً کسی که نماز مغرب را عمداً به جای ۳ رکعت ۲ رکعت بخواند، نماز وی مغایر با نماز پیامبر بوده و این نماز مورد قبول خداوند واقع نمی‌شود. هر مسلمانی موظف است اعمال عبادی خود را از لحاظ صحت و درستی انجام با اعمال پیامبر مقایسه کند، اگر عمل وی دقیقاً همانند عمل پیامبر بود، آنرا به عنوان عمل صالح پذیرفته و انجام می‌دهد. توصیه دومی که به همه مسلمانان شده این است که پس از پیامبر (امروزه پیامبر در میان مسلمانان نیست)، اعمال خود را با اعمال اکثریت مؤمنین مقایسه کند و برای فهمیدن صحت و درستی اعمال خود، بر سبیل و راه مؤمنین دیگر قرار بگیرد. البته دقت کنید که انسان همیشه در قدم اول باید اعمال خود را بوسیله قرآن پالایش کند و سپس برای یادگیری نحوه انجام عمل خود، بر راه اکثریت مؤمنین قرار بگیرد. اکثریت مؤمنین هم افرادی هستند که ارکان ایمان آنها پنج مورد بیان شده بوده و در ایمان آنها شرک وجود ندارد. بدیهی است در صورتی که در ایمان فردی شرک وجود داشته باشد، به هیچ عنوان در عمل هم نمی‌توان از وی تبعیت کرد. الزام در تبعیت عملی از افراد صالح، مربوط به افرادی

است که عقیده توحیدی داشته، مخالف عقیده توحیدی نبوده و خود مروج عقیده توحیدی باشند. با توجه به مفاهیم مطرح شده چندین نمونه از خرافات رایج در جامعه را بیان می کنیم. همه خرافاتی که در زیر بیان می شوند، فقط به این دلیل به وجود آمده اند که مردم اعمال عبادی خود را با پیامبر مقایسه نکرده و حرف هر فرد با هر عقیده ای را در مورد نحوه انجام اعمال خود قبول کرده اند.

خرافات اول که به شدت در جامعه ما رواج دارد، عزاداری است. اکثریت جامعه در ایام خاصی از سال مثل ماه محرم یا اواسط خرداد ماه، لباس سیاه پوشیده و در خیابانها ریخته و عزاداری می کنند. ضربه زدن به بدن و گونه ها، زنجیر زنی، قمه زنی و سینه زنی (خود زنی)، همچنین خراشیدن چهره و فریاد کشیدن از سنت های دوره جاهلیت و از اعمال مشرکان و بت پرستان بوده و پس از آمدن اسلام از میان رفته است، تا اینکه متاسفانه در دوره های بعد زنده شد. خود زنی در ادیان دیگر مثل مسیحیت نیز وجود دارد. بعضی از فرقه های منحرف مسیحی اعتقاد دارند که با شلاق و زنجیر زنی به خود درد ها و رنجهای حضرت عیسی در ذهن آنها تداعی شده و گناهان آنها بخشیده می شود. در کشور ما نیز احادیث جعلی زیادی درست شده که برای مثال بیان می کنند: "هر کس در روز عاشورا یک قطره اشک بریزد، کل گناهان وی بخشیده می شود". آیا تاکنون فکر کرده اید که این احادیث از کجا آمده اند؟ آیا به نظر شما فردی که در طول یکسال انواع و اقسام گناهان را انجام داده و سپس در روز عاشورا به گریه و زاری و خود زنی می پردازد، با این کار گناهان خود را پاک می کند؟ زهی خیال باطل. در کدام قسمت از قرآن خداوند متعال فرموده که عزاداری جزو اعمال صالح حساب می شود و ثواب دارد. هیچ کدام از اعمال صالح، غیر از توبه واقعی که تا لحظه مرگ شکسته نمی شود، قابلیت این را ندارند که گناهان انسان را یکباره پاک کنند. حتی یک آیه در قرآن راجع به مزیت عزاداری وجود ندارد. جز این است که ما کورکورانه اختیار زندگی و آخرت خود را به دست افراد عوام فریب در لباس دین داده ایم و بدون اینکه راجع به اعمال خود فکر کنیم، گوش به فرمان آنها هستیم. آنقدر نسبت به درستی اعمال و ایمان خود مطمئن هستیم که حتی یکبار هم نسبت به کارهایی که انجام می دهیم، شک نمی کنیم. به یقین اعمالی که همیشه انجام می دهیم، آنچنان برای ما زینت داده شده که فکر می کنیم بهترین عمل در دنیا را انجام می دهیم. به آیه زیر دقت کنید:

وَعَادًا وَنَمُودًا وَقَدْ تَبَيَّنَ لَكُمْ مِنْ مَسَاكِينِهِمْ وَزَيْنِّ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَاهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَكَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ (۳۸)

و طایفه عاد و ثمود و مساکن [ویران شده] آنان برای شما آشکار است و شیطان اعمالشان را برای آنان آراسته بود، از این رو آنان را از راه خدا بازداشت، در حالیکه بینا بودند. (۳۸)

(سوره عنکبوت - آیه ۳۸)

هر قومی که زشتی عمل در پیش چشمانشان زینت داده شود، به سختی هدایت خواهد شد، زیرا تعصب عقل آنها را منجمد کرده و فکر می کنند که به یقین بهترین عمل را انجام می دهند. هیچ فکر کرده ایم که پیامبر اسلام که سرمشق و اسوه عمل صالح بوده، آیا در طول زندگی خود عزاداری کرده است؟ حمزه سید الشهداء که در جنگ بدر به شهادت رسید و جزو عزیزترین افراد نزد پیامبر بود، آیا پیامبر بعد از شهادت وی برایش عزاداری و خودزنی نمود؟ پیامبر، اهل بیت، صحابه و تابعین هیچکدام حتی در حال تشییع جنازه کسی نوحه خوانی و سینه زنی به راه نیانداخته اند، چه برسد به اینکه سالهای متمادی از وفات یا شهادت نزدیکان آنها گذشته باشد و پس از این همه سال برای آنها عزاداری کرده باشند. محمد نبی (ص) طبق دستور خود الله تعالی به عنوان مرجع عمل صالح معرفی شده است، آیا اعمالی که امروزه در جامعه انجام می دهیم، دقیقاً کارهایی است که پیامبر انجام داده یا به آن دستور داده است؟ متأسفانه در سالهای اخیر مراسم عزاداری پررونق تر شده و مداحان و روضه خوانان از شرک و بدعت و خرافات فروگذار نکرده اند. حضرت حسین (ع) به خواهرش زینب فرموده: "ای خواهر جان، من تو را سوگند دادم، تو به سوگند من وفادار باش. چون کشته شدم گریبان بر من چاک مکن و چهره مخراش و در مرگ من واویلا مگو". خداوند راجع به وضعیت افراد مصیبت دیده می فرماید:

الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ (۱۵۶) أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْتَدُونَ (۱۵۷)

آنها که هرگاه مصیبتی به ایشان می رسد، می گویند «ما از آن خدائیم و به سوی او بازمی گردیم!» (۱۵۶) اینها، همانها هستند که الطاف و رحمت خدا شامل حالشان شده و آنها همان هدایت یافتگان هستند! (۱۵۷)

(سوره بقره- آیات ۱۵۶ تا ۱۵۷)

به یقین هیچ پیامبری در طول تاریخ برای پیامبران قبل از خودش عزاداری بر پا نکرده، چرا که عزاداری نه تنها جزو اعمال صالح نمی باشد، بلکه جزو اعمالی است که مشرکان انجام می دادند و اسلام از آن نمی کرده است. عزاداری امروزه فقط جیب پر پول رهبران گمراه را پر پول تر می کند. افرادی که نه فقط خودشان به خاطر اعمال شرک آمیزشان به جهنم می روند، بلکه قومی نیز که کورکورانه از آنها تقلید کردند را نیز با خود وارد عذاب جاویدان می کنند. افرادی که به عزاداری پایبند هستند، در حقیقت نفس خود را فریب می دهند، زیرا برای سعادت مندی در آخرت باید در این دنیا زحمت عبادت الله تعالی را متحمل شد. ولی اینگونه افراد فکر می کنند که به جای زحمت مادام العمر برای عبادت خالق خودشان، با اشک ریختن و خود زنی برای مخلوق دیگر رستگار می شوند. امید است که در اعمال صالح خود فقط پیامبر اسلام را مد نظر داشته باشیم و برای تبعیت از سبیل مومنین دیگر، شرط عبور اعمال و عقاید از فیلتر قرآن را نیز مد نظر قرار دهیم.

خرافات دیگر که به شدت در جامعه رایج است، استخاره و فال می باشد. استخاره یکی دیگر از اعمال رایج در زمان جاهلیت بوده و اسلام به شدت از آن نهی کرده است. متأسفانه پس از دوره صفویه این عمل جاهلانه نیز دوباره جای خود را در میان مردم باز کرده است. امروزه بسیاری از مردم در مسائل بسیار مهمی مثل ازدواج فرزندان، سفر، سرمایه گذاری و تصمیم گیری های مهم به جای مشورت و استفاده از عقل به استخاره و فال می آورند. استخاره یکی از جنبه های شرک بوده که قرآن آن را با نام اِزْلَام بیان کرده است. اِزْلَام تیرهای چوبی بوده که مشرکین دوران جاهلیت از آنها برای تصمیم گیری استفاده می کردند (وضعیتی که بیان می شود را با جامعه کنونی مقایسه کنید). روی بعضی از این تیرها نوشته بودند "أَمَرَ رَبِّي" یعنی پروردگارم امر نمود. روی بعضی دیگر نوشته بودند "كَلَّمَني رَبِّي" یعنی پروردگارم نمی نمود، و بر بقیه تیرها چیزی نمی نوشتند. سپس تیرها را در ظرفی ریخته و به هنگام تصمیم گیری، به صورت تصادفی یکی از تیرها را بیرون می آوردند و طبق نوشته روی تیر عمل می کردند. اگر تیر خارج شده نوشته ای نداشت، دوباره استخاره می کردند. حال به وضعیت زیر توجه کنید. مردم متمدن امروزی به هنگام تصمیم گیری برای یک کار مهم، قرآن را به صورت تصادفی باز می کنند، اگر بر روی صفحه باز شده نوشته بود "خوب" آن کار را انجام می دهند، اگر بر روی صفحه باز شده نوشته بود "بد" آن کار را انجام نمی دهند. غیر از قرآن با تسبیح، دیوان حافظ، ورق های بازی و ... نیز استخاره را انجام می دهند. آیا این همان انسان است که خداوند وی را خلیفه و جانشین خود روی زمین قرار داده و به او دستور داده که برای هر کاری تعقل و تفکر کند؟ آیا خداوند در قرآن تضمین کرده که در صورت انجام استخاره، تصمیمات شما بهتر از زمانی خواهد بود که تفکر می کنید؟ مسلماً خداوند همیشه، در همه ادیان و به صورت مؤکد تنها شرط رستگاری هم در این دنیا و هم در آخرت را تعقل قرار داده است:

إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ (۲۲)

همانا بدترین جنبندگان نزد خدا، افراد کر و لالی هستند که اندیشه نمی کنند. (۲۲)

(سوره انفال - آیه ۲۲)

خداوند در بیش از ۱۰۰ آیه در قرآن کریم انسان را به تعقل و تفکر در همه امور زندگی دعوت کرده است و همیشه افرادی به بیراهه و گمراهی می روند که برای تقلید نسبت به تفکر ارزش بیشتری قائل هستند. خداوند در قرآن استخاره (اِزْلَام) را از اعمال شیطان بیان کرده است:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْحُمُرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (۹۰)

ای کسانی که ایمان آورده‌اید! شراب و قمار و بتها و ازلام [استخاره]، پلید و از عمل شیطان است، از آنها دوری کنید تا رستگار شوید! (۹۰)

(سوره مائده - آیه ۹۰)

در نهایت خداوند برای افرادی که به مسائل گنگ و پیچیده در زندگی خود بر می‌خورند و بواسطه دانش کم یا عدم تسلط بر اوضاع، توانایی اخذ تصمیمات درست را ندارند نیز راه چاره‌ای قرار داده و آن مشورت می‌باشد:

وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ (۳۸)

و کسانی که دعوت پروردگارشان را اجابت کرده و نماز را برپا می‌دارند و کارهایشان به صورت مشورت در میان آنهاست و از آنچه به آنها روزی داده‌ایم انفاق می‌کنند. (۳۸)

(سوره شوری - آیه ۳۸)

در تصمیم‌گیریها همیشه ابتدا باید بر خداوند بزرگ توکل کنیم، سپس با استفاده از تعقل و تفکر و مشورت با افراد ذی صلاح تصمیم خود را گرفته و در نهایت باز هم بر الله تعالی توکل کنیم.

وَقُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ (مومنون - ۱۱۸)

و بگو «پروردگارا! مرا ببخش و رحمت کن و تو بهترین رحم‌کنندگان!»

فصل ۱۷

بخش قبل را با مباحثی پیرامون خرافات آغاز کردیم. در این بخش نیز این بحث را ادامه می دهیم. در ادیان مختلف، از ادیان الهی مثل مسیحی گرفته تا ادیان غیر الهی مثل بودایی، نوعی از خرافات بوده که همیشه در تاریخ وجود داشته و به شدت باعث گمراهی عده بسیاری شده است. پس از آمدن دین اسلام، خداوند این خرافات را از بین مؤمنان پاک کرد، ولی امروزه شاهد آن هستیم که این خرافه جاهلیت که مخرب ترین تاثیر را در ایمان و عقیده انسان می گذارد دوباره در میان مردم در حال جای باز کردن است. این خرافات عبارت است از "اعتقاد افراد به تاثیر غیر خدا در زندگی انسان". این خرافات در کشورهای مختلف، به صورتهای مختلفی مشاهده می شود. با چند مثال توضیح می دهیم. در بسیاری از کشور های جهان مردم اعتقاد دارند که ستارگان و صور فلکی دارای این قدرت هستند که بر زندگی انسان تاثیر گذاشته و به وی خیر یا شر برسانند. کل کائنات از قبیل ستارگان مخلوقات خداوند می باشند و طبق قرآن فقط خداوند قادر است به بندگانش خیر یا شر برساند. اینکه انسان تصور داشته باشد بوسیله حرکت ستارگان و صور فلکی می توان آینده را پیش بینی کرد، یک دید کاملاً غلط می باشد، زیرا بر این اساس انسان معتقد است که ستارگان قادر به تغییر و تحول اوضاع جهان بوده و از علم غیب برخوردارند. همه ما در مجلات امروزه، به صفحات خاصی که با عنوان بخت و اقبال، آینده شما و ... برخورد کرده ایم (صفحات زردی که آینده انسان را طبق صور فلکی بیان می کنند) و مطمئناً هیچکدام از ما تاکنون اعتقاد نداشته ایم که مطالب بیان شده در این صفحات درست است. با کمال تاسف باید گفت که امروزه هنوز هم افرادی وجود دارند که به این مطالب کاملاً اعتقاد دارند. این افراد اعتقاد دارند که ستارگان و صور فلکی، وضعیت خورشید و ماه و ... در زندگی آنها تاثیر گذار بوده و این مخلوقات قادرند به افراد خیر یا شر برسانند. در اکثر ادیان و کشورهای خرافات بیان شده به صورت دیگری وجود دارد. در بعضی از مناطق دنیا این تصور وجود دارد که اجسام طبیعی مثل صلیب، نعل اسب، ستاره داوود و ... دارای قدرت جادویی بوده و برای فردی که آنها را به همراه داشته باشد، خیر و برکت می آورند. بنابر این مردم این مناطق، موارد یاد شده را به صورت گردنبنند یا دستبند استعمال می کنند. نظر قرآن در این رابطه عبارت است از:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مَنْ يُصِرْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُ وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ (۱۶) وَإِنْ يَمَسُّنَكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يَمَسُّنَكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (۱۷) وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْحَبِيرُ (۱۸)

آن کس که در آن روز مجازات الهی به او نرسد، خداوند او را مشمول رحمت خویش ساخته و این همان پیروزی آشکار است. (۱۶) اگر خداوند زیانی به تو برساند، هیچ کس جز او نمی تواند آن را برطرف سازد و اگر خیری به تو رساند [نیز]، پس او بر همه چیز تواناست؛

(۱۷) اوست که بر بندگان خود قاهر و مسلط است و اوست حکیم آگاه! (۱۸)

در جامعه ما این خرافات، صورت دیگری به خود گرفته است. در کشور ما فال قهوه و فال نخود، احضار روح، رمل و جادو، تبرک به آرامگاه مردگان (انبیاء و اوصیاء و صالحین)، تبرک به پارچه و کاغذ، تبرک به قرآن و ادعیه های مذهبی، دخیل بستن بر روی درختان و قبور مردگان، توسل به گردنبند و دستبند و بسیاری از موارد دیگر به وفور رایج است. کل موارد گفته شده توسط قرآن باطل محسوب شده و از موارد شرک محسوب می شود. فالگیری که عبارت است پیش بینی آینده افراد و خبر دادن از موارد پنهانی و غیب، و رمل و جادو عبارت است از اینکه فردی اعتقاد داشته باشد دستهای پنهانی غیر از اراده خداوند، به مردم خیر و شر می رسانند. طبق قرآن تنها الله تعالی است که هم نسبت به عالم غیب و هم عالم طبیعت از دانش کامل برخوردار است و در اسلام فالگیری و رمل و جادو کاملاً باطل می باشند:

وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنَ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلْمَاتٍ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ (۵۹) وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُم بِاللَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَزَّئْتُمْ بِالنَّهَارِ ثُمَّ يُنْعَثُكُمْ فِيهِ لِيُقْضَىٰ أَجَلٌ مُّسَمًّى ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ يُنْفِخُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (۶۰)

کلیدهای غیب، تنها نزد اوست و جز او کسی آنها را نمی داند. او آنچه را در خشکی و دریاست می داند؛ هیچ برگی [از درختی] نمی افتد، مگر اینکه از آن آگاه است و نه هیچ دانه ای در تاریکیهای زمین و نه هیچ تر و خشکی وجود دارد، جز اینکه در کتابی آشکار ثبت است. (۵۹) او کسی است که روح شما را در شب [به هنگام خواب] می گیرد و از آنچه در روز کرده اید، با خبر است؛ سپس در روز شما را [از خواب] برمی انگیزد و [این وضع همچنان ادامه می یابد] تا سرآمد معینی فرا رسد؛ سپس بازگشت شما به سوی اوست و سرانجام شما را از آنچه عمل می کردید، با خبر می سازد. (۶۰)

(سوره انعام - آیه ۵۹ تا ۶۰)

علاوه بر اینکه خداوند از کل وقایع و حوادث عالم ماده و غیب باخبر است، فقط خداوند است که می تواند انسان را نسبت به اعمالش در پنهان و آشکار باخبر سازد. احضار روح نیز در قرآن به طور کامل رد شده است. طبق قرآن روح افراد پس از مرگ نزد الله تعالی و در دارالسلام بوده (آیه ۲۳ سوره مؤمنون) و به طور کامل رابطه روح با این دنیا قطع می گردد (ورود جن به دنیای طبیعی امکان پذیر می باشد و افرادی که ادعای ارتباط با ارواح می کنند، ممکن است که با جنیان ارتباط برقرار کرده باشند و خود از این مساله بی خبر باشند). همچنین تبرک و دخیل بستن و توسل به غیر خدا نیز از مصادیق شرک می باشند. مسلماً در قرآن مکرراً بیان شده که هر خیر و شری که به انسان برسد، فقط از طرف الله بوده و نتیجه عمل خود انسانهاست. قرآن کلام خداوند می باشد و در صورتی باعث رستگاری می گردد که به آن عمل شود.

مساله مهم ديگر كه در کشور ما رايج است، لعن و نفرين گذشتگان می باشد. لعنت کردن به معنای آرزوی قطع رحمت و بخشايش خداوند می باشد. لعنت کردن همانند يك شمشير دو لبه می باشد، اگر فردی كه انسان وی را مورد لعن و نفرين قرار می دهد استحقاق لعنت را داشته باشد (مثل شیطان)، اين لعنت مسلماً وی را در بر خواهد گرفت، ولی اگر فرد مورد نظر، استحقاق لعنت را نداشته باشد (مثلاً توبه کرده باشد)، لعنت گریبان خود فرد لعنت کننده را خواهد گرفت. به همین دلیل توصیه می شود كه انسان از لعن و نفرين گذشتگان به شدت خودداری كند، زیرا اولاً برای کلیه انسانها، در توبه تا لحظه مرگ باز است و هیچ انسانی از توبه انسانهای ديگر خبر ندارد، ثانیاً در روز قیامت از انسان راجع به اعمال گذشتگان سوال پرسیده نخواهد شد.

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ (۱۳۴)

آنها امتی بودند كه درگذشتند. اعمال آنان، مربوط به خودشان بود و اعمال شما نیز مربوط به خود شماست و از شما هیچگاه راجع به اعمال آنها سوال پرسیده نخواهد شد. (۱۳۴)

(سوره بقره- آیه ۱۳۴ و ۱۴۱)

همانگونه كه قبلاً بیان شد، انسان همیشه بنده الله بوده و بنده دون الله نمی باشد. در زمان جاهلیت كه بندگی و بردگی بتها رايج بود، افراد به واسطه افتخار به بتهای خود، اسامی فرزندان خود را عبد الهبل، عبد المنات و ... نام گذاری می کردند. امروزه متأسفانه اين نامگذاری رايج شده ولی به جای اظهار بندگی برای بتها، برای افراد اظهار بندگی صورت می گیرد (مثل عبدالحسین، غلامرضا، غلامحسین و ...). هیچكدام از پیامبران و امامان اين اسامی را برای فرزندان خود انتخاب نکرده اند. زیباترین نامها در نزد خداوند اسامی عبدالله و عبد الرحمن می باشند، زیرا همه ما بندگان الله تعالی بوده و بنده هیچ مخلوقی نیستیم.

نَبِيِّ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْعَفْوَورُ الرَّحِيمُ (۴۹) وَأَنَّ عَذَابِي لَهُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ (۵۰)

بندگانم را آگاه كن كه من بخشنده مهربانم! (۴۹) و عذاب و كیفر من، همان عذاب دردناك است! (۵۰)

(سوره حجر- آیات ۴۹ تا ۵۰)

عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا - إِلَّا مَنِ ارْتَضَى مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْأَلُكَ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمَنْ خَلْفَهُ رَصَدًا - لِيَعْلَمَ أَنْ قَدْ أُبْلِغُوا رِسَالَاتِ رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَخْصَى كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا (جن - ۲۶ تا ۲۸)

دانای غیب اوست و هیچكس را بر اسرار غیبش آگاه نمی سازد، مگر رسولانی كه آنها را برگزیده و مراقبینی از پیش رو و پشت سر برایشان قرار می دهد، تا بداند پیامبرانش رسالتهای پروردگارش را ابلاغ کرده اند و او به آنچه نزد آنهاست احاطه دارد و همه چیز را ثبت و شمارش کرده است!

فصل ۱۸

در این بخش مباحثی پیرامون چهار کلمه کلیدی در قرآن (اله، رب، عبادت، دین) را از کتاب "اصطلاحات اربعه در قرآن" اثر امام ابوالاعلی مودودی انتخاب کرده ایم. مولف این کتاب در اولین سطر کتاب بیان کرده "این کلمات چهارگانه اساس و پایه فهم قرآن کریم است و دعوت قرآن حول محور این چهار کلمه می چرخد". فهم دقیق این چهار کلمه زندگی انسانهای زیادی را جهت بخشیده است. فرض کنید که یک غیر مسلمان از شما مفهوم چهار کلمه بالا را پرسد، شما چه جوابی خواهید داد؟ هنگامی که قرآن بر اعراب جاهلیت نازل شد، آنها دقیقاً منظور قرآن از این چهار کلمه را می فهمیدند، ولی امروزه جز تصویری گنگ از معانی این کلمات، در ذهن ما وجود ندارد. در ادامه هر چهار کلمه توضیح داده شده است. به معانی قرآنی این چهار کلمه بسیار دقت کنید:

« اله »

در قرآن مجید، کلمه اله معانی زیر را دارد:

اولین چیزی که در رابطه با عبادت و آلهیت مهم است، نیاز و احتیاج است. تا زمانی که انسان کسی را برای حل مشکلات خود توانا و قادر نداند، به اندیشه عبادت نخواهد افتاد، یعنی باید کسی باشد که وی را حفظ کند، وی را نجات داده و از هر گونه پریشانی، درماندگی، و اضطراب رهاش کند. یگانه معبود، قاضی حاجات و اجابت کننده دعا خداست و لازم است که او از هر نقطه نظر از همه با منزلت تر و عالی مقام تر باشد و بنده به علو مقام و غلبه و قدرت او باید معترف باشد. تصوراتی که به خاطر آنها کلمه «اله» به معبود اعطا می شود، عبارت اند از پناه دادن، تسکین نمودن، مقام بلند دادن، بال گستردن، صاحب نیرو، مصلح برای عابد، مالک بودن و معبود گره گشا. اعراب جاهلیت معتقد بودند پروردگار خالق و قهاری وجود دارد و او را به نام «الله» می شناختند ولی در کنار خدا، به اله های دیگری نیز معتقد بودند. در حقیقت عقیده شان در شأن سایر الهه چنین بود که آنها در پروردگار دخیل اند و گفتار و کردار این اله ها در پیشگاه الله (ج) قبول می گردد و از مصیبت ها بخاطر شفاعتشان دور خواهیم ماند. آنها علاوه بر این، انسانهای بزرگ قوم خود را به مقام اله منسوب ساختند و به هر راهی که آنها بعنوان شرع برای آنها تلقی می کردند، سرسپرده بودند و آنچه را که آنها حرام و حلال قرار داده بودند، پیروی می کردند و می پنداشتند که این انسانها حق دارند که امر و نهی نماید. طبق قرآن، این سلطه و سیطره ای که بیان گردید قابل تجزیه نیست و هرگز ممکن نیست که سلطه و آفرینش بدست کسی، اوامر و رزق بدست دیگری، و تسخیر نظام شمسی و گردش زمین بفرمان دیگری باشد. امکان ندارد که خلقت از آن کسی، مرض و شفاء در دست کسی، زندگی و مرگ بدست دیگری باشد. به آیه زیر دقت کنید:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (۸۸)

و معبود دیگری را همراه با خدا بخوان که هیچ معبودی جز او نیست؛ همه چیز جز ذات [پاک] او فانی می‌شود؛ حاکمیت تنها از آن اوست و همه بسوی او بازگردانده می‌شوید! (۸۸)

(سوره قصص - آیه ۸۸)

مردم جاهلیت در سختیها، معبودهای خود را طلب می‌کردند و خواستار فریاد رسی آنها می‌شدند و آنها را به کمک می‌طلبیدند. همچنین، الهه‌ایی که می‌خواندند، تنها از جن و ملائکه و بت‌ها نبودند، بلکه از میان افراد صالح که قبلاً وفات کرده بودند، نیز الهه انتخاب کرده و به آنها معتقد بودند! آنها فکر می‌کردند که معبودانشان (بت‌ها و انسا‌های صالح) قادرند که در دنیا جهت بر طرف ساختن حاجت‌ها، دخل و تصرف داشته باشند. کسی که اله خود را از دون الله انتخاب می‌کند، او را بدعا و نیاز می‌خواهد و از وی استعانت می‌جوید و به دربارش سر تعظیم می‌کند، به حضور می‌ایستد و تقرب می‌طلبد و نذر و نیاز تقدیمش می‌کند. قرآن راجع به معبودان آنها که پس از مرگ، از آنها حاجت خواسته می‌شد گفته:

أَمْوَاتٌ غَيْرُ أَحْيَاءٍ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ (۲۱)

آنها مردگانی هستند که حیات ندارند و حتی نمی‌دانند در چه زمانی محشور می‌شوند! (۲۱)

(سوره نحل - آیه ۲۱)

همه مخلوقات از آن خداست و برایش شریکی در آفرینش نیست و تنها اوست که مردم را روزی می‌دهد و فقط اوست قائم به تدبیر این جهان و در شئون و اموراتش کسی نیست که آنها را بچرخاند و این خطای فاحشی است که احدی بجز او را اجابتگر دعا بدانیم. به طور کلی کلمه اله در قرآن در مورد خداوندی بیان شده که وی تنها آفریننده، تنها رزاق کل مخلوقات، تنها مالک همه کائنات، تنها مالک روز جزا، تنها پناه دهنده و تنها اجابت کننده دعای بندگان، تنها فرمانروا، تنها یاری دهنده، تنها مالک زندگی و مرگ می‌باشد. تنها اله همه مخلوقات الله است.

« رب »

در قرآن کریم کلمه رب به معانی زیر بکار رفته است:

۱- مربی (هم ریشه کلمه رب) و عهده دار جواب درخواستها می‌باشد و کار پرورش را بعهده دارد. رب، مخلوق خود را آفریده و آن را تا سر حد کمالش پرورش می‌دهد (مانند مربی که شاگردش را به کمال مهارت می‌رساند).
۲- عهده‌دار، حافظ و متکفل جهت اصلاح است. رب، همیشه خیرخواه مخلوقات خویش می‌باشد و وی را در بلا یا حفظ می‌کند.

۳- سرپرستی که مردم به اطراف او گرد می‌آیند. رب، محشور کننده مردم در روز قیامت است.

۴- ارباب (هم ریشه کلمه رب) و سروری که از او اطاعت می‌گردد، سرپرست و ذی قدرتی که فرمانش بس نافذ است و تماماً به بزرگی و سروری او اعتراف می‌نمایند و مالک مصالح مخلوقات می‌باشد.

۵- فرمانروا، صاحب اختیار و سردار

کاربرد رب در قرآن به معنای پرورش دهنده، کمال دهنده، عهده دار و اصلاح کننده (معانی اول و دوم):

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۲)

ستایش مخصوص خداوندی است که پروردگار جهانیان است. (۲)

(سوره فاتحه - آیه ۲)

همچنین:

قُلْ أَعْبُدُوا اللَّهَ أُنْبِيَاءَ رَبِّكُمْ وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ (۱۶۴)

بگو «آیا غیر خدا پروردگاری را بطلبیم، در حالی که او پروردگار همه چیز است؟ هیچ کس عملی جز به زیان خودش، انجام نمی‌دهد و هیچ گنهکاری گناه دیگری را متحمل نمی‌شود؛ سپس بازگشت همه شما به سوی پروردگارتان است و شما را از آنچه در آن اختلاف داشتید، خبر خواهد داد. (۱۶۴)

(سوره انعام - آیه ۱۶۴)

کاربرد رب در قرآن به معنای گرد هم آورنده و محشور کننده (معنای سوم):

قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَهُوَ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ (۲۶)

بگو «پروردگار ما همه ما را جمع می‌کند، سپس در میان ما بحق داوری می‌نماید و اوست داور آگاه!» (۲۶)

(سوره سباء - آیه ۲۶)

کاربرد رب در قرآن به معنای ارباب، قانون گذار، شارع و سرپرست (معنای چهارم):

اتَّخَذُوا أَحْبَابَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ (۳۱)

دانشمندان و راهبان خویش را اربابی از غیر خدا قرار دادند و مسیح فرزند مریم را نیز؛ در حالیکه دستور نداشتند جز خداوند یکتائی را که معبودی جز او نیست، بپرستند، او پاک و منزّه است از شرکایی که برایش قرار می‌دهند

(سوره توبه - آیه ۳۱)

هدف از کلمه «رب» در این آیه کسانی است که مردم آنها را برای خود راهنمای مطلق قرار داده و به امر و نهی آنها سر سپرده اند و قانون و روششان را تبعیت کرده و از حلال و حرامی که ایشان وضع می کنند، تبعیت کرده و می پندارند که این خدایان انتخابی از جانب خود و به جای الله تعالی می توانند امر و نهی کنند. کاربرد رب در قرآن به معنای فرمانروا، صاحب اختیار (معنای پنجم):

إِنَّ إِلَهَكُمْ لَوَاحِدٌ (۴) رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَ رَبُّ الْمَشَارِقِ (۵)
که معبود شما یگانه است (۴) پروردگار آسمانها و زمین و آنچه میان آنهاست و پروردگار مشرقها! (۵)
(سوره صافات - آیات ۴ تا ۵)

همچنین:

سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ (۱۸۰)
رب تو پروردگار عزت است، از آنچه وصف می کنند منزه است. (۱۸۰)
(سوره صافات - آیه ۱۸۰)

قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ قُلْ أَفَاتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنْفُسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ (رعد - ۱۶)

بگو «چه کسی پروردگار آسمانها و زمین است؟» بگو «الله!» بگو «آیا سرپرست و دوستی غیر از خدا برای خود برگزیده‌اید که مالک سود و زیان خود نیستند» بگو «آیا نابینا و بینا یکسانند؟ یا ظلمتها و نور برابرند؟ آیا آنها همتایانی برای خدا قرار دادند بخاطر اینکه آنان همانند خدا آفرینشی داشتند و این آفرینشها بر آنها مشتبّه شده است؟» بگو «خدا خالق همه چیز است و اوست یکتا و پیروز!»

فصل ۱۹

بررسی امت های گمراه گذشته در رابطه با ربوبیت:

« قوم نوح (ع) »

قدیمی ترین امتی که قرآن کریم بیان می کند، امت نوح(ع) است و چیزیکه قرآن درباره این قوم گفته مشخص می کند که آنها منکر پروردگار نبودند. قوم نوح(ع) خداوند متعال را به عنوان خالق جهان و «رب» را فقط به معنای اول و دوم (پرورش دهنده، کمال دهنده، عهده دار و اصلاح کننده) قبول داشتند.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ (۲۳) فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُرِيدُ أَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَنْزَلَ مَلَائِكَةً مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ (۲۴) إِنَّ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ بِهِ جِنَّةٌ فَبَرِّضُوا بِهِ حَتَّىٰ حِينٍ (۲۵)

و نوح را بسوی قومش فرستادیم؛ او به آنها گفت «ای قوم من! خداوند یکتا را پرستید که جز او معبودی برای شما نیست! آیا پرهیز نمی کنید؟» (۲۳) اشراف قوم نوح که کافر بودند، گفتند «این مرد جز بشری همچون شما نیست که می خواهد بر شما برتری جوید! اگر خدا می خواست فرشتگانی نازل می کرد؛ ما چنین چیزی را هرگز در نیاکان خود نشنیده ایم!» (۲۴) او فقط مردی است که به نوعی جنون مبتلاست! پس مدتی درباره او صبر کنید» (۲۵)

(سوره مومنون - آیات ۲۳ تا ۲۵)

چون قوم نوح (ع) منکر این نبودند که اله آنان الله است، پس موضوع اختلاف و نزاع فی ما بین نوح و قومش چه بوده است؟ نوح (ع) به آنان می گفت: خداوند (ج) پروردگار جهانیان است و او است که تمام شما و سراسر جهان را بوجود آورده، او است که خواست های شما را اجابت می کند و او خدای حقیقی شما است. خدای یگانه و لاشریک است و جز او هیچ کس نمی تواند مشکلات را آسان کرده و ضرر را بر طرف کند، و یا دعای شما را بشنود و به دادتان برسد. لذا باید او را پرستید و تنها در برابر او کرنش کرده و سر خم نمائید.

لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ (۵۹) نوح را به سوی قومش فرستادیم؛ او به آنان گفت «ای قوم من! تنها خداوند یگانه را پرستش کنید که معبودی جز او برای شما نیست [و اگر غیر او را عبادت کنید] من بر شما از عذاب روز بزرگی می ترسم!» (۵۹)

(سوره اعراف - آیه ۵۹)

قوم نوح (ع) در برابر این امر اصرار می‌ورزیدند ما شکی نداریم که الله، خداوند جهانیان است، اما دیگر خدایانی نیز هستند که در نظم و تدبیر این جهان دخالت دارند و برخی از گرفتاری‌ها و خواسته‌های ما به واسطه آنها برآورده می‌شود. عقیده قوم نوح (ع) این بود که پروردگار تمام جهان را آفریده و او مالک زمین و آسمانها است، و تدبیر و آفرینش جهان از آن او است، ولی اعتقاد نداشتند که قدرت و فرمانروایی تنها منحصر به او بوده و فقط و فقط فرامین اوست که باید در تمام شئون اخلاقی، اجتماعی، مدنی، سیاسی و سایر شئون حیاتی بشر عملی گردد. آنها نمی‌خواستند بپذیرند که بشر تنها راهی را باید انتخاب کند که پروردگار در پیش روی او قرار داده و از قانون و روشی تبعیت نماید که ذات پاک الله فرستاده است! قوم نوح (ع) بجای این، رهبران علمی و عالمان دینی خویش را بعنوان معبود پذیرفته بودند. نوح (ع) پیوسته به آنها می‌گفت: خداوند یکتا را به جای خدایان موهومی قبول کنید. خداوندی را انتخاب کنید که شامل تمام معانی کلمه «رب» باشد.

قَالَ نُوحٌ رَبِّ إِيَّاهُمْ عَصَوْتُمْ وَأَتَّبِعُوا مَنْ لَمْ يَزِدْهُ مَالَهُ وَوَلَدَهُ إِلَّا حَسَارًا (۲۱) وَمَكَرُوا مَكْرًا كَبِيرًا (۲۲) وَقَالُوا لَا تَدْرَأْنَ أَهْلَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وُدًّا وَلَا سُوعًا وَلَا يَعْثُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا (۲۳) وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا ضَلَالًا (۲۴)

نوح گفت «پروردگارا! آنها نافرمانی من کردند و از کسانی پیروی نمودند که اموال و فرزندانشان جز زیانکاری بر آنها نیفزوده است! (۲۱) و [این رهبران گمراه] مکر عظیمی به کار بردند. (۲۲) و گفتند: دست از خدایان و بتهای خود بردارید و بتهای «ود»، «سواع»، «یعوث»، «یعوق» و «نسر» را رها نکنید! (۲۳) و آنها گروه بسیاری را گمراه کردند! خداوند، ظالمان را جز ضلالت میفزاید! (۲۴)

(سوره نوح- آیات ۲۱ تا ۲۴)

«قوم هود (ع)»

از دیدگاه قرآن، امت هود (ع) نیز منکر وجود خداوند و الوهیت الله نبودند، بلکه به پروردگار و الوهیت معتقد بودند، ولی دقیقاً همانند برنامه و جریان قوم نوح (ع)، «رب» را فقط به معنای اول و دوم (پرورش دهنده، کمال دهنده، عهده دار و اصلاح کننده) قبول داشتند. موضوع نزاع و اختلاف بین هود و قوم او همان است که درباره نوح (ع) و قومش بیان گردید و دلیل این معنی را به نصوص قرآنی ذیلاً نقل می‌نمائیم:

وَإِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ (۶۵)

و به سوی عاد، برادرشان هود را فرستادیم؛ گفت «ای قوم من! تنها خدا را پرستش کنید که جز او معبودی برای شما نیست! آیا پرهیزکاری پیشه نمی‌کنید؟» (۶۵)

(سوره اعراف- آیه ۶۵)

همچنین از آیه زیر مشخص است که آنها به وجود خداوند معتقد بوده اند:

قَالُوا أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللَّهَ وَحْدَهُ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (٧٠)

گفتند «آیا به سراغ ما آمده‌ای که تنها خدای یگانه را بپرستیم و آنچه را پدران ما می‌پرستند، رها کنیم؟ پس اگر راست می‌گویی آنچه را به ما وعده می‌دهی، بیاور!» (٧٠)

(سوره اعراف - آیه ٧٠)

همچنین در آیه زیر بیان شده که رب قوم عاد، افراد ضد حقیقت و زورگو بوده است:

وَتِلْكَ عَادٌ جَحَدُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَعَصَوْا رُسُلَهُ وَاتَّبَعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ (٥٩)

و این قوم عاد بود که آیات پروردگارش را انکار کردند و پیامبران او را معصیت نمودند و از فرمان هر ستمگر دشمن حق، پیروی کردند! (٥٩)

(سوره هود - آیه ٥٩)

« قوم صالح (ع) »

قوم صالح (ع) از گمراهترین امتی است که در آن قرآن کریم به آن اشاره شده است. این امت نیز گمراهی‌شان مانند داستان گمراهی قوم نوح و هود است که بیان آنها گذشت. آنها «رب» را فقط به معنای اول و دوم (پرورش دهنده، کمال دهنده، عهده دار و اصلاح کننده) قبول داشتند. آنان ابداً منکر الله تعالی به عنوان آفریننده تمام جهان نبودند و به همین جهت خداوند را پرستش می‌کردند و در برابر پروردگار کرنش می‌نمودند، فقط چیزیکه منکرش بودند همان مسأله توحید بود و آن اینکه تنها باید خدا را پرستید و بس، و ربوبیت به معنای کامل و جامع آن خاص الله است و اشتراکی نیست. آنها مصرانه می‌کوشیدند که حتماً باید به معبودان دیگری نیز ایمان و باور داشت تا خدا از ما راضی شود. آنان معتقد بودند که معبودان انتخابی دعا را می‌شوند و خواسته‌های بشر را فراهم می‌سازند. روی این منظور باید از ارشادات رهبران و سرپرستان قوم در امور دین متابعت کرد. باید قانون زندگی و روش و طرز زندگی را از آنان آموخت و این معنا در انتها ایشان را به جانب فساد و تباهی سوق داد و عذاب دردناکی از سوی خداوند به سراغشان آمد. به آیات زیر دقت کنید:

وَإِلَى ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا فَاسْتَفِرُّوهُ ثُمَّ ثُبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي قَرِيبٌ مُجِيبٌ (٦١) قَالُوا يَا صَالِحُ قَدْ كُنْتَ فِينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هَذَا أَتَنْهَانَا أَنْ نَعْبُدَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا وَإِنَّا لَفِي شَكٍّ مِمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ (٦٢)

و بسوی قوم ثمود، برادرشان صالح را فرستادیم؛ گفت «ای قوم من! تنها خدا را پرستش کنید که معبودی جز او برای شما نیست! اوست که شما را از زمین آفرید و آبادی آن را به شما واگذاشت! از او آموزش بطلبید، سپس به سوی او بازگردید که پروردگارم نزدیک و اجابت کننده است!» (۶۱) گفتند «ای صالح! تو پیش از این مایه امید ما بودی! آیا ما را از پرستش آنچه پدرانمان می پرستیدند، نهی می کنی؟ در حالیکه ما در مورد آنچه به سوی آن دعوتمان می کنی، در شک و تردید هستیم!» (۶۲)

(سوره هود- آیه ۶۱ تا ۶۲)

« قوم ابراهیم (ع) »

پس از صالح (ع) قرآن درباره ابراهیم (ع) بحث می نماید. آنچه در این گفتگو قابل اهمیت فراوان است، شایعه اشتباهی است که در رابطه به نمرود فرمانروای این قوم، می گویند وی منکر الله بوده و خود ادعای الهیت کرده است. باید دانست که نمرود بوجود پروردگار باور داشت و معتقد بود که آفریننده عالم و مدبر آن خدای بزرگ است. ولی رب را به معنای سوم (گرد هم آورنده و محشور کننده) قبول نداشته و خود ادعای ربوبیت بمعنای چهارم، و پنجم (ارباب، قانون گذار، شارع، سرپرست، فرمانروا و صاحب اختیار) داشت. وی معتقد بود که مردم همانند گوسفند می باشند که خیر و صلاح خود را نمی توانند تشخیص دهند، بنابر این به جای الله برای قومش قانونگذاری می کرد. لذا به غلط مشهور و معروف شده که قوم ابراهیم (ع) خدا را نمی شناختند و اعتقاد به ربوبیت و پروردگار را نداشتند! باز هم باید فهمید که قوم ابراهیم (ع) در این مسأله مهم کوچکترین فرقی با قوم نوح (ع) هود (ع) و صالح (ع) نداشتند، چون خداوند را می شناختند و اساساً درک می نمودند که بوجود آورنده زمین و آسمانها و تدبیر کننده جهان پناور هستی، خدای تعالی است و لذا وی را می پرستیدند. علت گمراهی و عصیان شان این بود که اعتقاد داشتند اجرام آسمانی و طبیعی (ستاره ها، خورشید و ماه) در «ربوبیت» به معنای اول و دوم با پروردگار حقیقی مشترکند، یعنی آنان نیز در پیدایش و تربیت و اصلاح موجودات سهمی را عهده دارند و روی این اصل ابراز می کردند که باید اجرام فلکی و همچنین بتها را در الوهیت با خدای یگانه شریک دانست.

وَحَاجَهُ قَوْمُهُ قَالَ أَتُحَاجُّونِي فِي اللَّهِ وَقَدْ هَدَانِي وَلَا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِ إِلَّا أَنْ يُشَاءَ رَبِّي شَيْئًا وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ (۸۰) وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُمْ بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (۸۱)

و قوم او با وی به گفتگو و ستیز پرداختند؛ گفت «آیا درباره خدا با من گفتگو و ستیز می کنید؟ در حالی که خداوند، مرا با دلایل روشن هدایت کرده و من از آنچه شما همتای خدا قرار می دهید، نمی ترسم، مگر پروردگارم چیزی را بخواهد! وسعت آگاهی پروردگارم همه چیز را در برمی گیرد؛ آیا مندرگ نمی شوید؟ (۸۰) چگونه من از معبودان شما بترسم؟ در حالی که شما از این نمی ترسید که برای خدا، همتایی قرار داده اید که هیچ گونه دلیلی درباره

آن، بر شما نازل نکرده است! کدام یک از این دو دسته [بت پرستان و خداپرستان]، شایسته‌تر به اینی [از مجازات] هستند، اگر می‌دانید؟ (۸۱)

(سوره انعام- آیات ۸۰ تا ۸۱)

از سراسر گفتار ابراهیم (ع) پیدا است که او قومش را آن طور خطاب نمی‌کرد که آنان را منکر خدا بداند، بلکه ابراهیم (ع) در برابر قومی قرار گرفته بود که معبودانی از دونِ الله را با الله شریک می‌دانستند و معتقد بودند که معبودانشان در «ربوبیت» به معنای اول و دوم (پرورش دهنده، کمال دهنده، عهده دار و اصلاح کننده) شریک خدا هستند و لذا در کل قرآن و در همه سخنان ابراهیم، تمام منطق وی در جهت دعوت مبتنی بر این معنا بود که مفهوم الوهیت و خدایی منحصر به خداوند سبحان است. مجادله ابراهیم (ع) و نمود در قرآن :

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (۲۵۸)

آیا ندیدی کسی که با ابراهیم درباره پروردگارش مجادله و گفتگو کرد؟ زیرا خداوند به او حکومت داده بود؛ هنگامی که ابراهیم گفت «خدای من آن کسی است که زنده می‌کند و می‌میراند.» او گفت «من نیز زنده می‌کنم و می‌میرانم!» ابراهیم گفت «خداوند، خورشید را از مشرق می‌آورد؛ تو خورشید را از مغرب بیاور!» آن مرد کافر، مبهوت و وامانده شد و خداوند، قوم ستمگر را هدایت نمی‌کند. (۲۵۸)

(سوره بقره- آیه ۲۵۸)

از مباحثه بین ابراهیم (ع) و نمود مشخص می‌شود که مساله، وجود یا عدم وجود الله نبود. نمود از امتی بود که آنها بوجود الله اعتقاد داشتند. نمود می‌گفت: مملکتی که ابراهیم نیز یک فرد از افراد آن محسوب می‌شود با ربوبیت من اداره می‌شود. البته ادعای وی «ربوبیت» به معنای اول و دوم (پرورش دهنده، کمال دهنده، عهده دار و اصلاح کننده) نبود چون که خود او اعتقاد داشت که ربوبیت به این دو معنی مرتبط با خلق زمین و اجرام فلکی است. او تنها در مورد مملکت خود ادعای پروردگاری نمود آن هم به معنای چهارم و پنجم (ارباب، قانون گذار، شارع، سرپرست، فرمانروا و صاحب اختیار). و به تعبیر آخر او مدعی مالکیت مملکت خویش را داشت و ادعا می‌کرد که سراسر مردم این سرزمین بردگان و فرمانبرداران او می‌باشند و قدرت وی پایه و زیربنای جامعه بوده و دستورات و فرامینش قانون حیاتی بشر است.

فصل ۲۰

« قوم لوط (ع) »

بعد از سرگذشت ابراهیم (ع) در قرآن کریم به داستان قومی برخورد می‌کنیم که خداوند جهت هدایت و اصلاح فساد آنها، لوط (ع) برادرزاده ابراهیم را در بینشان مبعوث کرد. قرآن کریم می‌گوید: که این قوم منکر وجود خداوند نبودند و ربوبیت پروردگار را به معنای اول و دوم (پرورش دهنده، کمال دهنده، عهده دار و اصلاح کننده) قبول داشتند، آنچه مورد اعتقاد و پذیرش ایشان نبود، همانا ربوبیت خداوند (ج) به معنای سوم، چهارم و پنجم بود (گرد هم آورنده و محشور کننده، ارباب، قانون گذار، شارع، سرپرست، فرمانروا و صاحب اختیار)! ایشان تمنا می‌کردند آزادی بلاقید و شرط داشته و همواره از خواهش‌های نفسانی خویش پیروی کنند و این خود بزرگترین انحرافی است که قوم لوط (ع) را به تباهی می‌کشاند. قرآن کریم می‌فرماید:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلَوْطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ إِنَّكُمْ لَأنتُنَّ الْفَاحِشَةُ مَا سَبَقْتُكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ (۲۸) أَتَيْنَكُمُ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ السَّبِيلَ وَتَأْتُونَ فِي نَادِيَكُمُ الْمُنْكَرَ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا ائْتِنَا بِعَذَابِ اللَّهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (۲۹)

و لوط را فرستادیم هنگامی که به قوم خود گفت «شما عمل بسیار زشتی انجام می‌دهید که هیچ یک از مردم جهان پیش از شما آن را انجام نداده است! (۲۸) آیا شما به سراغ مردان می‌روید و راه [تداوم نسل انسان] را قطع می‌کنید و در مجلستان اعمال ناپسند انجام می‌دهید؟ اما پاسخ قومش جز این نبود که گفتند: اگر راست می‌گویی عذاب الهی را برای ما بیاور! (۲۹)

(سوره عنکبوت- آیات ۲۸ تا ۲۹)

آیا چنین منطقی پاسخ عده‌ای است که منکر الله هستند؟ باید گفت: نه، زیرا آنان منکر خدا نبودند، بلکه انحراف واقعی‌شان این بود که با داشتن ایمان به خداوند (ج) و اینکه مافوق عالم طبیعی است، میل نداشتند و نمی‌خواستند از برنامه‌ها و دستورات اخلاقی، اجتماعی، مدنی، خداوند پیروی نموده تابع رسول او لوط (ع) شوند.

« قوم شعیب (ع) »

الله تعالی حضرت شعیب (ع) را به سوی مدین و ایکه مبعوث کرد. آنها از ذریه حضرت ابراهیم بودند، بدین لحاظ نیازی ندارد که در چگونگی اصل ایمان و عقیده آنان مباحثه کنیم که آیا ایشان بوجود خداوند و الوهیت او ایمان و یقین داشتند یا خیر؟ اجتماع قوم شعیب (ع) نخست به اساس عقیده اسلامی بوجود آمد، پس از آن رفته رفته به تباهی گرائید و عقیده شان کم کم از میان رفت و راه و روش‌های عملی‌شان نیز وضع ناروایی بخود گرفت. آنطورکه از آیات قرآن کریم بخوبی برمی‌آید، این قوم با تمام نابسامانیها و زشت روییها، ادعای ایمان نیز داشتند و شعیب

(ع) مکرراً به آنان می‌گفت: شما که ادعای ایمان دارید، اگر یقیناً افراد و اشخاص با ایمانی هستید، چنین نمائید و چنان کنید. از گفتار شعیب و جواب‌هایی که مردم در برابر دعوت وی می‌گفتند، براستی قوم این پیامبر بوجود پروردگار و ربوبیت او ایمان داشتند، ولی از دو جهت در گمراهی بودند: اینکه به معبودان دیگر معتقد بودند و آنها را پرستش می‌کردند. در نتیجه طرز عبادت‌شان خاص و خالص بخاطر خداوند سبحان نبود. عقیده داشتند ربوبیت و الوهیت خداوند (ج) کوچکترین مداخله‌ای در شئون زندگی انسانی ندارد و در نتیجه خویشتن را در برنامه‌های اجتماعی و اقتصادی آزاد مطلق می‌پنداشتند (اقتصاد فاسد) و هر روشی را که پسند می‌نمودند در معرض اجرا قرار می‌دادند. قرآن کریم می‌فرماید:

وَأِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (۸۵)

و به مدین برادرشان شعیب را فرستادیم؛ گفت «ای قوم من! خدا را پرستید که جز او معبودی ندارید! دلیل روشنی از طرف پروردگارتان برای شما آمده، بنابر این، حق پیمان‌ه و وزن را ادا کنید و از اموال مردم چیزی نگاهید و در زمین، بعد از آنکه اصلاح شده، فساد نکنید! این برای شما بهتر است اگر با ایمان هستید! (۸۵)

(سوره اعراف- آیه ۸۵)

آیه زیر دلالت بر گمراهی این قوم در باب ربوبیت و الوهیت دارد:

قَالُوا يَا شُعَيْبُ أَصْلَاتُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ نَتْرَكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ إِنَّكَ لَأَنْتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ (۸۷)

گفتند «ای شعیب! آیا نمازت به تو دستور می‌دهد که آنچه را پدرانمان می‌پرستیدند، ترک کنیم؛ یا آنچه را می‌خواهیم در اموالمان انجام ندهیم؟ تو که مرد بردبار و فهمیده‌ای هستی!» (۸۷)

(سوره هود- آیه ۸۷)

«قوم موسی (ع) و فرعون»

چیزهای بی‌اساسی درباره فرعون شایع گردیده است. شایعه است که فرعون نه فقط منکر خدای یگانه بود، بلکه برای خود نیز ادعای الوهیت و خلقت می‌کرد، یعنی سفاهت فرعون بجایی رسیده بود که علنی در میان قومش ادعا می‌کرد که من خالق آسمانها و زمین هستم و سفاهت امتش نیز بحدی رسیده بود که چنین ادعایی را پذیرفته و به آن ایمان می‌آوردند (شایعه تاریخی). ولی حقیقت و واقعیت تاریخ که قرآن کریم نیز آن را تأیید می‌کند این است که گمراهی فرعون درباره الهیت و ربوبیت با کیفیت گمراهی نمرود فرقی نداشت و فرعونیان نیز همان گمراهی قوم نمرود را دارا بودند. تنها امتیاز و فرقی میان این دو گروه دیده می‌شود، این است که فرعونیان به اقتضای یک

سلسله عوامل سیاسی، در برابر بنی اسرائیل پایبند تعصبات شدید ملی خویش بودند و در عین حال قلباً معترف به وجود خداوند بودند، ولی به دلیل همین عناد بیجا حاضر نبودند که به الوهیت پروردگار ایمان بیاورند. مانند اغلب مادی گرایان زمان ما که قلباً بوجود خداوند پی برده‌اند، ولی به اقتضای مصالح موهوم و بی معنی به آن اعتراف نمی‌کنند. وقتی یوسف (ع) به مردم مصر تسلط یافت، با تمام نیرو و تلاش، در راه نشر دین کوشید و در سرزمین مصر تا قرن‌های بعدی اثر عمیقی بجای گذاشت که احدی نتوانست آن را از بین ببرد. جهش و حرکت تبلیغ آنقدر ریشه‌دار بود که همه وجود خداوند (ج) را شناخته و می‌دانستند که آفریننده آسمانها و زمین الله است. حقیقت این است که تعالیم دین در روحیه افراد مصر آنچنان نفوذ کرده بود که مصریان خداوند را بالاتر و مافوق همه جهانیان و برتر از جهان طبیعی می‌دانستند. در سرزمین مصر حتی یک فرد هم پیدا نمی‌شد که منکر الوهیت پروردگار (ج) باشد و کسانیکه در آن زمان بر کفر خویش می‌نازیدند، آلهایی بودند که در الوهیت برای خداوند سبحان شریک قرار می‌دادند (آمون، ست، غیره) و این چنین تأثیری از دین در روحیه مردم مصر بود تا وقتی که موسی (ع) مبعوث شد. اساس و پایه همه دعاوی فرعون بر پایه تعصبات ملی شدید قرار داشت. زیرا در زمان یوسف (ع) تعالیم اسلام سراسر سرزمین‌های مصر را فراگرفته بود و با مقدماتی که یوسف (ع) فراهم ساخته بود بنی اسرائیل در تمام مصر نفوذ کرده و طی سالیان دراز حکومت بدست‌شان بود، بطوریکه بنی اسرائیل سیصد یا چهارصد سال بر تمام مصر فرمانروایی می‌نمودند. تا آنکه آتش احساسات قومیت‌پرستی در صندوق سینه مصری‌ها زبانه کشید و امر بجایی رسید که حکومت بنی اسرائیل را برانداختند و فرمانروایی بعد از آن بدست مردم مصر افتاد. کم‌کم با همه نیرو و عظمت بنی اسرائیل را درهم کوبیدند و به این کفایت نکرده و دست به آثار زمان یوسف (ع) بردند. هر گونه آثار و رسوم زمان یوسف (ع) را محو و نابود کردند و دیانت‌ها و روش‌های دوره جاهلیت قدیم را احیاء نمودند، در چنین وقت حساسی موسی (ع) به پیامبری مبعوث گردید. مردم مصر از خوف اینکه مبدا بنی اسرائیل قدرت و شوکت خویش را بازپس یافته و مجدداً بر مردم مصر فرمانروایی نمایند، روشی خشونت بار با حضرت موسی (ع) در پیش گرفتند و در برقراری تماس‌هایشان با حضرت موسی (ع) لجبازی سختی از خود نشان دادند.

فَلَمَّا جَاءَهُمْ آيَاتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ (۱۳) وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ (۱۴)

و هنگامی که آیات روشنی بخش ما به سراغ آنها آمد گفتند «این سحری است آشکار!» (۱۳) و آن را از روی ظلم و سرکشی انکار کردند، در حالیکه در دل به آن یقین داشتند! پس بنگر سرانجام تبهکاران چگونه بود! (۱۴)

(سوره نمل - آیات ۱۳ تا ۱۴)

هدف اصلی فرعون از ربوبیت ادعای این نبود که من خداوند خالق زمین و آسمانها هستم (پرورش دهنده، کمال دهنده، عهده دار و اصلاح کننده)، بلکه این ادعا را به جهت تثبیت حاکمیت سیاسی خود انجام می داد. او تنها الوهیت سیاسی داشت، نه الوهیت به مفهوم حاکمیت بر قوانین و نظام طبیعت و جهان. او به گمانی بود که پروردگار سرزمین مصر تنها اوست. یعنی می گفت: متصرف و مالک سراسر مصر و آنچه در آن است منم، و بجز من کسی سزاوار حاکمیت مطلق نیست و بدین لحاظ خواسته من به نام شریعت و قانونم باید اجرا شود.

وَنَادَى فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ يَا قَوْمِ أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وَهَذِهِ الْأَنْهَارُ بَجْرِي مِنْ تَحْتِي أَفَلَا تُبْصِرُونَ (۵۱)

فرعون در میان قوم خود ندا داد و گفت: «ای قوم من! آیا حکومت مصر از آن من نیست، و این نهرها تحت فرمان من جریان ندارد؟ آیا نمی بینید؟ (۵۱)

(سوره زخرف- آیه ۵۱)

همچنین در آیه زیر بیان شده که فرعون قوم بنی اسرائیل را به بندگی وادار ساخته است. منظور از این بندگی این نیست که مردم بنی اسرائیل مجبور بودند هر روز به پیشگاه فرعون سجده کنند و یا برای وی نماز و روزه انجام دهند، بلکه منظور از عبودیت در این آیه اطاعت بی چون و چرا از اوامر فرعون بوده است.

وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا عَلَيَّ أَنْ عَبَّدتَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ (۲۲)

آیا این منتهی است که تو بر من می گذاری که بنی اسرائیل را بنده خود ساخته ای؟ (۲۲)

(سوره شعراء- آیه ۲۲)

اما دعوت موسی (ع) که سبب گردید تا ریشه اختلاف میان او و فرعون پدید آید، این بود که حضرت موسی (ع) دعوتش را در مفهوم کلمه «رب» با معانی پنج گانه اش منحصر به الله می کرد و می گفت: خداوند نه فقط پروردگار جهان است، بلکه به مفهوم سیاسی و اجتماعی نیز باید تنها او را پرستش کرد و عبادت و اطاعت را مخصوص او گردانید و در تمام شئون زندگی از قانون و مقررات او تبعیت کرد.

«یهود و قوم عیسی (ع)»

بدون شک آنها نیز منکر الله نبودند، حتی بایست اظهار داشت که الوهیت و ربوبیت خدا را نیز قبول می نمودند، زیرا قرآن کریم به اهل کتاب بودن ایشان صراحتاً گواهی می دهد. سبب گمراهی اهل کتاب این بود که نخست ایشان در تکریم پیامبران، اولیاء و ملائکه جانب افراط را گرفتند و آنها را از موقعیت مناسبشان بالا بردند تا آنکه به مرحله الوهیت و شرک به خداوند رسانیدند. اعتقاد داشتند که آنان در تدابیر نظام هستی دخالت دارند و بدین

خاطر سزاوار پرستش بوده و در گرفتاری‌ها و مشکلات از ایشان مدد می‌جستند. خلاصه معتقد بودند که آنان بهره‌ای از الوهیت داشته و در ماوراء طبیعت نفوذی دارند.

وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهِيُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ (۳۰) اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهَبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ (۳۱)

یهود گفتند «عزیر پسر خداست» و نصاری گفتند «مسیح پسر خداست» این سخن که با زبان‌شان می‌گویند همانند گفتار کافران پیشین است؛ خدا آنان را بکشد، چگونه از حق انحراف می‌یابند؟ (۳۰) آنها علمای دینی و راهبان خویش را معبودهایی از غیر خدا قرار دادند و نیز مسیح فرزند مریم را در حالیکه دستور نداشتند جز خداوند یکتا که معبودی جز او نیست، پرستند، او پاک و منزّه است از آنچه همتایش قرار می‌دهند! (۳۱)

(سوره توبه - آیات ۳۰ تا ۳۱)

افرادی که وظیفه تعلیم و تربیت دین را عهده دار بودند، کم کم وضعی را پیش گرفتند که به میل و دلخواه خویش فرمان و حکم صادر می‌کردند، یعنی آنچه را تمنا داشتند بدلخواه خود حرام می‌نمودند و هر چه را که دوست داشتند حلال. تا جائیکه بدون استناد و استدلال به کتاب الهی به مردم امر و نهی می‌کردند و قانون وضع می‌نمودند. یهود و نصاری گرفتار اوهام و خرافات بودند و رهبران علمی و مذهبی خود را پرستش کردند و رفته رفته امر و طاعت و پرستش به جایی رسید که افراد ستمگر و جبار را نیز به پرستش گرفتند!

« قوم محمد نبی (ص) »

مشرکین عرب نه تنها به وجود الله اعتقاد داشتند، بلکه خدا را خالق تمام جهان هستی و مالک دنیا می‌دانستند، به الوهیت او کاملاً یقین داشتند و خداوند را مرجع بلند مرتبه می‌دانستند که در سختی‌ها و بن‌بست‌ها و در مواقع برخورد به معضلات به او پناه می‌بردند و از او مدد می‌جستند. همچنین درباره معبودان دیگر معتقد به این نبودند که آفریننده جهان و انسان بوده و عهده‌دار رزق و روزی بشر هستند.

قُلْ لِمَنِ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (۸۴) سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ (۸۵) مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ (۸۶) سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ (۸۷) قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (۸۸) سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّى تُشْحَرُونَ (۸۹)

بگو «زمین و کسانی که در آن هستند از آن کیست، اگر می‌دانید؟» (۸۴) پس می‌گویند «از آن خداست!» بگو «آیا متذکر نمی‌شوید؟» (۸۵) بگو «چه کسی پروردگار آسمانهای هفتگانه، و پروردگار عرش عظیم است؟»

(۸۶) پس می گویند «همه اینها از آن خداست!» بگو «آیا تقوا پیشه نمی کنید؟» (۸۷) بگو «اگر می دانید، چه کسی حکومت همه موجودات را در دست دارد و به بی پناهان پناه می دهد و نیاز به پناه دادن ندارد؟» (۸۸) خواهندگفت «همه اینها از آن خداست» بگو «پس آیا سحر شده اید؟» (۸۹)
(سوره مومنون - آیات ۸۴ تا ۸۹)

انحراف مشرکان عرب همان است که همه امت های سابق هم گرفتار آن بوده اند. یعنی اولاً الهه هایی را در خدایی و در مسائل ماوراء الطبیعه، شریک خداوند مقرر می نمودند و اعتقاد داشتند که ملائکه ها و انسائهای پاکیزه، در مصالح کلی و قدرت مافوق نظام علل و اسباب نافذند و دخالت دارند و ثانیاً نمی خواستند قبول کنند که پروردگار، به معنی سیاسی و مدنی نیز «رب» کائنات و جهانیان است. بدین منظور پیشوایان دینی و اشراف خود را رب به معنای سیاسی و مدنی می پنداشتند و قوانین زندگی و اجتماعی خویش را از آنان می گرفتند.

« مردم امروزی »

با دقت در احوال گذشتگان در می یابیم که وضع جامعه امروزی تفاوتی با امت های گذشته ندارد. مردم ما امروزه خود را مسلمان واقعی می دانند. آنها با اینکه دین خود را به صورت تقلیدی از آبا و اجداد خود به ارث برده اند، ولی باز هم معتقدند که بهترین امت موجود بر روی زمین هستند. مقلدین امروزی همه فکر می کنند که بر اسلام ناب محمد نبی (ص) قرار دارند. مردم امروزی الله را به عنوان یگانه اله رزاق، حاجت دهنده، پناه دهنده و مشکل گشا قبول دارند ولی در عین حال برای خداوند از مخلوقاتش شریک قرار می دهند. مردم امروزی معتقدند که انسائهای صالح گذشته (انبیاء، اوصیاء و صالحین) معاونین الله تعالی بوده و به واسطه این مقربین است که شفا، حاجت، پناه، شفاعت از پیش تعیین شده و ... خود را می گیریم. مردم امروزی رب را به معنای اول، دوم و سوم (پرورش دهنده، کمال دهنده، عهده دار، اصلاح کننده، گرد هم آورنده و محشور کننده) قبول دارند، ولی در معنای اول و دوم برای خدا شریک قائل هستند (بعضی می گویند خداوند خلقت را به خاطر افراد خاصی انجام داده است). مردم گمراه امروزی رب را در معانی چهارم و پنجم (ارباب، قانون گذار، شارع، سرپرست، فرمانروا و صاحب اختیار) تنها برای ذات الله قبول ندارند، زیرا چشم و گوش بسته در امر دین تقلید کرده و به ندرت فکر می کنند. آنها سر سپرده افرادی هستند که در حلال و حرام خداوند دست برده و به جای خداوند برای مردم تصمیم گیری می کنند. برخی از پیشوایان گمراه امروزی هم معتقدند که مردم خیر و صلاح خود را نمی توانند تشخیص دهند، بنابر این ما برای آنها قانونگذاری می کنیم. مردم هم حوزه دین را به طور در بست در اختیار این افراد قرار داده اند، زیرا به هر حال آنها عمری را در دین گذرانده و نزد خداوند جا و مقامی دارند، در حالیکه در قرآن کریم خداوند متعال فرموده:

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا (۳۶)
از آنچه به آن آگاهی نداری، پیروی مکن، چرا که گوش و چشم و دل، همه مسؤولند. (۳۶)
(سوره اسراء - آیه ۳۶)

هر دولت و قدرتی که از فرمان الله سرباز زده و در زمین خدا خواسته خودش را اجرا نماید و بندگان خدا را مجبور کند که از آن اطاعت نمایند طاغوت است. فرق نمی کند که با زور و اکراه یا با تبلیغات غلط و از راه فریب دادن مردم باشد. به هر صورت اگر انسان خود را تسلیم چنین قدرتی کرده و کم کم حالت اطاعت را اخذ کند، بدون شک می توان گفت: که این چنین کسی «طاغوت» و طغیانگر را عبادت می نماید. مردم رهبران را صاحب امر و نمی دانند و بدون اینکه از جانب الله مدرکی بدست داشته باشند، احکام و مقررات ایشان را اطاعت می کنند. زمانی گروهی به پیامبر عرض کردند: "ما پیشوایان و رهبران دینی خود را پرستش نمی کنیم. حضرت در جواب فرمود: چرا؟ مگر دستورات و احکام آنها را پیروی و اطاعت نمی کنید؟ آیا این شما نمی باشید در حلال و حرام تابع نظریات علماء خود هستید؟". در نهایت باید گفت که وظیفه تفکر و تحقیق در حوزه دین بر دوش هر انسان بالغ و اندیشمند می باشد، تا در روز قیامت انگشت حسرت و ندامت نگرفته و بیان کند:

يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَ (۶۶) وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلًا (۶۷) رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنَهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا (۶۸)
روزی که صورتهای آنان در آتش دگرگون خواهد می شود، می گویند «ای کاش خدا و پیامبر را اطاعت کرده بودیم!» (۶۶) و می گویند «پروردگارا! ما از سران و بزرگان خود اطاعت کردیم و ما را گمراه ساختند!» (۶۷) پروردگارا! آنان را از عذاب، دو چندان ده و آنها را لعن بزرگی فرما!» (۶۸)
(سوره احزاب - آیات ۶۶ تا ۶۸)

بنابر این هر شخص و رهبری زمانی اطاعت می شود که اقوال و امرش منافی حکم الله تعالی و احکام اسلامی نبوده و خود او مجری قوانین الهی و اسلامی باشد. زیرا

لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق

نباید از هیچ مخلوقی اطاعت کرد، زمانی که امرش درباره معصیت خالق باشد.

این مقوله در فصل ۲۴ به مفصل بیان شده است.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْأَحْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ
الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ (توبه - ۳۴)

ای مومنان! [پند بگیرید زیرا] بسیاری از علمای دین و راهبان، اموال مردم را باطل می‌خورند و آنان را از راه خدا بازمی‌دارند! و کسانی که طلا و نقره را گنجینه خود می‌سازند و در راه خدا انفاق نمی‌کنند، به مجازات دردناکی بشارت ده!

فصل ۲۱

« عبادت »

در ادامه تشریح چهار کلمه اله، رب، عبادت و دین، در اینجا به تعریف توحیدی عبادت می پردازیم. بهترین تعریف عبادت از امام ابوالاعلی مودودی است که می گوید: « عبادت یعنی تسلیم شدن شخص در برابر خداوند یگانه و به خواسته وی سر نهادن، به نحوی که هرگز در مقابل اراده و خواست الله تعالی از خود مقاومت نشان ندهد و از وی روی نگرداند، در کردار خویش تنها رضایت خداوند را در نظر گرفته و اعمال خویش را به دلخواه وی و طبق اراده وی انجام دهد ». مسلمانان از این حقیقت غافل مانده‌اند و عبادت را فقط در نماز، زکات، روزه و حج منحصر می‌دانند، در حالی که تفکرات انسان، تمایلات انسان، دعا، حمد و ستایش و اعمال عبادی دیگر مثل قربانی، نذورات، طواف و اعتکاف نیز درحوزه عبادت قرار گرفته‌اند.

در اسلام، دایرة عبادت بسیار گسترده است و تمام ابعاد زندگی بشر را دربرمی‌گیرد. تمام بندگیها، اطاعتها، نیایشها، پرستشها، خواهشها، بیم و امیدها، مراسم و شعایر، تعظیمها، محبتها، صدقات، انفاق، نذور، قربانی، طواف، اعتکاف، دعا، توسل و... به اضافه تمام فعالیت‌های روزمره زندگی [با قرار دادن هدف و مقصد] همه و همه عبادت محسوب می‌شوند. لازم است که هدف و مقصد تنها خدا بوده و کل امور گفته شده تنها برای خدا صورت بگیرد، نه هیچ موجود دیگر. نیت، فکر و عقیده انسان، عادت را از عبادت جدا می‌کند. مثلاً خوابیدن یک عادت روزمره است. اگر انسان برای رفع خستگی در روز یک ساعت بخوابد، در این حالت فقط هدف مادی آن که همان رفع خستگی است، حاصل می‌شود. اگر عقیده انسان به سمت خدا شکل بگیرد، خوابیدن که یک عادت است تبدیل به عبادت می‌شود. در اینصورت علاوه بر رفع خستگی، خوابیدن عبادت نیز محسوب شده و برای آن پاداش دریافت می‌کند.

پس به طور کلی عبادت عبارت است از بندگی، اطاعت، فرمانبرداری و پرستش.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكذِّبِينَ (۳۶)

ما در هر امتی رسولی برانگیختیم که «خدای یکتا را پرستید؛ و از طاغوت اجتناب کنید!» خداوند گروهی را هدایت کرد و گروهی ضلالت و گمراهی دامانشان را گرفت؛ پس در روی زمین بگردید و ببینید عاقبت تکذیب‌کنندگان چگونه بود! (۳۶)

(سوره نحل - آیه ۳۶)

بندگی یعنی انسان فرمانبردار پیشوایان و بزرگان خود نباشد و تنها زنجیر بندگی خداوند را بگردن نهاده و به جای بزرگان خویش، از خداوند اطاعت نماید، در این صورت برای انسان لازم است که از حدود و قوانین خداوند تبعیت کند، نه مقررات حلال و حرام پیشوایان و بزرگان. انسان فقط بنده الله تعالی است و پیامبران هم مبعوث شده اند که انسان را از بندگی سایر مخلوقات به سمت بندگی خداوند دعوت کنند:

تَبِعْ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْعَفْوَورُ الرَّحِيمُ (٤٩)

بندگانم را آگاه کن که من بخشنده مهربانم. (٤٩)

(سوره حجر - آیه ٤٩)

اطاعت یعنی انسان به جای رهبران و پیشوایانی که با ظاهرسازی و روش‌های فریبکارانه مردم را گمراه می‌سازند، یعنی با طریق مقدس مآبانه و در پوشش به لباس پاکان در اجتماع نفوذ و رسوخ پیدا کرده و مردم نیز فریب هیکل و قیافه ایشان را می‌خورند، فقط از اوامر خالق خود تبعیت کند.

پرستش یعنی آنکه انسان در برابر موجودی رسماً عملی اداء کند مانند سجده، رکوع، قیام، طواف، بوسیدن بارگاه، نذر و قربانی و سایر اعمال که بقصد قربت بجا بیاورد. فرق ندارد که طرف را یک خدای بزرگ و مستقل بداند و یا اعتقاد داشته باشد که او وسیله شفاعت و تقرب وی به بارگاه خداوند است، و یا ایمان داشته باشد بر اینکه در تدابیر امور عالم با خداوند سهیم و شریک می‌باشد. اینکه انسان کسی را مسلط و نگهبان بر نظام اسباب طبیعی این جهان بداند و در مشکلات و مشقات خویش او را بخواند و موقع مقابله به فقر و سایر دردها و آلام به او پناه ببرد. این مورد در سراسر قرآن، در یک مفهوم به چشم می‌خورد و آن نفی بندگی، اطاعت و پرستش دون الله است. در آیاتی که «عبادت» به معنای بندگی، اطاعت و پرستش بکار رفته، هدف شیطان است و یا بشری که به خود عنوان «طاغوت» داده و مردم را وادار نموده که به جای بندگی و اطاعت از خداوند، بندگی وی را کرده و از او اطاعت نمایند و یا همچنین هدف، آن گروه از رهبران و بزرگانی است که در ارتباط به زندگی و روش معاش، برای مردم مقرراتی پیدا و اختراع نموده توجهی به کتاب و قانون الهی ندارند و یا پیامبران، اولیاء، بزرگان، ملائکه‌ها و صالحانی است که علی‌رغم تعلیمات آنها مردم آنها را شریک خداوند (ج) می‌دانستند. قرآن کریم تمام این معبودها را باطل اعلام کرده، فرقی ندارد که مردم به آنها بندگی نمایند و یا از آنها اطاعت کنند و یا اساساً آنها را پرستش نمایند. قرآن کریم تصریحاً اعلام می‌کند: همه آنها بندگان پروردگازند. مالک حقیقی و مالک همه آنچه در آسمان‌ها و زمین است خداوند (ج) است و مصلحت این دنیای پهناور و تدبیر امور همه بدست اوست و بدین منظور بجز او نباید کسی را بندگی، اطاعت و پرستش کرد.

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ (٢٥)

ما پیش از تو هیچ پیامبری را نفرستادیم مگر اینکه به او وحی کردیم که «معبودی جز من نیست؛ پس تنها مرا پرستش کنید.» (٢٥)

(سوره انبیاء - آیه ٢٥)

« دین »

مفهوم این کلمه بر چهار معنی پایدار و استوار است:

- ۱- حاکمیت و سلطه بزرگ (چیرگی و غلبه)
- ۲- اطاعت و قبول این حاکمیت و سلطه (به شکل مشقت بار یا راحت)
- ۳- نظام فکری و عملی که تحت نظر این حاکمیت پدید می‌آید (مقررات و حدود)
- ۴- مکافاتی که این قدرت بزرگ به خاطر تبعیت یا سرپیچی از این نظام در نظر گرفته است (مجازات، مکافات، محاسبه و قضاوت)

در معنای اول و دوم، در قرآن، کلمه «دین» به معنای سلطه استعمال شده است. و مراد از اینکه دین خالص فقط اختصاص به خدای منان دارد. انسان نباید جز برای الله در برابر حاکمیت و فرمان کسی تسلیم شود و بجز ذات مقدس او نباید از کسی ذاتاً اطاعت کرده و بندگیش نماید. یعنی تسلیم در مقابل کسانی که اطاعت از آنها از سوی پروردگار بعنوان دستوری صادر نگردیده گناه و جرم محسوب می‌گردد. در رابطه با حکومت و دولت نیز مشابه است، یعنی اگر حکومت مبتنی بر قانون الهی بوده و به خاطر اجرای فرمان پروردگار بوجود آمده است، اطاعت از آن لازم است و اگر بر اساس قوانین طاغوتی استوار شود، اطاعت از آن گناهی است بس بزرگ. در معنای سوم، مراد از کلمه «دین» عبارت است از قانون، شرع، روش فکری و عملی که انسان به خاطر پیروی از مقررات و حدود آن، به آن نسبت داده می‌شود. اگر قانون خداوند متعال است، بدون شک انسان در دین پروردگار قرار دارد ولی اگر قانون غیر خدایی است، انسان در دین غیر خدا می‌باشد. لذا اگر منظور پیروی از دستورات رهبران باشد، مادامی که با قانون الله تناقض دارد، چنین انسانی را باید با «دین غیر خدایی» آنها نامگذاری نمود. اگر شخصی، قدرت و سلطه‌ای را برتر از همه و نیرومندتر از همه قدرتها بداند و در روش‌های فکری و عملی خویش تابع آن گردد، در دین آنها قرار دارد. در معنای چهارم، دین به معنی محاسبه و داوری و مجازات استعمال گردیده است. در معنای اول و دوم (حاکمیت و قبول آن):

مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (٤٠)

معبودهایی که غیر از خدا می‌پرستید، چیزی جز اسمهایی که شما و پدران‌تان آنها را خدا نامیده‌اید، نیست؛ خداوند هیچ دلیلی بر آن نازل نکرده؛ حکم تنها از آن خداست؛ فرمان داده که غیر از او را نپرستید! این است دین پابرجا ولی بیشتر مردم نمی‌دانند! (۴۰)

(سوره یوسف - آیه ۴۰)

در معنای سوم (نظام فکری و قانون):

أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللَّهُ وَلَوْلَا كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَفُضِيَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (۲۱)

آیا شریکانی دارند که بی‌اذن خداوند دینی برای آنها ساخته‌اند؟ اگر مهلت معینی برای آنها نبود، در میان‌شان داوری می‌شد و برای ظالمان عذاب دردناکی است! (۲۱)

(سوره شوری - آیه ۲۱)

در معنای چهارم (محاسبه و جزا):

وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمَ الدِّينِ (۱۷) ثُمَّ مَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمَ الدِّينِ (۱۸)

تو چه می‌دانی روز جزا چیست؟ (۱۷) باز چه می‌دانی روز جزا چیست؟ (۱۸)

(سوره انفطار - آیات ۱۷ تا ۱۸)

قَالَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَغْوَيْنَا أَغْوَيْنَاهُمْ كَمَا غَوَيْنَا تَبَرُّأْنَا إِلَيْكَ مَا كَانُوا إِلَّا نَا يَعْبُدُونَ (توبه - ۳۴)

گروهی که عذاب درباره آنها مسلم شده می‌گویند «پروردگارا! ما اینها را گمراه کردیم؛ [آری] ما آنها را گمراه کردیم، همانگونه که خودمان گمراه شدیم؛ ما از آنان به سوی تو بیزاری می‌جوئیم؛ آنان در حقیقت ما را نمی‌پرستیدند [بلکه هوای نفس خود را پرستش می‌کردند]!»

فصل ۲۲

همانطور که در بخشهای قبل بیان شد، ایمان و عقیده مساله ای است که جز با تفکر فردی در قرآن و آیات خداوند حاصل نمی شود و در روز قیامت تنها مرجع قابل استناد در حوزه عقیده قرآن می باشد. بسیاری از ما در طول زندگی خود با سیل عظیمی از افکار و عقاید تمحیل شده از طرف دیگران زندگی کرده ایم. افکار ما فرزند ذهن ما هستند، از این به بعد در مواجهه با قرآن و کلام خدا، باید به راحتی عقاید مخالف قرآن را از ذهن خود پاک کنیم و ابراهیم وار، سر افکاری که تاکنون به صورت خرافه و بی دلیل در ذهن ما رشد کرده اند را از تن جدا کنیم. خداوند برای رستگاری در روز قیامت دو شرط را در قرآن برای ما تعیین کرده است:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (۸۲)

و آنها که ایمان آورده و عمل صالح انجام داده اند، آنان اهل بهشتند و همیشه در آن خواهند ماند. (۸۲)
(سوره بقره- آیه ۸۲)

شرط اول آمنوا و شرط دوم عملوا الصالحات می باشند. در بیش از ۵۰ آیه قرآن کریم، اصطلاح آمنوا و عملوا الصالحات تکرار شده که نشان دهنده تاکید خداوند بر این امر می باشد. خداوند در قرآن حتی معیارهای ایمان و عمل صالح را برای ما مشخص کرده است. متأسفانه در جامعه ما در کنار ارکان اصلی ایمان مفاهیم دیگری نیز بیان می شود، در صورتی که ایمان و عقیده به صورت کاملاً مشخص در قرآن بیان شده و حتی معیارهای ایمان هم در قرآن بیان شده است. مصادیق ایمان در قرآن:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا (۱۳۶)

ای کسانی که ایمان آورده اید! به خدا و پیامبرش، و کتابی که بر او نازل کرده، و کتبی که پیش از این فرستاده است، ایمان بیاورید و کسی که به خدا و فرشتگانش و کتبش و پیامبرانش و روز قیامت کافر شود، در گمراهی دور و درازی افتاده است. (۱۳۶)

(سوره نساء- آیه ۱۳۶)

پس مصادیق ایمان ۵ مورد می باشند. ۱- ایمان به الله، ۲- ایمان به ملائکه، ۳- ایمان به رسل، ۴- ایمان به کتب و ۵- ایمان به روز قیامت. به آیه زیر دقت کنید:

لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ
وَأَتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ
وَالْمُؤْمِنُونَ بَعَثَهُمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالصَّرَاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ
(۱۷۷)

نیکی، این نیست که روی خود را به سوی مشرق و مغرب کنید، بلکه نیکی [و نیکوکار] کسی است که به خدا و قیامت و فرشتگان و کتاب آسمانی و پیامبران ایمان آورده و مال خود را با همه علاقه‌ای که به آن دارد، به خویشاوندان و یتیمان و مسکینان و واماندگان در راه و سائلان و بردگان، انفاق کند؛ نماز را برپا می‌دارد و زکات می‌پردازد و [همچنین] کسانی که به عهد خود به هنگامی که عهد بستند، وفا می‌کنند و در برابر محرومیتها و بیماریها و در میدان جنگ، استقامت به خرج می‌دهند؛ اینها کسانی هستند که راست می‌گویند و اینها هستند پرهیزکاران! (۱۷۷)

(سوره بقره- آیه ۱۷۷)

ایمان یعنی انسان علاوه بر اینکه بوسیله تفکر به ۵ مورد بیان شده علم پیدا کند، به یقین هم برسد. ایمان به خدا اصل اول از ایمان به غیب است و یعنی انسان به الله به عنوان یگانه اله و رب و آفریننده عالم غیب و طبیعت خود یقین پیدا کرده و تنها او را عبادت کرده و از دین او پیروی کند، خلاصه اینکه شرط توحید واقعی را در مورد وی به جای آورد. در کنار ایمان به وجود و ذات خدا، ایمان به صفات خداوند نیز وجود دارد، یعنی انسان پس از ایمان به ذات خدا به کلیه صفات خداوند نیز ایمان آورده و شرط توحید را در مورد آن صفات نیز بجای آورد. در اینصورت ما به ذات الله ایمان داریم و به کلیه صفات خداوند مثل رحمان، رحیم، خالق، رزاق، عادل و ... نیز ایمان داریم و همچنین عقیده داریم که خداوند نه تنها در ذاتش، بلکه در صفاتش نیز یکتاست و هیچ مخلوقی به صفات خداوند نیز راه ندارد. در قرآن ۹۹ صفت برای خداوند بیان شده است که به آنها اسماء الحُسنى می‌گویند. زیر مجموعه دیگر ایمان به خدا، قضا و قدر می‌باشد. ایمان به قضا و قدر یعنی انسان با توجه به قرآن به این یقین برسد که کلیه خیر و شری که در این دنیا به او می‌رسد از طرف خداوند بوده و بواسطه آزمایش انسان می‌باشد. تکرار می‌کنم که در ایمان به خدا باید شرط اصلی توحید رعایت شود، یعنی اقرار به وحدت خدا و اینکه هیچ وقت شریک و واسطه نداشته و نخواهد داشت. پس بطور خلاصه ایمان به الله عبارت است از ایمان به ذات الله تعالی، ایمان به صفات باری تعالی، ایمان به قضا و قدر و ایمان به اصل توحید.

ایمان به ملائکه (فرشتگان) دومین اصل ایمان به غیب است و یعنی اینکه انسان با توجه به قرآن، به ملائکه به عنوان مخلوقات عالم غیب اعتقاد داشته باشد. ملائکه ای که در قرآن از آنها نام برده شده (مثل جبرئیل، مالک، ملک الموت و ...)، به وجود آنها ایمان داریم و همچنین به فرشتگانی که در قرآن از آنها نامی برده نشده ولی به

طور کلی به آنها اشاره شده نیز ایمان داریم. اطلاعات ما راجع به ملائکه فقط در حدی است که از طریق قرآن به عنوان آخرین و جدیدترین کتاب آسمانی به ما رسیده است. بنابر این در برخورد با این مساله باید نهایت دقت را به خرج دهیم. هرگاه با کتاب، مطلب یا سخنی برخورد کردیم که در مورد فرشتگان غلو کرده بود باید به راحتی آنرا کنار بگذاریم، زیرا افرادی که این مطالب را بیان می کنند جز بافته ذهن خودشان نیست و در حقیقت دروغ های ساخته و پرداخته ذهن خودشان را به الله تعالی نسبت می دهند، ولی اگر مطلب بیان شده از قرآن بود، باید آن را قبول کرد.

ایمان به کتب آسمانی سومین اصل ایمان به غیب است و یعنی اینکه انسان با توجه به قرآن، به کتب آسمانی (زبور، تورات، انجیل و...) به عنوان وحی از عالم غیب اعتقاد داشته باشد. همچنین عقیده داریم که قرآن آخرین کتاب آسمانی و وحی مُنزَل می باشد.

ایمان به رسل (پیامبران) چهارمین اصل ایمان به غیب است و یعنی اینکه انسان با توجه به قرآن، به رسل (نوح، ابراهیم و...) به عنوان رابطه های عالم غیب و عالم طبیعت اعتقاد داشته باشد. همچنین ایمان داریم که محمد نبی (ص) آخرین پیامبر خداوند می باشد.

ایمان به قیامت آخرین اصل ایمان به غیب است و یعنی اینکه انسان با توجه به قرآن، به روز قیامت به عنوان خاتمه عالم طبیعت و آغاز عالم غیب و روزی که همه مخلوقات در آن روز محشور می شوند و به حساب و کتاب انس و جن رسیده می شود، اعتقاد داشته باشد. روز قیامت در قرآن با اسامی یوم الفصل، یوم القیامه، الساعه، الحاقه و... نام برده شده است. زیر مجموعه ایمان به قیامت، ایمان به بهشت و جهنم قرار دارد. مثل موارد قبل اطلاعات ما راجع به قیامت و بهشت و جهنم در حدی است که از طریق قرآن به عنوان آخرین و جدیدترین کتاب آسمانی به ما رسیده است. البته این اطلاعات اصلاً کم نیست و در قرآن آنقدر از وقایع روز قیامت و عذاب جهنم و لذات بهشت سخن به میان رفته که تصویر کاملی برای ما در ذهن حاصل می شود. بنابر این در برخورد با مطالبی که در مورد روز قیامت و بهشت و جهنم به گزافه گویی پرداخته اند باید مراقب بود و اگر مطلب بیان شده از قرآن بود، باید آن را قبول کرد.

با توجه به موارد گفته شده، به نظر شما کدامیک از دو فرد زیر از ایمان و عقیده راستین برخوردار است: فردی که با قرآن کریم، شروع به تصحیح عقاید خود می کند، این فرد فقط به خدا توکل کرده و در راه اصلاح عقیده خود، در قرآن تفکر می کند.... یا فردی که قرآن را مهجور و متروک کرده و پیوسته راجع به مفاهیم غیب از علمای به ظاهر دینی تقلید می کند و به جای قرآن، هر کلام و حدیث جعلی که برای وی خوانده می شود را قبول می کند؟ ایمان همانند یک ظرف زیبا است که هیچ گونه ترک و شکستگی (اضافه و کم و خلل) در آن نباید باشد، زیرا الله کلیه مصادیق ایمان را در قرآن برای ما بیان کرده است. ایمان به همه پنج مورد گفته شده، ایمان به غیب است، زیرا خداوند خود خالق عالم غیب و عالم طبیعت است، فرشتگان مخلوقات خداوند هستند که در عالم غیب

قرار دارند، کتب آسمانی وحی بوده و از عالم غیب به ما رسیده اند، پیامبران رابطه های عالم غیب و ماده هستند و روز قیامت، بشر نسبت به عالم غیب آگاه می شود:

ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ (۲) الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ (۳) وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمِمَّا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ (۴)

آن کتاب با عظمتی است که شک در آن راه ندارد و مایه هدایت پرهیزکاران است. (۲) کسانی که به غیب ایمان می آورند و نماز را برپا می دارند و از تمام نعمتها و مواهبی که به آنان روزی داده ایم، انفاق می کنند. (۳) و آنان که به آنچه بر تو نازل شده و به آنچه پیش از تو نازل گردیده، ایمان می آورند و به رستاخیز یقین دارند. (۴)

(سوره بقره- آیات ۲ تا ۴)

با یک مثال بحث را ادامه می دهیم. به آیه زیر دقت کنید:

فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَاطَاعُوهُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ (۵۴) فَلَمَّا أَسْفُونَا انْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ (۵۵)
فرعون قوم خود را سبک شمرد، در نتیجه از او اطاعت کردند؛ آنان قومی فاسق بودند! (۵۴) اما هنگامی که ما را به خشم آوردند، از آنها انتقام گرفتیم و همه را غرق کردیم. (۵۵)
(سوره زخرف- آیات ۵۴ تا ۵۵)

بررسی نحوه حکومت فرعون بر مردم بسیار جالب است. فرعون بوسیله خفیف کردن مردم بر آنها حکمرانی می کرد. وی مرتباً به مردم می گفت که شما هیچ نمی فهمید، شما هیچ نمی فهمید، شما هیچ نمی فهمید. در طول زمان حکومتش مرتباً این جمله را برای مردم تکرار می کرد. در ابتدا مردم مسلماً مردم قبول نمی کردند، ولی پس از مدتی با خود گفتند اینکه وی مرتباً به ما می گوید "شما هیچ نمی فهمید"، حتما چیزی وجود دارد که ما نمی فهمیم. بعد از آن به فرعون گفتند: تو مرتباً به ما می گویی که هیچ نمی فهمیم، پس از این به بعد، تو بگو که ما چکار کنیم، و فرعون هم کنترل قومش را در دست گرفت و کم کم بر آنها چیره شد و خود را ارباب آنها کرد و این بار از او اطاعت کردند. در بسیاری از جوامع امروزی، وضعیت دقیقاً مشابه زمان فرعون است. در زمان ما هم بسیاری از پیشوایان مرتباً به مردم می گویند "هیچ کس به جز ما قرآن را نمی فهمد" و مردم هم که قرآن و تفکر را کنار گذاشته اند و تقلید را در پیش گرفته اند، حرف این افراد را حجت خود قرار داده و زندگی این دنیا و آن دنیای خود را تباه می کنند. پیشوایان گمراه جوری به مردم تحمیل کرده اند که با وجود ما، تفکر انسانهای دیگر گناه محسوب می شود. مردم ما هم که توسط اینگونه افراد به استخفاف کشیده شده و فکر می کنند که قرآن را نمی فهمند، به راحتی قرآن را کنار گذاشته اند.

تاکنون با جملات زیاد زیادی برخورد کرده ایم که همه فقط برای دور نگه داشتن مردم از قرآن درست شده اند. جملاتی مثل "قرآن هفت بطن دارد و در درون هر بطن آن هزار لایه دارد"، "قرآن یک معنی دارد ولی تاویل قرآن معنی دیگری دارد"، "تاویل قرآن را هیچ کسی نمی داند"، "قرآن اصلی دست امام زمان قرار دارد و دست ما نیست" و بسیاری جملات از این قبیل که با کمی تفکر در خود قرآن به راحتی می توان به باطل بودن آنها پی برد. پس از اختراع اینگونه جملات گمراه کننده برای دور نگه داشتن مردم از قرآن، سعی شده که خلاء و فاصله مردم با قرآن را با ادعیه ساختگی پر کنند. به طور مثال در بسیاری از کتب، احادیث جعلی درست کرده اند مبنی بر اینکه ثواب خواندن فلان دعا برابر هزار بار خواندن قرآن است (مردم هم با یک حساب کتاب دو دو تا چهار تا، پیش خود فکر می کنند که اگر چنین است به جای خواندن قرآن فلان ادعیه را می خوانم و هزار برابر اجر می برم). آیا این افراد خود را جای الله تعالی و پیامبرش قرار داده اند که برای انسانها ثواب تقسیم می کنند؟ امروزه آنگونه که افراد مذهب نما دوست می دارند، مردم باید خدا را عبادت کنند، نه آنگونه که خدا در کتب آسمانی خود از ما خواسته است و متأسفانه امروزه آنگونه که از نظریات این افراد اطاعت می شود، از خدا پیروی نمی شود. همه فکر می کنند که عبادت فقط در نماز خلاصه می شود. امروز دیگر باید جلوی غفلت مردم گرفته شود، وگرنه همه ما نیز به آتش این غفلت خواهیم سوخت.

بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُؤْتَى صُحُفًا مُنَشَّرَةً (۵۲)

بلکه هر کدام از آنها انتظار دارد نامه جداگانه‌ای [از سوی خدا] برای او فرستاده شود! (۵۲)

(سوره مدثر - آیه ۵۲)

وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَّا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ (انفال - ۲۵)

و از فتنه‌ای بپرهیزید که تنها به ستمکاران شما نمی‌رسد [بلکه همه را فرا خواهد گرفت، چرا که دیگران سکوت اختیار کردند] و بدانید خداوند کیفر شدید دارد!

فصل ۲۳

امروزه مردم تصور دارند که اعراب جاهلیت فقط بت‌های ساخته شده از سنگ و چوب و طلا و نقره و... را شریک خدا قرار داده و دعا و تقاضایشان را به این بت‌ها ارائه می کرده اند، در صورتی که این پندار کاملاً اشتباه است. بت‌های سنگی، نماد فرشتگان و افراد صالح بودند که در واقع معبود قرار گرفته و اعمال شرک‌آمیز اعراب برای آنها انجام می گرفت! مردم جاهلیت عقیده داشتند که بت‌ها از جنس سنگ و چوب بوده و هیچ گناهی ندارد، ولی ما انسانها گناهکار هستیم و مستقیماً نمی توانیم با خدا رابطه برقرار کنیم، پس باید این بت‌ها را واسطه قرار دهیم و بوسیله آنها به خدا تقرب بجوییم. پس بت‌هایی که مشرکین عرب می پرستیدند، سمبل شخصیت‌ها و بزرگان دینی بودند و در واقع، عبادتشان برای همان اشخاص بوده که آنها را برآورنده حاجات و رافع مشکلات می دانستند. تمام تواریخ و سیره‌ها نیز چنین آورده‌اند: هنگامی که رسول خدا (ص) مگه را فتح کرد و وارد کعبه شد، دید که در آن مجسمه‌هایی از فرشتگان و پیامبران خدا نصب کرده‌اند که در آن میان، مجسمه و تصویر جدش، حضرت ابراهیم نیز بود که چند تیر چوبی به دست داشت و با آن فال می گرفت. همچنین مجسمه حضرت اسماعیل و مجسمه کبوتری نیز در آنجا بود که از چوب ساخته شده بود. آنها را با دست خویش شکست و بر زمین انداخت، سپس با دقت به مجسمه حضرت ابراهیم نگریست و فرمود: «خداوند آنها را بکشد! پدر ما را چنین تصویر کرده‌اند! ابراهیم با تیرها و فالگیری چه کار داشت! ابراهیم یهودی و مسیحی نبود، بلکه خنیف و مسلمان خالص بود و هرگز از مشرکان هم نبود». از میان بت‌هایی که اعراب می پرستیدند، دسته‌ای با چهره انسان ساخته شده بودند که از جمله این بت‌ها «هبل» بوده که نماد هابیل بود که مظلومانه کشته شد و معابد بزرگی برایش برپا گردیده بودند. اعراب جاهلی برای یادبود افراد صالح به شکل انسان بت‌های سنگی، طلایی، چوبی می ساختند و خون قربانی‌های خود را به پای آنها می ریختند تا بدین وسیله به خدا تقرب جویند. به همین جهت، اسلام خواست که اعراب جاهلی را از حقیقت این واسطه‌ها یعنی بت‌هایی که به غیر از خدا پرستیده می شدند، آگاه سازد: این مجسمه‌ها و بت‌هایی که به غیر از خدا می پرستید و به کمک می طلبید. و در واقع یادبود افراد صالح و گذشتگان نیکوکار می پندارید. همچون شما، بندگان خدا هستند و هیچ قدرت خیر و شرعی ندارند، آیا مگر دست و پا دارند، آیا گوش و چشم دارند؟ و بالاخره آیا قدرتی دارند که مافوق قدرت شما باشد و بتوانند به فریادهایتان پاسخ گویند؟ بدون شك هیچ کدام از اینها را ندارند. تازه اگر همه اینها را نیز داشتند، مگر به آنان چه فضیلتی مافوق بشری می داد؟ نهایتاً با شما در تمام قوا برابر می شدند. خداوند متعال در این رابطه چنین می فرماید:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَمَكْرُوا مَكْرًا كُبْرًا (۲۲) وَقَالُوا لَا تَنْزَلَ إِلَهُنَّكُمْ وَلَا تَنْزَلُ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَعْوَتُ وَيَعْوَقُ وَنَسْرًا (۲۳) وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ

إِلَّا ضَلَالًا (۲۴)

و [رهبران گمراه] مکر عظیمی به کار بردند (۲۲) وگفتند: دست از خدایان و بت‌های خود بردارید [خصوصاً] بت‌های «وَد»، «سواع»، «یعوق»، «یعوق» و «نسر» را رها نکنید! (۲۳) و گروه بسیاری را گمراه کردند و برای ظالمان جز گمراهی را زیاد نمی‌کنیم. (۲۴)

(سوره نوح - آیات ۲۲ تا ۲۴)

در رابطه با آیه قبل، دکتر «عبدالجلیل عیسی» در تفسیر خود «المصحف المیسر» چنین آورده است: «اینها، پنج بتی بودند که از سایر بت‌ها در نزد بت‌پرستان مشهورتر و بزرگتر بوده‌اند. هر يك از اینها، نام انسان خدانشناس و صالحی بوده و بعد از فوتشان، عمارت و بارگاههایی را بر سر قبرشان برپا نموده و بعدها از آنان بتی ساخته و واسطه و شفیعشان شمرده‌اند!». اینها اسامی افراد برگزیده و صالحی بوده‌اند و هنگامی که این بندگان از دنیا رفته‌اند، بعد از گذشت زمان، محبتانشان به عنوان یادبود و یادگاری از ایشان، مجسمه‌هایی درست کردند و به آنها منسوب نمودند. کم‌کم به بزرگداشت و تعظیم آن مجسمه‌ها پرداخته‌اند تا جایی که نسل‌های بعدی به عبادت و پرستش آنها کشیده شدند. روایت شده که رسول خدا (ص) در بستر بیماری فرمود: «آنها چون فرد صالحی در میانشان فوت می‌کرد، بر روی قبرش معبدی بنا می‌کردند، و مجسمه‌ها و تصاویری را می‌ساختند. آنان بدترین بندگان خداوند هستند!». اله‌هایی را که می‌پرستیدند، تنها از جن و ملائکه و بت‌ها نبودند، بلکه از میان افراد بشر که قبلاً وفات کرده بودند نیز اله انتخاب کرده بودند:

وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ (۲۰) أَمْوَاتٌ غَيْرُ أَحْيَاءٍ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ (۲۱) إِنَّكُمْ إِلَهَةٌ وَاجِدْ قَالِدِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ فُلُوكُمْ مُنْكَرَةٌ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ (۲۲)

معبودهایی که غیر از خدا می‌خوانند، چیزی را خلق نمی‌کنند؛ بلکه خودشان هم مخلوقند! (۲۰) آنها مردگانی هستند که هرگز از حیات بهره‌ای ندارند و نمی‌دانند در چه زمانی محشور می‌شوند! (۲۱) معبود شما خداوند یگانه است؛ اما کسانی که به آخرت ایمان نمی‌آورند، دل‌هایشان [حق را] انکار می‌کند و مستکبرند. (۲۲)

(سوره نحل - آیات ۲۰ تا ۲۲)

اعراب جاهلیت به وجود خداوند به عنوان یگانه خالق آسمانها و زمین اعتقاد داشته‌اند، ولی اعتقاد آنها مبنی بر این بوده که آنها نمی‌توانند به طور مستقیم از خدا در خواست کنند و حتماً در این میان باید یک واسطه وجود داشته باشد.

** نکته: کافر کسی است که وجود خدا، قیامت، رسل، کتب و ملائکه را قبول ندارد و یا یکی از آنها و یا یکی از مسلمات دین را انکار می‌کند و یا به آنها توهین می‌کند. مشرک کسی است که برای خداوند یگانه شریک یا واسطه قرار دهد و معمولاً اینکار را به خاطر نزدیکی به الله تعالی انجام می‌دهد. منافق کسی است که بخاطر منافع خود چیزی مغایر آنچه در دل دارد اظهار می‌کند. به آیات زیر دقت کنید:

وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ (٨٦) وَلَكِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ (٨٧) وَقِيلَ يَا رَبِّ إِنَّ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ لَا يُؤْمِنُونَ (٨٨)

و کسانی را که غیر از خدا می خوانند قادر بر شفاعت نیستند؛ مگر آنها که شهادت به حق داده اند و بخوبی آگاهند! (٨٦) و اگر از آنها بپرسی چه کسی آنان را آفریده، قطعاً می گویند: خدا؛ پس چگونه از عبادت او منحرف می شوند؟ (٨٧) آنها چگونه از شکایت پیامبر که می گوید: «پروردگارا! اینها قومی هستند که ایمان نمی آورند» [غافل می شوند؟] (٨٨)

(سوره زخرف - آیات ٨٦ تا ٨٨)

همچنین:

تَبِعَهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضَّطُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ (٢٤) وَلَكِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (٢٥) اللَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَمِيدُ (٢٦)

ما اندکی آنها را از متاع دنیا بهره مند می کنیم، سپس آنها را به تحمل عذاب شدیدی وادار می سازیم! (٢٤) و هرگاه از آنان سؤال کنی چه کسی آسمانها و زمین را آفریده است؟ مسلماً می گویند: الله، بگو: الحمد لله [که خود شما معترفید] ولی بیشتر آنان نمی دانند! (٢٥) آنچه در آسمانها و زمین است از آن خداست، چرا که خداوند بی نیاز و شایسته ستایش است! (٢٦)

(سوره لقمان - آیات ٢٤ تا ٢٦)

با توجه به این حقایق، پیداست که اعراب در آن زمان خدا را فراموش نکرده بودند و او را همچنان خالق، مالک، رازق و رب همه چیز می دانستند، ولی گمراهی و انحرافشان این بوده که خدا را چنان که خود خداوند خواسته، نمی شناختند و سلطه و قانونش را در کلیه امور و شؤون زندگی خویش، نمی پذیرفتند. به همین جهت اعراب سعی کردند که میان ایمان به خدا و اعتقاد به بتها که هر دو را داشتند، جمع و رابطه ای برقرار سازند، و از همین جهت بود که می گفتند: دعاها به آسمان می روند، ولی بدون واسطه پذیرفته نمی شوند! آنها فکر می کردند که در عالم بالا بدون پارتی، واسطه بازی، قربانی و صدقه حرف کسی پذیرفته نمی شود! در اثر این اشتباه، به فکر واسطه بین خدا و خلق افتادند تا بتوانند به وسیله آنها، دعاها و حوایج خود را به خدا برسانند و آنان را شریک دعای خود قرار دهند. پس از مدتی، آنان این واسطه ها را مالک نفع و زیان برای بشر محسوب کرده و معتقد شدند که آنان قدرت خیر و شر دارند و می توانند از طریق غیب چیزهایی بدهند و یا بگیرند! قرآن کریم، این عقیده را به شدت نکوهش می کند، و بهانه ایشان که می گفتند ما این بتها را از نظر ذات و گوهرشان عبادت نمی کنیم، بلکه بدین جهت آنها را می پرستیم که ما را به خدای یگانه نزدیک سازند، به طور قاطع مردود می شمارد:

إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ (٢) أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ (٣) لَوْ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا لَاصْطَفَىٰ بِمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ سُبْحَانَهُ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ (٤)

ما این کتاب را بحق بر تو نازل کردیم؛ پس خدا را پرستش کن و دین خود را برای او خالص گردان. (۲) آگاه باشید که دین خالص از آن خداست، و کسانی که غیر خدا را اولیای خود قرار دادند، دلیلشان این است که: «اینها را نمی پرستیم مگر بخاطر اینکه ما را به خداوند نزدیک کنند»، خداوند روز قیامت میان آنان در آنچه اختلاف داشتند داوری می کند؛ خداوند آن کس را که دروغگو و کفران کننده است هرگز هدایت نمی کند! (۳) اگر [بفرض محال] خدا می خواست فرزندی انتخاب کند، از میان مخلوقاتش آنچه را می خواست برمیگزید؛ پاک و منزّه است [از داشتن فرزند]. او خداوند یکتای پیروز است! (۴)

(سوره زمر - آیات ۲ تا ۴)

همچنین:

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْمَجْرُمُونَ (۱۷) وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ قُلْ أَنْتَبِئُوهَ اللَّهُ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ (۱۸) وَمَا كَانَ النَّاسُ إِلَّا أُمَّةً وَاحِدَةً فَاخْتَلَفُوا وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَفُضِيَ بَيْنَهُمْ فِيمَا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ (۱۹)

چه کسی ستمکارتر است از آن کس که بر خدا دروغ می بندد، یا آیات او را تکذیب می کند؟! مسلماً مجرمان رستگار نخواهند شد! (۱۷) آنها غیر از خدا، چیزهایی را می پرستند که نه به آنان زیان می رساند، و نه سودی می بخشد؛ و می گویند: اینها شفیعان ما نزد خدا هستند! بگو: آیا خدا را به چیزی خبر می دهید که در آسمانها و زمین سراغ ندارد؟ منزّه است او، و برتر است از آن همتایانی که قرار می دهند! (۱۸) [در آغاز] همه مردم امت واحدی بودند؛ سپس اختلاف کردند؛ و اگر فرمانی از طرف پروردگارت [در باره عدم مجازات سریع آنان] از قبل صادر نشده بود، در میان آنها در آنچه اختلاف داشتند داوری می شد. (۱۹)

(سوره یونس - آیات ۱۷ تا ۱۹)

درست است که بسیاری از اقوام گذشته کافر بوده اند، ولی مشکل اصلی بشر از ابتدا تاکنون، کفر نبوده و بیشتر پیامبران از ابتدا تاکنون برای از بین بردن شرک مبارزه کرده اند، زیرا اکثر ادیان به نوعی خدا را قبول داشته و خدا را می پرستیده اند، ولی مشکل اصلی اینجاست که این مسیر پرستش پر از شرکیات بوده است.

سوال ما از شما: به نظر شما آیا مشکل بیان شده در بالا کاملاً از بین رفته است؟

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّوهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرُونَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ (بقره - ۱۶۵)

بعضی از مردم معبودهایی غیر از خداوند برای خود انتخاب می کنند و آنها را همچون خدا دوست می دارند. اما آنها که ایمان آورده اند، عشقشان به خدا [از مشرکان نسبت به معبودهایشان] شدیدتر است و آنها که ستم کردند [و معبودی غیر خدا برگزیدند] هنگامی که عذاب را مشاهده کنند، خواهند دانست که تمام قدرت از آن خداست و خدا دارای مجازات شدید است.

«توحید حاکمیت»

این فصل در ویرایش دوم کتاب اضافه شده و از مهمترین مباحث و موضوعات در زمینه شرک و توحید می باشد. مساله شرک در حاکمیت و اطاعت خداوند که به یقین بخش بزرگی از جامعه بشریت را گرفتار کرده و حتی بسیاری از افراد مسلمان هم ناخواسته و العیاذ بالله دچار چنین مصیبتی شده اند. خداوند در قرآن سوره اعراف آیه ۵۴ می فرماید: إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ. در حقیقت پروردگار شما آن خدایی است که آسمانها و زمین را در شش روز آفرید سپس بر عرش استیلا یافت، روز را به شب که شتابان آن را می طلبد می پوشاند و خورشید و ماه و ستارگان به فرمان او رام شده اند، همانا خلق و امر از آن اوست فرخنده و سپاس خدایی است که پروردگار جهانیان است.

در این آیه و بسیاری از آیات دیگر قرآن به موضوع شریعت و قانون گذاری اشاره شده است. اینکه دستور، امر، قانون و حکم تنها در دست خداوند متعال است. آیه دیگر در سوره اعراف آیه ۵۷ که خداوند می فرماید: قُلْ إِنِّي عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَكَذَّبْتُمْ بِهِ مَا عِنْدِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ إِنْ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ يَفْصِلُ الْحَقَّ وَهُوَ خَيْرُ الْفَاصِلِينَ. بگو من از جانب پروردگارم دلیل آشکاری همراه دارم و شما آن را دروغ پنداشتید و آنچه را به شتاب خواستار آید در اختیار من نیست فرمان و حکم جز به دست خدا نیست که حق را بیان می کند و او بهترین داوران است.

در جامعه کنونی متاسفانه شاهد دو دسته از مردم هستیم. دسته اول کاملاً شریعت و احکام خدا را قبول ندارند چون که مسلمان نیستند. این افراد عمدتاً غیر مسلمانان هستند که در ادیان شرک و کفر و غیر اسلامی قرار دارند. دسته دوم مسلمانانی هستند که احکام غیر الهی یا طاغوتی یا قوانین بشری را به عنوان قانونگذار تصویب کرده و یا به عنوان مردم جامعه آن قوانین را قبول کرده اند، حال اینکه این احکام را جایگزین حکم الله کرده باشند یا اینکه در کنار قوانین خدا به این قوانین بشری و غیر الهی نیز پایبند باشند. در دین اسلام به این مساله شرک در حاکمیت و شرک در طاعت الله می گوئیم. این دسته معمولاً بیان می کنند که قوانین اسلام و اوامر الله قدیمی و از مد افتاده هستند و جوابگویی نیازهای کنونی بشر نیستند، یا اینکه بیان می کنند اسلام یک دین شخصی است و حق دخالت در احکام کشوری و دولتی را ندارد.

عقل بشر حتی اگر جمعی هم باشد همیشه دچار اشتباه بوده و خواهد بود. یک انسان موحد که خدا را یگانه خالق بشر و کائنات می داند و خدا را مرکز کامل علم و عدالت قلمداد می کند، به خوبی می داند که حکم خداوند همیشه قطعی و ثابت بوده و بر اساس سود و زیان گروهی و نژادی و ... نمی باشد. بشر در تصمیم گیری همیشه دارای ذهنیت چندگانه بوده است، یعنی اگر ما بخواهیم از دستورات بشری اطاعت کنیم همیشه سود و زیان

قشری و گروهی (کمونیسم، مسیحی، بودایی، دانش گرایان، فلسفه گرایان، شک گرایان، فمینیست ها، و غیره) در این تصمیمات و احکام وارد شده است. چه کسی غیر از خداوند متعال دانتر و آگاه تر و عادل تر به خیر بندگانش است؟ خداوندی که عادل است، دستوراتش هم عادلانه است. خداوندی که خبیر و آگاه و دانا است، احکام و اوامرش نیز بر اساس دانش و آگاهانه است. عدم پذیرفتن احکام خدا و پذیرفتن برخی از آنان و نپذیرفتن قسمتی از آنان انسان را وارد شرک حاکمیت و شرک طاعت می کنند. این یعنی انسان باور دارد که خداوند در دستوراتش عدالت و علم را وارد نکرده و خداوند العیاذبالله دچار نقصان شده است. یعنی ای خداوند، تو عادل نیستی بلکه ما عادلیم و ما بهتر از تو می دانیم و یا اینکه احکام تو منقضی شده و دیگر اعتبار ندارند. یعنی اینکه العیاذبالله احکامی که توسط من، دستوراتی که توسط پارلمان، دولت و قانون من صادر شده از احکام الله بهتر است.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرَجُونَ فَرِيقًا مِّنْكُمْ مِّنْ ديارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِمْ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَإِن يَأْتُوكُمْ أُسَارَى تَفَادُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَى أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ (۸۵)

باز همین شما هستید که یکدیگر را می کشید و گروهی از خودتان را از ديارشان بیرون می رانید و به گناه و تجاوز بر ضد آنان به یکدیگر کمک می کنید و اگر به اسارت پیش شما آیند به دادن فدیة آنان را آزاد می کنید با آنکه بیرون کردن آنان بر شما حرام شده است آیا شما به پاره ای از کتاب ایمان می آورید و به پاره ای کفر می ورزید پس جزای هر کس از شما که چنین کند جز خواری در زندگی دنیا چیزی نخواهد بود و روز رستاخیز ایشان را به سخت ترین عذابها باز برند و خداوند از آنچه می کنید غافل نیست . (۸۵)

(سوره بقره - آیه ۸۵)

خداوند به همه چیز احاطه کامل دارد و گذشته و حال و آینده نه تنها بشر، بلکه همه کاینات را می داند. حکم و قانون خدا حق و عدالت مطلق است و عدم پذیرش حکم خدا شرک است.

ذَلِكُمْ بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَإِنْ يُشْرَكَ بِهِ تُؤْمِنُوا فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ (غافر - ۱۲)

این از آن روی برای شماست که چون خدا به تنهایی خوانده می شد کفر می ورزیدید و چون به او شرک آورده می شد آن را باور میکردید پس حکم و فرمان از آن خدای والای بزرگ است (غافر - ۱۲)

همه احکام اعم از حلال و حرام، حدود و قوانین جزایی، کشوری، حکومتی، مدنی و کیفری و ... تنها از خداست. نباید دین ستیزی و احکام حاکمین و دول امروزی جلوی این امر را بگیرد. کشورها و دول غیر الهی بیان

می کنند که مشکلی نیست که مردم کشور برای خود احکام نماز و روزه و ... را رعایت کنند ولی به جای قانون الله، ما احکام و قوانین جزایی و کشوری و غیره را تعیین می کنیم و حکم خداوند در این وسط هیچ جایگاهی ندارد. بسیاری از ما نقل قول جدایی دین از سیاست را بسیار شنیده ایم. در عمل جدایی دین از سیاست یعنی شرک حاکمیت در جوامع سکولار و حاکمینی که حتی جلوی اجرای احکام خدا در کشورهای مسلمان نیز را گرفته اند. علاوه بر شرک حاکمیت که گریبانگیر حکام غیر اسلامی شده، شرک طاعت از دون الله و غیر خدا نیز گریبانگر جامعه شده است. شرک در طاعت (اطاعت) یعنی سر تسلیم فرود آوردن به حکم غیر خدا. اطاعت و سر تسلیم فرود آوردن مقابل خدا عین عبادت خداست. همانگونه که فقط باید خداوند را عبادت کنیم، فقط باید خداوند را اطاعت کنیم. در دین اسلام اطاعت از حکام به شرطی مجاز است که حکام و قانون گذاران شریعت و دستورات الله را پیاده کرده و خود نیز تابع این قوانین قرآن و سنت نبوی باشند. ولی اگر حتی ذره ای شک و تردید در صحت احکام خدا از جانب اولیای امر و حاکم کنونی پیش آمد، خداوند امر کرده که مرجع اصلی فقط و فقط خداوند و رسول وی می باشند و هر حکم دیگری غیر از این باطل است:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٥٩﴾

ای کسانی که ایمان آورده اید خدا را اطاعت کنید و پیامبر و اولیای امر برگزیده خود را نیز اطاعت کنید پس هر گاه در امری اختلاف نظر یافتید اگر به خدا و روز بازبینی ایمان دارید آن را به خدا و پیامبر عرضه بدارید این بهتر و نیک فرجام تر است (سوره نساء - آیه ۵۹)

در آیه بالا خداوند دستور اطاعت را اول به خود الله، دوم به پیامبر و در درجه سوم به حکامی که خودمان برگزیده ایم اجازه داده است (نه دیکتاتور ها و حکام غیر الهی). ولی در هر گونه اختلاف نظر سیاسی و فقهی و حقوقی و جزایی و ... باید فقط و فقط به احکام خدا و سنت صحیح پیامبر رجوع داده شود زیرا آنها تنها مرجع اصلی رفع اختلاف بین اولیای امر، حاکمان و مردمان هستند و در حل اختلاف نظر دیگر حکم اولیای امر و حکام اعتباری ندارد و فقط حکم الله و رسول مرجع است. بسیاری از مسلمانان بر اثر غفلت، از شرک حاکمیت و اطاعت اطلاعی ندارند، ولی باید دانست که در زمان صدر اسلام و حتی برای سالهای بیشتری مسلمانان احاطه کامل بر این مطلب داشته اند. ولی با گذشت صد ها سال و به مرور زمان و با پیشرفت بشر و گسترش مکاتب غیر الهی، بحث شرک حاکمیت در میان مسلمانان نیز بسیار کم رنگ شد. اگر حکام و مردم به خدا و توحید خداوند باور دارند باید توبه کرده و خداوند را به عنوان یگانه مرجع قانون گذاری قبول کنند. پیامبر اسلام ص

فرموده اند: هر یک از شما منکری را دید، باید با دست خود آن را تغییر دهد. اگر نتوانست، با زبانش تغییر دهد (اعتراض کند) و باز اگر نتوانست، در قلبش آن را انکار کند و این ضعیف‌ترین مرحله ایمان است.

در بسیاری از کشورهای مسلمان و غیر مسلمان، احکام غیرالله به اجبار جاری شده و موحدین نیز در این مجموعه زندگی کرده و تبعیت می‌کنند، در حالیکه قدرت تغییر ندارند. در چنین وضعی گناهی بر موحدین جاری نیست ولی اگر ما به حکام غیر الهی رای داده و به هر نحوی آنها را تایید کنید، دچار شرک شده ایم. رای دادن و تایید کردن حکامی که حاکمیت و قوانین خدا را قبول ندارند، توهین بزرگی به ذات اقدس الهی است و در این شرک و اهانت شریک بودن است. نکته کوچکی که باید به آن توجه کرد فتوا است. فتوای علمای اسلام نیز باید در محدوده توحید و دین اسلام و شریعت الله باشد. اگر این فتاوی علمای در این محدوده توحیدی باشد، یعنی در چهارچوب امر خدا باشد ولی دچار خطا شده باشد، باز هم برای این عالم ثواب صورت می‌گیرد. مثل فتوا در مورد نماز شکسته خواندن. ولی اگر فتوا کاملاً و عمداً حکم غیر الهی باشد، نباید از آن پیروی کرد و باید این عالم را آگاه و ارشاد کرد.

مساله توحیت حاکمیت و اطاعت الله چیز جدیدی نیست. همه پیامبران بدون شک و تردید درگیر ارشاد برای این امر بوده اند. برای مثلاً به داستان حضرت موسی توجه کنیم. فرعون طغیان کرد و گفت: أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى که پروردگار بزرگتر شما من هستم. آیا این ادعایی که فرعون می‌کرد یعنی وی عقیده داشت که من خالق آسمانها و زمین و کاینات هستم؟ من بشر و حیوانات و خورشید و ماه و .. را خلق کرده ام؟ خیر، هیچ انسانی در کل تاریخ بشریت به خود جرات نداده که ادعا کند خورشید و زمین و ماه و .. را افریده است. فرعون خود به خدایان مصر آموں-را و ست عقیده داشت. هر کسی چنین ادعای خلقت بکند همه قطعاً وی را دچار زوال عقل و جنون قلمداد می‌کنند. دشمنی فرعون و حضرت موسی در این نبود، بلکه دشمنی و مشکل اصلی این بود که فرعون عقیده داشت باید حاکمیت وی به رسمیت شناخته شود، نه حاکمیت خدای موسی الله.

در روز قیامت که همه بشر برای قضاوت محشور می‌شود، همه قوانین غیر الهی باطل و مردود شده و فقط امر و حکومت الله استقرار خواهد یافت و افرادی که احکام الله را پشت گوش انداخته به واسطه شرک حاکمیت و شرک اطاعت مجازات ابدی جهنم را خواهند دید. آیه بسیار زیبایی قرآن در این رابطه در زیر بیان شده است:

وَمَا أَذْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ (۱۷) ثُمَّ مَا أَذْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ (۱۸) يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْئًا وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ (۱۹) (سوره انفطار)

و تو چه دانی که چیست روز جزا (۱۷) باز چه دانی که چیست روز جزا (۱۸) روزی که کسی برای کسی هیچ اختیاری ندارد و در آن روز فرمان از آن خداست (۱۹)

فصل ۲۵

امروزه مردم به جای خدا یا همراه با خدا، غیر از خدا (دون الله) را به فریاد می‌خوانند و دعاها و نیایشها، درخواستها و خواهشها، بیم و امیدها، استغاثه و استعانت و استعاذه‌ها و... همه و همه را متوجه غیر خدا ساخته و می‌گویند: دعاها تنها از طریق این واسطه‌ها به آسمان می‌روند و پذیرفته می‌شوند! امروزه چنین می‌پندارند که تمام آیات قرآن که درباره کفر، شرك و وساطت دون الله نازل شده، همگی فقط به اعراب جاهلی اختصاص داشته و تنها درباره آنها نازل شده است، و البته به همین مقدار هم بسنده نکرده و بلکه قائل به تفسیراتی شده اند که حتی توسل به غیر خدا را جایز می‌دانند! امروزه می‌گویند: آیاتی که درباره مشرکین نازل شده، همگی درباره واسطه‌ها و شرکایی است که تنها در قالب بت‌های سنگی بوده‌اند و این آیات سایر موارد دون الله همانند انساها، جن، افراد صالح، امامان، پیامبران و اولیاء شایسته خدا را در بر نمی‌گیرند. به دور و بر خود نگاهی بیاندازید، هر روز هزاران نفر به زیارت آرامگاه افراد صالح، امامزادگان و امامان می‌روند و از آنان اعمالی سر می‌زند که جز «عبادت» نام دیگری را نمی‌توان بر آنها گذاشت. آیا تاکنون فکر کرده ایم که برای این کار چه دلیلی داریم؟ آیا در قرآن به این کار توصیه شده است؟ آیا پیامبر اسلام این کار را انجام داده و توصیه کرده که بقیه امت این کار را انجام دهند؟ همه می‌دانیم که در عقیده و ایمان نمی‌توان تقلید کرد، زیرا عقیده انسان تنها از طریق تفکر در آیات آفاقی (تفکر در طبیعت، کائنات و خلقت)، آیات انفسی (تفکر در خلقت و پیچیدگی خود انسان) و آیات قرآن (تفکر در وحی) حاصل می‌شود. آیا برای کارهایی که انجام می‌دهیم جز تقلید کورکورانه در دین می‌توان نام دیگری نهاد؟ آیا می‌خواهید سرنوشت تقلید کورکورانه در دین را از زبان خود قرآن بشنوید؟ پس آیات زیر را بخوانید:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَإِذْ يَتَحَاجُّونَ فِي النَّارِ فَيَقُولُ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنْتُمْ مُعْتَبَرُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِنَ النَّارِ (۴۷)

قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُلٌّ فِيهَا إِنَّ اللَّهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ (۴۸) وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لِخَازِنَةِ جَهَنَّمَ ادْعُوا رَبَّكُمْ يُحَقِّقْ عَنَّا يَوْمًا مِنَ الْعَذَابِ

(۴۹)

هنگامی که در آتش دوزخ با هم محاجه می‌کنند؛ ضعیفان به مستکبران می‌گویند: «ما پیرو شما بودیم، آیا شما

[امروز] سهمی از آتش را بجای ما پذیرا می‌شوید؟ (۴۷) مستکبران می‌گویند: «ما همگی در آن هستیم، زیرا

خداوند در میان بندگان [بعدالت] حکم کرده است» (۴۸) و آنها که در آتشند به مأموران دوزخ می‌گویند: «از پروردگارتان بخواهید

یک روز عذاب را از ما بردارد» (۴۹)

(سوره غافر - آیات ۴۷ تا ۴۹)

همچنین:

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ أُولَئِكَ يَنْهَكُمُ النَّارُ مِنْ أَنْ تَبْلُغُوا فِيهَا أَجَلَكُمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الَّذِينَ كَانُوا يَكْفُرُونَ (۳۷) قَالَ ادْخُلُوا فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ فِي النَّارِ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ

لَعْنَتْ أُخْتَهَا حَتَّىٰ إِذَا آذَرُكُوا فِيهَا جَمِيعًا قَالَتْ أُحْرَاهُمْ لِأَوْلَاهُمْ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ أَضَلُّونَا فَآتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِّنَ النَّارِ قَالَ لِكُلِّ ضِعْفٍ وَلَكِنَّ لَا تَعْلَمُونَ (۳۸) وَقَالَتْ أُوْلَاهُمْ لِأَوْلَاهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ فذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ (۳۹)

چه کسی ستمکارتر است از آن که بر خدا دروغ می‌بندد، یا آیات او را تکذیب می‌کند؟ آنها نصیبشان را از آنچه مقدر شده [نعمتهای این جهان] می‌برند، تا زمانی که فرستادگان ما [فرشتگان قبض روح] به سراغشان روند و جانشان را بگیرند از آنها می‌پرسند: «کجا بند معبودهایی که غیر از خدا می‌خواندید؟ می‌گویند «همه آنها گم شدند» و بر ضدّ خود گواهی می‌دهند که کافر بودند! (۳۷) [خداوند به آنها] می‌گوید «در صفّ گروه‌های مشابه خود از جنّ و انس در آتش وارد شوید» هر زمان که گروهی وارد می‌شوند، گروه دیگر را لعن می‌کنند تا همگی با ذلّت در آن قرار گیرند. [در این هنگام] پیروان مقلد درباره پیشوایان خود می‌گویند «خداوند! اینها بودند که ما را گمراه ساختند پس کیفر آنها را از آتش دو برابر کن. خداوند می‌فرماید «برای هر کدام از شما عذاب مضاعف است، ولی نمی‌دانید! [چرا که پیروان اگر گرد پیشوایان گمراه را ننگرفته بودند، قدرتی بر اغوای مردم نداشتند] (۳۸) و پیشوایان آنها به پیروان خود می‌گویند «شما امتیازی بر ما نداشتید، پس بچشید عذاب [الهی] را در برابر آنچه انجام می‌دادید! (۳۹)

(سوره اعراف- آیات ۳۷ تا ۳۹)

همچنین:

قَالَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَغْوَيْنَا أَغْوَيْنَاهُمْ كَمَا غَوَيْنَا تَبَرَّأْنَا إِلَيْكَ مَا كَانُوا إِيَّانَا يَعْبُدُونَ (۶۳) وَقِيلَ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَرَأَوُا الْعَذَابَ لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا يَهْتَدُونَ (۶۴) وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِينَ (۶۵) فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ الْأَنْبَاءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَاءَلُونَ (۶۶)

گروهی که فرمان عذاب درباره آنها مسلم شده میگویند «پروردگارا! ما این عابدان را گمراه کردیم؛ ما آنها را گمراه کردیم، همانگونه که خودمان گمراه شدیم؛ ما از آنان به سوی تو بیزاری می‌جوییم؛ آنان در حقیقت ما را نمی‌پرستیدند [بلکه هوای نفس خود را پرستش می‌کردند]» (۶۳) و به آنها گفته می‌شود «معبودهایتان را که شریک خدا می‌پنداشتید، بخوانید» معبودهایشان را می‌خوانند، ولی جوابی به آنان نمی‌دهند! و هنگامی که عذاب الهی را می‌بینند، آرزو می‌کنند ای کاش هدایت یافته بودند! (۶۴) روزی را که خداوند آنان را ندا می‌دهد و می‌گوید «چه پاسخی به پیامبران گفتید؟» (۶۵) در آن روز همه اخبار به آنان پوشیده می‌ماند و حتی نمی‌توانند سؤال و محاجّه کنند! (۶۶)

(سوره قصص- آیات ۶۳ تا ۶۶)

در آیات بالا هم وضع افراد گمراه کننده و هم گمراه شده توصیف شده است. در روز جزا افراد گمراه شده، به جدیت حق خود را از گمراه کنندگان مطالبه می‌کنند. آنها بیان می‌کنند که ما در دنیا مطیع چشم و گوش بسته

شما بودیم و به امید چنین روزی از اوامر شما اطاعت می کردیم. ما دین را از زبان شما شنیدیم و بدون هیچ سوالی قبول کردیم و هیچگاه انتظار نداشتیم جزو گمراه شدگان باشیم. گمراه کنندگان جواب می دهند که ما شما را گمراه نکردیم، بلکه شما خود گمراه شدید. امروز ما از شر شما عابدان گمراه به خداوند بیزاری می جوییم. ما خود در زمره گمراهان بودیم، ولی شما بودید که کورکورانه از ما اطاعت کردید. شما عقل نداشتید و خود به دنبال ما آمدید. در انتهای آیه قبل نیز بیان شده افرادی که وارد عذاب می شوند، دیگر اجازه هیچگونه مجادله و سوال و جواب را نخواهند یافت. مردم ممکن است که در این دنیا قادر به مجادله و سوال و جواب درباره آیات خداوند باشند، ولی در آن دنیا جای هیچگونه مجادله و حجت آوردن برای افراد گمراه نمی باشد. به طور مثال، در این دنیا، ممکن است فردی در جای گرم و نرمی نشسته و با دلیل و بهانه تراشی به انکار آیات خداوند دست بزنند، ولی آیا همین فرد هنگامی که جلوی چوبه اعدام قرار گرفته و مرگ را با چشم خود می بیند نیز به مجادله درباره خداوند و آیات او می پردازد. در این وضع هنوز اختیار این فرد از وی اخذ نشده، ولی در روز قیامت اختیار و قدرت مجادله از انسان به طور کامل اخذ می شود. پس بهتر است که جواب سواهای خود را در همین دنیا پیدا کنیم، نه در روزی که هیچ کس بدون اذن الله تعالی حتی حرف هم نمی تواند بزند. خداوند در قرآن بیان کرده که برای انسان ارزش ویژه ای قائل است، زیرا انسان اشرف مخلوقات و خلیفه فی الارض می باشد. به همین دلیل انتظار نمی رود که انسان، عقل خود را به دست افراد دیگر سپرده و بدون تفکر از آنها اطاعت کند.

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا (۷۰)

و ما فرزندان آدم را گرامی داشتیم و آنها را در خشکی و دریا حمل کردیم و از انواع روزیهای پاکیزه به آنان روزی دادیم و آنها را بر بسیاری از موجوداتی که خلق کرده‌ایم، برتری بخشیدیم. (۷۰)
(سوره اسراء - آیه ۷۰)

جالب عذری است که این افراد برای توجیه اعمال عبادی خود بیان می کنند. همه آنها می گویند: ما خدا را نیکو و برتر می شناسیم. خداوند را خالق همه چیز، قادر بر هر کار، از تمام مخلوقات برتر و بالاتر می دانیم، و این را هم می دانیم که این افراد شایسته، بندگان او هستند. کاری که تنها ما می کنیم فقط این است که می خواهیم از این طریق به خدا برسیم، و به وسیله بندگان صالحش (امامان و امامزادگان) که نزد خدا مقرب و آبرومند درگاهش هستند به او تقرب جوییم! در حقیقت این نذرها و دعاها برای خداست، اما به وسیله این فرد و به واسطه او به خدا انتقال می یابد. این افراد بزرگوار (ائمه و افراد صالح) در نزد خداوند مقام والایی دارند، پس خداوند به خاطر مقام این افراد حاجتها و دعاهای ما را برآورده می سازد. این جواب دقیقا همان جوابی است که مشرکین زمان جاهلیت به پیامبر گرامی اسلام می گفتند. طبق آیات قرآن مردم در زمان جاهلیت، به وجود خداوند به عنوان

خالق آسمانها و زمین، روزی دهنده، و رب واقعی اعتقاد داشته اند، و توجیه آنها دقیقاً همین جملاتی است که امروزه مردم بیان می کنند. به آیات زیر توجه کنید:

هَذَا لِكَيْ تَبْلُو كُلَّ نَفْسٍ مَا أَسْلَفَتْ وَرُدُّوا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمُ الْحَقَّ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ (۳۰) قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمْ مَنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ (۳۱) فَذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعَدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ فَأَنْتُمْ تُضِلُّونَ (۳۲)

در آن جا هر کس عملی را که قبلاً انجام داده، می آزماید. و همگی بسوی الله -مولا و سرپرست حقیقی خود- بازگردانده می شوند و چیزهایی را که بدروغ همتای خدا قرار داده بودند، گم و نابود می شوند! (۳۰) بگو «چه کسی شما را از آسمان و زمین روزی می دهد؟ یا چه کسی مالک [خالق] گوش و چشمهاست؟ و چه کسی زنده را از مرده، و مرده را از زنده بیرون می آورد؟ و چه کسی امور [جهان] را تدبیر می کند؟» در پاسخ می گویند: «الله»، بگو «پس چرا تقوا پیشه نمی کنید؟ (۳۱) آن است خداوند، پروردگار حق شما! با این حال، چه چیزی جز گمراهی وجود دارد؟ پس چرا روی گردان می شوید؟ (۳۲) (سوره یونس - آیات ۳۰ تا ۳۲)

همچنین:

فَأَهْلَكْنَا أَشَدَّ مِنْهُمْ بَطْشًا وَمَضَى مَثَلُ الْأُولَى (۸) وَلَقَدْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ (۹) الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ (۱۰)

ولی ما کسانی را که نیرومندتر از آنها بودند هلاک کردیم، و داستان پیشینیان گذشت. (۸) هر گاه از آنان پرسید «چه کسی آسمانها و زمین را آفریده است؟» مسلماً می گویند «خداوند قادر و دانا آنها را آفریده است». (۹) همان کسی که زمین را محل آرامش شما قرار داد، و برای شما در آن راههایی آفرید، باشد که هدایت شوید. (۱۰) (سوره زخرف - آیات ۸ تا ۱۰)

در حقیقت همانند افراد زمان پیامبر گرامی اسلام، مردم ما هم در جاهلیت غوطه ور هستند. توجه کنید زمانی که پیامبر اعمال مردم جاهلیت را شرک آمیز خواند، همه تعجب کردند، زیرا همه فکر می کردند که دین آنها دین حضرت ابراهیم بزرگوار است و کلیه اعمال آنها توجیه دینی دارد. مردم امروزه هم فکر می کنند که واقعا بر اسلام ناب محمد نبی (ص) قرار دارند. اسلامی که به صورت تقلیدی از آباء و اجداد به آنها منتقل شده و پر از خرافات شرک آمیز است. شاعری می گوید:

"خلق را تقلیدشان بر باد داد / دو صد لعنت بر این تقلید باد"

جاهلیت نوین همانند یک چادر بزرگ بر کل عقاید مردم سایه انداخته و مدافعین این خرافه های شرک آمیز برای اینکه رزق حرام خود را از دست ندهند، روز به روز این عقاید را زیباتر جلوه می دهند. دامنه این کار تا آنجا پیش رفته که زشتی اعمال مردم در نظرشان زیبا جلوه داده شده و همه فکر می کنند که درست ترین کار ممکن بین کلیه

ادیان را انجام می دهند، در حقیقت فکر می کنند که درست تر از افکار و اعمال آنها در زمین وجود نداشته و کلیه افکار و اعمال آنها چون خوشایند و تأیید شده عده ای خاص است، پس خوشایند الله نیز می باشد. زهی خیال باطل.

قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا (۱۰۳) الَّذِينَ ضَلَّ سَعِيَّهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا (۱۰۴) أُولَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَلَا تُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا (۱۰۵)

بگو «آیا به شما خبر دهیم که زیانکارترین [مردم] در کارها چه کسانی هستند؟ (۱۰۳) آنها که تلاشهایشان در زندگی دنیا گم [و نابود] شده و با این حال می پندارند که کار نیک انجام می دهند! (۱۰۴) آنها کسانی هستند که به آیات خدایشان و لقای او کافر شدند و به همین جهت اعمالشان حبط و نابود شد! بنابراین در روز قیامت، میزانی برای آنها برپا نخواهیم کرد! (۱۰۵) (سوره کهف - آیات ۱۰۳ تا ۱۰۵)

جای بسیار تأسف است، آنچه که رسول خدا (ص) نهي فرموده، مسلمانانی که حتی خود را معتقد و پایبند به اسلام نشان می دهند، مرتکب می شوند و بر قبور بعضی از افراد صالح خدا مثل امامان و صالحان، مراسم برگزاری می کنند، به اعتکاف می نشینند، بر آنها ضریح و بنا و قبه و بارگاه می سازند، تزیین و زینتشان می دهند، بر آنها مسجد و گنبدهایی طلایی و تذهیب شده می سازند، چراغ و شمع روشن می کنند، در برابرشان خاضعانه ایستاده و نماز می خوانند و نذر می کنند، انفاقها و صدقات خود را به حساب ضرایحشان واریز می کنند، و یا همچون کعبه پیرامون آن طواف می کنند، بر آن دست می کشند و می بوسند، و حتی در برابرشان خاشعانه و نیازمندان، ایستاده و استغاثه نموده و ادای دیون و گشایش سختیها و شفای مریض و طلب فرزند و پیروزی بر دشمنان و... را از این افراد که حکم دون الله دارند، می خواهند. برخی هم خواسته‌ها و حاجات خویش را برای صاحب قبر، نه به صورت شفاهی، بلکه کتباً به صورت نامه! روی کاغذ می نویسند و این چنین دچار شرک می شوند! اگر به زمان پیامبر هم نگاه کنیم، آیا پیامبر بر روی قبر شهدای صدر اسلام و یا پیامبران گذشته بارگاه درست کرده بود؟ پس از فتح مکه، حضرت علی فردی بود که از طرف پیامبر ماموریت یافت کلیه قبور و بارگاههای آنجا را با خاک یکسان کرده و از حیث شرک و بدعت پاک نماید. سوال: چگونه خرافات بیان شده به عقیده ربط پیدا می کند؟

وَلَا تَرْكَبُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فْتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ (هود - ۱۱۳)

و بر ظالمان تکیه ننمایید که موجب می شود آتش شما را فرا گیرد و در آن حال، هیچ ولی و سرپرستی جز خدا نخواهید داشت و یاری نمی شوید!

وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ (نحل - ۲۰)

معبودهایی که غیر از خدا می خوانند، چیزی را خلق نمی کنند؛ بلکه خود مخلوقند!

فصل ۲۶

در بخشهای قبل بیان شد که شرط اصلی مقبولیت ایمان نزد خداوند، تفکر و تعقل است. در قرآن سفارش بسیاری به تفکر شده و انسا‌هایی که در زندگی خود تفکر نمی کنند، جزو منفورترین افراد نزد الله تعالی می باشند. خداوند در دو آیه از قرآن بیان کرده که افرادی که تعقل نمی کنند و افرادی که ایمان نمی آورند پلیدترین افراد هستند:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَمَّا يَصْعَدُ فِي السَّمَاءِ كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ (۱۲۵)

آن کس را که خدا بخواد هدایت کند، سینه‌اش را برای اسلام، گشاده می سازد و آن کس را که بخواد گمراه سازد، سینه‌اش را آنچنان تنگ می کند که گویا می خواهد به آسمان بالا برود؛ اینگونه خداوند پلیدی را بر افرادی که ایمان نمی آورند، قرار می دهد! (۱۲۵)

(سوره انعام - آیه ۱۲۵)

همچنین:

وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تُؤْمِنَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَ يَجْعَلُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ (۱۰۰)

و هیچ کس نمی تواند ایمان بیاورد، جز به فرمان خدا و الله پلیدی را بر کسانی قرار می دهد که نمی اندیشند. (۱۰۰)

(سوره یونس - آیه ۱۰۰)

همچنین:

إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الضُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ (۲۲)

بدترین جنبندگان نزد خدا، افراد کر و لالی هستند که اندیشه نمی کنند. (۲۲)

(سوره انفال - آیه ۲۲)

همیشه برای تفکر چند مانع مهم وجود داشته است. یکی از بزرگترین موانع تفکر، تعصب می باشد. یعنی اینکه فردی آنقدر نسبت به دارایی های خود (دین، کشور، قومیت، نژاد، شخصیت و ...) مطمئن و مغرور باشد که یا حاضر به شنیدن نظرات مخالف خود نیست یا هنگامی که نظرات مخالف خود را شنید، حتی در صورت درستی آنها را قبول نمی کند. خداوند به همه مسلمانان توصیه کرده که در یک محیط آزاد نقد و بررسی، به اظهار نظر و شنیدن دیدگاههای دیگران (چه مسلمان و چه غیر مسلمان) بپردازند. به آیه زیر دقت کنید:

الَّذِينَ يَسْمَعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمْ أُولُو الْأَلْبَابِ (۱۸)

کسانی که سخنان را می شنوند و از نیکوترین آنها پیروی می کنند؛ آنان کسانی هستند که خدا هدایتشان کرده و آنها خردمنداند. (۱۸)

(سوره زمر - آیه ۱۸)

طبق قرآن، خردمندان افرادی هستند که همه سخنان (القول یک کلمه عام برای اشاره به همه سخنان است) را شنیده و از بهترین آنها تبعیت می کنند. جامعه ای که خداوند برای انسان در نظر گرفته، جامعه ایست که در آن دموکراسی کامل برای همه اقوام و ادیان الهی وجود دارد. در جامعه اسلامی واقعی، آزادی بیان برای همه وجود دارد، سانسور و تفتیش عقاید وجود ندارد، ارزش افراد به پول و مقام نبوده و همه در برابر قانون مساویند. در این جامعه افراد می توانند به راحتی درباره عقاید خود به اظهار نظر پردازند و دیدگاههای دیگران را بشنوند. در چنین جامعه ایست که پس از شنیدن القول (سخنان) می توان در مورد آن تفکر کرد. پس از توصیه قرآن راجع به تبعیت از "أحسن القول"، خداوند بیان کرده که افراد حقیقت طلب در نهایت به قرآن روی خواهند آورد، زیرا در بین همه گفتارها، حرف الله از همه برتر است و أحسن القول واقعی همان قرآن است:

اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَابًا تَتَشَعَّرُ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ ذَلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ (۲۳)

خداوند بهترین سخن را نازل کرده، کتابی که آیاتش مکرر و همانند یکدیگر است و از شنیدن آیاتش لرزه بر اندام کسانی که از پروردگارشان می ترسند می افتد؛ سپس برون و درونشان نرم و متوجه ذکر خدا می شود؛ این هدایت الهی است که هر کس را بخواد با آن راهنمایی می کند و هر کس را خداوند گمراه سازد، راهنمایی برای او نخواهد بود! (۲۳)

(سوره زمر - آیه ۲۳)

مانع دیگر تفکر خود بزرگ بینی است که متاسفانه در جامعه ما به شدت در حال افزایش است. افرادی که به این مرض خطرناک مبتلا هستند، به جز خود برای هیچ چیزی ارزش قائل نیستند. این افراد همیشه فکر می کنند که جامعه چیز گرانبهایی را از آنها دزدیده و یا جامعه مانع پیشرفت آنهاست. البته در اینکه بسیاری از جوامع شخصیت با ارزش افراد را خرد می کنند، هیچ شکی نیست، ولی افراد خود بزرگ بین به جای دنبال کردن حقیقت برای رها نمودن خود از یوغ بندگی و بردگی پیشوایان، از نظر شخصیتی تبدیل به یکی از آنها می شوند. این افراد به جز حرف و دیدگاه های خود، برای هیچ چیزی ارزش قائل نمی شوند و به سرعت به قعر پرتگاه ظالمت سقوط می کنند. دقت کنید که همین ویژگی در شیطان بروز کرد که از محضر الله تعالی رانده شد.

مانع دیگر تفکر، خود کوچک بینی است. افراد خود کوچک بین هیچ ارزشی برای اعتقادات و افکار خود قائل نیستند و همیشه سعی می کنند که خود را سگ آستان یا کلب آستان دیگران معرفی کنند. غایت نهایی این افراد تقلید در کلیه امور زندگی (ایمان و عمل) می باشد. این افراد هم در زندگی دنیوی و هم در زندگی ابدی خود ذلیل و خوار می شوند.

مانع مهم دیگر تفکر، کوتاه بینی است. کوتاه بینی باعث می شود که آرزوهای افراد محدود و محدودتر شود. امروزه افراد بسیاری وجود دارند که نهایت آمال و آرزوهای آنها خرید یک ماشین، گرفتن مدرک، افزایش حقوق و ... می باشد. معمولاً آرزوهای افراد مشخص کننده شخصیت افراد است. شخصیت افراد کوتاه بین، افراد قانع و راضی را بیان می کند، افرادی که هر چقدر ظلم و ستم بر آنها افزایش یابد، هیچ گاه اعتراض نمی کنند. این افراد به هر چه دارند قانعند، خواه این دارایی خرافات و فوور باشد یا هدایت واقعی.

افرادی که ویژگی آنها را در بالا ذکر کردیم، مطمئناً هیچ کدام این جزوه را نمی خوانند، پس اگر شما تا این بخش مطالب گفته شده را دنبال کرده اید، فرد حق طلبی هستید که به دنبال حلقه گمشده زندگی خود می گردد. شما مطمئناً از وضع کنونی جامعه ناراضی هستید و همچنین فرد متعالی هستید که از خرافات موجود در جامعه متنفر هستید. فقط این را بدانید که گره مشکلات بیان شده فقط توسط الله تعالی باز شده و نه هیچ کس دیگر. به مثال زیر توجه کنید: فرض کنید که پدری با فرزند خردسال خود در ساحل یک دریا ایستاده است. فرزند خردسال وی با ماسه های ساحل بازی می کند. این کودک بوسیله ماسه های ساحل، خانه شنی می سازد. پس از اینکه خانه شنی اول درست شد، موجی از دریا آمده و خانه شنی را خراب می کند. کودک دوباره خانه شنی را می سازد، ولی این بار هم کودک از شکل خانه ساخته شده راضی نبوده و خانه را خراب می کند. کودک دوباره خانه شنی را می سازد. بازی ساختن خانه و خراب شدن خانه ادامه می یابد. کودک مرتباً خانه شنی را می سازد و خراب می کند. پدر کودک که در کنار فرزند خود ایستاده و از بالا ماجرا را می بیند، از دیدن این صحنه لبخند می زند. خوب، حال دید خود را از دید پدر کمی بالاتر ببریم و یک شهر را از بالا نگاه کنیم. مردم شهر را همانند مورچه هایی می بینیم که همه مثل کودکی که خانه شنی می سازد، مشغول هستند. همه به سرعت آهن و آجر را روی هم سوار کرده و خانه سازی می کنند. ۵۰ سال بعد خانه خراب می شود و خانه جدیدی جای آن را می گیرد. انگار که این فعالیت تمامی ندارد.

وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَهْوٌ وَلَلدَّارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (۳۲)

زندگی دنیا چیزی جز بازی و سرگرمی نیست و سرای آخرت برای آنها که پرهیزگارند، بهتر است! آیا نمی اندیشید؟

(۳۲)

(سوره انعام- آیه ۳۲)

زندگی هر بشر یک تجربه دوباره نیست و برای هر فردی فقط یک بار تکرار می شود. اصلاح ایمان و عقیده هم کار یدی و عملی نیست که خستگی به دنبال داشته باشد. بنابر این هر انسانی باید زمانی از زندگی خویش را صرف تحقیق در مورد ایمان نماید. عمر یک انسان همانند پولی در دست اوست که با آن می تواند برای خود ثواب یا گناه خریداری کند. کسی که سرمایه عمرش تمام شده و برای آن دنیای خود نیز چیزی ذخیره نکرده زیانکار واقعی است. متأسفانه امروزه مردم فکر می کنند که اسلام واقعی همین چیزی است که در دست آنها می باشد و به همین دلیل، چشم و گوش خود را بسته و هیچ تفکر نمی کنند. مسلماً هر فردی که گمان کند همیشه و همیشه دارای بهترین گزینه است، هیچ وقت به مسیر هدایت وارد نمی شود، زیرا همیشه فکر می کند چون بهترین مال من است، پس هر چیز دیگر حتی ارزش شنیدن را نیز ندارد. به طور مثال، اگر فردی برای مدتی در محیط کثیفی زندگی کند، به این محیط عادت می کند. حال اگر شخص دیگری به این فرد اعتراض کرده و وی را به محیط پاک دعوت کند، او این عمل را نادیده گرفته و به دلیل انس گرفتن به محیط کثیف، از لذت محیط پاک محروم می ماند.

وظیفه ما در حال حاضر فقط آگاه کردن بندگان دیگر خداست، و در این راه ثروت و تمکین کشورهای دیگر نباید مانعی در برابر ما محسوب شود. خداوند یکی را سیاه پوست، یکی را سفید پوست، یکی را چاق، یکی را لاغر، یکی را بلند، یکی را کوتاه، یکی را پولدار و دیگری را بی پول آفریده است. روزی دست الله تعالی است و به هر کشوری که بخواهد می دهد و ممکن است که به کشوری کمتر از کشورهای دیگر بدهد. مهم این است که ما از داشته های خود چه بهره برداری ای می کنیم، نه اینکه در خیال داشته های دیگران زندگی کنیم.

وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ (۱۳۱)

و هرگز چشمان خود را به نعمتهای مادی که به گروههایی از آنان داده‌ایم، میفکن! اینها شکوفه‌های زندگی دنیاست تا آنان را در آن بیازماییم و روزی پروردگارت بهتر و پایدارتر است! (۱۳۱)

(سوره طه - آیه ۱۳۱)

لَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (انبیا - ۱۰)

ما بر شما کتابی نازل کردیم که وسیله تذکر [و بیداری] شما در آن است! آیا نمی فهمید؟

فصل ۲۷

در این بخش به یک مبحث کلیدی که ذهن بسیاری از خوانندگان این جزوه را به خود مشغول کرده می پردازیم. چرا جامعه ما به سمت خرافات شتاب گرفته است؟ قبل از اینکه به طور کامل به بحث پردازیم، نظر شما را در مورد مطلب زیر می پرسیم. در زیر یک جمله آمده است. جمله زیر، عبارتی است که اکثر ما در کتب، مجلات و روزنامه ها بسیار به آن برخورد کرده ایم و با این جمله آشنا هستیم. جمله چنین است:

"... وی در خانواده ای مذهبی به دنیا آمد."

برداشت شما از جمله بالا که در بسیاری از کتب و ... به آن برخورد کرده اید، چیست؟ کمی فکر کنید. یک نکته و مفهوم زیرکانه در جمله بالا نهفته است. از یک نظر، جمله بالا بیانگر تقلید است. همانطور که می دانیم خداوند متعال تقلید در ایمان را به هیچ عنوان از انسان نمی پذیرد. این جمله از یک نظر، بیان می کند که فردی احتمالاً به صورت تقلیدی از خانواده، ایمان خود را به ارث برده است. حال اگر فردی به درجات بالای علمی و فقهی هم برسد، چون اصل ایمان وی به صورت تقلیدی می باشد، کل زحمات وی در علم و دین به هدر رفته و در صورتی که این فرد رهبر و پیشوای قومی هم باشد، کل قوم خود را به گمراهی می کشاند. با پیشرفت جوامع، دیگر نمی توان انتظار داشت که هر فردی به تمامی مهارتهای مورد نیاز زندگی دست یابد، بنابر این افراد، وظایف را در جامعه توزیع کرده و هر فردی وارد یکی از این تخصص های مورد نیاز جامعه می شود. عده ای پزشک می شوند، عده ای مهندس، عده ای معلم و ... و عده ای هم وارد حوزه دین می شوند. جامعه این وظایف را بین گروهها توزیع کرده و همه گروهها متعاقباً به همدیگر در انجام وظایفشان اعتماد می کنند. تنها گروهی که در بسیاری از جوامع از اعتماد مردم سوء استفاده کرده و از وظیفه خود خارج شده و کرسی قدرت و حاکمیت را بر عهده گرفته و همانند فرعون، کل گروههای دیگر مردم را به استضعاف کشیده اند، افراد دنیاپرست در لباس دین می باشند. این اتفاق در طول تاریخ بارها اتفاق افتاده و اتفاق جدیدی نیست.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهَبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ (۳۱)

علمای دینی و راهبان خویش را معبودانی از غیر خدا قرار دادند و مسیح پسر مریم را نیز در حالیکه دستور داشتند جز خداوند یکتا که معبودی جز او نیست، چیزی نپرستند، او پاک و منزّه است از آنچه همتایش قرار می دهند!

(۳۱)

(سوره توبه - آیه ۳۱)

عدی بن حاتم روایت می کند که فردی به محضر پیغمبر (ص) مشرف شد و در گردنش صلیبی از طلا بود و آیه بالا را داشت می خواند، گفتم ایشان آنها را پرستش و عبادت نمی کنند، پیامبر گفت: چرا. ایشان حلال را برایشان حرام و حرام را برایشان حلال گرادانیده اند، و اینان نیز پیروی از آنان را نموده اند، پس پرستش و عبادت پیروان گویا برای خودشان است. در این مورد خود مردم هم شریکند، زیرا این مردم هستند که به طاغوت، رسمیت می دهند، به اوامر غیر الهی آنها گردن نهاده و با اینکار به خداوند شرک می ورزند. اتفاقی که برای ما پیش آمده قبلا برای قوم یهود هم اتفاق افتاده و حادثه جدیدی نیست. قبل از اسلام، پیشوایان یهود خدایانی شده بودند که در کنار الله تعالی، به زور در میان مردم حکومت می کردند. آنها تمام هم و غم خودشان را صرف جمع کردن مال و منال و حفظ مقام و ریاست کرده بودند، هرچند به قیمت تباهی دین و و نشر و گسترش شرک و اهانت به تعالیم الهی تمام شود. علمای قوم یهود، همانند بسیاری از پیشوایان امروزی، به مردم می گفتند که شما تورات را نمی فهمید، بنابر این هر بار به هنگام بروز مشکلات پیش ما بیایید تا ما شما را راهنمایی کنیم. آنها تورات را به صورت ورق ورق درآورده بودند و هنگامی که کسی برای مطالعه تورات پیش آنها می آمد، ورقه ها را به وی می فروختند.

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيَّ بَشِيرًا مِنْ شَيْءٍ قُلْ مَنْ أَنْزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسَى نُورًا وَهُدًى
لِلنَّاسِ بَجَعَلُونَهُ قَرَاطِيسَ تُبْدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَثِيرًا وَعُلِّمْتُمْ مَا لَمْ تَعْلَمُوا أَنْتُمْ وَلَا آبَاؤُكُمْ قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ
(۹۱)

آنها خدا را درست نشناختند که گفتند «خدا، هیچ چیز بر هیچ انسانی نفرستاده است!» بگو «چه کسی کتابی را که موسی آورد، نازل کرد؟ کتابی که برای مردم، نور و هدایت بود؛ اما شما آن را بصورت ورق ورق قرار می دهید؛ قسمتی را آشکار و قسمت زیادی را پنهان می دارید و مطالبی به شما تعلیم داده شده که نه شما و نه پدرانتان، از آن با خبر نبودید!» بگو «الله!» سپس آنها را در گفتگوهای لجاجت آمیزشان رها کن تا بازی کنند! (۹۱)
(سوره انعام- آیه ۹۱)

قوم حضرت موسی در پیشگاه خداوند، حداقل می توانند یک دلیل کوچک بیان کنند مبنی بر اینکه کتاب تورات در دست رهبران قوم ما بود و ما به طور کامل تورات را در اختیار نداشتیم، ولی ما در مقابل خداوند چه دلیلی می توانیم بیاوریم؟ کتاب قرآن در تک تک منازل ما پیدا می شود، ولی کسی آنرا مطالعه نمی کند. ضرب المثل جالبی در زبان فارسی وجود دارد که می گوید: "تا احمق در جهان است، مفلس در امان است". تا زمانی که مردم برای فکر خود خود ارزش قائل نباشند، وضع تغییری نخواهد کرد:

لَهُ مُعَقَّبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمَنْ خَلْفَهُ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُعَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُعَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ
بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ (۱۱)

برای انسان مأمورانی است که بی در پی، از پیش رو و از پشت سرش او را از فرمان خدا حفظ می کنند؛ خداوند هیچ قومی را تغییر نمی دهد مگر اینکه آنان احوال خود را تغییر دهند! و هنگامی که خدا اراده سوئی به قومی کند، هیچ چیز مانع آن نخواهد شد و جز خدا سرپرستی نخواهند داشت! (۱۱)

(سوره رعد- آیه ۱۱)

مسلم خداوند برای رهبرانی که مردم خود را به خاطر قدرت و پول، فدای خود کرده و علاوه بر آن مردم را نسبت به واقعیات دین چشم و گوش بسته نگاه می دارند، عذاب سختی مهیا کرده است:

وَكذَلِكَ جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكْبَرًا جُرْمِيهَا لِيَمْكُرُوا فِيهَا وَمَا يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنْفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ (۱۲۳)

و اینگونه در همه شهر و کشورها بزرگان گنهکاری قرار دادیم که به مکر و فریب مردم پرداختند؛ ولی تنها خودشان را فریب می دهند و هیچ نمی فهمند! (۱۲۳)

(سوره انعام- آیه ۱۲۳)

همچنین:

الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُمْ بِالْآخِرَةِ كَافِرُونَ (۴۵)

کسانی که مردم را از راه خدا بازمی دارند و می خواهند دین را کج و معوج نشان دهند و آنها به آخرت کافرند!

(۴۵)

(سوره اعراف- آیه ۴۵)

نکته ای که همه ما باید به آن توجه کنیم این است که همیشه اکثریت یک تفکر باعث ارجحیت آن تفکر نیست. در زمان ما اکثریت تفکر غالب در جهان، بینش غیر اسلامی است، اگر قرار باشد که هر فردی کورکورانه از تفکر اکثریت پیروی کند، همه مسلمانان می بایست وارد حوزه کفر و شرک می شدند. در مورد جامعه ما همین گونه است. ابراهیم خلیل (ع) را در نظر بگیرید. وی در یک قوم بت پرست به دنیا آمد و بزرگ شد. مسلماً اکثریت تفکر در جامعه وی دیدگاه بت پرستی بوده ولی وی به جای همراهی با مردم قومش، به تفکر در مورد آفاق و انفس پرداخت و به دیدگاه درست توحیدی دست پیدا کرد. وی هیچگاه از آباء و اجداد و فرهنگ قومش کورکورانه تقلید نکرد. خداوند در قرآن به تک تک بندگان می فرماید:

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا (۱۶)

از آنچه به آن علم نداری، پیروی مکن، چرا که گوش و چشم و دل، همه مسئولند. (۱۶)

(سوره اسراء- آیه ۱۶)

با وجود اینکه در مدتی که مردم اختیار دین و دنیای خود را به دست پیشوایان گمراه داده و همه جور بدبختی و سرافکندگی برای مردم رخ داده است، ولی هنگامی که از ایمان و عقیده صحبت می شود، دوباره همه می گویند که حرف آخر را باید یک فقیه بزند و بهتر است که در رابطه با ایمان با یک فقیه هم مشورت شود. اینگونه افراد فقه را با ایمان جابه جا می گیرند. بلال حبشی با شنیدن فقط دو آیه از قرآن به یک بینش توحیدی دست یافت. در بحث دین، در قدم اول باید با مباحث ایمانی و عقیدتی شروع کنیم، نه اینکه چشم و گوش بسته شروع به بررسی و تقلید از دیدگاه ها، اظهار نظرها و فقه افراد دیگر کنیم (آب قلیل، آب کر، استحاله، واجب کفایی و ...). سردمداران گمراه از مباحث فلسفی هم مثل ابزاری برای گیج کردن و فریب مردم استفاده می کنند (واجب الوجود، ممکن الوجود، وحدت وجود، حرکت جوهری، ممتنع و ...). در این میان جایگاه واقعی قرآن کجاست و نقش تفکر در این میان چیست؟ زمانی که قرآن برای همه بشریت نازل شد، فلسفه یونان مدتها در امپراطوریهای شرق و غرب طرفدار داشته است، ولی قرآن به جای استفاده از ابزاری مثل فلسفه برای گیج کردن و پیچاندن مطالب، به دلایلی همچون تفکر در نشانه های آفاقی و نفسی و تفکر در قرآن روی آورده و استفاده از قرآن را برای همه بشر قرار داده و نه محدود به درک عده ای خاص. پیامبر اسلام تدریس فلسفه نمی کرده و مفاهیم اسلام را بسیار ساده بیان می کرده است. صحابه پیامبر هم اکثرا افراد بی سواد و از نژادها و کشورهای مختلف بوده اند. افرادی که با وجود نداشتن سواد و بدون نیاز به فلسفه، به راحتی اسلام آورده و در راه دین خدا شهید می شدند. توصیه آخر ما چنین است. نسل امروزی از نسلهای قبل از خود روشنفکر تر می باشد، زیرا علاوه بر افزایش سطح سواد و آگاهی، همگی در دوره علم و دموکراسی نیز به سر می برند. نسل متفکر امروزی به این نتیجه رسیده که رستگاری در آخرت فقط بوسیله یک قانون حاصل می شود و آنهم قانون خداوند است. قانون خداوند برای رستگاری در آخرت داشتن ایمان بدون شرک و همراهی آن با اعمال صالحی مثل نماز و روزه و ... می باشد. مسلما این رستگاری با تنبلی و آسانگیری حاصل نمی شود، بلکه سختیهای زیادی نیز در بر دارد. قانون جامعه که آسانترین قانون برای زندگی است، بی ایمانی و گناه را جایز می شمرد، زیرا می توان در ماه محرم و در دسته های عزاداری با خودزنی و گریه و فغان کلیه گناهان را پاک کرد. خداوند ما را در تبعیت از هر یک از این دو قانون آزاد گذاشته است، پس بهتر است کمی بیشتر بیاندیشیم. در نهایت هر فرد پس از تفکر در سه مرجع اصلی عقیده و اطمینان از حقانیت وعده های خداوند، به مرحله ای می رسد که باید در یک لحظه به خالق خود و کتاب آسمانیش اطمینان کرده و به الله تعالی توکل کرده و خرافات رخنه کرده در عقاید خود را برای همیشه پاک کند. آیا ما به این مرحله رسیده ایم؟

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا (کهف - ۵۴)

و در این قرآن از هر مثلی برای مردم بیان کرده ایم، ولی انسان بیش از هر چیز به مجادله می پردازد!

فصل ۲۸

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ (۵) اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ (۶)

تنها تو را می پرستیم و تنها از تو یاری می جوئیم. (۵) ما را به راه راست هدایت فرما. (۶)
(سوره فاتحه - آیات ۵ تا ۶)

هر مسلمان از زمان کودکی، آیات بالا را شنیده و با این آیات بزرگ می شود. هنگامی که نماز می خواند، آیات بالا را تکرار می کند. در قسمت اول آیه بالا، اقرار می کنیم که پرستش فقط مخصوص خداوند بوده و علاوه بر آن حاجت و نیاز را باید فقط به خداوند متعال عرضه کرد. در قسمت دوم از خداوند می خواهیم که ما را به راه راست هدایت فرماید. خداوند در آیه زیر مفهوم "صراط المستقیم" را به طور واضح برای ما بیان کرده است:

فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (۴۳) وَإِنَّهُ لَدِكُّرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ (۴۴)

آنچه را بر تو وحی شده محکم بگیر که بر صراط مستقیم قرار داری. (۴۳) و این مایه یادآوری تو و قوم تو است و بزودی سؤال خواهید شد. (۴۴)

(سوره زخرف - آیات ۴۳ تا ۴۴)

در آیه بیان شده خداوند به پیامبر خطاب کرده که صراط مستقیم و هدایت انسان فقط در قبال تبعیت مطلق از قرآن می باشد و حرف و سخنهای دیگران، مطالب علمی و فلسفی و ... قابل تبعیت نمی باشند. پس از اینکه انسان برای ایمان خود ارزش قائل شد و آنها اصلاح کرد، از طرف خداوند مورد آزمایش قرار می گیرد. معمولاً در طی یک سال، هر فرد چند بار مورد آزمایش قرار می گیرد. این آزمایش شامل مسائل ناگواری همچون فقر، بیماری، گرفتاری و ... همچنین شامل خوشی هایی مثل سود مالی، قبولی در دانشگاه، اتفاق خوب و ... می باشد. اصل مهم این است که در همه این موارد، انسان بداند که کل این مسائل، آزمایش هایی از طرف الله تعالی بوده و نتیجه آنها از قبل نزد الله تعالی موجود است، ولی چون فقط خداوند نتیجه را می داند و انسانها از نتیجه بی خبرند، به هنگام آزمایشات الهی فقط باید بر ذات پاک الله توکل کنند:

الم (۱) أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ (۲) وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ (۳)

الم (۱) آیا مردم گمان کردند همین که بگویند «ایمان آوردیم»، به حال خود رها می شوند و آزمایش نخواهند شد؟
(۲) ما کسانی را که پیش از آنان بودند آزمودیم؛ باید علم خدا درباره کسانی که راست می گویند و کسانی که دروغ می گویند تحقق یابد! (۳)

(سوره عنكبوت- آیات ۱ تا ۳)

تاکنون بسیاری از مباحث را به ایمان و عقیده اختصاص داده ایم. در این قسمت راجع به عمل نیز نکاتی بیان می شود. یادآوری می کنیم که در قرآن شرط رستگاری در روز قیامت را ایمان و عمل صالح قرار داده است:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ هُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ (۸)

اما کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام دادند، پاداشی بدون حساب دارند! (۸)

(سوره فصلت- آیه ۸)

معیارهای ایمان پنج قسمتی بودند که بیان شد:

ایمان به الله تعالی و نداشتن شرک در عقیده زیرا شرک کلیه اعمال انسان را تباه می کند.

ایمان به ملائکه و عدم غلو در مورد آنها.

ایمان به پیامبران الهی و اینکه محمد نبی (ص) آخرین پیامبر الله تعالی است.

ایمان به کتب آسمانی و اینکه قرآن آخرین وحی منزل است.

ایمان به روز قیامت و بهشت و جهنم.

داشتن ایمان همانند باز کردن حساب در یک بانک است و انجام اعمال صالح همانند واریز وجه در این حساب می باشند. تا فردی حساب بانکی افتتاح نکند، ماحصل درآمدهی خود را به کدام حساب واریز خواهد کرد و بعدا نیز چه ادعایی می تواند داشته باشد؟ کلیه اعمال صالح در قرآن بیان شده اند. بعضی از اعمال صالح واجب می باشند و عدم انجام آنها گناه به همراه دارد. اعمال صالح واجب عبارتند از:

۱- نماز: نماز یک واجب وقت دار بوده که در پنج نوبت و در پنج زمان شبانه روز خوانده می شود. هر نماز برای خود یک اذان دارد و پس از گفتن اذان، خواندن نماز در وقت مشخص شده اش میسر می شود. نماز تنها عمل صالحی است که در هیچ حالتی (سفر، مریضی، مشکلات، وقایع ناگوار و...) از انسان ساقط نمی شود. نماز تنها عبادتی است که از زمان حضرت آدم تا روز قیامت بر همه انسانها واجب است. همه ادیان الهی قبل از اسلام، نماز را همان گونه که در اسلام وجود دارد، داشته اند، ولی متأسفانه بر اثر تحریفات فراوان این امر مهم را همانند بسیاری از اصول عقیدتی دیگر به فراموشی سپرده اند. نماز در دین اسلام در کاملترین نوع خود (از لحاظ ادکار و نوع عمل) می باشد. به آیات زیر دقت کنید:

قَالُوا يَا شُعَيْبُ أَصْلَاتُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ نَتْرُكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ إِنَّكَ لَأَنْتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ (۸۷)

گفتند «ای شعیب! آیا نمازت به تو دستور می دهد که آنچه را پدرانمان می پرستیدند، ترک کنیم یا آنچه را می خواهیم در اموالمان انجام ندهیم؟ تو که مرد بردبار و فهمیده ای هستی!» (۸۷)

(سوره هود- آیه ۸۷)

وَأَذْكُرُ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا (۵۴) وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا (۵۵) و در این کتاب از اسماعیل یاد کن که او در وعده هایش صادق و رسول و پیامبری بزرگ بود! (۵۴) او همواره خانواده اش را به نماز و زکات فرمان می داد و همواره مورد رضایت پروردگارش بود. (۵۵)

(سوره مریم- آیات ۵۴ تا ۵۵)

قَالَ إِيَّيَّ عَبْدُ اللَّهِ أَتَانِي الْكِتَابُ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا (۳۰) وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا (۳۱) [ناگهان عیسی زبان به سخن گشود و] گفت «من بنده خدایم؛ او کتاب به من داده و مرا پیامبر قرار داده است!» (۳۰) و مرا هر جا که باشم، وجودی پربرکت قرار داده و تا زمانی که زنده ام، مرا به نماز و زکات توصیه کرده است! (۳۱)

(سوره مریم- آیات ۳۰ تا ۳۱)

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ وَأَنْتُمْ مُّعْرِضُونَ (۸۳)

و زمانی که از بنی اسرائیل پیمان گرفتیم که جز خداوند یگانه را پرستش نکنید و به پدر و مادر و نزدیکان و یتیمان و بینوایان نیکی کنید و به مردم نیک بگویید و نماز را برپا دارید و زکات بدهید. سپس همه شما جز عده کمی سرپیچی کردید و روی گردان شدید. (۸۳)

(سوره بقره- آیه ۸۳)

وَجَعَلْنَاهُمْ لُوطًا إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا لِلْعَالَمِينَ (۷۱) وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ (۷۲) وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْتَدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ (۷۳)

و او [ابراهیم] و لوط را به سرزمینی که آن را برای همه جهانیان پربرکت ساختیم، نجات دادیم! (۷۱) و اسحاق و یعقوب را به وی بخشیدیم و همه آنان را مردانی صالح قرار دادیم! (۷۲) و آنان را پیشوایانی قرار دادیم که به فرمان ما، هدایت می کردند و انجام کارهای نیک و برپاداشتن نماز و ادای زکات را به آنها وحی کردیم و تنها ما را عبادت می کردند. (۷۳)

(سوره انبیاء- آیات ۷۱ تا ۷۳)

۲- زکات: دومین واجب مهمی که قرآن ذکر شده زکات است که بر عهده افرادی است که پس از تمکین مالی و برآورده ساختن کلیه نیازهای زندگی خود و خانواده، درآمد و سود آنها همچنان اضافه می باشد. خداوند افرادی که زکات مال خود را نمی پردازند، مستحق عذاب دانسته است. دقت کنید که به سود تجاری شما خمس تعلق نمی گیرد. متأسفانه بعضی از افراد در لباس دین با جابه جا کردن حرام و حلال خداوند، خمس را بر روی تجارت افراد قرار داده اند و اموال مردم را به نام دین می گیرند. میزان زکات یک چهلم مال برآورد شده که باید مطابق شریعت اسلام به مستحقین آن پرداخت شود. مصارف زکات برای هشت صنف بوده که در آیات ۵۹ و ۶۰ سوره توبه بیان شده اند.

۳- روزه: روزه بر مسلمانان فقط در ماه رمضان در سال واجب می باشد.

۴- حج: واجب است که هر مسلمان در صورت استطاعت مالی، در طول عمر خود حداقل یک بار حج برود. بعضی از اعمال صالح در مواقع خاص خود واجب می شوند مثل جهاد، نماز جمعه (امام در نمازهای جماعت و نماز جمعه حتما باید یک فرد موحد باشد)، خمس (در موقع یافتن گنج، معدن، غنیمت بوده و بر سود تجاری وارد نیست) و غیره. و بعضی از اعمال صالح، فقط مستحب می باشند، یعنی عدم انجام آنها گناهی به همراه ندارد مثل صدقه، حسن خلق و ...

همانند ایمان که خداوند ارکان آن را به طور کامل بیان کرده است تا انسان در تشخیص آن دچار اشتباه نشود، خداوند برای تشخیص عمل صالح هم یک معیار مهم در قرآن بیان کرده و آن هم رضایت الله تعالی است، یعنی هر عملی که از فیلتر قرآن رد شده و رضایت خدا را فراهم کند، عمل صالح می باشد.

در بخشهای قبل دیدیم کسی که قرآن را قبول داشته ولی پیامبر را قبول نداشته باشد (بین خدا و پیامبرانش فرق قائل شود)، یا کسی که آیات قرآن را به صورت انتخابی قبول کند، یا کسی که اعتقاد داشته باشد قرآن تحریف شده یا در آن دستکاری شده است (یعنی بعضی از آیات را قبول کند و بعضی را قبول نکند)، کافر است (آیه ۱۵۰ سوره نساء). همچنین گفته شد ارکان ایمان به طور دقیق در قرآن موجود بوده و هر بشری با تفکر در آیات خداوند به آنها یقین پیدا می کند. از اعمال صالح هم به طور کلی در قرآن اسم برده شده است. ویژگیهای بعضی از اعمال به طور دقیق و جزئی در قرآن بیان شده (مثل وضو) در حالیکه بقیه آنها به طور کلی در قرآن به آنها اشاره شده و به شکل ظاهری انجام عمل هیچ اشاره ای نشده است (مثل نماز). قرآن از مسلمانان خواسته در انجام اعمال صالحی که به شکل ظاهری آنها در قرآن هیچ اشاره ای نشده فقط و فقط از محمد نبی (ص) تبعیت کنند، یعنی برای انجام عملی مثل نماز که بر همه انسانها واجب است، باید فقط و فقط به صورتی نماز را ادا کنند که پیامبر اسلام آنرا انجام داده است. به آیه زیر دقت کنید:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا (۲۱)

مسلماً رسول خدا برای شما سرمشق خوبی است، برای آنها که امید به رحمت خدا و روز رستاخیز دارند و خدا را بسیار یاد می کنند. (۲۱)

(سوره احزاب- آیه ۲۱)

اسوه و الگوی رفتاری برای انجام اعمال عبادی که در قرآن جزئیات آنها بیان نشده پیامبر می باشد. همچنین:

مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ تَوَلَّىٰ فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا (۸۰)

کسی که از پیامبر اطاعت کند، خدا را اطاعت کرده و کسی که سرباز زند، تو را نگهبان او نفرستادیم. (۸۰)

(سوره نساء- آیه ۸۰)

در آیه قبل خداوند اطاعت از رسول خدا را معادل اطاعت از خود دانسته است. همچنین:

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (۳۱)

بگو «اگر خدا را دوست دارید، از من پیروی کنید! خدا شما را دوست خواهد داشت و گناهانتان را می بخشد و خدا آمرزنده مهربان است.» (۳۱)

(سوره آل عمران- آیه ۳۱)

در آیه قبل نیز خداوند از محمد نبی (ص) خواسته که به مومنان اعلام کند شرط اصلی و تنها معیار عمل صالح که رضایت خداست، در تبعیت از اعمال و رفتار پیامبر نهفته است. پیامبر توسط خدا به عنوان یگانه مرجع اعمال عبادی معرفی شده و همه مسلمانان دنیا موظف هستند اعمال عبادی خود را مطابق روشی که پیامبر انجام داده انجام دهند. باز هم تاکید می کنیم که پیامبر مرجع اصلی اعمال بوده ولی در مورد ایمان و اعتقاد، هر فرد خود باید با تفکر به آنها دست یابد. همه ما باید اعمال عبادی خود را زیر ذره بین قرار داده و با تحقیق و بررسی کتب واقعی سیره پیامبر و یا پرسش از افراد موحد دیگر، اعمال عبادی خود را دقیقاً همانند پیامبر به انجام برسانیم. همچنین برای یافتن جواب سوالات فراوان دینی، باید از مطالعه کتب و استفاده از اینترنت کمک بگیریم. خداوند در قرآن که دستورات آن برای کلیه نسلها معتبر است، هیچگاه نگفته که کورکورانه از علمای زمان خودتان تبعیت کنید، بلکه قرآن و پیامبر را مرجع اعمال قرار داده است. در حال حاضر و در سراسر دنیا، فرقه های زیادی درست شده و هر کدام ادعا می کنند که اسلام واقعی از آنهاست (فرقه هایی که ادعا می کنند حضرت علی خود خداست، فرقه هایی که واسطه و شفاعت دون الله را صحیح می دانند و ...). این وظیفه بر عهده هر کدام از ماست که اعمال عبادی خود را با عبور از فیلتر قرآن از شرک تهی کرده و با تبعیت از پیامبر رضایت خدا را فراهم سازیم. حتما در مسیر بررسی اعمال خود باید از نظر افراد موحد استفاده کنیم. افراد موحد به دلیل ترس از خداوند، انسان را فریب نداده و حتی انسان را در این مسیر سریع تر به جلو می رانند. افراد موحد در ایمان و عمل خود شریکات را زدوده اند و به پنج رکن گفته شده برای ایمان یقین دارند، بدین سان می توان به آنها اعتماد کرد.

تاکنون در این جزوه در مورد ایمان و عمل صالح برای شما مطالبی را بیان کردیم. در اینجا فقط بیان می کنیم که ایمان و عمل صالح هر دو مکمل یکدیگر هستند و در روز قیامت ایمان به تنهایی کافی نبوده و حتما باید با عمل همراه شود. طبق قرآن پیش شرط قبولی اعمال صالح، ایمان است، یعنی اگر ایمان فردی حتی به میزان کمی با شرک همراه باشد، هیچکدام از اعمال وی مورد محاسبه قرار نمی گیرد. در صورت داشتن ایمان توحیدی به پنج رکن گفته شده، اعمال صالح فرد ملاک رهایی از جهنم خواهند بود:

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا
إِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا قُلْ انْتَضَرُوا إِنَّمَا مُنْتَظِرُونَ (۱۵۸)

آیا جز این انتظار دارند که فرشتگان به سراغشان آیند یا خداوند خودش به سوی آنها بیاید یا بعضی از آیات پروردگارت به سراغشان آیند؟ اما آن روز که بعضی از آیات پروردگارت تحقق پذیرد، ایمان آوردن افرادی که قبلاً ایمان نیاورده‌اند یا در ایمانشان عمل نیکی انجام نداده‌اند، سودی به حالشان نخواهد داشت! بگو «انتظار بکشید، ما هم انتظار می‌کشیم!» (۱۵۸)

(سوره انعام- آیه ۱۵۸)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْأَخْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ
وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُوهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ (توبه - ۳۴)

ای کسانی که ایمان آورده‌اید! بسیاری از علما و راهبان، اموال مردم را باطل می‌خورند و مردم را از راه خدا بازمی‌دارند! و کسانی که طلا و نقره را گنجینه می‌سازند و در راه خدا انفاق نمی‌کنند، به مجازات دردناکی بشارت ده!

فصل ۲۹

در این بخش کمی در مورد اطرافیان محمد نبی (ص)، مطالبی را بیان می کنیم. همانگونه که می دانیم پیامبر اسلام بعد از بعثت به مدت سه سال در مکه به مدت مخفیانه به دعوت اسلامی مشغول بود. در این مدت توانست حدود چهل نفر از مردم مکه را مسلمان کند. اولین افرادی که در این سه سال مسلمان شدند عبارتند از: خدیجه همسر پیامبر، علی مرتضی، زید بن حارث، ابوبکر صدیق، عثمان ذوالنورین، عبدالرحمن بن عوف، سعد بن ابی وقاص، طلحه، عمار یاسر، بلال حبشی، صهیب رومی، ابوذر غفاری، جعفر بن ابیطالب و بسیاری از افراد دیگر. بعد از علنی شدن دعوت پیامبر در مکه نیز افراد بسیاری به اسلام وارد شدند که عبارتند از: حمزه عموی پیامبر، عمر بن خطاب، نعیم بن عبدالله، عامر بن فهیره، عبدالله بن مسعود، ابوحنیفه بن عتبّه و بسیاری از افراد دیگر. افرادی که در این مدت مسلمان شدند، از لحاظ ایمانی و عقیدتی بزرگترین صحابه پیامبر بوده و همگی تا لحظه مرگ، از اسلام پشتیبانی کردند. پس از ده سال تبلیغ و دعوت در مکه، پیامبر به همراه مهاجرین به مدینه هجرت کرد. در قرآن به افرادی که از مکه و همراه با پیامبر به مدینه هجرت کردند مهاجرین و به مردمی از مدینه که مسلمان شده و به مهاجرین پناه دادند، انصار خطاب شده است. پس از هجرت پیامبر به مدینه دو قبیله اوس و خزرج که در مدینه با همدیگر به نزاع می پرداختند، مسلمان شدند. علاوه بر آن بسیاری از یهودیان مدینه نیز مسلمان شدند. مهاجرین و انصار در راه پیشرفت اسلام از جان گذشتگی بسیاری را از خود نشان دادند. در بسیاری از جنگهایی که بین مسلمانان و مشرکین در می گرفت، فقط مهاجرین و انصار بودند که از جان و مال و همسر و فرزندان خود گذشته و وارد میدان جنگ می شدند. خداوند در مورد ارزش مهاجرین و انصار در قرآن آیه زیر را نازل فرموده است:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالسَّابِقُونَ الْأُولُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَوَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (۱۰۰)

پیشگامان نخستین از مهاجرین و انصار و کسانی که به نیکی از آنها پیروی کنند، خداوند از آنها خشنود است و آنها نیز از او خشنود اند و باغهایی از بهشت برای آنان فراهم ساخته که نهرها از زیر درختانش جاری است؛ جاودانه در آن خواهند ماند و این است پیروزی بزرگ! (۱۰۰)

(سوره توبه - آیه ۱۰۰)

در آیه بالا خداوند بیان کرده که به دلیل خدمات و ایثار مهاجرین و انصار در راه اسلام، آنها توانسته اند که برای همیشه رضایت خداوند را فراهم کنند و حتی خداوند به تابعین (مسلمانان پس از مهاجرین و انصار تا روز قیامت)

توصیه کرده که در برای کسب رضایت خداوند، در اطاعت الله تعالی و پیامبرش، مهاجرین و انصار را سرمشق خود قرار دهند. خداوند در بسیاری از آیات قرآن در مورد ارزش مهاجرین و انصار سخن گفته و در این آیات بین مهاجرین هیچ تفاوتی قائل نشده است. در قرآن از همه مهاجرین به نیکی یاد کرده و به همه آنها وعده بهشت داده است. این امر برای انصار نیز صادق است. کلیه مهاجرین و انصار در زمانی که اسلام تازه در بین مردم جای خود را باز کرده بود، از جان و مال و زندگی خود گذشتند تا امروزه، اسلام کنونی به دست ما برسد. به آیه زیر دقت کنید:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا (٢٩)

محمد (ص) فرستاده خداست و کسانی که با او هستند در برابر کفار سرسخت و در میان خود مهربانند؛ پیوسته آنها را در حال رکوع و سجود می بینی در حالی که همواره فضل و رضای خدا را می طلبند؛ آنها در صورتشان آثار سجده نمایان است؛ این توصیف آنان در تورات و توصیف آنان در انجیل است، همانند زراعتی که جوانه های خود را خارج ساخته، سپس به تقویت آن پرداخته تا محکم شده و بر پای خود ایستاده است و بقدری نمو و رشد کرده که زارعان را به شگفتی وامی دارد؛ این برای آن است که کافران را به خشم آورد (ولی) کسانی از آنها را که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده اند، خداوند وعده آمرزش و اجر عظیمی داده است. (٢٩)

(سوره فتح - آیه ٢٩)

متأسفانه امروزه برخی از مردم ناآگاه، بدون اینکه قرآن را مطالعه کنند و از خدمات با ارزش این افراد با اطلاع باشند، آنها را لعن کرده و به آنها دشنام می دهند.

إِذْ يَتَلَفَّى الْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٌ (١٧) مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ (١٨)

هنگامی را که دو فرشته راست و چپ که ملازم انسانند اعمال او را دریافت می دارند؛ (١٧) انسان هیچ سخنی را بر زبان نمی آورد مگر اینکه

همان دم، فرشته ای مراقب و آماده برای انجام مأموریت [و ضبط آن] است! (١٨)

(سوره ق - آیه ١٧ تا ١٨)

به آیات زیر خوب دقت کنید. خداوند وصف حال مهاجرین، انصار و تابعین (که شامل مسلمانان امروز نیز می شود) را بیان کرده است:

لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ (۸) وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (۹) وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ (۱۰)

این اموال برای فقیران مهاجرانی است که از خانه و کاشانه و اموال خود بیرون رانده شدند در حالیکه فضل الهی و رضای او را می‌طلبند و خدا و رسولش را یاری می‌کنند و آنها همان راستگویانند! (۸) و برای کسانی است که در این سرا [مدینه] پیش از مهاجران مسکن گزیده و پیش از این نیز ایمان داشتند و کسانی را که به سویشان هجرت کردند را دوست می‌دارند و در دل، نیازی به آنچه که به مهاجران داده شده احساس نمی‌کنند و آنها را بر خود مقدم می‌دارند هر چند خودشان بسیار نیازمند باشند؛ کسانی که از بخل و حرص نفس خویش باز داشته شده‌اند و آنها همان رستگارانند! (۹) (همچنین) کسانی که بعد از مهاجران و انصار آمده و می‌گویند «پروردگارا! ما و برادرانمان را که در ایمان بر ما پیشی گرفتند بیامرز و در دلهایمان حسد و کینه‌ای نسبت به مؤمنان [از گذشته تا حال] قرار مده! پروردگارا، تو مهربان و رحیمی!» (۱۰)

(سوره حشر - آیه ۸ تا ۱۰)

در آیه بالا نیز خداوند ابتدا وصف حال مهاجرین را بیان می‌کند. اینکه آنها به خاطر کسب رضای خدا از خانه و کاشانه خود آواره شدند و پیوسته خداوند و پیامبر را یاری داده اند و آنها راستگویان واقعی هستند. انصار نیز افرادی هستند که با وجود نیاز شدید، از اموال خود برای مهاجران انفاق می‌کنند و آنها رستگاران واقعی هستند. خداوند در این آیات حتی وظیفه ما را در قبال مسلمانان قبل از خود به ویژه مهاجرین و انصار را بیان می‌کند. امروزه وظیفه ما این است که علاوه بر دعا برای آمرزش آنها، در دلهایمان هیچ گونه حسد و کینه نسبت به آنها نداشته باشیم و از آنها در مقابل هرگونه تهمت دفاع کنیم. همچنین از این به بعد باید بیش از قبل برای صحابه جلیل القدر پیامبر و تابعین احترام قائل شویم و چون خداوند بزرگ از آنها راضی است، ما هم به راحتی از خطاهای آنها درگذریم، زیرا همه انسانها جایز الخطا می‌باشند و به جای مجادله در مورد اختلاف نظرهای آن بزرگواران، روش زندگی و اطاعت از خدا و پیامبر آنها را سر لوحه خود قرار دهیم. خداوند در قرآن فرموده:

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلكُمْ مَّا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ (۱۴۱)

آنها امتی بودند که درگذشتند. آنچه انجام دادند، برای خودشان است و آنچه هم شما انجام دادید، برای خودتان است و از شما راجع به اعمال آنها سوال پرسیده نخواهد شد. (۱۴۱)

(سوره بقره - آیه ۱۴۱)

از مهمترین افراد دیگری که اطراف پیامبر بودند، همسران آن حضرت بودند. همسران پیامبر (رضی الله عنهما) عبارتند از: خدیجه بنت خویلد، سوده بنت زعمه، عایشه بنت ابوبکر صدیق، حفصه بنت عمر بن خطاب، زینب بنت خزیمه، ام سلمه بنت ابی امیه، زینب بنت جحش، جویریة بنت حارث، ام حبیبه بنت ابوسفیان، صفیه بنت حی، میمونه بنت حارث. خداوند در مورد همسران پیامبر در قرآن فرموده:

النَّبِيِّ أُولَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَىٰ أَوْلِيَائِكُمْ مَعْرُوفًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا (٦)

پیامبر نسبت به مؤمنان از خودشان سزاوارتر است و همسران او مادران مؤمنان هستند و خویشاوندان نسبت به یکدیگر از مؤمنان و مهاجران در آنچه خدا مقرر داشته اولی هستند، مگر اینکه بخواهید نسبت به دوستانان نیکی کنید، این حکم در کتاب الهی نوشته شده است. (٦)

(سوره احزاب - آیه ٦)

همانگونه که ما نسبت به خداوند، قرآن، پیامبر و کعبه از حمیت و غیرت برخورداریم، باید نسبت به همسران پیامبر (امهات المؤمنین)، مهاجرین و انصار، و تابعین (که خود ما هم شامل آنها می شویم) نیز از غیرت برخوردار باشیم. امروزه هر کدام از ما جانشین پیامبر در محله، شهر و کشور خود می باشیم، بنابر این باید سعی کنیم علاوه بر اینکه در ایمان خود، قرآن و در عمل خود، پیامبر را مرجع خود قرار می دهیم، در تبعیت از خدا و رسولش همانند مهاجرین و انصار بوده و از همسران پیامبر خود همانند مادر و خواهر خود دفاع کنیم. در ٢٥ آیه اول سوره نور، به مسلمانانی که در مقابل تهمت به ام المومنین عایشه (س) سکوت کردند، اخطار شده که چرا در مقابل این تهمت سکوت کرده و از ایشان دفاع نکردند:

لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنْفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هَذَا إِفْكٌ مُّبِينٌ (١٢) لَوْلَا جَاءُوا عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشُّهَدَاءِ فَأُولَئِكَ عِنْدَ اللَّهِ هُمُ الْكَاذِبُونَ (١٣) وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ (١٤)

چرا هنگامی که آن تهمت را شنیدید، مردان و زنان با ایمان نسبت به خود گمان خیر نبردند و نگفتند این دروغی بزرگ و آشکار است؟ (١٢) چرا چهار شاهد برای آن نیاوردند؟ اکنون که این گواهان را نیاوردند، آنان در پیشگاه خدا دروغگویانند! (١٣) و اگر فضل و رحمت الهی در دنیا و آخرت شامل شما نمی شد، بخاطر این گناهی که کردید عذاب سختی به شما می رسید! (١٤)

(سوره نور - آیات ١٢ تا ١٤)

به همان گونه وظیفه ما در عصر حاضر نیز دفاع از دین خدا، پیامبرش و کلیه همسران گرامی ایشان، صحابه و تابعین می باشد. متأسفانه دیدگاهی که امروز در مورد صحابه و همسران پیامبر جایگزین واقعیت شده این است که بسیاری فکر می کنند که پس از فوت پیامبر، بین این افراد جدالی سخت در گرفته است، در صورتی که تاریخ واقعی و تحریف نشده عکس این مطلب را بیان می کند. آیات قبلی هم حجت و دلیل برای این مورد می باشند. صحابه و همسران پیامبر، پس از وفات آن حضرت برای گسترش اسلام از جان و مال خود گذشتند. به عنوان حسن ختام، چند مورد از روابط خانوادگی در زمان پیامبر و پس از فوت ایشان را بیان می کنیم تا رابطه نزدیک این افراد با همدیگر را بهتر بشناسیم.

همسر سوم پیامبر عایشه دختر ابوبکر صدیق خلیفه اول می باشد. همسر چهارم پیامبر حفصه دختر عمر بن خطاب خلیفه دوم می باشد. پیامبر رقیه یکی از دخترهایش را به همسری عثمان بن عفان خلیفه سوم درآورد. پس از فوت رقیه، پیامبر دختر دیگرش ام کلثوم را به همسری عثمان بن عفان در آورد. پیامبر دختر دیگرش فاطمه را به همسری علی بن ابیطالب خلیفه چهارم درآورد. علی بن ابیطالب دختر خود ام کلثوم را به همسری خلیفه دوم عمر بن خطاب درآورد. پس از وفات ابوبکر صدیق، علی بن ابیطالب با همسر بیوه ایشان اسماء ازدواج کرد. حسن بن علی خلیفه پنجم با حفصه نوه ابوبکر صدیق ازدواج کرد. نوه عثمان بن عفان خلیفه سوم، عبدالله بن عمرو، با نوه علی بن ابیطالب خلیفه چهارم، فاطمه دختر حسین بن علی ازدواج کرد و بسیاری از رابطه های سببی و نسبی دیگر که در کتب سیره پیامبر قابل مشاهده است. پس از گذشت بیش از چهارده قرن از حوادث تاریخی یاد شده، قبل از اینکه حرف هر کسی را نسبت به صحابه و همسران گرامی پیامبر قبول کنیم، ابتدا باید به یگانه مرجع خود یعنی قرآن مراجعه کرده و دیدگاه قطعی قرآن را در این رابطه بررسی کنیم.

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آوَأُ وَنَصَرُوا أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ (انفال - ۷۴)

و آنها که ایمان آورده و هجرت نمودند و در راه خدا جهاد کردند و آنها که پناه دادند و یاری نمودند، آنان به یقین مؤمنان حقیقی اند؛ برای آنها آمرزش و رحمت خدا و روزی شایسته ای است.

حسن ختام (فصل ۳۰)

به شما برای اتمام مطالعه این کتاب تبریک و خسته نباشید می‌گوییم. اهل حقیقت متوجه شده‌اند دلایلی که در این کتاب بیان شد، همه بر اساس قرآن و عقل بوده و از هرگونه تعصب در بیان مطالب پرهیز جدی شده است. چرا کشور ما با وجود این همه منابع، انسانهای مستعد و خاک حاصلخیز به هیچگونه پیشرفتی دست نمی‌یابد؟ پس از بیان بخشهای قبلی، به راحتی می‌توان به دلیل این امر پی برد. دلیل این امر در فکر و عقیده نهفته است. مشکلی که بسیاری از روشنفکران مثل دکتر شریعتی بر اصلاح آن پافشاری می‌کردند. در این بخش در مورد این موضوع بحث می‌کنیم. همانگونه که می‌دانیم، یکی از صفات خداوند رازق (روزی رسان) می‌باشد و این صفت قابل اشتراک نیز نمی‌باشد، یعنی هیچ موجودی غیر از خداوند متعال نمی‌تواند ادعا کند که در رساندن رزق به موجودات دیگر با خداوند سهیم می‌باشد. همچنین می‌دانیم که بزرگترین دغدغه بشر از ابتدا تاکنون رزق بوده است. در زندگی پر از استرس امروز، اکثر انسانها همانند یک روبات بدون احساس از صبح تا شب به دنبال کسب روزی می‌باشند. به آیات زیر دقت کنید. خداوند در قرآن بیان کرده که رزق و روزی همه انسانها دست خداوند می‌باشد. خداوند تلاش انسان برای کسب روزی را قابل ستایش می‌داند، ولی در عین حال روزی برای انسانها نباید هدف اصلی باشد، بلکه باید وسیله‌ای برای رسیدن به هدف اصلی یعنی ایمان و عمل صالح باشد. روزی هر انسانی به اندازه‌ای است که خداوند برای وی مقدر کرده است. اگر فردی برای یک وعده غذای خود ده ظرف پر از غذا را آماده کند، روزی وی فقط همان مقداری است که گنجایش آن را دارد نه همه ده ظرف. اگر فردی یک منزل بسیار بزرگ در یکی از گرانترین شهرهای دنیا برای خود تهیه نماید، روزی وی فقط همان زمینی است که شب در آن می‌خوابد، یعنی زمینی به مساحت یک متر در دو متر!! خداوند در قرآن روزی انسانها را مقدر کرده و از انسانها خواسته که به جای اینکه هدف خود را کسب روزی قرار دهند، روزی را وسیله‌ای برای جلب رضایت خداوند قرار دهند. البته افرادی که برای روزی بیشتر تلاش کنند، خداوند آنها را نیز بهرمند خواهد کرد. همانگونه که خداوند انسانها را سیاهپوست یا سفید پوست، چاق یا لاغر و کوتاه یا بلند آفریده است، در مورد رزق هم بعضی را غنی تر و بعضی را فقیر تر آفریده است. به آیه زیر توجه کنید:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَإِذَا أَدْفَنَّا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَا وَإِنْ تُصِيبُهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيَهُمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ (۳۶) أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي

ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (۳۷)

و هنگامی که رحمتی به مردم بچشانیم، از آن خوشحال می‌شوند و هرگاه رنج و مصیبتی بخاطر اعمالی که انجام داده‌اند به آنان رسد، ناگهان مأیوس می‌شوند! (۳۶) آیا ندیدند که خداوند روزی را برای هر کس بخواهد گسترده یا تنگ می‌سازد؟ در این نشانه‌هایی است برای گروهی

که ایمان می‌آورند. (۳۷)

(سوره روم - آیات ۳۶ تا ۳۷)

در آیات زیر هم خداوند تاکید کرده که انسان هیچگاه بی روزی نمی ماند، زیرا هدف اصلی انسان عبادت خداوند است و انسان از روی اشتباه این هدف مهم را فراموش کرده و کسب روزی را هدف اصلی خود قرار داده است. معمولاً هر کدام از ما تاکنون با لحظات خوشی و ناخوشی زیادی در طول زندگی خود روبرو بوده ایم. در نهایت با وجود اینهمه لحظات در زندگی خود، به رشد جسمانی و عقلانی خود رسیده ایم. مطمئن باشید که بقیه عمر خود را نیز به همین صورت طی خواهیم کرد. در بقیه عمر خود تا لحظه مرگ نیز با لحظات خوشی و ناخوشی زیادی دست و پنجه نرم خواهیم کرد. همانگونه که تا امروز روزی ما فراهم شده، در بقیه عمر خود نیز روزی خود را دریافت خواهیم کرد. به نظر شما آیا بیهوده نیست که با وجود این امر یعنی وعده خداوند در روزی دادن به مخلوقاتش، باز رزق و روزی را هدف خود قرار داده و از خالق غافل شویم:

وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ (۱۳۱) وَأُمِّرَ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا نَسْأَلُكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَىٰ (۱۳۲)

و هرگز چشمان خود را به نعمتهای مادی که به گروههایی از آنان داده ایم، میفکن! اینها شکوفه‌های زندگی دنیاست تا آنان را در آن بیازماییم و روزی پروردگارت بهتر و پایدارتر است! (۱۳۱) خانواده خود را به نماز فرمان ده و بر انجام آن شکبیا باش! از تو روزی نمی خواهیم بلکه ما به تو روزی می دهیم و عاقبت نیک برای تقواست!

(۱۳۲)

(سوره طه - آیات ۱۳۱ تا ۱۳۲)

همچنین:

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ (۶)

هیچ جنبنده ای در زمین نیست مگر اینکه روزی او بر خداست! او قرارگاه و محل نقل و انتقالش را می داند و همه اینها در کتاب آشکاری ثبت است! (۶)

(سوره هود - آیه ۶)

گر انسان هدف اصلی خود را ایمان و عمل صالح قرار دهد و در راه کسب روزی تلاش کند و روزی را وسیله ای برای تامین هدف اصلی خود قرار دهد، خداوند کل کائنات را در راستای هدف وی قرار می دهد. فردی که ایمان بدون شرک داشته و معیار عمل صالح خود را رضایت خداوند قرار دهد، اگر از خداوند روزی بیشتری طلب کند الله تعالی خزاین آسمان و زمین را مسخر وی می سازد:

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْفُرَى آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَكِنْ كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

(۹۶) أَفَأَمِنَ أَهْلُ الْفُرَى أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا بَيَاتًا وَهُمْ نَائِمُونَ (۹۷) أَوَأَمِنَ أَهْلُ الْفُرَى أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا ضُحًى وَهُمْ يُلْعَبُونَ (۹۸)

و اگر اهل شهرها و آبادیها، ایمان آورده و تقوا پیشه می کردند، برکات آسمان و زمین را بر آنها می گشودیم، ولی

[آنها حق را] تکذیب کردند؛ ما هم آنان را به کیفر اعمالشان مجازات کردیم. (۹۶) آیا اهل این آبادیها از این در امانند که عذاب

ما شبانه به سراغ آنها بیاید در حالی که در خواب باشند؟ (۹۷) آیا اهل این آبادیها از این در امانند که عذاب ما هنگام روز به سراغشان بیاید در حالی که سرگرم بازی هستند؟ (۹۸)

(سوره اعراف - آیات ۹۶ تا ۹۸)

اگر یادتان باشد، در بخشهای قبل بیان شد که خداوند به هر دو گروه مؤمنان و مشرکان در این دنیا مدد و کمک می دهد. ظواهر مادی دنیای غرب بسیار فریبنده است، وظیفه ما در این دنیا این است که روزی دنیا را وسیله برای هدف عالی خود قرار داده و در صورتی که به روزی بیشتر از جانب خداوند علاقه داریم، از خداوند این روزی را طلب کرده و این روزی را نیز در راه هدف اصلی خود مصرف نماییم.

وَلَوْلَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمَنِ لِبُيُوتِهِمْ سُفُوفًا مِنْ فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ (۳۳) وَيُؤْتِيهِمْ

أَنْبَابًا وَسُرُورًا عَلَيْهَا يُتَكَبَّرُونَ (۳۴) وَزُخْرًا وَإِنْ كُنَّا لَمَّا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ (۳۵)

اگر سبب نمی شد که همه مردم امت واحد [درگمراهی] شوند، ما برای کسانی که به خداوند رحمان کافر شوند،

خانه‌هایی قرار می دادیم با سقفهایی از نقره و نردبانهایی که از آن بالا روند، (۳۳) و برای خانه‌هایشان درها و تختهایی قرار می دادیم

که بر آن تکیه کنند؛ (۳۴) و انواع زیورها؛ ولی تمام اینها بجهت زندگی دنیاست و آخرت نزد پروردگارت از آن پرهیزگاران است! (۳۵)

(سوره زخرف - آیات ۳۳ تا ۳۵)

کشور ما بسیار بسته و محدود می باشد. همه رسانه های ارتباطی مثل تلوزیون، رادیو، روزنامه و ... در اختیار قشری است که به شدت از طریق این رسانه ها به ترویج خرافات و شرک می پردازند. اگر یکی از این رسانه ها، مسیری مخالف بقیه در پیش بگیرد، به سرعت از گردونه رسانه های ارتباطی حذف میشود. اگر کشور ما از حالت محدود بیرون آمده و به همه دیدگاه ها اجازه آزادی بیان داده شود، همه قادر خواهند بود که کلیه دیدگاه ها و نگرش ها را بررسی کرده و احسن القول را انتخاب کنند. اسلام دین خدایی بوده که مبتنی بر وحدت می باشد. خداوند از هرگونه تفرقه در دین بیزار می باشد:

إِنَّ الدِّينَ فَرَقُّوْا دِيْنَهُمْ وَكَانُوا شَيْعًا لَسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ (۱۵۹)

کسانی که آیین خود را پراکنده ساخته و به دسته‌ها و مذاهب مختلف تقسیم شدند، تو هیچ گونه رابطه‌ای با آنها

نداری! سر و کار آنها تنها با خداست؛ سپس خدا آنها را از آنچه انجام می دادند، با خبر می کند. (۱۵۹)

(سوره انعام- آیه ۱۵۹)

دین الهی به وحدت دعوت کرده، ولی مذاهب ساخته دست بشر بوده و سرشار از خرافات می باشند. در حلال و حرام دین، جز الله و پیامبرش حق دخل و تصرف ندارند، ولی در مذهب هر عالم دینی حق رای دارد. در دین فقط قرآن و سنت پیامبر سند و مدرک است، ولی در مذهب صدها کتاب و نقل قول مدرک می باشند. در دین فقط الله تعالی در عالم هستی موثر است، در دین الهی، تقلید عقیدتی مذموم است، در دین الهی مدح و ثنای غیر خدا شرک می باشد، در دین الهی شعایر دینی ثابت می باشند و ...

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا ... (۱۰۳)

و همگی به ریسمان خدا چنگ زنید و پراکنده نشوید! ... (۱۰۳)

(سوره آل عمران- آیه ۱۰۳)

با ختم نبوت و پیامبری، وظیفه ابلاغ دین صحیح خداوند بر دوش هر کدام از ما قرار گرفته است. مسلما هر کدام از ما افرادی را سراغ داریم که آنها هم حقیقت طلب بوده و تعصبات کور بر مسیر زندگی آنها تاثیر نمی گذارد. سعی کنیم که با انتشار این کتاب و ارشاد دیگران، وظیفه خود را هر چند کوچک در قبال نعمتهای الله تعالی انجام دهیم. پیامبر اسلام (ص) فرموده: هر که انسانی را از گمراهی نجات دهد، مثل اینکه دنیایی را نجات داده است. هر کدام از ما در قبال خانواده، اقوام و دوستان خود مسؤول هستیم. متاسفانه، امروزه برادر و خواهر در مورد مسائل روزمره با هم صحبت می کنند، ولی در مورد ایمان و توحید هیچ صحبتی به میان نمی آورند. پیامبر اسلام (ص) فرموده: هر زنی که وارد جهنم شود، چهار مرد را با خود نیز وارد جهنم می کند. پدرش، برادرش، همسرش و پسرش، مگر اینکه آنها وظیفه خود را در قبال ابلاغ پیام هدایت به وی انجام داده باشند. این امر برای مردان نیز صادق است. دین اسلام، از دو دریچه به دلها وارد می شود، اخلاق و ایمان، که در این کتاب بیشتر به بعد ایمان پرداخته شد. در مسیر دعوت، اخلاق یک مسلمان واقعی نیز باید نشات گرفته از پیامبران الهی، بلاخص رسول گرامی اسلام (ص) باشد. سید قطب می گوید: "دولت اسلام را در نفس خود اقامه کن، تبع آن در کل زمین اقامه می شود". اگر به سوالاتی در این زمینه برخورد کردید، پیش فرض توحید را از یاد نبرید، همیشه انسانهای موحدی وجود دارند که به سوالات شما پاسخ دهند. با کمی جستجو می توان به این افراد واقعا موحد دسترسی پیدا کرد. شکر خداوند که بر ما منت نهاده و علاوه بر هدایت، مسؤولیت ابلاغ هدایت را نیز بر عهده ما قرار داده است. امیدواریم که خداوند کل بشریت را از یوغ خرافات و جهل آزاد کرده و به نور ایمان و تعقل وارد نماید. اندکی صبر، سحر نزدیک است.

الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ (۷۸) وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ (۷۹) وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ (۸۰) وَالَّذِي يُؤْتِنِي ثَمْرًا مِّنَ النَّخْلِ إِذَا أَنَا فِيهَا وَأَنَا غَائِبٌ يُعْطِنِي (۸۱) وَالَّذِي أَطْمَعُ أَن يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ (۸۲)

همان کسی که مرا آفرید و پیوسته راهنمایم می کند، (۷۸) و کسی که مرا غذا می دهد و سیراب می نماید، (۷۹) و هنگامی که بیمار شوم اوست که مرا شفا می دهد، (۸۰) و کسی که مرا می میراند و سپس زنده می کند، (۸۱) و کسی که امید دارم گناهم را در روز جزا ببخشد! (۸۲)

(سوره شعراء- آیات ۷۸ تا ۸۲)

آیات منتخب

وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصَلِّهِ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا (نساء - ۱۱۵)

کسی که بعد از آشکار شدن حق، با پیامبر مخالفت کند و از راهی جز راه مؤمنان پیروی کند، ما او را به راهی که می رود می بریم و به دوزخ داخل می کنیم و جایگاه بدی دارد.

وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّن دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ (فصلت - ۳۳)

چه کسی نیکو گفتارتر است از آن کس که به سوی خدا دعوت کند و عمل صالح انجام دهد و گوید «من از تسلیم شدگانم»؟!

أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ - آیا خداوند برای بنده اش کافی نیست؟ (زمر-۳۶)

السلام علیکم و رحمه الله و برکاته - عبدالله ایرانی

ویراست اول - بهار ۱۳۸۵ هجری شمسی

ویراست دوم - زمستان ۱۳۹۹ هجری شمسی

(زکات علم نشر آن است، لطفا این کتاب را برای هر فرد آزاد اندیش نشر دهید)

منابع:

- ۱- قرآن مجید
- ۲- اصطلاحات چهارگانه در قرآن مجید - تالیف امام ابوالاعلی مودودی
- ۳- تفسیر فی ظلال القرآن - تالیف سید قطب ابراهیم حسین شاذلی
- ۴- احیاء علوم الدین - تالیف امام ابوحامد محمد غزالی
- ۵- و بسیاری از کتب و سایتهای اینترنتی دیگر

